

Joanna Fila
Elżbieta Grzegorzcyk
Aleksander Buczkowski

PRZEDSIĘBIORCY W OBLICZU ZMIAN W OPODATKOWANIU DOCHODÓW - regulacje, reformy i symulacje

Stan prawny uwzględniający
przepisy Polskiego Ładu

**PRZEDSIĘBIORCY W OBLICZU ZMIAN
W OPODATKOWANIU DOCHODÓW
- regulacje, reformy i symulacje**

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Joanna Fila
Elżbieta Grzegorczyk
Aleksander Buczkowski

PRZEDSIĘBIORCY W OBLICZU ZMIAN W OPODATKOWANIU DOCHODÓW - regulacje, reformy i symulacje

Stan prawny uwzględniający
przepisy Polskiego Ładu

Joanna Fila (ORCID: 0000-0002-8479-8720)
Elżbieta Grzegorzczak (ORCID: 0000-0002-4000-2014)
Aleksander Buczkowski (ORCID: 0000-0002-5929-642X)
– Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Katedra Finansów i Rachunkowości MSP, 90-214 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. nr 39

RECENZENCI

Elżbieta Bukalska, Sławomir Franek

REDAKTOR INICJUJĄCY

Katarzyna Włodarczyk

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Krzysztof Lindstedt

SKŁAD I ŁAMANIE

Editio

KOREKTA TECHNICZNA

Wojciech Grzegorzczak

PROJEKT OKŁADKI

Polkadot Studio Graficzne

Aleksandra Woźniak, Hanna Niemierowicz

Ilustracja wykorzystana na okładce: © Depositphotos.com/jujong11

© Copyright by Authors, Łódź 2024

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2024

Publikacja jest udostępniona na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie
niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND)

<https://doi.org/10.18778/8331-624-6>

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.11532.24.0.K

Ark. wyd. 13,0; ark druk. 11,875

ISBN 978-83-8331-624-6

e-ISBN 978-83-8331-629-1

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-237 Łódź, ul. Jana Matejki 34A

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 635 55 77

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział I	
Podatki i system podatkowy w działalności przedsiębiorstw	13
1.1. Przedsiębiorczość, przedsiębiorca i przedsiębiorstwo – ujęcie ekonomiczne	13
1.2. Mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce – aspekty prawne, stan sektora	17
1.3. Podatek – definicje, funkcje i elementy konstrukcji	24
1.4. System podatkowy	31
1.5. Wyzwania dla przedsiębiorstw i systemu podatkowego	38
1.5.1. Optymalizacja podatkowa	39
1.5.2. Podatki i system podatkowy w ekonomii zrównoważonego rozwoju	43
1.5.3. Kryzysy gospodarcze i ich wpływ na podatki i system podatkowy	46
1.6. Obowiązek podatkowy, zobowiązanie podatkowe	47
1.7. Podatek dochodowy i formy jego rozliczania z perspektywy przedsiębiorstw	49
1.7.1. Działalność gospodarcza osób fizycznych – opodatkowanie na zasadach ogólnych	50
1.7.2. Działalność gospodarcza osób fizycznych – zryczałtowane formy opodatkowania	53
1.7.2.1. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	55
1.7.2.2. Karta podatkowa	56
1.8. Specyfika systemu podatkowego w Polsce i wprowadzenie Polskiego Ładu	58
Rozdział II	
Opodatkowanie dochodu podatkiem dochodowym od osób fizycznych w świetle zmian wprowadzonych przepisami Polskiego Ładu	63
2.1. Wybrane zwolnienia i ulgi wprowadzone Polskim Ładem	65
2.1.1. Zwolnienia preferencyjne „zero PIT”	65

2.1.2. Ulga dla klasy średniej	66
2.1.3. Ulgi proinnowacyjne i prorozwojowe	67
2.1.4. Nowelizacje innych, funkcjonujących wcześniej ulg	69
2.2. Rozliczenie podatku według skali podatkowej w Polskim Ładzie	71
2.2.1. Zasady funkcjonowania skali podatkowej	71
2.2.2. Wielkość składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia w skali podatkowej	74
2.2.3. Zalety i wady opodatkowania według skali w obliczu zmian przepisów	75
2.3. Rozliczenie liniowe podatku w Polskim Ładzie	78
2.3.1. Zasady funkcjonowania podatku liniowego	78
2.3.2. Wielkość składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia w podatku liniowym	79
2.3.3. Zalety i wady opodatkowania w podatku liniowym w obliczu zmian przepisów	81
2.4. Rozliczenie według ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych w Polskim Ładzie	85
2.4.1. Zasady funkcjonowania ryczałtu	85
2.4.2. Wielkość składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia w ryczałcie	88
2.4.3. Zalety i wady opodatkowania na zasadach ryczałtu w obliczu zmian przepisów	90
2.5. Rozliczenie podatku według karty podatkowej w Polskim Ładzie	93
2.5.1. Zasady funkcjonowania karty podatkowej	93
2.5.2. Wielkość składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia w karcie podatkowej	96
2.5.3. Zalety i wady opodatkowania na zasadach karty w obliczu zmian przepisów	97
2.6. Podsumowanie zmian wprowadzonych Polskim Ładem	99
2.6.1. Składka zdrowotna i jej odliczenie	99
2.6.2. Zmiany w formach rozliczenia podatku od osób fizycznych	103
2.6.3. Ogólna ocena zmian podatkowych w ramach Polskiego Ładu	107

Rozdział III

Wybrane scenariusze i symulacje obciążeń podatkowych i parapodatkowych z uwzględnieniem zmian na przełomie lat 2022/2023 – wyliczenia oraz omówienie	111
3.1. Przykładowe scenariusze obciążeń podatkowo-składkowych przedsiębiorstwa prowadzonego w formie jednoosobowej działalności gospodarczej	111
3.1.1. Podatek liniowy 19%	114
3.1.2. Skala podatkowa (tzw. zasady ogólne)	127
3.1.3. Zryczałtowany podatek dochodowy od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne	136

3.2. Warianty szczególne rozliczeń przedsiębiorców	144
3.2.1. Łączne rozliczenie samotnego rodzica prowadzącego działalność gospodarczą	144
3.2.2. Łączne rozliczenie małżonków, w sytuacji gdy co najmniej jedno z nich prowadzi działalność gospodarczą	147
3.2.3. Obciążenia podatkowe i parapodatkowe przedsiębiorcy jednocześnie zatrudnionego na umowie o pracę	150
3.3. Jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	154
3.3.1. Specyfika obciążeń podatkowych i składkowych jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	154
3.3.2. Wynagrodzenie jedynego wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz związane z tym obciążenia podatkowe i składkowe	161
3.3.3. Wybrane aspekty podatkowe i składkowe spółki jednoosobowej – orzecznictwo sądów i praktyka organów	165
3.4. Wnioski i podsumowanie	170
Zakończenie	172
Bibliografia	177
Spis tabel	185
Spis wykresów	189

Wstęp

Przedsiębiorstwa funkcjonujące w gospodarce muszą brać pod uwagę wiele aspektów, w tym określone warunki otoczenia takie jak system podatkowy i wynikające z niego obciążenia. Podatki, ograniczając zasoby finansowe podmiotów gospodarczych, mają bowiem silny wpływ na podejmowane przez przedsiębiorców decyzje biznesowe. Prawidłowo ukształtowany system podatkowy, o klarownych i zrozumiałych regulacjach, jest istotnym komponentem wpływającym pozytywnie na klimat przedsiębiorczości i zachęcającym do podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Z kolei zawilość i niejednoznaczność przepisów, dające pole do różnych interpretacji, oraz duża zmienność prawa podatkowego mogą negatywnie stymulować zachowania przedsiębiorców, tworząc poczucie niepewności i braku stabilizacji, które w przypadku zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej jest niezwykle istotne.

Przepisy podatkowe w Polsce, zwłaszcza w ostatnich latach, były często nowelizowane. Ustawodawca wprowadził liczne zmiany, podejmując próby dostosowania konstrukcji tych świadczeń do zmieniającej się rzeczywistości politycznej i gospodarczej, a jednocześnie do rosnących, bieżących potrzeb budżetowych. Główne cele niniejszej monografii to: zaprezentowanie problematyki związanej z funkcjonowaniem przedsiębiorstw w środowisku podatkowym i opodatkowaniem działalności gospodarczej, a także identyfikacja kluczowych rozwiązań fiskalnych, wprowadzonych w ramach Polskiego Ładu, oraz ocena ich skutków dla podmiotów gospodarczych. Szczególną uwagę zwrócono na działalność mikroprzedsiębiorstw, a skutki fiskalne rozpatrywane były głównie dla obciążeń dochodów. Zagadnienia te ujęto od strony zarówno teoretycznej, jak i praktycznej.

Monografia została podzielona na trzy części. W rozdziale pierwszym zaprezentowano podstawowe pojęcia i definicje związane z przedsiębiorstwem, szczególnie z sektorem mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw jako tym, który jest najbardziej „czuły” na nawet najdrobniejsze zmiany podatkowe. Zwrócono uwagę na bariery, jakie ta grupa podmiotów napotyka w swojej działalności, w tym bariery podatkowe, takie jak skomplikowany system podatkowy czy zmienność przepisów prawa w tym zakresie. Dokonano także charakterystyki podatku i elementów jego konstrukcji oraz zaprezentowano podstawową klasyfikację. Analizie poddano funkcje podatków i zasady podatkowe, których zastosowanie wpływa na kształt i charakter systemu podatkowego. W rozdziale tym skoncentrowano się szczególnie na działalności

gospodarczej przedsiębiorstw w kontekście podatkowym, dlatego zaprezentowano w nim zarówno ogólne zasady opodatkowania PIT osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, jak i jego uproszczone formy: ryczałt od przychodów ewidencjonowanych oraz kartę podatkową. Większość zmian Polskiego Ładu dotyczyło bowiem właśnie tego opodatkowania. Rozważania zawarte w tym rozdziale wiążą tematyka specyfiki polskiego systemu podatkowego, przedstawiona także w kontekście zmian, które weszły w życie 1 stycznia 2022 r. (określane jako Polski Ład).

W drugim rozdziale niniejszej pracy przybliżono problematykę zmian w przepisach dotyczących podatku dochodowego oraz ich wpływu na jednostki gospodarcze rozliczające się zgodnie z PIT. Analizą objęto również modyfikacje w sposobie kalkulacji oraz możliwości odliczenia składki na ubezpieczenie zdrowotne, które miały wpływ na obciążenie podatkowe i składkowe wszystkich podatników, niezależnie od wybranej przez nich formy rozliczenia dochodu/przychodu. W rozdziale tym omówiono zatem formy rozliczenia dostępne dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w świetle trzech głównych zmian przepisów podatkowych zwanych Polskim Ładem. Analizą objęto zmiany wprowadzone poprzez trzy główne ustawy, tj.: ustawę z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (tzw. Polski Ład 1.0), ustawę z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw (Polski Ład 2.0) oraz ustawę z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Polski Ład 3.0). Dokonano szczegółowego zestawienia najistotniejszych modyfikacji, jakie zostały wprowadzone w stosunku do przepisów obowiązujących przed zmianami. Omówiono również wprowadzone ulgi oraz preferencje podatkowe, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które przewidziane zostały dla przedsiębiorstw rozwijających się i wdrażających innowacje.

W rozdziale trzecim zaprezentowane zostały symulacje obciążeń podatkowych i składkowych dla przedsiębiorców prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą we własnym imieniu. Sytuacje do kalkulacji dobrano, tak aby uwzględniały różne, a jednocześnie często spotykane okoliczności, w jakich rozliczają się przedsiębiorcy. Mowa tu np. o sytuacji rodzica samotnie wychowującego dziecko, przedsiębiorcy wspólnie rozliczającego się z małżonkiem czy też prowadzącego działalność, dodatkowo zatrudnionego na umowie o pracę. W rozdziale tym uwzględniono też elementy specyficzne dla jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (spółki z o.o.), będącej wciąż popularną formą działalności wśród przedsiębiorców. Szczególny nacisk został położony na konsekwencje w obszarze podatkowym i składkowym, jakie niesie za sobą dokonanie konkretnego wyboru formy opodatkowania przez przedsiębiorcę.

Na podkreślenie zasługuje praktyczne i obliczeniowe ujęcie określonych zagadnień. Wpisują się one w problematykę planowania podatkowego i prognozowania finansów w przedsiębiorstwie – czyli kluczowego obszaru zainteresowań przedsiębiorców. Zaprezentowane kalkulacje są formami modeli obliczeniowych,

o uniwersalnym charakterze, które łatwo można zaaplikować w praktyce dla własnych potrzeb. Symulacje te mają charakter praktyczny, poszczególne sekwencje obliczeniowe zostały omówione wraz z przywołaniem niezbędnych odniesień do właściwych przepisów, co pozwala na ich łatwe dostosowanie i ewentualne zmodyfikowanie, uwzględniające (hipotetyczne lub faktyczne) warunki, umożliwiając tym samym wykonanie własnych prognoz przystosowanych do indywidualnych potrzeb.

Niniejsza publikacja została przygotowana dla szerokiego grona odbiorców, do których można zaliczyć środowisko akademickie (tj. studentów i doktorantów kierunków ekonomicznych i finansowych oraz pracowników naukowych), a także praktyków (przedsiębiorców, pracowników instytucji publicznych z obszaru podatków). Materiał w niej zawarty może także stać się inspiracją dla władz szczebla lokalnego i centralnego przy konstruowaniu lub modyfikowaniu polityki podatkowej, a przede wszystkim dla tworzenia spójnego prawa oraz skutecznych rozwiązań ekonomicznych i finansowych wzmacniających potencjał rozwojowy sektora przedsiębiorstw.

Podatki i system podatkowy w działalności przedsiębiorstw

1.1. Przedsiębiorczość, przedsiębiorca i przedsiębiorstwo – ujęcie ekonomiczne

Przedsiębiorczość jest kategorią społeczno-gospodarczą, stanowiącą przedmiot zainteresowania wielu dziedzin nauki. Jest kluczowa w działaniach jednostek gospodarczych oraz osób fizycznych. Uznaje się ją za czwarty czynnik produkcji, obok ziemi, pracy i kapitału. Definicje przedsiębiorczości akcentują różne jej aspekty. W świetle klasycznej teorii, sformułowanej przez J. Schumpetera, przedsiębiorczość konstituuje pięć funkcji:

- 1) wprowadzanie nowych metod wytwarzania;
- 2) tworzenie nowych form gospodarczych;
- 3) wytwarzanie i rozpowszechnianie nowych wyrobów;
- 4) odkrywanie nowych rynków zbytu;
- 5) ujawnianie nowych źródeł zaopatrzenia w materiały oraz surowce¹.

Współcześnie przedsiębiorczość jest definiowana najczęściej jako²:

- zespół cech i sposobów postępowania, takich jak:
 - aktywność i dynamizm, skutkujące dostrzeganiem potrzeb rynkowych,
 - ekspansywność, czyli chęć dorównania najlepszym i najsilniejszym oraz poszerzanie zakresu działalności,
 - stawianie sobie ambitnych celów,
 - dostrzeganie i wykorzystywanie szans, np. nisz rynkowych,
 - zdolność adaptacji do zmieniających się warunków otoczenia i elastyczność,
 - innowacyjność,
 - skłonność do podejmowania ryzyka i umiejętność jego oceny;
- proces tworzenia i budowania czegoś nowego, np. przedsiębiorstwa, polegający na wykorzystaniu nowatorskiego pomysłu w celu wykreowania korzyści rynkowych; w procesie tym ważny jest splot wymienionych cech i zachowań przedsiębiorczych.

1 J. Schumpeter, *Teoria rozwoju gospodarczego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1960, s. 104.

2 A. Janowski, *Słownik ekonomiczny*, Wydawnictwo Instytutu GSMiE, Kraków 1998.

Przedsiębiorczość jako proces pobudza rozwój społeczno-gospodarczy, nakierowany na wykorzystanie szans płynących z otoczenia rynkowego i instytucjonalnego³. Środowiskiem dla przedsiębiorczości jest rynek i panujący na nim mechanizm alokacji zasobów oraz weryfikacji decyzji przedsiębiorcy. Przedsiębiorcy z jednej strony muszą dostosować się do warunków obecnych na rynku, z drugiej zaś – tworzą nowe obszary działalności.

Przedsiębiorczość współcześnie jest czymś więcej niż prowadzeniem własnej działalności gospodarczej. To nowatorski proces, polegający na szukaniu odmiennych działań i bardziej skutecznych sposobów prowadzenia tej działalności, zapewniających większą efektywność wykorzystania zasobów. Przedsiębiorczość to inicjowanie projektów, nowych form działalności zaspakajających określone potrzeby i generujących zyski. W teorii ekonomii kładzie się nacisk na procesowe ujęcie przedsiębiorczości, obejmujące takie elementy, jak: szanse, zasoby czynników produkcji oraz zespół ludzi, ze szczególnym uwzględnieniem samego przedsiębiorcy⁴.

Przedsiębiorczość uwarunkowana jest wieloma czynnikami, które można pogrupować na: ekonomiczne, polityczne, kulturowe i społeczne, o charakterze wewnętrznym lub zewnętrznym. Klasyfikacja ta została zaprezentowana w tabeli 1.1.

Tabela 1.1. Determinanty przedsiębiorczości

Rodzaje czynników	Wewnętrzne	Zewnętrzne
Ekonomiczne	• Cele i charakter przedsiębiorstwa • System motywacji ekonomicznej • Kryteria oceny efektywności przedsiębiorstwa • Struktura przedsiębiorstwa • Charakter i branża	• System podatkowy • Swoboda działalności gospodarczej • System pomocy publicznej • Polityka konkurencji • Polityka monetarna • System cen • Polityka handlu zagranicznego • Polityka naukowa
Polityczne	• Zakres decentralizacji decyzji • System polityczny • Zadania samorządów terytorialnych • Kryteria oceny kadry kierowniczej • Rola związków zawodowych	• Ustrój gospodarczy • Zakres ograniczeń prawnych • Zakres interwencjonizmu państwowego • Przynależność do organizacji międzynarodowych
Kulturowe	• Ścieżki awansu zawodowego • Kultura organizacji • Styl kierowania	• System wartości i norm etycznych • Społeczna akceptacja przedsiębiorczości

3 K. Kowalska, *Rozwój przedsiębiorczości w regionie*, Wyższa Szkoła Biznesu, Dąbrowa Górnicza 2006, s. 12–13.

4 J. Pach, *Podstawowe uwarunkowania przedsiębiorczości w teorii i praktyce gospodarczej*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2016, t. 30(1), s. 86.

Rodzaje czynników	Wewnętrzne	Zewnętrzne
Społeczne	- Sytuacja społeczna kraju - Funkcjonowanie organizacji i instytucji społecznych - Organizacje pozarządowe - Przedsiębiorstwa komercyjne społecznie zaangażowane	- Polityka społeczna - Niezależność przedsiębiorstw społecznych od publicznych - Regulacje w zakresie darowizn i sponsoringu celów społecznych - Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorców

Źródło: J. Pach, *Podstawowe uwarunkowania przedsiębiorczości w teorii i praktyce gospodarczej*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2016, t. 30(1), s. 87.

Podział ten ma istotne znaczenie dla określenia czynników rozwoju przedsiębiorstw, a nawet całych gospodarek. Kompozycja wszystkich czterech obszarów uznawana jest obecnie za całokształt wpływający na przedsiębiorczość.

Przedsiębiorca to nieodłączny komponent przedsiębiorstwa i osoba wykazująca cechy przedsiębiorcze. Przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa są kluczowym elementem niezbędnym dla funkcjonowania gospodarki rynkowej. Należy jednak przyznać, że jednoznaczne wyjaśnienie pojęcia przedsiębiorstwa jest stosunkowo trudne, ponieważ nie istnieje jedna, powszechnie obowiązująca definicja. Podstawą rozważań w nauce o przedsiębiorstwie jest przedsiębiorstwo, będące kategorią niejednorodną, zmienną w czasie pod wpływem zmian warunków wewnętrznych i zewnętrznych. Wiele dziedzin naukowych wypracowało różnorodne teorie odnoszące się do wyjaśnienia istoty przedsiębiorstwa. Definicję tego zjawiska można dostrzec nie tylko w naukach ekonomicznych i w zarządzaniu, lecz także w prawie, etyce, psychologii czy socjologii.

Obecnie można zauważyć dwa podejścia do teorii przedsiębiorstwa w naukach ekonomicznych: pierwsze z nich, historycznie wcześniejsze, wywodzi się z teorii ekonomii, drugie zaś ma swoją genezę w naukach o zarządzaniu. W obu dyscyplinach przedsiębiorstwo to jeden z podstawowych obiektów opisu i badań, i choć wiedza jest w nich obszerna, to okazuje się niespójna. Teoria przedsiębiorstwa, tworzona w nauce ekonomii, przyjmuje za punkt wyjścia teorię neoklasyczną, która próbuje wyjaśnić kwestie produkcji i cen, nie zajmując się innymi problemami przedsiębiorstwa (wewnętrznymi czy zewnętrznymi)⁵. Analizując istotę przedsiębiorstwa z punktu widzenia nauk ekonomicznych, przedsiębiorstwo określa się jako podmiot działający na rynku, gdzie panuje doskonała konkurencja, a ono samo, poprzez podejmowanie racjonalnych decyzji, nastawione jest na maksymalizację zysku. Koncepcja przedsiębiorstwa w ekonomii jest niedoskonała z uwagi na: niezgodność między podejściem od strony makro- i mikroekonomicznej, dominację podejścia makroekonomicznego do zjawisk gospodarczych oraz spojrzenie od strony rynku

⁵ J. Borowski, *Teoria przedsiębiorstwa w świetle teorii ekonomii i zarządzania*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2013, nr 3(63), s. 79–80.

i paradygmatu równowagi czy przyjmowanie bardzo uproszczonych założeń dotyczących zachowania się przedsiębiorstw w analizie modelowej rynku⁶.

Przedsiębiorstwo w modelu neoklasycznym jawi się jako maszyna sprawnie działająca w świecie pozbawionym tajemnic, tarć i czasowych ograniczeń. Istnieją jednak elementy, np. niepewność czy asymetria informacyjna, które zakłócają założenia teorii neoklasycznej. W wyniku tego pojawiły się różne teorie przedsiębiorstwa, pozbawione jednak całościowego i uniwersalnego podejścia, ugruntowanego w rzeczywistości.

Relatywnie małe znaczenie teorii przedsiębiorstwa w tradycyjnej ekonomii doprowadziło do rozwoju osobnych koncepcji przedsiębiorstwa w poddyscyplinach ekonomicznych: finansach przedsiębiorstw, teorii małych i średnich przedsiębiorstw czy teorii przedsiębiorczości. Pojawiły się także niezależne próby budowania teorii przedsiębiorstwa w naukach o zarządzaniu, naukach prawnych, psychologii i socjologii organizacji⁷. O ile celem teorii ekonomii jest wyjaśnienie sił kierujących działaniami ludzi i przedsiębiorstw, o tyle celem teorii zarządzania jest dążenie do wyjaśnienia przyczyn sukcesu lub niepowodzenia przedsiębiorstwa, jak również zastosowanie narzędzi, które ten sukces umożliwią oraz pozwolą uniknąć niepowodzenia. Podstawy teoretyczne funkcjonowania przedsiębiorstwa można znaleźć w ekonomii, natomiast zasady zarządzania przedsiębiorstwem są domeną nauk o zarządzaniu. Teoria ekonomii w tym zakresie jest użyteczna i stanowi inspirację dla rozwoju teorii zarządzania⁸.

Współczesne przedsiębiorstwa funkcjonują w świecie nieuporządkowanych zasad, a redefinicję ich działalności wymuszają m.in. następujące symptomy nowej przestrzeni gospodarczej⁹:

- gwałtowne rozszerzanie się zasięgu działalności przedsiębiorstw;
- wzrost znaczenia procesów globalizacyjnych i integracyjnych;
- rozwój technologii informatycznych;
- rozwój społeczeństwa wiedzy, społeczeństwa informacyjnego, pojawienie się nowej ekonomii stawiającej na innowacyjność, przedsiębiorczość, dostosowanie do potrzeb klienta;
- zacieranie się i płynność granic między przedsiębiorstwami;
- przenikanie się przedsiębiorstw w aspekcie kapitałowym, rzeczowym i społecznym;
- dynamika procesów gospodarczych i zmienność elementów wewnętrznych i zewnętrznych;
- duże znaczenie aktywów niematerialnych w zarządzaniu przedsiębiorstwem;
- przenikanie się kultur;
- wzrost znaczenia procesów uczenia się i innowacji w przedsiębiorstwach.

6 Szerzej: T. Gruszecki, *Co powinno być bazą dla pełnej teorii przedsiębiorstwa – zarządzanie czy ekonomia?*, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu” 2004, nr 1014, s. 43–46.

7 A. Sokołowska, *Nauka o przedsiębiorstwie – między wiedzą teoretyczną a praktyczną*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2008, nr 34, s. 31.

8 J. Borowski, *Teoria przedsiębiorstwa...*, s. 82–84.

9 A. Sokołowska, *Nauka o przedsiębiorstwie...*, s. 33–34.

Analizując przedsiębiorstwo, można uznać je za podmiot gospodarczy:

- prowadzący na własny rachunek i ryzyko działalność gospodarczą w celu osiągnięcia określonych korzyści;
- zatrudniający różnorodne czynniki produkcji (pracę, kapitał, ziemię) w celu wytwarzania określonych dóbr bądź świadczenia określonych usług, które sprzedaje na rynku innym przedsiębiorcom, gospodarstwom domowym, władzy centralnej lub lokalnej.

Należy podkreślić, że przedsiębiorstwo powstaje w celu prowadzenia działalności ciągłej, a nie dla realizacji pojedynczego projektu, a przedsiębiorca podejmuje się jej prowadzenia na własne ryzyko, biorąc pod uwagę możliwość poniesienia strat. Przedsiębiorstwo wyodrębnia się pod względem ekonomicznym, co oznacza, że dysponuje ono własnym majątkiem oraz wykazuje przychody (wpływy), z których pokrywa koszty (wydatki). Na gruncie klasycznego modelu przedsiębiorstwa jego celem nadrzędnym, jak już zostało wspomniane, jest maksymalizacja zysku. W różnych podejściach do definiowania przedsiębiorstwa można zaobserwować kilka wspólnych elementów. Zwraca się np. uwagę na to, że jest ono zakładane dla prowadzenia działalności gospodarczej w długim okresie i ma zaspokajać potrzeby innych podmiotów na rynku. Przedsiębiorstwo jest nastawione na osiąganie zysku, przy autonomii i samodzielności decyzyjnej oraz prowadzeniu działalności na własne ryzyko właścicieli. Przedmiotem jego działania jest zawieranie transakcji kupna-sprzedaży z innymi podmiotami na rynku. Przedsiębiorstwo dysponuje zasobami kapitałowymi i winno pokrywać wszelkie koszty przychodami osiąganymi z działalności.

1.2. Mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce – aspekty prawne, stan sektora

W świetle regulacji prawnych obowiązujących w Polsce wyróżnia się następujące aspekty definicyjne przedsiębiorstwa:

- podmiotowy – akcentuje osobę prowadzącą działalność gospodarczą, a także „podmioty praw i obowiązków”, którym przyznana jest osobowość prawna ze względu na prowadzenie działalności;
- funkcjonalny – wskazuje na przedsiębiorstwo jako przedsięwzięcie, prowadzenie działalności gospodarczej w celach zarobkowych;
- przedmiotowy – koncentruje się na zestawie składników materialnych i niematerialnych, które służą prowadzeniu działalności gospodarczej.

Aspekt przedmiotowy definicji przedsiębiorstwa zawarty jest w art. 55[1] ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny¹⁰. W świetle tych zapisów przedsiębiorstwo jest przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej zorganizowanym zespołem składników niematerialnych i materialnych obejmujących:

10 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1061.

- oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części (nazwa przedsiębiorstwa);
- własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości;
- prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości bądź ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych;
- wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne;
- koncesje, licencje i zezwolenia;
- patenty i inne prawa własności przemysłowej;
- majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne;
- tajemnice przedsiębiorstwa;
- księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Cechą charakterystyczną polskiej gospodarki w okresie socjalizmu była niska ranga sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Znaczący udział przypadał wówczas wielkim przedsiębiorstwom przemysłowym mającym monopolistyczną pozycję na rynku. Punktem zwrotnym, umożliwiającym gwałtowny rozwój sektora prywatnego, a co za tym idzie, wzrost liczby małych i średnich przedsiębiorstw, był Program Transformacji Gospodarczej, zapoczątkowany 1 stycznia 1990 r. Ustawa o działalności gospodarczej z 23 grudnia 1988 r. stanowiła, iż „podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej jest wolne i dozwolone każdemu na równych prawach, z zachowaniem warunków określonych przepisami prawa”¹¹. Powyższą zasadę wolności gospodarczej podniesiono do rangi konstytucyjnej. Obowiązująca obecnie Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej wprowadziła zasadę, w myśl której „społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych, stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”¹².

Prawo określa stosunki wewnątrz przedsiębiorstwa, między przedsiębiorstwami oraz między przedsiębiorstwem a innymi podmiotami. Prowadzenie działalności gospodarczej jest obecnie regulowane przez ustawę z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców¹³, która zastąpiła ustawę z dnia 21 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej¹⁴. Nowa ustawa, w porównaniu z poprzednią, poszerzyła katalog uprawnień przedsiębiorców. Przede wszystkim wprowadziła zasadę, iż co nie jest zabronione prawem, jest dozwolone. W ten sposób ustawa ta ugruntowała wolność przedsiębiorców. Mają oni swobodę w podejmowaniu i wykonywaniu działalności

11 Art. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz.U. z 1988 r. Nr 41, poz. 324.

12 Art. 20 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483.

13 Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, Dz.U. z 2018 r., poz. 646 (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 162).

14 Ustawa z dnia 21 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.

gospodarczej, jeśli przepis prawa nie nakłada na nich obowiązku konkretnego działania albo danego działania nie zakazuje. Definicja działalności gospodarczej zawarta w art. 3 ustawy prawo przedsiębiorców stanowi, iż jest to zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły. Z kolei w art. 4 zdefiniowano pojęcie przedsiębiorcy, obejmując nim osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonującą działalność gospodarczą. Przedsiębiorcami są ponadto wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej.

Wiele kontrowersji budzi definicja mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMSP). Sektor ten charakteryzują kryteria ilościowe oraz jakościowe. W krajach członkowskich Unii Europejskiej (UE) stosuje się podział sektora MMSP wynikający z definicji zawartej w Zaleceniu Komisji Europejskiej z 2003 r. (por. tabela 1.2). Wyróżnia ono mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa, a za mierniki ekonomiczne przyjmuje: liczbę zatrudnionych osób, wysokość rocznych obrotów, wielkość aktywów oraz fakt niezależności od innych organizacji.

Tabela 1.2. Kryteria klasyfikacji sektora MMSP

Kryterium	Przedsiębiorstwa		
	mikro	małe	średnie
Średnioroczne zatrudnienie	> 10	> 50	> 250
Roczny obrót netto ze sprzedaży (w mln euro)	≥ 2	≥ 10	≥ 50
Suma aktywów bilansu (w mln euro)	≥ 2	≥ 10	≥ 43
Niezależność kapitałowa od innych podmiotów	Warunkiem dodatkowym jest spełnienie kryterium niezależności, co oznacza, że podmiot nie może być zależny od przedsiębiorstw niekwalifikujących się do małych lub średnich w stopniu przekraczającym 25%		

Źródło: Zalecenie Komisji Europejskiej 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczące definicji małych i średnich przedsiębiorstw (Dz.U. L 124 z 20.05.2003).

Wprowadzenie rozróżnienia na podmiot samodzielny i zależny ma uzasadnienie w systemie pomocy publicznej. Przedsiębiorstwa należące do sektora MMSP objęte są takim systemem, gdyż napotykają wiele trudności, np. w dostępie do kapitału. Podmiot, który samodzielnie spełnia formalne przesłanki uznania go za MMSP, ale działa w ramach grupy przedsiębiorstw, ma warunki działalności podobne do dużych przedsiębiorstw. Nie powinien zatem korzystać z przywilejów zarezerwowanych dla podmiotów o słabszej pozycji rynkowej i nie powinien być zaliczany do kategorii MMSP. W przypadku przedsiębiorstwa samodzielnego ocena jego wielkości opiera się wyłącznie na danych dotyczących tego przedsiębiorstwa. Jednak

w sytuacji występowania powiązań z innymi przedsiębiorstwami (np. kapitałowych, czy poprzez wspólników/udziałowców) konieczne jest uwzględnienie także danych odnoszących się do tych przedsiębiorstw. Ustalając wielkość przedsiębiorstwa, należy rozstrzygnąć, czy jest ono niezależne, czy też należy do grupy. Przynależność do grupy oceniana jest z funkcjonalnego i gospodarczego punktu widzenia.

Klasyfikacja wprowadzona na poziomie UE znalazła odzwierciedlenie w polskim prawie, tj. w ustawie prawo przedsiębiorców – odpowiednio w art. 7 ust. 1, w punktach 1–3, zdefiniowano mikro-, małego i średniego przedsiębiorcę. Prawo polskie, podobnie jak prawo unijne, klasyfikuje przedsiębiorstwa ze względu na liczbę zatrudnionych, wysokość przychodów oraz sumy bilansowej. Kwoty, o których mowa w art. 7 ust. 1, przelicza się na złote według średniego kursu ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (NBP) w ostatnim dniu roku obrotowego, wybranego do określenia statusu przedsiębiorcy. Średnioroczne zatrudnienie określa się w przeliczeniu na pełne etaty¹⁵.

Klasyfikacji przedsiębiorstw dokonuje się również na podstawie kryteriów jakościowych, które mają charakter niemierzalny. Są one następujące¹⁶:

- istotny wpływ przedsiębiorcy na tle całego systemu organizacyjnego; jako właściciel oraz założyciel przedsiębiorstwa łączy on zarówno funkcje właścicielskie, jak i menedżerskie;
- samodzielność prawna i ekonomiczna pozostająca jedynie w dyspozycji niewielkiej liczby właścicieli (według teorii E. Marwede'a za duże przedsiębiorstwo można uznać to, które nie może być zarządzane wyłącznie przez właściciela);
- ograniczone możliwości finansowania poprzez rynek kapitałowy;
- niski poziom sformalizowania struktury organizacyjnej, w której występują więzi liniowe (jedno centrum decyzyjne, szybki i bezpośredni przepływ informacji);
- elastyczność działania, szybkie dostosowanie się do panujących trendów rynkowych, co sprzyja konkurencyjności;
- specyficzny sposób selekcji pracowników oraz motywowania ich, opierający się na rekomendacjach i kontaktach rodzinnych, bezpośrednie, nieformalne kontakty i poczucie więzi z przedsiębiorstwem;
- ograniczony zysk firmy, który jest skutkiem wyższego kosztu jednostkowego wytworzenia produktów w porównaniu do dużych przedsiębiorstw; ogranicza to możliwości firmy dotyczące powiększania kapitałów własnych, a tym samym jej wiarygodność w zakresie udzielania kredytów bankowych;
- zawężenie spektrum działalności przedsiębiorstw do rynku lokalnego bądź regionalnego, mało zdywersyfikowana produkcja;

15 W przypadku przedsiębiorcy działającego krócej niż rok jego przewidywany obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych, a także średnioroczne zatrudnienie oszacowuje się na podstawie danych za ostatni okres udokumentowany przez przedsiębiorcę.

16 J. Fila, E. Grzegorzczak, M. Paduszyńska, *Wybrane źródła finansowania mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022, s. 18–19.

- brak anonimowości w kontaktach z dostawcami i odbiorcami, co sprzyja korzystnym relacjom współdziałania.

Powyższy zbiór cech nie ma charakteru zamkniętego. Należy pamiętać, że klasyfikując przedsiębiorstwa, winno uwzględniać się kryteria zarówno ilościowe, jak i jakościowe.

Sektor MMSP w Polsce oraz w UE stanowi bardzo ważną grupę podmiotów gospodarczych. Liczba przedsiębiorstw według poszczególnych klas wielkości w Polsce została zaprezentowana w tabeli 1.3.

Tabela 1.3. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych według klas wielkości

Przedsiębiorstwa	2018	2019	2020	2021	2022
Mikro	2 078 742	2 144 162	2 194 244	2 288 844	2 283 379
Małe	52 662	48 911	49 514	48 731	48 217
Średnie	15 210	14 780	14 433	14 618	14 341
Duże	3 674	3 751	3 665	3 787	3 818
Ogółem	2 150 288	2 211 604	2 261 856	2 355 980	2 349 755

Źródło: GUS, *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2022 r. Analizy statystyczne*, Warszawa 2023, s. 16.

Obserwując dane dotyczące liczby przedsiębiorstw ze względu na klasę wielkości, można zauważyć, że w okresie 2018–2022 udział poszczególnych grup ulegał niewielkim wahaniom i utrzymywał się na zbliżonym poziomie. Gdy jednak porówna się strukturę firm w 2018 i 2022 r., widać znaczący wzrost udziału mikroprzedsiębiorstw. Stanowią one dominującą grupę przedsiębiorstw pod względem liczebności. Biorąc pod uwagę dane dotyczące liczby przedsiębiorstw w 2022 r., według liczby pracujących, trzeba stwierdzić, że 99,84% wszystkich przedsiębiorstw w gospodarce stanowiły przedsiębiorstwa z sektora MMSP (97,18% – mikroprzedsiębiorstwa, 2,05% – małe przedsiębiorstwa, a 0,61% – średnie przedsiębiorstwa).

Uwzględniając podstawową formę prawną przedsiębiorstw, należy zauważyć, iż w 2022 r. 86% podmiotów należało do osób fizycznych, a osoby prawne i jednostki niemające osobowości prawnej stanowiły zaledwie 14%. Grupa osób fizycznych to w dominującej większości mikroprzedsiębiorstwa (99%), natomiast wśród osób prawnych najmniejsze podmioty stanowiły 85,9% (por. tabela 1.4).

Tabela 1.4. Liczba przedsiębiorstw według form prawnych i klas wielkości w 2022 r.

Przedsiębiorstwa	Ogółem	Osoby fizyczne	Osoby prawne
Mikro	2 283 379	2 000 734	282 645
Małe	48 217	18 693	29 524
Średnie	14 341	1 325	13 016
Duże	3 818	92	3 726
Ogółem	2 349 755	2 020 844	328 911

Źródło: GUS, *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych...*, s. 16.

Obecność sektora MMSP w gospodarce generuje wiele pozytywnych efektów. Mimo to ich funkcjonowanie jest znacznie utrudnione. Przedsiębiorstwa te napotykać liczne bariery, do których, w ocenie Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii, należą:

- wysokość podatków, a także opłaty przewidziane przez prawo;
- niskie obroty;
- skomplikowane przepisy prawne;
- brak odpowiednio wykwalifikowanych pracowników;
- wysoka konkurencja ze strony dużych przedsiębiorstw;
- wydłużony czas oczekiwania na zapłatę od kontrahenta¹⁷.

Bariery funkcjonowania sektora MMSP mogą mieć charakter wewnętrzny i zewnętrzny. Na powstawanie i rozwój przedsiębiorstw mają wpływ ich wewnętrzny potencjał, osoba przedsiębiorcy, lokalizacja, rodzaj prowadzonej działalności i jej skala. Bariery o charakterze zewnętrznym można podzielić na rynkowe, polityczne, instytucjonalne, finansowe czy prawne. Ostatnie z wymienionych wiążą się z złożonością, niejasnością i niejednoznacznością charakterem obowiązujących przepisów prawnych, a także z ich zmiennością. Dotyczy to w dużej mierze regulacji związanych z opodatkowaniem. Wiele zależy od ogólnej polityki gospodarczej, a utrudnienia dla przedsiębiorstw mogą być efektem m.in.:

- nadmiernych obciążeń podatkowych;
- braku jasnego stanowiska rządu w sprawie kształtu systemu podatkowego (w tym ulg i zwolnień);
- rozbieżności w interpretacji przepisów;
- nadmiernie rozbudowanego systemu obowiązkowych obciążeń finansowych przedsiębiorcy¹⁸.

System podatkowy to niewątpliwie jeden z kluczowych czynników wpływających na powstawanie i funkcjonowanie przedsiębiorstw. Sektor MMSP w Polsce ma możliwość korzystania z różnych sposobów opodatkowania i prowadzenia ewidencji działalności gospodarczej. Dozwolone jest prowadzenie ksiąg rachunkowych, ale częściej podmioty te wybierają uproszczone formy ewidencji księgowej na potrzeby podatkowe, takie jak podatkowa księga przychodów i rozchodów oraz ewidencja samych przychodów na potrzeby rozliczania ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych. W tabeli 1.5 zaprezentowano strukturę przedsiębiorstw niefinansowych według rodzaju prowadzonej ewidencji księgowej.

17 Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Raport „Przedsiębiorczość w Polsce”, Warszawa 2018, s. 5.

18 Szerzej na ten temat: M. Matejun, *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw (na podstawie badań w aglomeracji łódzkiej)*, [w:] K. Piech, M. Kulikowski (red.), *Przedsiębiorczość szansą na sukces rządu, gospodarki, przedsiębiorstw, społeczeństwa*, Instytut Wiedzy SGH, Warszawa 2003.

Tabela 1.5. Struktura przedsiębiorstw niefinansowych według rodzaju prowadzonej ewidencji księgowej w % – lata 2010 i 2022

Rok	Księgi rachunkowe	Podatkowa księga przychodów i rozchodów	Ewidencja przychodów	Karta podatkowa
2010	9	65,1	20,3	5,6
2022	13,9	58,6	25,0	2,5

Źródło: GUS, *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych...*, s. 19.

Na przestrzeni ostatnich 10 lat wybór formy ewidencji księgowej nie uległ dużej zmianie. W 2022 r. blisko 90% przedsiębiorstw niefinansowych deklarowało prowadzenie ewidencji księgowej w formie uproszczonej. Blisko 60% przedsiębiorstw ewidencjonowało działalność gospodarczą w formie podatkowej księgi przychodów i rozchodów, 20% – w formie ewidencji przychodów, a 2,5% – w formie karty podatkowej. Jednocześnie widać wzrost udziału podmiotów prowadzących księgi rachunkowe: z 9% w 2010 r. do blisko 14% w 2022 r.

Osoby fizyczne prowadzące samodzielnie działalność gospodarczą w formie spółek cywilnych lub jawnych osób fizycznych mają co do zasady możliwość wyboru opodatkowania w formach zryczałtowanych. Formy te zostały oderwane od dochodowości przedsiębiorstwa. Ich zaletą jest ograniczenie obowiązków sprawozdawczo-ewidencyjnych, a szczególnie brak obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych, księgi przychodów i rozchodów, ewidencji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych. W przypadku rozliczania się ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych wystarczy prowadzenie prostej ewidencji przychodów. Wybór zasad opodatkowania zależy od rodzaju prowadzonej działalności, jej rozmiaru, liczby zatrudnionych osób, wysokości przychodów i kosztów. Niskie koszty prowadzenia działalności w relacji do osiąganych przychodów sugerują wybór formy zryczałtowanej jako bardziej opłacalnej.

Formy zryczałtowane winny stanowić trwały element systemu opodatkowania podatkami dochodowymi. Obok zasady sprawiedliwości, prostota i zrozumiałość systemu podatkowego są równie ważne. Uzasadnione jest przyznanie prawa wyboru opodatkowania w formie zryczałtowanej szerszemu kręgowi (małych) podatników, niezależnie od formy organizacyjno-prawnej działalności. Rozliczenia podatkowe, szczególnie dla mikro- i małych przedsiębiorstw, powinny być proste, aby nie angażować i tak ograniczonych zasobów przedsiębiorcy. Wybrana forma opodatkowania ma wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstwa. Dotyczy to nie tylko wysokości ponoszonych obciążeń podatkowych, lecz także sposobu organizacji wewnętrznej firmy (posiadanie urządzeń księgowych, rozwój systemów informacyjnych i informatycznych)¹⁹.

¹⁹ M. Jamróży, *Dochody z działalności gospodarczej – analiza stanu obecnego i możliwe kierunki zmian*, „Studia BAS” 2018, nr 2(54), s. 188, www.bas.sejm.gov.pl (dostęp: 24.07.2024).

System podatkowy musi podążać za zmieniającym się otoczeniem, dopasowywać się i odpowiadać na jego wyzwania. Odpowiedni kształt tego systemu będzie sprzyjał rozwojowi przedsiębiorstw, rozszerzaniu zakresu ich działalności czy podejmowaniu przez nie inwestycji. Nadmierna biurokratyzacja, skomplikowane przepisy prawne i liczne obciążenia podatkowe mogą zniechęcać potencjalnych przedsiębiorców do zakładania firmy. Odpowiednio ukształtowany system podatkowy to jeden z kluczowych aspektów sprzyjających tworzeniu korzystnego klimatu dla przedsiębiorczości.

1.3. Podatek – definicje, funkcje i elementy konstrukcji

Podatki są źródłem dochodów budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego. Problematyka podatkowa ma szczególne znaczenie dla gospodarki każdego kraju, jego obywateli i podmiotów gospodarczych działających na jego terenie. Obciążenie podatkami wszystkich osób fizycznych i prawnych powoduje, że podatki są głównym instrumentem wpływu państwa na gospodarkę. Powinny być one brane pod uwagę przy planowaniu każdej działalności gospodarczej.

Należy zauważyć, iż podatki odegrały ważną rolę w historii powszechnej, wpływając na wiele wydarzeń decydujących o losie Polski i świata. Genezę podatku można łączyć z rozwojem struktur państwowych i powstaniem konstrukcji zcentralizowanej redystrybucji środków publicznych²⁰. Rozbudowa państwa oraz liczba zadań nałożona na panującego powodowały konieczność gromadzenia odpowiednich środków pieniężnych. Pierwsze podatki znane były już w starożytności²¹. Proces rozdzielania majątku publicznego i majątku władcy (zapoczątkowany w renesansie) skutkował zmianami w strukturach rozdysponowywania gromadzonych środków publicznych. Pierwsze podatki o charakterze ogólnym miały charakter podatków majątkowych. Dla rozwoju nowożytnych państw duże znaczenie miała francuska Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela z 1789 r., która dawała podstawy do wyeliminowania samowolnego nakładania podatków przez panujących. Z kolei rozwój gospodarczy na przełomie XVIII i XIX w. przyczynił się do przeznaczania środków pieniężnych gromadzonych dzięki podatkom również na potrzeby społeczne. W Anglii pierwszy podatek dochodowy pojawił się w 1798 r., we Włoszech – w 1864, a w Niemczech – w 1891. W roku 1920 podatek dochodowy od osób prawnych pojawił się w USA oraz w Niemczech, a po II wojnie światowej we Francji rozdzielono podatek dochodowy od osób fizycznych i od osób prawnych. W 1954 r. we Francji wprowadzono podatek od towarów i usług (VAT), który zaczął powszechnie funkcjonować od lat

20 E. Chojna-Duch, H. Litwińczuk, *Prawo finansowe*, Oficyna Prawa Polskiego, Warszawa 2009.

21 W Egipcie funkcjonowały czynsze dzierżawne, z czasem zastąpione podatkami, w Grecji stosowano podatek gruntowy, a w starożytnym Rzymie pretorię, będącą odpowiednikiem współczesnych celi, oraz tributum – quasi-podatek pobierany na potrzeby prowadzonej wojny. W czasach Juliusza Cezara pojawiły się pierwsze podatki obrotowe.

70. XX w. W ciągu tego stulecia na świecie opodatkowaniem obejmowano coraz więcej stanów faktycznych i prawnych²².

Podatek stanowi kategorię ekonomiczną, ale jest jednocześnie pojęciem i instytucją prawnofinansową. Prawo finansowe określa też zarówno samo pojęcie podatku, jego miejsce wśród innych dochodów publicznych, jak i elementy podatku²³. W doktrynie wypracowano ogólną definicję podatku jako świadczenia pieniężnego na rzecz podmiotu prawa publicznego (związku publicznoprawnego), czyli państwa lub samorządu. Współcześnie podatek jest nakładany i realizowany w jednostkach pieniężnych, choć znane są z historii podatki rzeczowe oraz świadczenia w formie usług osobistych (praca). Aktualne rozwiązania prawne nie przewidują poboru podatku w naturze. Takie rozwiązanie może wystąpić w burzliwych okresach historycznych lub w państwach o niestabilnych warunkach finansowych, a tym samym w sytuacji niestabilności waluty.

Podatki są głównym elementem systemu podatkowego. Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych podatki stanowią dochody publiczne i należą do grupy danin publicznych²⁴. Daniny publiczne to „wszelkie formy przejmowania wartości materialnych bądź usług przez państwo od mieszkańców jego terytorium oraz różnego rodzaju organizacji, działających lub mających siedzibę na tym terytorium”²⁵. Ordynacja podatkowa definiuje podatek jako publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy, które wynika z ustawy podatkowej²⁶. Szczegółowa charakterystyka elementów definicji podatku została zaprezentowana w tabeli 1.6.

Tabela 1.6. Pojęcie podatku

Elementy definicji podatku	Charakterystyka
Jednostronność	Podatek jest ustalany jednostronnie przez państwo lub inny związek publicznoprawny, pobiera się go na podstawie władczego działania podmiotu ustanawiającego podatek w drodze ustawy podatkowej. Postępowanie zmierzające do określenia wymiaru podatku podlega w Polsce przepisom Ordynacji podatkowej i Kodeksu postępowania administracyjnego. Podatnicy mają wpływ na konstrukcję i wysokość podatków jedynie przez mechanizmy ustroju demokratycznego

22 M. Jaszczyński, *Funkcje podatków w gospodarce*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne” 2017, t. 25, s. 217–218. [https://doi.org/10.19251/ne/2017.25\(14\)](https://doi.org/10.19251/ne/2017.25(14))

23 P. Smoleń, W. Wójtowicz (red.), *Prawo podatkowe*, wyd. 5, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021, s. 6.

24 Art. 5 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1270.

25 B. Brzeziński, A. Olesińska, *Wstęp do nauki prawa podatkowego*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2001, s. 17–18.

26 Art. 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 201.

Tab. 1.6 (cd.)

Elementy definicji podatku	Charakterystyka
Generalność (ogólność, powszechność)	Podatki ustalane są przez normy prawne, które są ogólne ze względu na adresata i abstrakcyjne z uwagi na sposób wyznaczenia zachowania. Podatek jest tak skonstruowany, że zasady ustalania i poboru podatku odnoszą się do każdego podmiotu, który spełnia warunki określone w prawie podatkowym
Zasadniczość	Podstawowym celem podatku jest cel fiskalny, co sprowadza się do dostarczenia państwu lub samorządowi środków finansowych umożliwiających prowadzenie działalności i realizację zadań
Bezwrotność	Podatek pobrany zgodnie z prawem nie podlega zwrotowi, jest definitywnym przekazaniem środków pieniężnych przez podmiot zobowiązany do zapłaty podatku i staje się daniną publiczną
Nieodpłatność (nieekwiwalentność)	Świadczeniu podatkowemu nie towarzyszy prawny obowiązek świadczenia wzajemnego wierzyciela podatkowego (podmiotu publicznoprawnego) na rzecz dłużnika (podatnika). Istnieje jednak tzw. odpłatność ogólna, co oznacza, że wpływy z podatków służą finansowaniu usług publicznych świadczonych na rzecz społeczeństwa. Jest to jednak ekwiwalent na rzecz społeczeństwa jako całości, a nie realizacja roszczenia poszczególnych podmiotów
Przymusowość	W sytuacji gdy zobowiązany do zapłacenia podatku nie uiszcza go dobrowolnie, można pobrać świadczenie w sposób przymusowy (w drodze egzekucji administracyjnej). Cecha ta wynika z władczych uprawnień państwa, które ma przywilej stanowienia prawa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: H. Dzwonkowski, J. Gliniecka (red.), *Prawo podatkowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 2–3; P. Smoleń, W. Wójtowicz (red.), *Prawo podatkowe*, wyd. 5, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021, s. 7–8; M. Jaszczyński, *Funkcje podatków w gospodarce*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne” 2017, t. 25, s. 218. [https://doi.org/10.19251/ne/2017.25\(14\)](https://doi.org/10.19251/ne/2017.25(14))

Uchwycenie istoty podatku w sensie ekonomicznym wymaga wskazania na sposób jego definiowania w prawie i ekonomii. Choć oba te ujęcia odnoszą się do finansów przedsiębiorstwa, to w żadnym z nich nie wskazuje się na ciężar podatku dla przedsiębiorstwa (lub ogólniej: podatnika). W piśmiennictwie naukowym dotyczącym finansów przedsiębiorstw definicja podatku najczęściej jest zaczerpnięta z literatury z zakresu podstaw finansów, finansów publicznych lub prawa finansowego. Finanse publiczne i prawo finansowe w definicji podatku akcentują przymusowość poboru, cel pobrania (zasilenie budżetu) oraz miarę pobrania (zdolności podatkowe obywateli). Ta ostatnia cecha stanowi cień finansów przedsiębiorstw – można sądzić, że ciężar podatku zostanie ustalony z uwzględnieniem zasady zdolności podatkowej przedsiębiorstwa. Podatek jest jednak ustalany jednostronnie i pobierany przymusowo. Nie ma możliwości bieżącej weryfikacji zdolności podatkowej podatnika.

W definicjach podatku ujętych w literaturze prawa podatkowego postulat zdolności podatnika traktowany jest marginalnie²⁷.

Wszelkie zmiany obserwowane w teorii podatków dotyczą ich znaczenia i miejsca w praktyce finansów przedsiębiorstwa. Podatki stanowią element ryzyka w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa, co związane jest ze zmiennością i niepewnością prawa podatkowego. Podatki są świadczeniem pieniężnym, a więc zapłata podatku powoduje zmniejszenie zasobów, którymi przedsiębiorstwo dysponuje, i może wywołać zaburzenia w stabilności jego bytu²⁸.

Podatek jest utożsamiany z ciężarem i świadczeniem pieniężnym, któremu w prawie nadano szczególną rangę. Z procesem wpływu na wielkość dochodu przedsiębiorstwa, przepływów finansowych, związana jest finansowa istota podatku. Winno się ją odnieść do metodologicznej koncepcji trójelementowej systematyki podstawowych pojęć z zakresu finansów L. Swatlera, na którą składają się²⁹:

- zjawiska finansowe jako elementarna konstrukcja pojęciowa nauki finansów;
- kategorie finansowe jako uogólnienia istotnych cech powtarzalnych zjawisk finansowych i zarazem fundamentalne pojęcia nauki finansów;
- instrumenty finansowe, reprezentujące konkretne formy występowania kategorii finansowych w praktyce i służące do prawnej regulacji zjawisk finansowych.

Teoria ekonomiczna podatku odnosząca się do finansów przedsiębiorstw niewątpliwie wyjaśnia zasadniczą prawdę, że podatki kształtują wielkość kapitału przedsiębiorstwa.

Podatki pełnią w gospodarce wiele funkcji i stanowią ważne narzędzie polityki gospodarczej. Funkcje podatków ulegają ewolucji wraz ze zmianą roli sektora publicznego w gospodarce. Najczęściej wymieniane funkcje podatków to fiskalna oraz pozafiskalne, czyli:

- redystrybucyjna,
- stymulacyjna,
- gospodarcza,
- finansowa,
- społeczna,
- informacyjno-kontrolna.

Funkcja fiskalna to najstarsza funkcja podatków, zgodnie z którą mają one dostarczać państwu i samorządom lokalnym odpowiednich dochodów na pokrycie wydatków publicznych. Funkcja ta związana jest z redystrybucyjnym charakterem podatku. Oddziaływanie państwa za pomocą podatków na podział dochodów w gospodarce jest przejawem redystrybucyjnej funkcji podatków. Funkcja fiskalna wyraża się we wtórnym podziale dochodów w gospodarce, które w wyniku mechanizmu

27 J. Garzyńska-Iwin, *Ekonomiczne i finansowe oblicze podatku – szkic problemu*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017, nr 3(87), cz. 2, s. 30–31.

28 *Ibidem*, s. 33.

29 L. Swatler, *Zjawiska, kategorie i instrumenty finansowe a nauka finansów (próba systematyki)*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 1985, t. 192, s. 31, 37–40.

rynkowego zostały już pierwotnie podzielone na rynku pracy, dóbr i usług. Ponieważ jednak mechanizm rynkowy nie zapewnia wszystkim podmiotom odpowiednich dochodów, państwo dokonuje ich wtórnego podziału (odebranie części dochodów w formie podatków i przekazanie uprawnionym w formie dotacji, subwencji czy zasiłków).

Funkcja stymulacyjna polega z kolei na takim konstruowaniu podatków, aby wpływały na decyzje gospodarcze podatników np. w zakresie kierunków i rodzajów działalności gospodarczej. Podatnik obiera cel ekonomiczny, którym jest wspieranie określonego rodzaju działalności gospodarczej. Przejawem realizacji tej funkcji jest stosowanie określonych ulg i zwolnień podatkowych. Podatnicy czują się zmotywowani do podejmowania określonej aktywności, a państwo liczy na zwiększone wpływy do budżetu w przyszłości, będące rezultatem tych działań.

Pozostałe funkcje, tj. społeczna, gospodarcza, finansowa, informacyjno-kontrolna, to pochodne trzech wcześniej wymienionych funkcji. Zakres funkcji podatków jest przedmiotem sporów pomiędzy ekonomistami reprezentującymi różne poglądy na temat roli sektora publicznego w gospodarce. Zwolennicy teorii liberalnych postulują proste i niskie podatki, natomiast ekonomiści popierający koncepcje keynesistowskie uważają podatek za ważne narzędzie niezbędnej interwencji państwa w gospodarkę³⁰.

Każdy podatek tworzą normy, na które składają się następujące elementy: podmiot podatku, przedmiot podatku, podstawa opodatkowania oraz stawki i skale podatkowe. Są to elementy konstrukcji podatku. Dodatkowe elementy konstrukcyjne podatku to zwolnienia i ulgi, które w przypadku danego podatku mogą występować, ale nie muszą. Poszczególne elementy konstrukcji podatku zostały zaprezentowane i scharakteryzowane w tabeli 1.7.

Tabela 1.7. Elementy konstrukcji podatku

Element konstrukcji podatku	Charakterystyka
Podmiot opodatkowania	Jednostka życia społecznego, z którą prawo wiąże powstanie obowiązku podatkowego Podmiot bierny – podmiot, na który został nałożony obowiązek świadczenia podatkowego (podatnik, płatnik, inkasent, następca prawny, osoba trzecia) Podmiot czynny – podmiot uprawniony do otrzymania świadczenia podatkowego Podmiot formalny – podatnik, który na podstawie konkretnej ustawy podatkowej jest zobowiązany do zapłacenia podatku i rozliczenia się z tego tytułu z właściwym organem podatkowym Podmiot materialny – podmiot ponoszący ciężar materialny podatku (płatnik)

30 M. Jaszczuński, *Funkcje podatków w gospodarce...*, s. 222.

Element konstrukcji podatku	Charakterystyka
Przedmiot opodatkowania	Sytuacja faktyczna lub prawna, z którą prawo wiąże powstanie stosunku prawnego obowiązku podatkowego. Może to być stan rzeczy, jego powstanie lub ustanie, proces, rzecz bądź zjawisko, które podlega opodatkowaniu (uzyskiwanie dochodów, przychodów, posiadanie majątku, nabycie składników majątku, sprzedaż towarów itp.)
Podstawa opodatkowania (wymiaru podatku)	Konkretyzacja przedmiotu opodatkowania, wielkość wyrażona w jednostkach pieniężnych lub naturalnych. Może przybierać postać ilościową (np. powierzchnia nieruchomości) lub wartościową (np. wielkość dochodu). Najczęściej podstawa opodatkowania odnosi się do rozmiarów przedmiotu opodatkowania
Stawki podatkowe	Wyrażają stosunek pomiędzy wysokością obciążenia podatkowego a wielkością podstawy opodatkowania; stawka może występować w formie: • kwotowej – ilość jednostek pieniężnych, jaką należy zapłacić od jednostki podstawy obliczenia podatku • stosunkowej (procentowej, ułamkowej lub wielokrotnościowej) – relacja pomiędzy wielkością świadczenia podatkowego a wielkością podstawy obliczenia podatku Taryfa podatkowa – ogół stawek podatkowych, które obowiązują w konkretnym podatku Skala podatkowa – zbiór uporządkowanych (rosnąco lub malejąco) stawek procentowych znajdujących zastosowanie do różnej wielkości podstawy obliczenia podatku
Ulgi i zwolnienia podatkowe	Mają charakter generalny i zawarte są w przepisach regulujących konkretny podatek. Różnica pomiędzy zwolnieniem a ulgą polega na tym, że zwolnienie jest definitywnym (ostatecznym) wyłączeniem określonej kategorii podmiotów lub przedmiotów z opodatkowania. Z kolei wprowadzając ulgę, ustawodawca nie rezygnuje z opodatkowania, lecz ma na celu wyłącznie redukcję obciążenia podatkowego (zmniejszenie wysokości płaconego podatku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: H. Dzwonkowski, J. Gliniecka (red.), *Prawo podatkowe...*, s. 7–9; P. Smoleń, W. Wójtowicz (red.), *Prawo podatkowe...*, s. 9–14.

Ulgi i zwolnienia podatkowe, ostatnia pozycja w tabeli 1.7, stanowią jeden ze sposobów realizacji określonej polityki gospodarczej państwa poprzez udzielanie przez władze publiczne wsparcia wybranym podmiotom, przedsiębiorstwom lub sektorom gospodarki. Działania takie określane są mianem pomocy publicznej. Pomoc ta ma najczęściej wymiar finansowy, tj. wyraża się w dostarczaniu środków przez kapitałodawcę, który często rezygnuje z ich spłaty przez kapitałobiorcę. Przyznanie wsparcia skłania zwykle odbiorcę kapitału do postępowania zgodnego z oczekiwaniami i życzeniami kapitałodawcy.

Pomoc finansowa może mieć charakter:

- bezpośredni – zwiększenie dopływu środków finansowych do wspomaganej podmiotu (udzielanie przez państwo świadczeń majątkowych w postaci dopłat pieniężnych, kredytów preferencyjnych czy dofinansowania inwestycji);
- pośredni – zmniejszenie wypływu środków finansowych ze wspomaganej podmiotu (np. niewidoczne działania w ramach prawa podatkowego poprzez obniżanie podatków, regulacje rynku, udzielanie gwarancji i poręczeń, rezygnację z pobierania cła, zwiększanie odpisów amortyzacyjnych, udogodnienia dla eksporterów oraz ułatwienia w pozyskiwaniu zleceń).

W ramach innego podziału wyodrębnia się dwie podstawowe kategorie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw: czynną i bierną³¹. Czynna pomoc publiczna obejmuje dotacje, dokapitalizowanie przedsiębiorstwa na warunkach odbiegających od typowych praktyk inwestycyjnych, pożyczki i kredyty preferencyjne, dopłaty do odsetek od kredytu udzielanego przez bank komercyjny, poręczenia i gwarancje kredytowe, zbycie majątku publicznego na rzecz przedsiębiorstwa na warunkach korzystniejszych niż rynkowe, oddanie do odpłatnego korzystania mienia na warunkach lepszych niż rynkowe, przyśpieszoną amortyzację polegającą na szybszym zaliczaniu w koszty działalności przedsiębiorstwa stopniowego zużycia budynków, maszyn i urządzeń technicznych.

Z kolei bierna pomoc publiczna to np. umorzenie kredytów i zwolnienia od opłat, ale również cały katalog ulg w realizacji świadczeń podatkowych. Mogą one polegać na:

- obniżeniu wysokości podatku lub innego świadczenia;
- obniżeniu podstawy opodatkowania bądź naliczania świadczenia;
- zaniechaniu poboru podatku lub innego świadczenia;
- zawieszeniu wykonania zobowiązań albo nienaliczaniu odsetek za zwłokę;
- umorzeniu zaległości podatkowej lub innego świadczenia publicznego, względnie umorzeniu odsetek za zwłokę;
- odroczeniu terminu płatności podatku, względnie innego świadczenia publicznego;
- rozłożeniu na raty podatku, innego świadczenia publicznego lub zaległości podatkowej wraz z odsetkami za zwłokę.

Ulg i zwolnienia podatkowe to bardzo różnorodna grupa. Należy mieć jednak na uwadze, iż pomoc publiczna jest przejawem ingerencji w mechanizmy rynkowe gospodarki, związanej z ekonomicznym wspieraniem wybranych podmiotów. Uwarunkowania przyznawania pomocy publicznej w Polsce są zgodne z ogólnymi zasadami obowiązującymi w tej dziedzinie w krajach UE. Jednym z warunków członkostwa Polski w Unii była harmonizacja przepisów prawa, w tym także przepisów określających warunki dopuszczalności udzielania pomocy publicznej, które musiały zostać implementowane do polskiego porządku prawnego. Pomoc publiczna jest

31 T.A. Grzeszczyk, *Rola pomocy publicznej w restrukturyzacji przedsiębiorstw*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2003, nr 6, s. 48–49.

w UE działaniem szczególnym, dopuszczalnym na zasadzie wyjątku. Problematyka pomocy publicznej należy do najbardziej skomplikowanych zagadnień prawa wspólnotowego³².

1.4. System podatkowy

System podatkowy można określić jako całokształt prawnoorganizacyjnych form opodatkowania, brakuje jednak zgody co do charakteru tego systemu. Można stwierdzić, że składa się z wielu podatków połączonych wspólną myślą przewodnią. Ma charakter uporządkowany, złożony i podlegający klasyfikacji. Tworzy spójną całość pod względem ekonomicznym i prawnym³³.

System podatkowy można rozpatrywać w wąskim i szerokim znaczeniu. W wąskim oznacza zbiór zintegrowanych i wewnętrznie spójnych podatków (tj. prawo materialne) obowiązujących w danym kraju³⁴. W szerokim znaczeniu system podatkowy składa się nie tylko z podatków określonych przez normy prawne zawierające zakres danego podatku, lecz także z norm prawnych regulujących ogólne zasady stosowania szczegółowych rozwiązań (tj. prawo formalne) oraz odpowiedzialność i uprawnienia zarówno podmiotów zobowiązujących się do uiszczenia podatku, jak i tych, które są zobowiązane do jego poboru³⁵. W Polsce, oprócz podatków, w skład systemu podatkowego wchodzi:

- aparat skarbowy (organizacja wymiaru, poboru i kontroli podatków);
- prawo regulujące kwestie podatkowe i funkcjonowanie aparatu skarbowego;
- zasady funkcjonowania systemu podatkowego.

System podatkowy powinien być niesprzeczny, logiczny i zupełny, zbudowany według zasad podatkowych. Jako system norm prawnych winien zostać utworzony według zasad prawidłowej legislacji³⁶. W teorii wyróżnia się trzy typy systemów podatkowych:

32 Regulacje w tym zakresie znalazły się w: Traktacie Rzymskim, Traktacie ustanawiającym Europejską Wspólnotę Gospodarczą (1958–1993), Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską (TWE) (1993–2009), Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) (od 2009 r. do dziś), Orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS) oraz w Praktyce decyzyjnej Komisji Europejskiej (KE).

33 A. Gomułowicz, J. Małecki, *Podatki i prawo podatkowe*, Lexis Nexis, Warszawa 2013, s. 234–235.

34 Z. Ofiarski, *Ogólne prawo podatkowe. Zagadnienia materialno-prawne i proceduralne*, Lexis Nexis, Warszawa 2013, s. 39.

35 S. Dolata, *Podstawy wiedzy o polskim systemie podatkowym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 23 i dalsze.

36 C. Kosikowski, *Prawo finansowe w Unii Europejskiej i w Polsce*, Lexis Nexis, Warszawa 2005, s. 181.

- 1) historyczne – będące efektem historycznego rozwoju podatków oraz zmian zachodzących w danym państwie na poziomie politycznym, gospodarczym i społecznym;
- 2) naukowe (racjonalne) – teoretyczne, modelowe; opierają się na ogólnych założeniach i przesłankach opodatkowania (zasadach), uwzględniających aspekty polityczne, ekonomiczne, socjalne oraz prawne podatków; dążą do uwzględnienia optymalnej realizacji fiskalnych i pozafiskalnych celów podatków przy zachowaniu powszechnie uznawanych zasad podatkowych;
- 3) realne (istniejące współcześnie) – będąc wypadkową systemów historycznych i naukowych, są swoistym kompromisem pomiędzy systemem racjonalnym a uwarunkowaniami politycznymi i gospodarczymi występującymi w czasie jego tworzenia lub wprowadzania do niego zmian³⁷.

System podatkowy w praktyce zależy od wielu różnych czynników, takich jak:

- struktura społeczno-gospodarcza państwa;
- miejsce państwa w systemie gospodarki światowej;
- system społeczno-polityczny;
- poziom rozwoju gospodarczego;
- ciągłość (nieciągłość) tradycji podatkowej;
- przynależność państwa do kategorii państw dłużniczych lub państw wierzycielskich³⁸.

Kształt systemu podatkowego jest efektem różnych działań podejmowanych w przeszłości i obecnie, reform podatkowych realizowanych w różnym czasie, nie zawsze w sposób kompleksowy. Każde państwo ma własny system podatkowy, który uwarunkowany jest tradycją czy poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. System podatkowy nie funkcjonuje jednak w oderwaniu od uwarunkowań zewnętrznych i powinien być zharmonizowany z instrumentami fiskalnymi stosowanymi w innych państwach. Brak tego czynnika w dobie globalizacji może stanowić barierę rozwoju przedsiębiorczości i prowadzić np. do ucieczki przed podatkami (lokowania firm w rajach podatkowych). System podatkowy wpływa na przedsiębiorczość, determinując ciężar obciążeń podatkowych i dogodność podatkową. Nowoczesny oraz sprawny system podatkowy pozycjonuje dane państwo na forum międzynarodowym i czyni je atrakcyjnym dla obywateli oraz inwestorów krajowych i zagranicznych. System podatkowy może zachęcać lub zniechęcać do prowadzenia działalności gospodarczej, osiedlania się w danym kraju czy reinwestowania zysków³⁹.

W podatku wyraża się aspekt ustrojowy, ekonomiczny i prawny⁴⁰. System podatkowy to integralny komponent wolności gospodarczej, będący kompromisem

37 N. Gajl, *Teorie podatkowe w świecie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1992, s. 15; E. Wojciechowski, *Systemy podatkowe*, [w:] M. Weralski (red.), *System instytucji prawno-finansowych PRL. Instytucje budżetowe*, t. 3, Ossolineum, Warszawa 1985, s. 116.

38 H. Dzwonkowski, J. Gliniecka (red.), *Prawo podatkowe...*, s. 13.

39 J. Pach, *Podatkowe uwarunkowania przedsiębiorczości...*, s. 78.

40 L. Bylicki, *Polski system podatkowy – zagadnienia ogólne*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku” 2016, nr 23, s. 289–309.

między koniecznością uzyskiwania dochodów podatkowych, stanowiących zaplecze funkcji i zadań państwa, a swobodą podejmowania aktywności. Podstawy prawne tworzące fiskalny porządek w danym państwie, konstrukcja systemu podatkowego czy wysokość stawek podatkowych mogą inicjować pozytywne bodźce. Z jednej strony będą one przyczyniać się do poprawy kondycji gospodarczej i dobrobytu społecznego, z drugiej zaś – stanowić formalne ramy swobody podejmowanej aktywności. W połączeniu z innymi czynnikami określą poziom wolności gospodarczej⁴¹.

Problematyka funkcji i zasad podatkowych ujmowana jest w literaturze w niejednorodny sposób. W najbardziej ogólnym ujęciu funkcje podatku można określić jako fiskalne i pozafiskalne, a jednoczesna realizacja tych funkcji sprawia, że toczy się dyskusja na temat hierarchizacji zadań podatku. Przypisywanie podatkom określonych funkcji wymaga ich analizy w aspekcie możliwości wykonania. Zadania, jakie mają realizować wpływy z podatków, określane przez władze publiczne, wpływają na kształt rozwiązań podatkowych oraz całego systemu podatkowego. Istnieje ważny związek przyczynowo-skutkowy między funkcjami i zasadami podatkowymi: z jednej strony przestrzeganie zasad wpływa na stopień realizacji funkcji, z drugiej – funkcje założone dla podatku wpływają na sposób formułowania zasad⁴².

Pojawienie się podatków w systemie gospodarczym wiązało się z licznymi kontrowersjami, wobec tego konieczne stało się wypracowanie określonych zasad. Miały one zapewnić, że pobór podatków będzie jak najmniej uciążliwy dla podatników, nie będzie szkodził procesom gospodarczym na rynku, okaże się efektywny i przyniesie państwu jak największe dochody. Zasady podatkowe miały wspomóc stworzenie racjonalnego systemu podatkowego oraz prowadzenie racjonalnej polityki podatkowej. Jako pierwszy sformułował je A. Smith na przełomie XVIII i XIX w.; były to: zasada równości podatkowej (sprawiedliwości), taniości, dogodności i pewności. Pierwsza z nich oznaczała, iż wszyscy podatnicy powinni być traktowani jednakowo – konieczność płacenia podatków miała dotyczyć wszystkich bez wyjątku, niezależnie od pochodzenia czy statusu społecznego. Zasada taniości wiązała się z tym, że podatki nie powinny nadmiernie obciążać podatnika i że powinno się dążyć do minimalizacji kosztów towarzyszących zapłacie podatku oraz samego ich wymiaru i poboru. Z kolei zasada dogodności oznaczała, że podatki powinny być skonstruowane tak, aby ich forma czy czas uiszczenia były jak najmniej uciążliwe dla podatnika. Zasada pewności wiązała się natomiast z koniecznością określenia wysokości danego podatku – podatnik powinien znać z góry jego wysokość, a także termin i sposób jego zapłaty. Do tej zasady A. Smith przykładał największą wagę, pisząc: „Pewność co do tego, ile każda jednostka ma zapłacić, jest jeśli chodzi o podatki, sprawą tak wielkiej wagi, iż uważam, że jak to wynika z doświadczenia wszystkich narodów,

41 J. Gatuszka, *Wolność gospodarcza a system podatkowy*, [w:] T. Juja (red.), *Dylematy i wyzwania finansów publicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2010, s. 440.

42 T. Famulska, *Zmiany w VAT w aspekcie funkcji i zasad podatkowych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2011, nr 170, s. 60.

nawet bardzo nierównomiernie rozłożone podatki nie są w przybliżeniu złem tak wielkim, jak wielkim złem jest nawet mały stopień niepewności w tym względzie⁴³.

Tematykę zasad podatkowych podejmowali i rozwijali dalej inni badacze, m.in. D. Ricardo, J.B. Say, J.S. Mill oraz A. Wagner⁴⁴. Obecne podejście stanowi, iż zasady podatkowe integrują i akcentują cztery zasadnicze aspekty podatków: fiskalny, ekonomiczny, sprawiedliwości i techniczny, co szczegółowo zostało zaprezentowane w tabeli 1.8.

Tabela 1.8. Zasady podatkowe – ujęcie A. Wagnera

Zasady – ujęcie ogólne	Ujęcie szczegółowe
Fiskalne	• Wydajność • Elastyczność • Stałość
Ekonomiczne	• Nienaruszalność majątku podatnika
Sprawiedliwości	• Powszechność • Równość • Zdolność
Techniczne	• Pewność • Dogodność • Taniść

Źródło: opracowanie własne na podstawie S. Owsiak, *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 189.

Zasady fiskalne koncentrują się obecnie szczególnie na wydajności podatkowej w aspekcie wpływów budżetowych, ekonomiczne zaś na ekonomicznych implikacjach podatków. Podatnik płaci podatki z bieżącego dochodu, a jeśli dochodu nie osiąga, to podatku nie płaci, a jego majątek pozostaje nienaruszony. Szczególne znaczenie mają zasady sprawiedliwości. Podstawą sprawiedliwości według A. Wagnera jest powszechność podatku, w praktyce jednak naruszana przez ulgi i zwolnienia. Równość podatkowa odnosi się natomiast do równomiernego rozłożenia ciężarów podatkowych na wszystkich podatników. Może się ona ogólnie przejawiać w sprawiedliwości pionowej – od wyższych dochodów należy płacić wyższe podatki, lub poziomej – od takich samych dochodów winno płacić się takie same podatki (choć rzeczywista sytuacja podatników może być różna). Wśród ostatniej grupy – zasad technicznych – pewność oznacza, że podatnik powinien mieć możliwość ustalenia, kiedy i jakie podatki musi płacić. Z kolei dogodność polega na tym, że podatki będą pobierane w czasie i sposobie możliwie najdogodniejszych dla płacących. Zasada taniści wiąże się z takim zorganizowaniem wymiaru i poboru podatku, aby nie

43 A. Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 583.

44 Szerzej: M. Jaszczyński, *Funkcje podatków w gospodarce...*, s. 225–227.

zwiększać ciężaru podatkowego i zapewnić możliwie najszybszy dopływ środków do budżetu⁴⁵.

Różne zbiory zasad podatkowych, które obecnie się przedstawia, są mniej lub bardziej szczegółowe. Formulowane reguły mają być wyznacznikami „dobrych”, „racjonalnych” i „optymalnych” konstrukcji podatkowych. Podstawowymi stronami podatku są władza publiczna i podatnik, co pozwala wyróżnić dwie grupy zasad podatkowych⁴⁶:

- bezpośrednio korzystne dla władzy publicznej – wydajności, elastyczności, stałości i taniości;
- sprzyjające interesom podatnika – sprawiedliwości, nienaruszalności majątku podatnika, pewności, dogodności oraz międzynarodowej harmonizacji.

Teoria podatku zawiera zróżnicowane i rozbudowane katalogi zasad podatkowych, a władza publiczna może wybrać spośród nich te, których respektowanie przyczyni się do zrealizowania funkcji podatków założonych w danym miejscu i czasie. Jednak skuteczność poszczególnych podatków, biorąc pod uwagę ich specyfikę, jest zróżnicowana. Jako kryteria oceny każdego podatku można przyjąć: sprawiedliwość, wydajność fiskalną oraz oddziaływanie na zjawiska i procesy gospodarcze. Przykładowo podatek VAT ze swej istoty służy głównie realizacji zadań fiskalnych⁴⁷:

- zapewnia stabilne, znaczące, systematyczne wpływy do budżetu;
- ma charakter powszechny (szeroki zakres przedmiotowy i podmiotowy);
- jest elastyczny (w sytuacji poprawy koniunktury gospodarczej wzrastają wpływy budżetowe);
- okazuje się dogodny w planowaniu budżetowym;
- jego mechanizm ogranicza zjawisko ucieczki od podatku (tzw. samokontrola podatkowa: nabywca „kontroluje” dostawcę);
- w system poboru włączone są wszystkie fazy obrotu gospodarczego;
- system „fakturowy” ułatwia kontrolę prawidłowości rozliczeń;
- cechuje go „znieczulenie podatkowe”.

Z punktu widzenia atrakcyjności państwa dla podejmowania działalności gospodarczej przez inwestorów krajowych i zagranicznych istotna jest nie tylko stawka bądź skala podatkowa. Dla właściwego funkcjonowania przedsiębiorstw czy tworzenia klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości ważne są wszystkie elementy podatku. Duże znaczenie mają liczba podatków obowiązująca w danym kraju, ich integracja oraz wpisywanie się w zasady podatkowe.

Tradycyjne zasady podatkowe są coraz częściej modyfikowane przez współczesne gremia ekspertów w tej dziedzinie. Przykładem jest katalog zasad (postulatów, konstrukcji) dla optymalnego systemu podatkowego opracowany przez Wspólny

45 J. Pach, *Podatkowe uwarunkowania przedsiębiorczości...*, s. 81–83.

46 T. Famulska, *Zmiany w VAT w aspekcie funkcji i zasad podatkowych...*, s. 60–61.

47 *Ibidem*, s. 61.

Komitet Ekonomiczny Kongresu USA (Joint Economic Committee on Senate and House Representative). Do najważniejszych zasad w nim zawartych zalicza się m.in.:

- istnienie nieskomplikowanego systemu podatkowego;
- swobodny dostęp do informacji o zasadach opodatkowania oraz własnej sytuacji podatkowej dla podatników;
- zapewnienie jednakowego traktowania przez system podatkowy wszystkich zbliżonych rodzajów działalności gospodarczej;
- stosowanie możliwie najniższych stawek podatkowych przy jednoczesnym oparciu podatków na szerokiej bazie podatkowej;
- to, że państwowe systemy podatkowe w krajach o podobnym poziomie rozwoju gospodarczego powinny stwarzać porównywalnie korzystne warunki opodatkowania;
- jawność wszystkich form opodatkowania (nie powinny być ukryte);
- brak podwójnego opodatkowania⁴⁸.

O dużym znaczeniu zasad podatkowych przesądza fakt, iż podatki wpływają na dochody, konsumpcję, produkcję, oszczędności oraz zwyczaje ludzi. Podatki powinny być stymulatorem przedsiębiorczości, a nie karą za pracowitość, aktywność i podejmowanie ryzyka. Winny być także pożyteczne dla społeczeństwa. Nie wszystkie podatki oddziałują bezpośrednio na przedsiębiorczość. Ważne będzie tu wyodrębnienie podatków⁴⁹:

- podstawowych – dotyczą najszerzej grupy podatników, w tym przedsiębiorców, oraz dostarczają największych dochodów do budżetu – oddziałują przy tym najsilniej na decyzje przedsiębiorców (podatek dochodowy od osób prawnych, podatek dochodowy od osób fizycznych, podatek od towarów i usług, podatek akcyzowy);
- uzupełniających – „uszczelniają” system podatkowy, odnoszą się do różnych zjawisk i sytuacji (np. podatek od nieruchomości, od spadków i darowizn, rolny, leśny, od gier, od czynności cywilnoprawnych i innych).

Z punktu widzenia przedsiębiorczości ważny jest szczególnie przedmiot opodatkowania. Ma on znaczenie nie tylko dla obciążeń podatkowych podmiotów, lecz także dla podejmowanych przez nich decyzji w zakresie alokacji kapitału, wielkości zysku czy kierunków jego reinwestowania⁵⁰. Podatki klasyfikuje się najczęściej według przedmiotu opodatkowania, stosunku przedmiotu opodatkowania do źródła podatku oraz przeznaczenia dochodów podatkowych na rzecz państwa i samorządu, co zostało szczegółowo zaprezentowane w tabeli 1.9.

48 B. Brzeziński, A. Olesińska, *Wstęp do nauki prawa podatkowego...*, s. 63.

49 R. Wolański, *System podatkowy w Polsce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 47.

50 J. Pach, *Podatkowe uwarunkowania przedsiębiorczości...*, s. 84.

Tabela 1.9. Rodzaje podatków według kryteriów klasyfikacji

Kryterium	Grupy podatków i ich cechy	Podatek
Przedmiot opodatkowania	Przychodowe – przedmiotem opodatkowania są obrót albo inne znamiona, które świadczą o rozmiarach osiągniętych przez podatnika dochodów; obciążają źródło, z którego płyną wartości pieniężne (np. przedsiębiorstwo)	Rolny Leśny
	Dochodowe – mają charakter osobisty, tzn. przy ich wymiarze brany jest pod uwagę całokształt okoliczności wpływających na opodatkowanie podatnika; opodatkowaniu podlega nadwyżka przychodów nad kosztami ich uzyskania	Dochodowy od osób prawnych, Dochodowy od osób fizycznych Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych
	Majątkowe – mogą obciążać: • posiadanie majątku • przyrost majątku • obrót majątkiem	Od nieruchomości Od spadków i darowizn Od czynności cywilnoprawnych
	Od wydatków – tzw. konsumpcyjne, obciążają dochód (majątek) podatnika w momencie jego wydatkowania; ich materialny ciężar ponosi konsument	Od towarów i usług Akcyzowy Od gier
Stosunek przedmiotu opodatkowania do źródła podatku	Bezpośrednie – nawiązują wprost do zdolności podatkowej osoby fizycznej lub prawnej (podatnik w sensie formalnym jest jednocześnie podatnikiem w sensie materialnym)	Dochodowe Majątkowe
	Pośrednie – ujmuje zdolność podatkową jedynie pośrednio; mogą być przerzucone na inny podmiot	
Przeznaczenia dochodów podatkowych na rzecz państwa i samorządu	Państwowe – zasilają budżet centralny	Od towarów i usług Akcyzowy Od gier Dywidenda
	Samorządowe – zasilają budżety samorządowe	Rolny Leśny Od nieruchomości Od środków transportowych Zryczałtowany podatek dochodowy Od spadków i darowizn Opłata skarbową Od czynności cywilnoprawnych
	Wspólne – zasilają zarówno budżet centralny, jak i budżety samorządowe	Dochodowy od osób prawnych Dochodowy od osób fizycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie H. Dzwonkowski, J. Gliniecka (red.), *Prawo podatkowe...*, s. 13–15.

W polskim systemie podatkowym występują dwie grupy podatków: bezpośrednie i pośrednie. Głównym kryterium wyróżnienia obu grup podatków jest ich „przerzucalność”, ale mogą to być również technika poboru podatków, sposób ich nałożenia czy zdolność podatnika. Zdolność podatkową podatnika określa się w technice podatku:

- bezpośredniego – w nawiązaniu do jego sytuacji dochodowej i majątkowej;
- pośredniego – przez działania i operacje podatnika, które często mają charakter przejściowy czy sporadyczny⁵¹.

Według kryterium sposobu nałożenia podatku do podatków bezpośrednich zalicza się te, które są wymierzone na podstawie stałych spisów, tzw. katastrów. Do podatków pośrednich z kolei należą te, które są wymierzone na podstawie taryf podatkowych odnoszących się do zdarzeń, których nie da się przewidzieć. W ostatnim kryterium zdolności podatnika do podatków bezpośrednich zalicza się te, które nakładane są bezpośrednio na źródło przedmiotu opodatkowania, natomiast do podatków pośrednich zalicza się podatki pośrednio ujawniające zdolność podatkową podatnika poprzez odniesienie do jego przychodu czy obrotu. Podatkami bezpośrednimi będą więc w takim ujęciu podatki dochodowe lub majątkowe, a podatkami pośrednimi – przychodowe lub konsumpcyjne.

Obecny kształt polskiego systemu podatkowego został uformowany poprzez:

- reformę zapoczątkowaną w 1989 r. w związku z transformacją ustrojowo-gospodarczą Polski;
- przystąpienie w 2004 r. Polski do UE i korespondujący z tym proces harmonizacji polskiego prawa podatkowego z prawem wspólnotowym w zakresie podatków pośrednich i bezpośrednich.

Najważniejsze obciążenia przedsiębiorców w Polsce to podatek od towarów i usług (VAT)⁵², a także podatki dochodowe: od osób fizycznych oraz od osób prawnych. Zagadnienia związane z opodatkowaniem dochodów zostały zaprezentowane szczegółowo w dalszej części tego rozdziału.

1.5. Wyzwania dla przedsiębiorstw i systemu podatkowego

Operowanie przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej zależy od wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Czynniki zewnętrzne to elementy otoczenia, które mogą wpływać na działanie przedsiębiorstw w sposób stymulujący lub destrukcyjny. Kierunek i siła tego oddziaływania w przypadku danego przedsiębiorstwa zależą od jego sytuacji wewnętrznej. Funkcjonowanie przedsiębiorstwa na rynku

51 B. Guziejewska, *Dysfunkcje systemu podatków bezpośrednich i pośrednich w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego” 2011, nr 10, s. 166.

52 Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 361.

i utrzymanie się na nim będzie wymagało analizy i oceny zmian zachodzących w otoczeniu w kontekście podejmowania określonych decyzji. Otoczenie przedsiębiorstwa może mieć charakter bliższy (rynkowy) oraz dalszy (makroekonomiczny). Elementem otoczenia dalszego są obciążenia podatkowe, które stanowią istotne ograniczenie działalności przedsiębiorstwa, zarówno bieżącej, jak i rozwojowej, ponieważ w sposób przymusowy zmniejszają środki pozostające w jego dyspozycji⁵³.

Współcześnie przedsiębiorstwa mierzą się z różnymi wyzwaniami. Podejmując aktywność w obszarze prowadzenia strategii podatkowej, próbują dostosować się do wyzwań związanych z polityką ekologiczną i muszą reagować na kryzysy pojawiające się na rynku. Problemy te, w kontekście funkcjonowania w środowisku podatkowym, zostały scharakteryzowane poniżej.

1.5.1. Optymalizacja podatkowa

Poszczególne podatki wywołują różne skutki w finansach przedsiębiorstw. Podmioty te zwykle nie zachowują się biernie wobec obciążeń podatkowych, lecz wybierają określoną strategię działania w tym zakresie. Podatki nakładane na przedsiębiorstwa to wyraz podporządkowania funkcji fiskalnej – pierwotnej i podstawowej funkcji podatków. Z perspektywy przedsiębiorstw ma ono symetryczne odzwierciedlenie w funkcji regulacyjnej, ponieważ podatki regulują (*in minus*) poziom zasobów pieniężnych przedsiębiorstw, w sposób jednostronny, przymusowy, bezzwrotny i nieodpłatny.

Istota kategorii podatku i jego dwoistość powodują sprzeczność interesów władzy publicznej i przedsiębiorstw. Osiągnięcie określonego efektu fiskalnego, którego oczekuje władza publiczna, zależy zatem od reakcji przedsiębiorstwa na to obciążenie. Przedsiębiorstwo może przyjąć różne postawy wobec obciążeń podatkowych, czyli stosować określone reakcje na podatek, tj.: zapłacenie należnego podatku, ucieczkę od podatku oraz stosowanie strategii podatkowej⁵⁴. W tabeli 1.10 zaprezentowano reakcje przedsiębiorstw na podatek w kontekście zróżnicowanych efektów fiskalnych.

53 T. Famulska, *Reakcje przedsiębiorstw na obciążenia podatkowe (na przykładzie podatku od towarów i usług)*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2015, nr 1(73), s. 138.

54 Eadem, *Oddziaływanie systemu podatkowego na rynek finansowy*, Akademia Ekonomiczna, Katowice 1998, s. 23.

Tabela 1.10. Reakcja przedsiębiorstw na podatek a efekt fiskalny

Władza publiczna	→	Nalożenie podatku	→	Przedsiębiorstwo
↓				
Efekt fiskalny	←			Reakcja
Kwota oczekiwana przez władzę publiczną	←			Zapłacenie podatku (postawa bierna)
Brak efektu	←			Ucieczka całkowita
Kwota minimalna z punktu widzenia przedsiębiorstwa	←			Ucieczka częściowa
Kwota optymalna z punktu widzenia przedsiębiorstwa	←			Strategia podatkowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie T. Famulski, *System opodatkowania przedsiębiorstw w Polsce*, Akademia Ekonomiczna, Katowice 1993, s. 9.

Z punktu widzenia władzy publicznej najbardziej pożądaną postawą przedsiębiorstwa jest bierność, czyli przystosowanie się do obowiązków podatkowych i zapłacenie podatku. Postawa ta nie oznacza jednak zupełnej bierności wobec nałożonego podatku, ponieważ w praktyce przedsiębiorstwo najpierw weryfikuje określone zobowiązanie podatkowe oraz uwzględnia możliwość zastosowania ulg, odliczeń czy zwolnień. Weryfikacja ta może stanowić również punkt wyjścia do ucieczki od podatku (całkowitej lub częściowej). Biorąc pod uwagę kryterium definitywności, trzeba stwierdzić, iż ucieczka od podatku może być definitywna (brak zapłaty całości bądź części nałożonego podatku) lub czasowa (opóźnianie zapłaty zobowiązań podatkowych). Z kolei według kryterium prawnego niepłacenie podatków może dokonywać się z naruszeniem prawa (uchylanie się od opodatkowania, *tax evasion*) lub bez naruszenia prawa (unikanie podatków, *tax avoidance*). W praktyce podział na te dwa zjawiska jest nieostry, lecz oba wywołują negatywne następstwa, zarówno dla finansów publicznych, jak i prywatnych. Przedsiębiorstwa uiszczające podatki mogą odnotować słabszą pozycję konkurencyjną w porównaniu z przedsiębiorstwami, które podatki omijają⁵⁵.

Przedsiębiorstwa w toku swojej działalności akceptują płacenie podatków, lecz chcą to robić w sposób optymalny. Postawa taka powoduje wypracowanie i stosowanie określonej strategii podatkowej. Podatki traktowane są wtedy jako zewnętrzne ograniczenia działalności i rozważane w kontekście podejmowania bieżących i długoterminowych decyzji. Dany problem decyzyjny analizowany jest w różnych wariantach rozwiązań, powodujących m.in. określone skutki podatkowe. Realizacja strategii podatkowej oznacza zapłacenie należnego podatku, ale fakt ten

55 T. Famulski, *Reakcje przedsiębiorstw na obciążenia podatkowe...*, s. 140.

poprzedzony jest analizą dotyczącą jego wielkości. Strategia podatkowa nie oznacza poszukiwania luk prawnych czy ucieczki przed podatkami, lecz korzystanie z ulg, zwolnień i innych korzyści, które mają umocowanie w prawie. Z pewnością jej stosowanie wymaga od służb finansowych przedsiębiorstwa dobrego rozeznania w obowiązującym prawie, powiązaniach między podatkami oraz między systemem podatkowym a gospodarczym⁵⁶.

Analizując reakcję przedsiębiorstw na dotyczące ich podatki, należy także brać pod uwagę skutki obciążenia podatkowego dla ich finansów. Określone ciężary podatkowe wywołują różne konsekwencje w obszarze finansów przedsiębiorstwa, co może wynikać z: wielkości podatku, przedmiotu opodatkowania, momentu powstania obowiązku podatkowego czy lokalizacji ciężaru fiskalnego w strukturze finansów przedsiębiorstwa. W uproszczeniu można przyjąć, że istnieją dwa strumienie pieniężne: koszty, przychody oraz ich wypadkowa, czyli dochód (strata). Ujęcie takie umownie można określić jako księgowo-podatkowe. Wyodrębnionym kategoriom z obszaru finansów przedsiębiorstw odpowiadają określone grupy podatków, tj. podatki:

- kosztowe – łączą się głównie z różnymi elementami zaangażowanymi w działalność przedsiębiorstwa. Dotyczą określonego majątku, są nimi także ciężary fiskalne związane z wynagrodzeniami. Obciążenia kosztowe mają określony wymiar *in minus* w finansach przedsiębiorstwa, choć mogą także zyskać wymiar *in plus*, w sytuacji gdy zostaną uznane za koszty uzyskania przychodu (dla potrzeb ustalenia podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym);
- przychodowe – zwane także podatkami od obrotu lub sprzedaży. W założeniu są przerzucane poprzez cenę na nabywców towarów bądź usług (stąd, podobnie jak kosztowe, mają charakter cenotwórczy i wpływają na rentowność sprzedaży);
- dochodowe – obciążenie fiskalne dochodu jest najbardziej czytelną konstrukcją z punktu widzenia finansów przedsiębiorstwa poprzez zmniejszenie wypracowanej w danym okresie nadwyżki. Jest to kategoria powodująca różne skutki zarówno dla rentowności przedsiębiorstwa, jak i płynności finansowej. Podatki dochodowe obciążają każdy rodzaj osiągniętego dochodu (od osób fizycznych oraz od osób prawnych), zmniejszając możliwości finansowe przedsiębiorstw i bezpośrednie korzyści właścicieli (zyski)⁵⁷.

Podsumowując ten wątek, trzeba stwierdzić, że przedsiębiorstwa muszą mierzyć się z różnymi wyzwaniami w toku swojego funkcjonowania. Jednym z nich jest właściwe ustalenie i wywiązanie się z zobowiązań podatkowych. Poziom skomplikowania regulacji powoduje trudności w identyfikacji możliwości stosowania strategii i samym jej stosowaniu.

Optymalizacja podatkowa to świadome i zgodne z prawem zachowanie przedsiębiorstwa (przedsiębiorcy), którego celem jest zmniejszenie płaconego podatku oraz ograniczenie ryzyka podatkowego. Przyjmuje formę strategii mającej na celu minimalizację

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 142.

obciążeń podatkowych zgodnie z obowiązującymi przepisami przy jednoczesnej maksymalizacji zysków⁵⁸. W praktyce optymalizacja oznacza taki wybór struktury planowanej czynności (np. transakcji), który pozwala na zmniejszenie obciążeń podatkowych⁵⁹. Optymalizacja opodatkowania wiąże się z wypracowaniem najlepszego z uwagi na określone kryterium rozwiązania danego zagadnienia przy uwzględnieniu istniejących ograniczeń. Kluczowe tutaj jest uchwycenie bezpiecznej granicy między unikaniem płacenia nadmiernych podatków a oszustwem podatkowym.

Rozważając legalność optymalizacji podatkowej, należy podkreślić różnice pomiędzy optymalizacją a działaniami, które mogą być oszczędzaniem podatkowym, uchylaniem się od opodatkowania oraz próbą jego uniknięcia. Mają one następujące cechy⁶⁰:

- oszczędzanie podatkowe – podatnik celowo rezygnuje z podejmowania określonej działalności w celu uniknięcia nadmiernego opodatkowania, a tym samym rezygnuje z potencjalnych dochodów na rzecz zmniejszenia podatku;
- uchylanie się od opodatkowania – podatnik celowo unika opodatkowania lub opłaca jedynie część swojego zobowiązania podatkowego w sposób sprzeczny z prawem;
- unikanie opodatkowania – legalna praktyka polegająca na minimalizacji bądź całkowitym wyeliminowaniu obciążenia podatkowego, najczęściej poprzez przeniesienie siedziby przedsiębiorstwa do państwa oferującego takie rozwiązanie.

Istnieje zatem różnica pomiędzy świadomym korzystaniem z przepisów podatkowych a działaniami, które mogą być postrzegane jako nieuczciwe lub niezgodne z intencją ustawodawcy. Zaakcentowanie legalności i etyczności optymalizacji podatkowej jest tutaj kluczowe – pozwala bowiem uniknąć mylenia tej praktyki z innymi, które mogą być z nią utożsamiane⁶¹.

Chociaż optymalizacja podatkowa operuje w ramach obowiązującego prawa podatkowego, nie ma jednoznacznych regulacji opisujących taką praktykę. Istnieją jednak etapy tego procesu, do których można zaliczyć:

- weryfikację obecnych obciążeń podatkowych i wyłonienie obszarów, w których można dokonać optymalizacji;
- zdefiniowanie oczekiwanej struktury majątku i zobowiązań;
- wybór odpowiedniej strategii podatkowej⁶².

58 J. Jankowski, *Optymalizacja podatkowa w podatkach dochodowych. Dopuszczalność i prawne granice*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2019, s. 2–3.

59 J. Wyciśłok, *Optymalizacja podatkowa, legalne zmniejszenie obciążeń podatkowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 30.

60 A.K. Skolimowska, *Etyczne i prawne aspekty optymalizacji podatkowej*, „Civitas et Lex” 2021, t. 30, nr 2, s. 54; D. Abramczyk, *Unikanie i uchylanie się od opodatkowania jako sposoby zarządzania podatkami konsumenta – o zagrożeniach i przeciwdziałaniu*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2019, t. 2, nr 22, s. 20.

61 A.K. Skolimowska, *Etyczne i prawne aspekty...*, s. 55–57.

62 K. Biernacki, *Świadomy Podatnik*, projekt Rady Podatkowej PKPP Lewiatan, <https://tiny.pl/ddf6x> (dostęp: 5.05.2024).

Optymalizacja podatkowa, choć może przynosić korzyści finansowe i operacyjne podmiotom gospodarczym, wiąże się również z pewnymi ryzykami, które mogą wpłynąć na ich funkcjonowanie czy reputację. Istnieją czynniki, których przedsiębiorstwa nie kontrolują, takie jak zmienność prawa podatkowego czy gwałtowne zmiany na rynku. Z pewnością jednak podmioty te mają wpływ na czynniki bezpośrednio z nimi związane, np. wybór formy opodatkowania, znajomość zagadnień podatkowych czy stosowanie właściwych procedur wewnątrz przedsiębiorstwa⁶³.

Skuteczne wdrożenie optymalizacji podatkowej często wiąże się ze skorzystaniem z usług doradców podatkowych. Kluczowe jest monitorowanie i dostosowywanie się do zmieniających się przepisów podatkowych oraz ich różnych interpretacji. Przedsiębiorstwa powinny również dbać o szkolenia pracowników odpowiedzialnych za rozliczenia podatkowe.

1.5.2. Podatki i system podatkowy w ekonomii zrównoważonego rozwoju

Ważnym zagadnieniem na przestrzeni ostatnich dekad stała się problematyka ekonomii zrównoważonego rozwoju (EZR). Jest to spowodowane tym, iż ekonomia tradycyjna (tj. klasyczna, neoklasyczna, keynesizm) poddawana jest krytyce, ponieważ nie daje odpowiedzi na pytania dotyczące złożonych procesów zachodzących we współczesnej gospodarce i nie jest w stanie zaproponować rozwiązań globalnych problemów, np. ubóstwa, bezrobocia, korupcji, dewastacji środowiska naturalnego, kryzysów gospodarczych⁶⁴.

Ekonomia zrównoważonego rozwoju⁶⁵ podejmuje próbę alternatywnego zorganizowania światowej gospodarki w XXI w. poprzez przebudowę tradycyjnej teorii ekonomii z uwzględnieniem nowego paradygmatu zrównoważonego i zintegrowanego ładu ekonomicznego, społeczno-kulturowego i środowiskowego. Wymaga to zastosowania odpowiednich ram instytucjonalno-prawnych na różnych płaszczyznach, od globalnej do terytorialnych. Podatki nie znajdują się wprawdzie w centrum badań nad projektowaniem i wdrażaniem EZR, jednak ważnym elementem wspomnianych

63 P. Dębniak, *Optymalizacja podatkowa jako element zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2018, t. 91, s. 157.

64 M. Słodowa-Hetpa, *Rozwój zintegrowany. Warunki, wymiary, wyzwania*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2013, s. 9–13.

65 EZR to nowy nurt teorii ekonomii, łączący nową ekonomię instytucjonalną, ekonomię społeczną, ekonomię ekologiczną i ekologię industrialną. Idea ta została wykreowana w 1968 r. przez Klub Rzymski, jednak dopiero pod koniec XX w. ujęto ją w teoretyczne ramy. W literaturze istnieje wiele komplementarnych definicji i interpretacji zrównoważonego rozwoju, a nowy paradygmat charakteryzowany jest przez: cechy, zasady, cele i łady. Cechy zrównoważonego rozwoju to zrównoważenie potrzeb rozwojowych z potrzebami ochrony środowiska, trwałość oraz samopodtrzymywanie się.

ram winien być odpowiedni system podatkowy. Podatki rozpatrywane są z reguły odrębnie jako instrumenty polityki społecznej, ekonomicznej czy ochrony środowiska naturalnego i nie uwzględnia się ich oddziaływania na pozostałe aspekty zrównoważonego rozwoju. EZR nie zawiera w swoich założeniach kompleksowej teorii opodatkowania, lecz jedynie zbiór zaleceń i propozycji. Jednak zrównoważony rozwój powinien wiązać się także ze zrównoważonymi podatkami⁶⁶. W tabeli 1.11 zaprezentowano najważniejsze zasady zrównoważonego rozwoju.

Tabela 1.11. Zasady zrównoważonego rozwoju

Zasada	Charakterystyka
Zintegrowane podejście	Równoważenie i całościowe traktowanie racji ekonomicznych, społecznych i ekologicznych
Sprawiedliwość międzypokoleniowa	Zaspokajanie potrzeb materialnych i cywilizacyjnych obecnego pokolenia z równoczesnym tworzeniem warunków do zaspokajania tych potrzeb przez kolejne pokolenia
Sprawiedliwość międzyregionalna i międzygrupowa	Sprawiedliwy dostęp społeczeństw, grup społecznych i jednostek do ograniczonych zasobów środowiskowych
Równoważenie szans lokalnych i ponad lokalnych	Równoprawne zaspokajanie potrzeb ogólnospołecznych, regionalnych i lokalnych
Partycypacja społeczna	Udział społeczny w procesach planowania i podejmowania decyzji przez władze publiczne
Przezorność i profilaktyka ekologiczna	Badanie każdej planowanej działalności od strony oddziaływania na środowisko naturalne
Koncentracja na zarządzaniu popytem	Odpowiednie dostosowanie modeli konsumpcji w skali globalnej i lokalnej do ograniczonych warunków środowiskowych
Zasada zanieczyszczający płaci	Obciążenie podmiotów dokonujących zanieczyszczenia środowiska kosztami usuwania, neutralizacji zanieczyszczeń i rekultywacji środowiska naturalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Stodowa-Hełpa, *Rozwój zintegrowany. Warunki, wymiary, wyzwania*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2013, s. 42–43.

W EZR podatki zaliczane są do instrumentów polityki gospodarczej i mają odgrywać rolę stymulatorów określonych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Najczęściej są kojarzone z podatkami ekologicznymi i ekologizacją systemu fiskalnego (tj. wprowadzaniem nowych podatków i opłat ekologicznych, restrukturyzacją istniejących podatków w kierunku efektywniejszej ochrony środowiska oraz ograniczaniem subwencji szkodliwych dla środowiska naturalnego). Podatki ekologiczne można ogólnie określić jako różnego rodzaju daniny publiczne, jeśli mają pozytywny wpływ na środowisko naturalne. Ekologiczna reforma podatkowa, oprócz korzyści

66 M. Cieślukowski, *Podatki i system podatkowy w ekonomii zrównoważonego rozwoju*, „Studia Oeconomica Posnaniensia” 2014, t. 2, nr 6(267), s. 194.

w postaci poprawy stanu środowiska naturalnego, przynosi takie korzyści, jak: zwiększenie zatrudnienia, zmniejszenie kosztów czy uzależnienie gospodarki od importu zasobów. Zjawisko to określa się mianem hipotezy podwójnej dywidendy⁶⁷.

Oprócz ekologizacji systemu podatkowego proponuje się również przebudowę systemu podatkowego w innych aspektach pomocnych dla osiągania celów ekonomicznych i społeczno-kulturowych:

- opodatkowanie transakcji finansowych (ograniczenie spekulacji i uregulowanie funkcjonowania);
- podwyższenie maksymalnej stawki podatku dochodowego od osób fizycznych i stawki podstawowej VAT (dofinansowanie m.in. inwestycji ekologicznych);
- likwidację rajów podatkowych;
- wprowadzenie surowych sankcji za zaniżanie zobowiązań podatkowych;
- wprowadzenie preferencji w podatkach bezpośrednich (dochodowych i majątkowych) zachęcających do zachowań proekologicznych⁶⁸.

Aspekty podatkowe związane z EZR sprowadzają się do zdefiniowania zrównoważonego podatku i zrównoważonego systemu podatkowego. Podatek zrównoważony to taki, który przyczynia się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, a więc do jednoczesnego osiągania celów ekonomicznych, społeczno-kulturowych, ekologicznych i administracyjnych. Podatki w pełni zrównoważone przyczyniają się do równomiernego osiągania czterech rodzajów celów. Jednak stopień zrównoważenia poszczególnych podatków może być zróżnicowany (podatki zrównoważone, umiarkowane zrównoważone, słabo zrównoważone, neutralne, umiarkowanie niezrównoważone, niezrównoważone), co będzie skutkować tylko częściową realizacją celów EZR. Zrównoważony system podatkowy jest z kolei zbiorem powiązanych logicznie podatków, który całościowo przyczynia się do zrównoważonego rozwoju. Mogą go tworzyć podatki zrównoważone i neutralne. Ponadto można wyróżnić jeszcze neutralny system podatkowy (obojętny wobec zrównoważonego rozwoju) oraz niezrównoważony system podatkowy (wpływa negatywnie na zrównoważony rozwój). Kryteria zrównoważenia podatków to ich pożądane cechy, właściwości, cele, funkcje, zasady opodatkowania itp. Źródłem tych kryteriów są podstawowe cele i zasady zrównoważonego rozwoju, postulaty teorii opodatkowania i polityki społecznej oraz dotychczasowe osiągnięcia praktyki gospodarczej⁶⁹. Uwzględnienie wszystkich kryteriów (ekologicznych, ekonomicznych, społeczno-kulturowych, administracyjnych) w jednym podatku może się okazać trudne, zatem bardziej realnym rozwiązaniem może być konstrukcja kilku uzupełniających się podatków skupionych na wybranych celach. Wtedy w systemie podatkowym będą przeważały podatki zrównoważone umiarkowanie lub słabo⁷⁰.

67 B. Bartniczak, M. Ptak, *Opłaty i podatki ekologiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 86–89.

68 H. Rogall, *Ekonomia zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2010, s. 339.

69 M. Cieślukowski, *Podatki i system podatkowy...*, s. 200.

70 *Ibidem*, s. 205.

1.5.3. Kryzysy gospodarcze i ich wpływ na podatki i system podatkowy

Innymi wyzwaniami dla systemu podatkowego, które pojawiły się w ostatnich latach, były pandemia COVID-19 i kryzys gospodarczy będący jej skutkiem. Kryzys to zjawisko weryfikujące podstawowe mechanizmy gospodarcze pod kątem ich trwałości. Kryzys dotyczy podmiotów gospodarczych, ale wpływa także na sytuację finansów publicznych. Na poziomie polityki fiskalnej władze publiczne odpowiadają na zjawiska kryzysowe poprzez zwiększanie wydatków publicznych w kierunku wygenerowania bodźców popytowych czy transfery wspierające gospodarstwa domowe⁷¹.

Wprowadzanie zmian w prawie podatkowym bywa problematyczne, a czas kryzysu i innych nieoczekiwanych zdarzeń szczególnie nie sprzyja reformie i przekształceniom systemu opodatkowania. Pandemia COVID-19 wpłynęła na życie ludzi na całym świecie, co spowodowało, że rządy zmuszone były wdrażać plany ochrony swoich obywateli oraz wspierać gospodarkę i przedsiębiorstwa. W Polsce wprowadzono tarcze antykryzysowe oraz zmiany w systemie podatkowym. Przykładem nowego rozwiązania wspierającego sektor turystyki był bon turystyczny. Zrodził on jednak dodatkowe obciążenie podatkowe (bony turystyczne zostały opodatkowane podatkiem VAT)⁷².

System podatkowy, podobnie jak cała gospodarka, stanął w obliczu pandemii COVID-19 przed nowymi wyzwaniami. Załamanie gospodarcze będące jej skutkiem nie miało oznak typowej recesji, co mogło dodatkowo utrudniać realizację polityki fiskalnej. Z teorii dotyczącej bodźców fiskalnych wynika, że podstawowym warunkiem ich skuteczności jest stosowanie zasady 3T w polityce fiskalnej. Wdrażane instrumenty fiskalne powinny być terminowe (*timely*), ukierunkowane (*targeted*) i doraźne (*temporary*)⁷³. Doświadczenia skutków pandemii COVID-19 z pewnością stanowią przyczynek do dyskusji i bardziej pogłębionych badań nad tym, jak utrzymać równowagę pomiędzy stabilnym i zrównoważonym rozwojem a nieoczekiwanymi zdarzeniami, które mogą wpłynąć na system gospodarczy.

71 J. Wierzbicki, *Ku podatkowej dystopii – uwarunkowania polskiego systemu daninowego*, <https://casp.sgh.waw.pl/blog/ku-podatkowej-dystopii> (dostęp: 20.05.2024).

72 C. Weiss, *Nowe wyzwania systemu podatkowego w dobie pandemii*, [w:] S. Franek (red.) *Finanse – wielowymiarowość procesów i perspektywy rozwoju*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2022, s. 179.

73 I. Steel, T. Harris, *COVID-19 Economic Recovery: Fiscal Stimulus Choices for Lower-Income Countries*, Institute for Fiscal Studies, London 2020, s. 10.

1.6. Obowiązek podatkowy, zobowiązanie podatkowe

Wśród zagadnień związanych z techniką opodatkowania wyróżniają się obowiązek podatkowy i zobowiązanie podatkowe. Zostały one scharakteryzowane poniżej.

Obowiązek podatkowy zdefiniowano w art. 4 Ordynacji podatkowej⁷⁴ jako wynikającą z ustaw podatkowych nieskonkretyzowaną powinność przymusowego świadczenia pieniężnego w związku z zaistnieniem zdarzenia określonego w tych ustawach. Cechą charakterystyczną tego ważnego w prawie podatkowym pojęcia jest ustawowy charakter. Oznacza to, że może być on nałożony, zniesiony lub przekształcony wyłącznie przez ustawę podatkową. Obowiązek podatkowy powstaje samoistnie w momencie zaistnienia ustawowych przesłanek opodatkowania. Powinność świadczenia jest w tym przypadku nieskonkretyzowana (abstrakcyjna), niezindywidualizowana. Abstrakcyjność tego pojęcia polega na tym, że nałożenie obowiązku podatkowego w jakimś podatku nie musi od razu oznaczać konieczności jego płacenia. Obowiązek zaistnieje dopiero w momencie skonkretyzowania obowiązku podatkowego, czyli powstania zobowiązania podatkowego. Obowiązek podatkowy jest więc niezbędną przesłanką powstania zobowiązania podatkowego, a także powstania prawa do zwrotu podatku. W przepisach dotyczących poszczególnych podatków w różny sposób uregulowano momenty powstania oraz wygaśnięcia obowiązku podatkowego. Są ustawy, w których ustawodawca określił je w sposób bezpośredni, oraz takie, w których ich nie sprecyzowano⁷⁵.

Z kolei zobowiązanie podatkowe zostało określone w art. 5 Ordynacji podatkowej. To wynikające z obowiązku podatkowego zobowiązanie podatnika do zapłacenia na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu albo gminy podatku w wysokości, w terminie oraz w miejscu określonych w przepisach prawa podatkowego. Warunkiem powstania zobowiązania podatkowego jest istnienie obowiązku podatkowego. Zobowiązanie podatkowe jest następstwem prawnym obowiązku podatkowego (kategorią wtórną wobec niego). Powinność świadczenia jest w tym przypadku skonkretyzowana i zindywidualizowana. Konkretyzacja obowiązku podatkowego w odniesieniu do podatnika dotyczy takich elementów, jak: wysokość podatku, termin i miejsce jego zapłaty. W art. 21 Ordynacji podatkowej przewidziano dwa sposoby powstania zobowiązań podatkowych, tj. na skutek:

- zaistnienia zdarzenia, z którym ustawa podatkowa wiąże powstanie takiego zobowiązania (tj. z mocy ustawy – *ex lege*);
- doręczenia decyzji organu podatkowego ustalającej wysokość tego zobowiązania.

W obu tych sytuacjach istotne znaczenie ma dzień powstania zobowiązania podatkowego. W pierwszym przypadku (zobowiązanie powstaje z mocy prawa) jest to

74 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2383, 2760, z 2024 r., poz. 879.

75 P. Felis, M. Jamróży, J. Szlęzak-Matusewicz, *Podatki i składki w działalności przedsiębiorców*, wyd. 4, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2024, s. 35.

dzień, w którym zaistniał stan faktyczny lub prawny powodujący powstanie zobowiązania podatkowego. W drugim zaś (zobowiązanie ustalone decyzją organu podatkowego) zobowiązanie powstaje w dniu doręczenia tej decyzji. Jeśli zobowiązanie podatkowe powstaje z mocy prawa, to jego wielkość określana jest przez podatnika w złożonej deklaracji podatkowej. Ordynacja podatkowa przewiduje możliwość modyfikacji treści zobowiązania podatkowego, ale tylko w formach przewidzianych w przepisach prawa podatkowego. Są to:

- odroczenie terminu płatności podatku;
- odroczenie terminu płatności odsetek za zwłokę;
- zaniechanie poboru zobowiązania;
- rozłożenie zapłaty podatku na raty;
- rozłożenie na raty zapłaty odsetek za zwłokę;
- częściowe zaniechanie poboru;
- częściowe umorzenie zaległości podatkowej;
- wstrzymanie wykonania zobowiązania ustalonego albo określonego decyzją podatkową na podstawie przepisów proceduralnych;
- częściowa abolicja podatkowa, czyli odstąpienie od egzekucji części istniejących zaległości podatkowych;
- częściowe uznanie ustawy podatkowej za sprzeczną z Konstytucją powodujące zmianę treści zobowiązania podatkowego⁷⁶.

Modyfikacja treści zobowiązania podatkowego może nastąpić na wniosek lub wyjątkowo z urzędu. Prawo podatkowe z zasady nie przewiduje prawnej możliwości zmiany treści zobowiązania podatkowego ciążącego na płatniku (inkasencie) oraz na podmiocie, który otrzymał nienależny zwrot podatku.

Zaległość podatkowa to podatek, który nie został zapłacony w terminie, zaliczka na ten podatek bądź rata podatku. Zaległość podatkowa powstaje, jeśli najpóźniej w wymagalnym terminie płatności nie nastąpiła w całości lub w części zapłata podatku. Z kolei wygaśnięcie zobowiązania podatkowego kończy jego byt prawny, co dla podatnika oznacza brak obowiązku zapłaty kwoty należnej. Formy wygasania zobowiązań podatkowych zostały określone w art. 59 Ordynacji podatkowej; są to: zapłata, pobranie podatku przez płatnika lub inkasenta, potrącenie, zaliczenie nadpłaty bądź zaliczenie zwrotu podatku, zaniechanie poboru, przeniesienie własności rzeczy lub praw majątkowych, przejęcie własności nieruchomości bądź prawa majątkowego w postępowaniu egzekucyjnym, umorzenie zaległości, przedawnienie, zwolnienia z obowiązku zapłaty na podstawie art. 14m, nabycie spadku w całości przez Skarb Państwa albo jednostkę samorządu terytorialnego potwierdzone przez prawomocne postanowienie o nabyciu spadku – ze skutkiem na dzień otwarcia spadku.

76 W. Modzelewski (red.), *Wstęp do nauki polskiego prawa podatkowego*, wyd. 9, Instytut Studiów Podatkowych, Warszawa 2010.

1.7. Podatek dochodowy i formy jego rozliczania z perspektywy przedsiębiorstw

Podatek dochodowy to jeden z najważniejszych podatków w polskim systemie podatkowym. W Polsce istnieją dwa rodzaje podatku dochodowego:

- podatek od osób fizycznych (*Personal Income Tax* – PIT), regulowany przepisami ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (u.p.d.o.f.)⁷⁷;
- podatek dochodowy od osób prawnych (*Corporate Income Tax* – CIT), regulowany przepisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (u.p.d.o.p.)⁷⁸.

Zgodnie z art. 3 u.p.d.o.f. osoby fizyczne, jeżeli mają miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podlegają obowiązkowi podatkowemu od całości swoich dochodów (przychodów) bez względu na miejsce położenia źródeł przychodów (nieograniczony obowiązek podatkowy). Z kolei art. 3 u.p.d.o.p. stanowi, iż podatnicy, jeżeli mają siedzibę lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podlegają obowiązkowi podatkowemu od całości swoich dochodów bez względu na miejsce ich osiągania.

Podatkiem dochodowym od osób fizycznych objęte są m.in. przychody osób fizycznych, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę i umów cywilnoprawnych, oraz przychody osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą (samo-zatrudnieni oraz wspólnicy spółki cywilnej lub spółek osobowych). Zgodnie z art. 1 u.p.d.o.p. podatkiem dochodowym od osób prawnych objęte są dochody osób prawnych i spółek kapitałowych w organizacji oraz:

- spółki akcyjne, spółki z o.o. i inne osoby prawne;
- spółki kapitałowe w organizacji;
- spółki komandytowe i komandytowo-akcyjne mające siedzibę lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- spółki niemające osobowości prawnej, mające siedzibę lub zarząd w innym państwie, jeżeli zgodnie z przepisami prawa podatkowego tego innego państwa są traktowane jak osoby prawne i podlegają w tym państwie opodatkowaniu od całości swoich dochodów bez względu na miejsce ich osiągania;
- jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, z wyjątkiem spółek cywilnych, jawnych, partnerskich i komandytowych;
- podatkowe grupy kapitałowe.

Podatek dochodowy od osób fizycznych to najczęstsza forma opodatkowania przedsiębiorstw w Polsce. W 2022 r. opodatkowania dochodów przy zastosowaniu skali podatkowej dokonało ogółem 25 603 824 podatników, z tego 21 918 468 złożyło zeznanie, a 3 685 356 zostało rozliczonych przez organy rentowe. Liczba

77 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 226 ze zm.

78 Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2805 ze zm.

podatników uzyskujących dochody opodatkowane 19% stawką podatku z pozarolniczej działalności gospodarczej lub działów specjalnych produkcji rolnej wyniosła z kolei 530 131⁷⁹. Liczba podatników objętych podatkiem dochodowym od osób prawnych w 2022 r. wynosiła 644 657⁸⁰.

Charakterystyka rozliczeń działalności gospodarczej osób fizycznych została zaprezentowana poniżej.

1.7.1. Działalność gospodarcza osób fizycznych – opodatkowanie na zasadach ogólnych

Podstawową formą opodatkowania działalności gospodarczej prowadzonej przez osoby fizyczne są zasady ogólne. Przedsiębiorcy funkcjonujący w ramach jednoosobowej działalności gospodarczej mają obowiązek go opłacać, jeśli nie wybiorą innej formy rozliczenia. Podatnik nie musi składać w urzędzie skarbowym oświadczenia o wyborze tej formy opodatkowania.

Podatek dochodowy od osób fizycznych określany jest jako progresywny o stopniowanej skali podatkowej z przewidzianą kwotą wolną od podatku. Progresywność opodatkowania oznacza sposób wyliczenia wymiaru podatku, na podstawie którego wysokość należności koniecznej do uiszczenia przez podatnika wzrasta szybciej niż proporcjonalnie w odniesieniu do wysokości podstawy opodatkowania. W efekcie stawka opodatkowania wzrasta wraz z powiększeniem się dochodów danego podmiotu. W rezultacie osoba osiągająca wyższe dochody będzie odprowadzać większą część swojego dochodu w formie podatku niż ta, której dochody są niższe. Jest to zupełnie odmienna forma opodatkowania w porównaniu z podatkiem liniowym, gdzie każdy z podmiotów odprowadza taką samą część ze swoich dochodów jako podatek⁸¹. Progresywność opodatkowania może być natomiast uważana za element polityki zmierzającej do zmniejszenia nierówności dochodów pomiędzy poszczególnymi podmiotami. Dodatkowo samo ukierunkowanie konstrukcji podatku dochodowego od osób fizycznych na osobistą sytuację podatnika pozwala na zastosowanie wielu zwolnień i ulg podatkowych oraz daje możliwości np. wspólnego opodatkowania małżonków. Zakres wykorzystania ulg podatkowych przez podatników znajdujących się w poszczególnych przedziałach skali podatkowej jest zróżnicowany. Jego określenie jest utrudnione z uwagi na fakt, że elementy

79 Szerzej: Ministerstwo Finansów, Departament Podatków Dochodowych, *Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za 2022 rok*, Warszawa 2023, s. 7.

80 Liczba podatników oznacza liczbę zeznań, w których przychód lub koszty uzyskania przychodów, bądź dochód, lub strata jest większa od zera, szerzej: Ministerstwo Finansów, Departament Podatków Dochodowych, *Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób prawnych za 2022 rok*, Warszawa 2023, s. 4.

81 H. Litwińczuk, *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2003, s. 24.

konstrukcji podatku dochodowego od osób fizycznych bardzo często podlegają kolejnym nowelizacjom bądź korektom.

Inną charakterystyczną cechą podatku dochodowego jest tzw. dochodowy zasób opodatkowania. Oznacza to, że ten rodzaj podatku obejmuje dochody z różnych źródeł, takich jak praca zarobkowa, wynajem nieruchomości, dochody kapitałowe czy też dochody z działalności gospodarczej. Jednak nie wszystkie dochody są opodatkowane w tej samej skali, istnieją różne stawki podatkowe dla poszczególnych kategorii dochodów.

Częścią składową dochodu będącego podstawą wyliczenia należnego podatku jest osiągnięty przychód pomniejszony o koszty jego uzyskania. Źródła uzyskania przychodów to (art. 10 u.p.d.o.f.):

- stosunek służbowy, stosunek pracy, w tym spółdzielczy stosunek pracy, członkostwo w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub innej spółdzielni zajmującej się produkcją rolną, praca nakładcza, emerytura bądź renta;
- działalność wykonywana osobiście;
- pozarolnicza działalność gospodarcza;
- działy specjalne produkcji rolnej;
- najem, podnajem, dzierżawa, poddzierżawa oraz inne umowy o podobnym charakterze, w tym również dzierżawa, poddzierżawa działów specjalnych produkcji rolnej oraz gospodarstwa rolnego lub jego składników na cele nierolnicze albo na prowadzenie działów specjalnych produkcji rolnej, z wyjątkiem składników majątku związanych z działalnością gospodarczą;
- kapitały pieniężne i prawa majątkowe, w tym odpłatne zbycie praw majątkowych;
- odpłatne zbycie, z zastrzeżeniem:
 - nieruchomości lub ich części oraz udziału w nieruchomości,
 - spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego bądź użytkowego oraz prawa do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej,
 - prawa wieczystego użytkowania gruntów,
 - innych rzeczy, jeżeli odpłatne zbycie nie następuje w wykonaniu działalności gospodarczej i zostało dokonane w przypadku odpłatnego zbycia nieruchomości i praw majątkowych określonych w lit. a–c – przed upływem pięciu lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym nastąpiło nabycie lub wybudowanie, a innych rzeczy – przed upływem pół roku, licząc od końca miesiąca, w którym nastąpiło nabycie; w przypadku zamiany okresy te odnoszą się do każdej z osób dokonującej zamiany;
- działalność prowadzona przez zagraniczną spółkę kontrolowaną;
- niezrealizowane zyski, o których mowa w art. 30da o PIT;
- inne źródła.

Zgodnie z art. 5a ust. 6 u.p.d.o.f. źródłem przychodu może być pozarolnicza działalność gospodarcza, czyli działalność zarobkowa:

- wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa;
- polegająca na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu kopalin ze złóż;

- polegająca na wykorzystaniu rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych – prowadzona we własnym imieniu bez względu na jej rezultat, w sposób zorganizowany i ciągły, z której uzyskane przychody nie są zaliczane do innych źródeł przychodów.

Definicja działalności gospodarczej zawarta w u.p.d.o.f. nie jest jedyna. Definicja w art. 15 ust. 2 ustawy o podatku od towarów i usług obejmuje np. rolników, zatem można prowadzić działalność gospodarczą, nie płacić podatku dochodowego od osób fizycznych, ale być jednocześnie podatnikiem podatku VAT.

W świetle art. 14 u.p.d.o.f. za przychód z pozarolniczej działalności gospodarczej uważa się kwoty należne, choćby nie zostały faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont. Z kolei, zgodnie z art. 22 ust. 1 u.p.d.o.f., kosztami uzyskania przychodu są koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów lub zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów, z wyjątkiem kosztów wymienionych w katalogu negatywnym kosztów (zob. art. 23 ust. 1 u.p.d.o.f.). Przedmiotem opodatkowania podatkiem dochodowym jest dochód, definiowany jako nadwyżka sumy przychodów z tego źródła nad kosztami ich uzyskania, osiągnięta w roku podatkowym. Jeżeli koszty uzyskania przekraczają sumę przychodów, to różnica jest stratą ze źródła przychodów (art. 9 ust. 2 u.p.d.o.f.). U podatników, którzy prowadzą księgi rachunkowe, za dochód z działalności gospodarczej uważa się dochód wykazany na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg, zmniejszony o dochody wolne od podatku i zwiększony o wydatki niestanowiące kosztów uzyskania przychodów, zaliczone uprzednio w ciężar kosztów uzyskania przychodów (art. 24 ust. 1 u.p.d.o.f.). Z kolei u podatników prowadzących podatkową księgę przychodów i rozchodów dochodem z działalności jest dochód ustalany jako różnica pomiędzy przychodem w rozumieniu art. 14 u.p.d.o.f. a kosztami uzyskania powiększona o różnicę pomiędzy wartością remanentu końcowego i początkowego towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, produkcji w toku, produktów gotowych, braków i odpadków, jeśli wartość remanentu końcowego jest wyższa niż wartość remanentu początkowego, lub pomniejszona o różnicę pomiędzy wartością remanentu początkowego i końcowego, jeżeli wartość remanentu początkowego jest wyższa.

Przedsiębiorca opodatkowany na zasadach ogólnych zobowiązany jest prowadzić odpowiednią ewidencję podatkową. Osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie są zobowiązane prowadzić podatkową księgę przychodów i rozchodów albo księgi rachunkowe. Ponadto muszą uwzględniać w ewidencji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych informacje niezbędne do ustalenia wysokości odpisów amortyzacyjnych (art. 24a u.p.d.o.f.).

Podatnik podatku dochodowego od osób fizycznych ma do wyboru dwa sposoby opodatkowania przychodów z działalności gospodarczej – skalę podatkową progresywną oraz skalę liniową. Możliwości opodatkowania działalności gospodarczej jest więcej, przedsiębiorca może wybrać także ryczałt od przychodów

ewidencjonowanych (pozwala na to art. 9a u.p.d.o.f.). Stawkę podatku dochodowego od osób fizycznych uzależnia się od formy opodatkowania. Poszczególne stawki podatkowe obecnie prezentują się następująco (art. 27 u.p.d.o.f.):

Podstawa obliczenia podatku w złotych		Podatek wynosi
Ponad	Do	
	120 000	12% minus kwota zmniejszająca podatek 3 600 zł
120 000		10 800 zł + 32% nadwyżki ponad 120 000 zł

W przypadku podatku liniowego stawka wynosi 19%.

Skala podatkowa jest podstawową formą opodatkowania i nie wymaga się przy niej żadnego zgłoszenia w urzędzie skarbowym. Stawka liniowa jest formą fakultatywną, a więc podatnik musi w odpowiednim czasie zgłosić u naczelnika urzędu skarbowego chęć opodatkowania w tej formie.

Aby obliczyć podatek, podatnik ustala podstawę opodatkowania. Jest ona uzależniona głównie od wysokości osiągniętego w danym roku podatkowym dochodu oraz odliczeń. Możliwość odliczeń zależy od sposobu opodatkowania. Podatnik opodatkowany przy zastosowaniu stawki liniowej zasadniczo nie może dokonywać wielu odliczeń od dochodu z działalności gospodarczej opodatkowanego tym sposobem, poza wybranymi odliczeniami, wskazanymi wprost w ustawie o PIT.

1.7.2. Działalność gospodarcza osób fizycznych – zryczałtowane formy opodatkowania

Wyrazem ograniczenia powszechnego charakteru podatku dochodowego od osób fizycznych, płaconego na zasadach ogólnych, było wprowadzenie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych oraz karty podatkowej.

Samo pojęcie uproszczonych form opodatkowania nie jest zagadnieniem określonym ustawowo. Zwrotu tego często używa się w literaturze przedmiotu. Ryczałty podatkowe stanowią odrębną instytucję prawa podatkowego, ich istotą jest uproszczenie zasad opodatkowania danym podatkiem w stosunku do zasad ogólnych. Są one instytucją pochodną i fakultatywną⁸². Pojęcie uproszczonych form opodatkowania nie jest zdefiniowane ustawowo, ponieważ żadna z ustaw się nim nie posługuje. Niemniej nauka prawa używa tego pojęcia. Pomimo braku zarówno legalnej, jak i teoretycznej definicji większość przedstawicieli nauki prawa podatkowego wśród uproszczonych form opodatkowania dochodów osób fizycznych wymienia trzy:

- 1) ryczałt od przychodów ewidencjonowanych;
- 2) kartę podatkową;

⁸² W. Modzelewski (red.), *Wstęp do nauki...*

3) zryczałtowany podatek dochodowy od przychodów osób duchownych⁸³.

W przypadku opisywanego w dalszej części pracy ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych za podstawę przyjmuje się przychód (art. 6 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, u.r.p.e.), co sprawia, że jest to pewna forma uproszczenia podatku, a nie ryczałt sam w sobie⁸⁴. Ryczałt podatkowy ma dwa znaczenia, które można rozpatrywać pod kątem:

- materialnym – istotnym założeniem jest to, iż ustawodawca konstruujący prawno-podatkowy stan faktyczny opiera się na stawkach określonych w ustawie. Za przykład może tutaj posłużyć ustalenie kosztów ulegających odliczeniu od podstawy opodatkowania podczas procesu kontroli podatku dochodowego. Ryczałtem materialnym może być również opodatkowanie dochodów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przy zastosowaniu podatku liniowego;
- procesowym – mechanizm wyliczania określonego zobowiązania podatkowego pomija uwzględnienie podstawy opodatkowania. Podstawa jest natomiast zawarta w aktach normatywnych stanowiących o konstrukcji danego podatku, np. dochodu czy obrotu. Takie wyliczenie odbywa się zgodnie z podstawą obliczania podatku ustaloną dla ryczałtu. Wyróżnia się trzy główne rodzaje ryczałtów, należących do grupy procesowych, takie jak: procentowy⁸⁵, kwotowy i umowny⁸⁶.

Dzisiejsze przepisy prawa podatkowego definiują ryczałt jako nietypową instytucję prawną. Aby możliwe było jego zastosowanie, musi występować praktyczne ujęcie opodatkowania. Oznacza to sytuacje, w których ustalenie podstawy opodatkowania zgodnie z jej konstrukcją miałoby niekorzystny wpływ w postaci wysokich kosztów w zestawieniu z efektem, jaki przynosi. Stosowanie uproszczonej formy opodatkowania, jaką jest ryczałt, może prowadzić do wystąpienia sprzeczności z zasadą sprawiedliwości opodatkowania, a szerzej: z powszechnością i równością. Ponadto stanowi on barierę dla elastyczności i efektywnej polityki podatkowej państwa. Zdarzają się również przypadki, w których ryczałt jest rozbieżny z istotą oraz celami, jakie niesie ze sobą prawo podatkowe⁸⁷.

Ustawodawca, używając określenia zawartego w przepisach ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych wskazującego na podatek od dochodu, który „ustala się w formie ryczałtu”, nie stosuje poprawnej interpretacji pojęcia, jakim jest

83 S. Bogucki, A. Cudak, A. Wrześcińska-Nowacka, *Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.

84 W. Wójtowicz, *Prawo podatkowe – część ogólna i szczegółowa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 297.

85 Ryczałt w tym aspekcie ma charakterystyczną stawkę opodatkowania oraz podstawy obliczania podatku. Opodatkowanie takie funkcjonuje w Polsce jako wspomniany wyżej ryczałt od przychodów ewidencjonowanych i jest przedmiotem dalszych rozważań.

86 R. Mastalski, *Prawo podatkowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 412.

87 *Ibidem*, s. 479.

ryczałt podatkowy. Zagłębiając się w przepisy prawne, można dostrzec, że ryczałt nie jest instytucją prawną, ale szczególną, uproszczoną formą opodatkowania dochodu. Wskazuje na inną stawkę opodatkowania, a do dochodów z innych źródeł nie dolicza się dochodów mających proporcjonalną stawkę. Dlatego też nie opodatkowuje się dochodu globalnego, lecz źródła przychodów na podstawie wskazanej w ustawie stawki podatkowej.

1.7.2.1. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych

Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych to druga obok karty podatkowej ryczałtowa forma opodatkowania działalności gospodarczej osób fizycznych. Podstawą prawną jej stosowania jest ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne⁸⁸.

Ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych mogą być objęte osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą samodzielnie bądź w formie spółki cywilnej osób fizycznych lub jawnej osób fizycznych, jeżeli w roku poprzedzającym rok podatkowy (art. 6 ust. 4 u.r.p.e.) uzyskały przychody:

- z tej działalności, prowadzonej wyłącznie samodzielnie, w wysokości nieprzekraczającej 2 mln EUR lub
- wyłącznie z działalności prowadzonej w formie spółki, a suma przychodów wspólników spółki z tej działalności nie przekroczyła kwoty 2 mln EUR⁸⁹.

Ryczałtem mogą być opodatkowane również przychody przedsiębiorstwa w spadku. Warunkiem niezbędnym opodatkowania w formie ryczałtu jest złożenie pisemnego oświadczenia o wyborze tej formy. Obowiązek ten wynika z faktu, że ryczałt jest formą fakultatywną.

Podstawową zasadą opodatkowania w formie ryczałtu jest to, że przedmiotem opodatkowania są przychody, a więc wysokość podatku uzależniona jest od wysokości przychodu. Przychodów opodatkowanych w formie ryczałtu nie pomniejsza się o koszty uzyskania. Przychody z udziału w spółce w odniesieniu do każdego podatnika określa się proporcjonalnie do jego prawa do udziału w zysku. Stawki ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych mają charakter liniowy, są zróżnicowane w zależności od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej i wynoszą: 17,0, 15,0, 14,0, 12,0, 12,5, 10,0, 8,5, 5,5, 3,0 i 2,0%.

Podatnik prowadzący działalność gospodarczą opodatkowaną ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych zobligowany jest z reguły do prowadzenia ewidencji przychodów. Powinien również archiwizować wszelkie dokumenty potwierdzające zakup towaru, a także prowadzić ewidencję wyposażenia i przychodów za poszczególne lata podatkowe oraz wykaz środków trwałych, wartości niematerialnych

88 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2540 ze zm.

89 Kwoty wyrażone w euro przelicza się na walutę polską według średniego kursu euro ogłaszanego przez NBP, obowiązującego w dniu 1 października roku poprzedzającego rok podatkowy.

i prawnych. Istnieją jednak pewne wyjątki, np. w przypadku przychodów osiągniętych z wszelkich form wynajmu bądź dzierżawy nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji, jednakże wysokość takich dochodów musi być zawarta w umowie⁹⁰.

Biorąc pod uwagę wskazane aspekty, można stwierdzić, iż ryczałt od przychodów ewidencjonowanych ma wiele zalet. Najważniejszą jest brak wymogu prowadzenia zaewidencjowanych operacji i zdarzeń gospodarczych. Ryczałt z założenia jest formą opodatkowania przychodu, która ma służyć temu, aby przedsiębiorca z niej korzystający mógł się rozliczać w sposób jak najmniej uciążliwy, bez ponoszenia obowiązków związanych z wykazywaniem kosztów prowadzonej działalności. Zachęcające są również niskie stawki podatku, stosowane w określonych przypadkach. Równocześnie brak możliwości uwzględnienia kosztów uzyskania przychodu sprawia, że dla niektórych przedsiębiorstw może być to mało opłacalne. Ponadto ryczałt od przychodów ewidencjonowanych jest przeznaczony dla określonych grup podmiotów z ustalonymi włączeniami, przez co wybrane podmioty, mimo iż spełniają definicję MMSP, nie są w stanie korzystać z tej formy opodatkowania.

1.7.2.2. Karta podatkowa

Karta podatkowa zaliczana jest do najprostszych form opodatkowania działalności gospodarczej osób fizycznych. Jej prostota wynika głównie z ograniczenia do minimum obowiązków ewidencyjnych. Przedsiębiorcy, którzy zdecydowali się na skorzystanie z karty podatkowej, są zwolnieni z konieczności prowadzenia ksiąg oraz składania zeznań podatkowych i deklaracji dotyczących wysokości uzyskiwanego dochodu, a także wpłacania zaliczek na podatek dochodowy⁹¹.

Podstawą prawną stosowania karty podatkowej jest ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne⁹². W następstwie poczynionych zmian w prawie podatkowym od 2022 r. z karty podatkowej mają możliwość skorzystać jedynie podatnicy kontynuujący opodatkowanie w tej właśnie formie, czyli ci, którzy w 2021 r. korzystali z takiego opodatkowania. Osoby otwierające własną działalność gospodarczą bądź planujące przejść na inną formę opodatkowania nie będą mogły już skorzystać z karty podatkowej.

Obecnie możliwość korzystania z opodatkowania w formie karty podatkowej przysługuje przedsiębiorcom spełniającym następujące warunki:

- kontynuują opodatkowanie w formie karty podatkowej po 31 grudnia 2021 r. i nie zrezygnują ani nie utracą prawa do opodatkowania w tej formie po 31 grudnia 2021 r.;

90 A. Huchla, *Zryczałtowany podatek dochodowy. Komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 2000, s. 65.

91 A. Gomułowicz, J. Małecki, *Podatki i prawo podatkowe...*, s. 103.

92 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2540 ze zm.

- prowadzą działalność gospodarczą na terytorium Polski;
- prowadzą jeden z rodzajów działalności podlegającej opodatkowaniu w formie karty podatkowej, zgodnie z art. 23 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne;
- nie korzystają z usług osób niezatrudnionych na podstawie umowy o pracę ani z usług innych przedsiębiorstw lub zakładów – chyba że są to usługi specjalistyczne, czyli czynności i prace, które wchodzą w inny niż zgłoszony zakres działalności i są niezbędne do wykonania wyrobu i świadczenia usług w sposób całkowity, w tym także czynności i prace towarzyszące;
- małżonek podatnika nie prowadzi działalności gospodarczej w tym samym zakresie, z której przychody (dochody) podlegają odrębnemu opodatkowaniu podatkiem dochodowym na ogólnych zasadach, podatkiem liniowym lub ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych;
- nie prowadzą innej działalności gospodarczej poza jednym rodzajem działalności wskazanym w zgłoszeniu organowi podatkowemu;
- nie wytwarzają wyrobów opodatkowanych podatkiem akcyzowym.

Wyłączeniem możliwości skorzystania z opodatkowania w formie karty podatkowej jest prowadzenie spółki jawnej, spółki z o.o., spółki komandytowej oraz spółki cywilnej, gdzie przynajmniej jeden ze wspólników nie jest osobą fizyczną.

Wysokość świadczenia podatkowego wynika wprost z treści przepisów prawa podatkowego i znana jest podatnikowi z góry (przed rozpoczęciem działalności podlegającej opodatkowaniu). Stawki karty podatkowej są stawkami kwotowymi. Wysokość podatku wynikająca z karty podatkowej uzależniona jest, co do zasady, od trzech elementów:

- 1) rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej;
- 2) liczby zatrudnionych;
- 3) wielkości miejscowości, w której prowadzona jest działalność gospodarcza.

Rodzaje działalności uprawniające podatników do zastosowania karty podatkowej zostały wymienione w art. 23 ust. 1 wspomnianej ustawy. Spośród szerokiego spektrum działalności usługowych oraz wytwórczych uprawnionych do tego rodzaju formy opodatkowania można wymienić: mechanikę pojazdową, fryzjerstwo, fotografię, krawiectwo czy ślusarstwo. Inną uprzywilejowaną grupą są przedsiębiorcy działający w zakresie handlu detalicznego spożywczego, rolnego i ogrodniczego. Przedstawiciele wolnych zawodów z zakresu usług zdrowotnych również mają możliwość korzystania z karty podatkowej. Do tej grupy zaliczają się lekarze, pielęgniarki oraz technicy dentyści. Aby opodatkowanie w formie karty podatkowej było możliwe, muszą zostać spełnione warunki dotyczące rodzaju i miejsca prowadzonej działalności gospodarczej.

Utrzymanie prawa do rozliczania działalności gospodarczej na podstawie karty podatkowej oraz ustalanie wysokości ryczałtu zależą również od liczby zatrudnionych w danym przedsiębiorstwie osób. Jest ona zróżnicowana i ma związek z rodzajem prowadzonej działalności. W przypadku działalności usługowej oraz usługowo-wytwórczej, w zależności od kategorii, możliwa wielkość zatrudnienia

(z wyłączeniem właściciela firmy) waha się od 0 do 5 pracowników. Jednocześnie wyodrębniono kilka grup pracowników, których nie uwzględniano przy ustalaniu prawa do karty podatkowej⁹³.

Biorąc pod uwagę zakres prowadzonej działalności, należy również zaznaczyć, że karta podatkowa skierowana jest do przedsiębiorstw działających lokalnie. Są to zazwyczaj firmy, które nie wykraczają swoim zasięgiem poza obszar danej miejscowości lub gminy. Zasilanie budżetów gminnych z środków generowanych dzięki karcie podatkowej powinno sukcesywnie włączać takie jednostki samorządu terytorialnego w proces współtworzenia lokalnej polityki gospodarczej dla małych i średnich przedsiębiorstw działających na niewielką skalę. Jednakże liczba podatników, którzy opłacali podatek dochodowy od osób fizycznych w formie karty podatkowej, malała z roku na rok. Taki stan rzeczy pociąga za sobą spadek wysokości wpływów do budżetu gmin mających źródło w takiej właśnie formie opodatkowania.

Obowiązujące obecnie nowe zasady, które ograniczają możliwość korzystania przez przedsiębiorców z karty podatkowej, mogą prowadzić do całkowitej jej likwidacji w przyszłości.

1.8. Specyfika systemu podatkowego w Polsce i wprowadzenie Polskiego Ładu

System podatkowy i podatki w Polsce to skomplikowana materia, z którą muszą mierzyć się przedsiębiorcy bez względu na wielkość, rodzaj czy miejsce prowadzenia działalności. Według Raportu Grant Thornton jednym z głównych problemów dotyczących systemu podatkowego w Polsce jest jego obszerność, liczba przepisów prawnych, które go regulują i z którymi przedsiębiorcy powinni się zaznajomić, aby móc poprawnie się rozliczać. Według stanu na koniec listopada 2019 r. składały się na niego 303 akty prawne (11 ustaw i 292 rozporządzenia Ministra Finansów). W polskim systemie najbardziej skomplikowany pod względem obszerności jest podatek dochodowy od osób fizycznych, następnie akcyzowy, a na trzecim miejscu podatek od towarów i usług. Ważnym problemem prawa podatkowego w Polsce jest nie tylko ilość przepisów, lecz także ich ogromna zmienność, która sprawia, że prawo to jest nieprzejrzyste. Statystycznie w Polsce około jedna trzecia przepisów podatkowych jest co roku wymieniana na nowe lub otrzymuje nowe brzmienie. Sytuacja ta powoduje, że polscy przedsiębiorcy zmuszeni są do ciągłego monitorowania zmian i jednocześnie mają trudności z zapoznaniem się z aktualnym stanem prawnym, co naraża ich na ryzyko uchybienia i kar ze strony aparatu skarbowego. Przykładowo największa niestabilność dotyczy przepisów w zakresie podatku dochodowego. Ustawa o PIT była już nowelizowana blisko 60 razy, przy czym liczba ta nie uwzględnia drobnych korekt wynikających z nowelizacji innych ustaw. Ponadto

93 M. Wysocka-Fronczek, *Podatki 2015. PIT, CIT, VAT, LEGIS*, Warszawa 2015, s. 88.

w praktyce źródłem prawa podatkowego w Polsce są nie tylko ustawy i rozporządzenia, lecz także interpretacje podatkowe organów podatkowych i orzeczenia sądów administracyjnych. W wielu przypadkach to one decydują o tym, jak podatnik ma płacić podatki. Należy tu nadmienić, że pewne luki prawne powodują, iż nie zawsze interpretacje te, w podobnych sytuacjach, są ze sobą zgodne. Wobec tego przedsiębiorca powinien znać zarówno przepisy, jak i stosowne do nich interpretacje. Liczba interpretacji wydawanych przez Ministerstwo potwierdza tylko fakt, że system podatkowy w Polsce jest niejasny i trudny do zrozumienia. Przykładowo w 2015 r. organy podatkowe wydały ponad 38 tys. interpretacji, a każda z nich liczyła średnio około pięć stron maszynopisu⁹⁴.

Polski system podatkowy uważany jest za jeden z najbardziej skomplikowanych w Europie. W międzynarodowym rankingu konkurencyjności systemów podatkowych (*International Tax Competitiveness Index* – ITCI) w 2021 r. Polska zajęła przedostatnie miejsce wśród 37 państw europejskich należących do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Autorzy tego rankingu, przygotowanego przez Tax Foundation, brali pod uwagę około 40 różnych czynników (zmiennych polityki podatkowej)⁹⁵. Czynniki te wskazują nie tylko na poziom stawek podatkowych, lecz także na strukturę podatków. Sam ITCI ma obrazować dwa najważniejsze aspekty: konkurencyjność i neutralność systemu podatkowego w danym kraju. Ranking ten zawiera kompleksowy przegląd porównań przepisów podatkowych krajów rozwiniętych, tłumaczy, dlaczego niektóre rozwiązania podatkowe są dobre, a niektóre złe. Jest też ważnym głosem w zakresie myślenia o polityce podatkowej. Klasyfikuje kraje pod względem nie tylko zapewniania najlepszego środowiska podatkowego dla inwestycji, lecz także tworzenia warunków do rozpoczęcia i rozwoju działalności gospodarczej. W kolejnym roku pozycja Polski nieznacznie się poprawiła – nasz kraj zajął 28 miejsce w rankingu ITCI 2022 na 38 systemów podatkowych państw europejskich należących do OECD. Za mocne strony polskiego systemu podatkowego uznano m.in. stawkę podatku CIT, wynoszącą 19% (sporo poniżej średniej stawki dla OECD, która wynosi 23,6%). Za słabości polskiego systemu uznano podatek od nieruchomości z oddzielnymi opłatami oraz ograniczenia firm pod względem wysokości strat operacyjnych netto, których nie można wykorzystać do zmniejszenia przyszłego dochodu podlegającego opodatkowaniu⁹⁶.

94 Grant Thornton, *Podatki w Polsce. Czyli 12 liczb, które pokazują, jak polscy przedsiębiorcy zmagają się z przepisami podatkowymi*, styczeń 2017, https://grantthornton.pl/wp-content/uploads/2017/01/Podatki_w_Polsce_GrantThornton_up.pdf (dostęp: 29.07.2024).

95 *Polski system podatkowy jednym z najbardziej skomplikowanych wśród państw OECD*, 21.10.2021, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Polski-system-podatkowy-jednym-z-najbardziej-skomplikowanych-wsrod-panstw-OECD-8209677.html> (dostęp: 29.07.2024).

96 E. Kęska, *Tax Foundation: Polski system podatkowy na 28. miejscu w międzynarodowym rankingu konkurencyjności podatkowej*, <https://www.inforlex.pl/dok/tresc,FO-B0000000000005684731,Tax-Foundation-Polski-system-podatkowy-na-28-miejsku-w-miedzynarodowym-rankingu-konkurencyjnosci-podatkowej.html> (dostęp: 29.07.2024).

Systemy podatkowe zmieniają się, są poddawane głębszym lub mniej istotnym reformom. Wpływ ma na to ogólna koniunktura gospodarcza, a nierzadko też sytuacja geopolityczna. Nasuwa się pytanie, dlaczego rządy decydują się zmieniać podatki i dla kogo te zmiany będą pozytywne. Czy skorzystają na tym obywatele, przedsiębiorcy, budżet państwa lub samorządy oraz czy w długim okresie uda się pogodzić obydwie strony, czyli poborcę podatkowego i podatnika? Zmiany wywołują także określone trudności, np. konieczność dostosowania się do nowych przepisów, uwzględnienie okresów przejściowych, które również nierzadko komplikują rozliczenia czy koszty administracyjne zarówno po stronie aparatu rządowego, jak i przedsiębiorców, którzy muszą ponieść koszty dostosowawcze, obejmujące np. koszty utrzymania systemów księgowych.

Władza ustawodawcza charakteryzuje się tym, że ma możliwość oddziaływania na chęć podejmowania bądź zaniechania niektórych przedsięwzięć przez podmioty gospodarcze. Odpowiednio skonstruowany podatek, zwłaszcza w kwestii jego stawki, w skuteczny sposób może hamować rozwój niepożądanych kierunków produkcji lub niektórych działalności. Dlatego też ustawodawca, mając na uwadze długookresowe cele społeczne, musi nie tylko liczyć się z bieżącymi skutkami finansowymi dla określonych strategii podatkowych, lecz także powinien mieć na względzie długofalowe korzyści wynikające ze stworzenia warunków sprzyjających wzrostowi gospodarczemu⁹⁷.

Zmiany w podatkach i systemach podatkowych są wyrazem dążenia do stworzenia „dobrego” systemu podatkowego. Jednak pojawiają się trudności w zdefiniowaniu „dobrego” systemu podatkowego, gdyż pojęcie to jest często subiektywizowane. Z perspektywy aparatu rządowego dobry system podatkowy to efektywny system o wysokiej ściągalności, który zabezpiecza odpowiednio wysoką wartość dochodów budżetowych, wystarczającą do zapewnienia realizacji kluczowych celów państwowych. Z punktu widzenia podatnika-przedsiębiorcy dobry system podatkowy to taki, który w jak najmniejszym stopniu obciąża dochód i w przypadku którego administracja podatkowa pochłania minimalne środki. Wiele też zależy od wyznawanych poglądów: dla ekonomistów głównym kryterium będzie efektywność systemu podatkowego, dla większości społeczeństwa – sprawiedliwość, a dla polityków – odbiór społeczny. Biorąc pod uwagę fakt, iż dobrobyt to wynik efektywnego wykorzystania pracy, kapitału i zasobów naturalnych, trzeba stwierdzić, że dobry system podatkowy zachęca ludzi do legalnej pracy, oszczędzania i inwestowania. Wobec tego dobry system podatkowy zwiększa podaż pracy i kapitału⁹⁸.

Z dniem 1 stycznia 2022 r. w naszym kraju zaczęły obowiązywać przepisy tzw. Polskiego Ładu (Nowego Ładu, Nowego Polskiego Ładu), które wprowadziły wiele zmian w systemie podatkowym. Zmiany te dotyczyły przede wszystkim podatku

97 A. Majchrzycka-Guzowska, *Finanse i prawo finansowe*, Lexis Nexis, Warszawa 2002, s. 88.

98 J. Neneman, „Polski Ład” a dobry system podatkowy, *Opinie i ekspertyzy OE-373*, Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, Kancelaria Senatu, Warszawa 2021, s. 5.

dochodowego, wpływ na inne podatki był zaś marginalny. Kluczowe zmiany koncentrowały się na czterech głównych obszarach:

- nowym podatku minimalnym CIT;
- obciążeniach wynagrodzeń i przychodów pracowników, członków zarządów oraz osób prowadzących działalność gospodarczą, w szczególności w związku z likwidacją możliwości odliczenia składki zdrowotnej od podatku i nowym sposobem ustalania wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne dla osób prowadzących działalność gospodarczą;
- nowych ulgach podatkowych;
- dodatkowych ograniczeniach w zakresie cen transferowych – w odniesieniu do transakcji realizowanych zarówno z podmiotami powiązanymi, jak i zlokalizowanymi w rajach podatkowych lub mającymi tam rzeczywistego właściciela⁹⁹.

Wprowadzenie regulacji w ramach tzw. Polskiego Ładu spotkało się z licznymi kontrowersjami zarówno ze strony przedsiębiorców, jak i doradców podatkowych czy księgowych. Należy nadmienić, że nowelizacja podatkowa, zmieniająca przepisy funkcjonujące od 1 stycznia 2022 r., w ramach tzw. Polskiego Ładu 2.0 weszła w życie 1 lipca 2022 r. Oceniając te zmiany, warto podkreślić, że przeprowadzenie zmian podatkowych to zadanie trudne pod względem merytorycznym, prawnym i politycznym. Reforma systemu podatkowego powinna być poprzedzona głęboką analizą bieżących problemów i sposobów ich rozwiązania oraz sformułowaniem docelowej wizji systemu podatków, składek i świadczeń społecznych. Towarzyszyć musi jej zgoda polityczna i poparcie społeczne. Projekt ustawy winien być poddany konsultacjom społecznym przeprowadzonym w odpowiednio długim czasie. Z pewnością nie uda się uniknąć konfliktów interesów i krytyki, ale proces ten pozwoli uniknąć błędów konstrukcyjnych ustawy w aspekcie zarówno merytorycznym, jak i legislacyjnym. Niestety w przypadku Polskiego Ładu kryteria te nie zostały spełnione. W momencie wprowadzania regulacji nie była znana strategia podatkowa rządu i trudno było ocenić, jak zmiany wynikające z Polskiego Ładu wpisują się w docelowy model opodatkowania. Zdaniem niektórych ekonomistów był to w dużej mierze projekt polityczny, mający zwiększyć popularność rządu (poprzez obniżanie obciążeń podatkowych dla większości obywateli) oraz osłabić finansowo samorządy. Ustawa wprowadzająca Polski Ład zawierała wady i niejasności legislacyjne. W świetle badań i analiz niepewność związana z niestabilnością i niejasnością systemu podatkowego wpływa ogólnie na poziom prywatnych inwestycji w Polsce. Ustawa wprowadzająca Polski Ład tę niepewność jeszcze bardziej pogłębiła¹⁰⁰.

99 K. Komorowska, D. Wolna, P. Niewiadomski, G. Kuś, *Polski Ład podpisany przez Prezydenta – ważne zmiany dla firm*, PwC, 16.11.2021, <https://studio.pwc.pl/aktualnosci/alerty/projekt-polskiego-ladu-wazne-zmiany-dla-firm> (dostęp: 29.07.2024).

100 J. Neneman, „Polski Ład” a dobry system podatkowy..., s. 21–23.

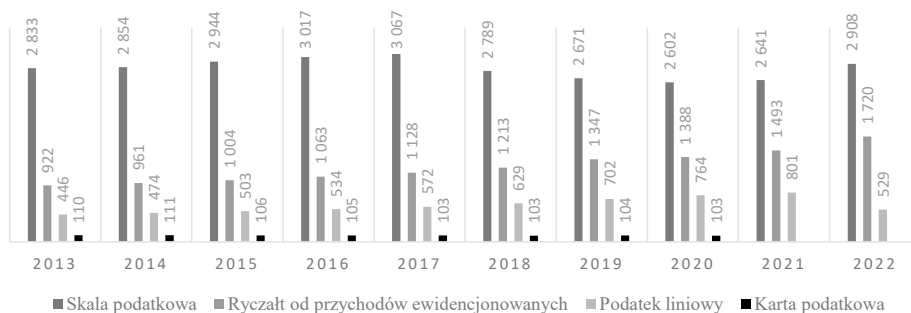
Opodatkowanie dochodu podatkiem dochodowym od osób fizycznych w świetle zmian wprowadzonych przepisami Polskiego Ładu

Podatek dochodowy od osób fizycznych (*Personal Income Tax* – PIT) został wprowadzony w Polsce ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych z dnia 26 lipca 1991 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350). Świadczenia podatkowe z tego tytułu stanowią jeden z głównych filarów funkcjonującego do dzisiaj polskiego systemu podatkowego, który zapewnia przedsiębiorcom pewną swobodę w kształtowaniu wielkości zobowiązań podatkowych poprzez np. możliwość wyboru formy opodatkowania dla prowadzonej działalności gospodarczej.

Większość podatników prowadzących działalność gospodarczą w Polsce rozlicza się na zasadach ogólnych według skali podatkowej – od 54 do 66%, w zależności od roku. Drugim najczęściej wykorzystywanym rozwiązaniem jest ryczałt od przychodów ewidencjonowanych (od 21 do 33% na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat). Z podatku liniowego korzysta 10–16% przedsiębiorców, a z karty podatkowej około 2%. Dokładną liczbę podatników w zależności od wybranej formy sprawozdania podatkowego przedstawiono na wykresie 2.1¹.

Niestety w Polsce przepisy podatkowe są często nowelizowane. Ustawodawca wprowadza liczne zmiany, podejmując próby dostosowania konstrukcji tych świadczeń do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społeczno-polityczno-gospodarczej. W tym rozdziale omówione zostały dostępne dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą formy rozliczenia, tj.: zasady ogólne według skali podatkowej, podatek liniowy, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych oraz karta podatkowa, w świetle zmian przepisów podatkowych zwanych Polskim Ładem.

1 W 2021 i 2022 r. występuje brak danych dotyczących zeznań podatkowych w formie karty podatkowej.

Wykres 2.1. Liczba podatników podatku dochodowego prowadzących działalność gospodarczą w zależności od wybranej formy rozliczenia w latach 2013–2022 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych gov.pl, <https://www.podatki.gov.pl/pit/abc-pit/statystyki/> (dostęp: 27.07.2023).

Polski Ład to rządowy program zmian wprowadzonych w obowiązującym systemie podatkowym. Do końca 2022 r. weszły w życie trzy dokumenty, mianowicie:

- ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r., poz. 2105), która zawiera zmiany obowiązujące od 1 stycznia 2022 r. (tzw. Polski Ład 1.0);
- ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 1265), która weszła w życie z dniem 1 lipca 2022 r. (tzw. Polski Ład 2.0);
- ustawa z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 2180), w przypadku której większość zmian obowiązuje od 1 stycznia 2023 r. (tzw. Polski Ład 3.0).

Przywołane akty prawne zawierają zmiany dotyczące wielu kwestii podatkowych. W poniższym rozdziale wskazane zostały te, które odnoszą się do rozliczenia podatkowego przedsiębiorców jako osób fizycznych z uzyskanego dochodu. Przedstawiono aktualnie obowiązujące przepisy w kontekście zmian, jakie miały miejsce od początku 2021 r. Szczególną uwagę objęto również zmiany dotyczące sposobu wyliczania i odliczania części lub całości zapłaconej składki zdrowotnej, co dotknęło wszystkich przedsiębiorców bez względu na wybraną przez nich formę opodatkowania² i znacznie zwiększyło obciążenia podatkowe. Należy tu zaznaczyć, że wprowadzone w Ładzie 1.0 zmiany były kolejno modyfikowane np. poprzez nadanie przedsiębiorcom możliwości odliczenia tej składki i uzależnienie jej wysokości od formy opodatkowania oraz wysokości osiąganych przychodów/dochodów. Jednak możliwości odliczenia przewidziano jedynie w przypadku form innych niż skala podatkowa.

2 E. Stowińska, *Polski Ład w praktyce. Przewodnik po zmianach 2022. Podatki, rachunkowość, Infor*, Warszawa 2022, s. 53–54.

2.1. Wybrane zwolnienia i ulgi wprowadzone Polskim Ładem

2.1.1. Zwolnienia preferencyjne „zero PIT”

Wzorem rozwiązania zero PIT dla młodych, obowiązującego od 1 sierpnia 2019 r., przepisy Polskiego Ładu wprowadziły preferencje podatkowe również dla innych podatników. Pierwsza uprzywilejowana grupa to osoby, które wychowują co najmniej czworo dzieci. **Zero PIT dla rodzin wielodzietnych (4+)** dotyczy nie tylko rodziców biologicznych, lecz także rodziców zastępczych i opiekunów prawnych, którzy wychowują dzieci małoletnie, dorosłe (które otrzymywały zasiłek pielęgnacyjny/rentę socjalną) oraz pełnoletnie (do momentu ukończenia przez nie 25 roku życia, które kontynuują naukę i jednocześnie spełniają inne warunki ustawowe). Rozwiązanie to polega na zwolnieniu z opodatkowania przychodów uzyskanych przez każdego z rodziców z tytułu: pracy na podstawie umowy o pracę, z umowy zlecenia lub pozarolniczej działalności gospodarczej (rozliczanej na zasadach ogólnych, skalą podatkową lub ryczałtem) do limitu 85 528 zł w ciągu roku³. Biorąc zatem pod uwagę dwoje rodziców, trzeba stwierdzić, że zwolnienie podatkowe, z uwzględnieniem kwoty wolnej, może sięgnąć nawet 231 056 zł (tj.: $2 \times 30\,000 + 2 \times 85\,528$). Co więcej, zwolnienie to nie wyklucza możliwości uwzględnienia ulgi prorodzinnej, czyli ulgi na dzieci.

Innym rozwiązaniem, obowiązującym od 1 stycznia 2022 r., jest **zero PIT dla pracujących seniorów**. Z tej preferencji może skorzystać podatnik osiągający przychody m.in. ze stosunku pracy, pracy nakładczej, z umów zlecenia oraz pozarolniczej działalności gospodarczej, który ukończył 60 lub 65 rok życia (odpowiednio w przypadku kobiet i mężczyzn), a który jednocześnie nie ma ustalonego prawa do emerytury bądź renty rodzinnej. Zwolnienie przysługuje do wysokości nieprzekraczającej 85 528 zł w roku podatkowym⁴. Oznacza to, że seniorzy, którzy chcą skorzystać z tego rozwiązania, a ich dochody są opodatkowane według skali podatkowej, zapłacą podatek dopiero po przekroczeniu kwoty 115 528 zł (tj. 85 528 zł ulga + 30 000 zł), gdyż przysługuje im nadal kwota wolna od podatku.

Kolejną grupą podatników, dla których przewidziana jest podobna preferencja podatkowa, wprowadzona od 1 stycznia 2022 r., są osoby fizyczne, które zdecydowały się na stałe wrócić z emigracji do kraju. Zwolnieniu z podatku dochodowego, w ramach tzw. **zero PIT dla powracających z zagranicy**, podlega dochód uzyskany

3 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350, art. 21 pkt 153 oraz ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2021 r., poz. 2105, art. 1 pkt 13.

4 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, art. 21 pkt 154.

z takich źródeł, jak: praca na etacie (realizowana na podstawie m.in. stosunku pracy, spółdzielczego stosunku pracy lub stosunku pracy nakładczej), umowa zlecenia oraz pozarolnicza działalność gospodarcza. Suma przychodów zwolnionych z podatku w tym przypadku również nie może przekroczyć kwoty 85 528 zł w roku podatkowym⁵. Rozwiązanie to jest zwolnieniem limitowanym czasowo, gdyż przysługuje jedynie na okres czterech, kolejno po sobie następujących lat podatkowych, licząc od początku roku, w którym podatnik przeniósł swoje stałe miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (albo od początku roku następnego). Należy też pamiętać, że przy ustalaniu kwoty dochodów podlegających zwolnieniu nie uwzględnia się tych, które zostały opodatkowane na zasadach ryczału oraz przychodów zwolnionych z opodatkowania⁶.

2.1.2. Ulga dla klasy średniej

Ulga dla klasy średniej została wprowadzona przepisami Polskiego Ładu od 1 stycznia 2022 r. i stanowiła dodatkowe odliczenie od dochodu dla podatników rozliczających się według skali podatkowej, których dochody mieściły się w określonym przedziale, tj. od 68 412 zł do 133 692 zł⁷, który uznawany był za przeciętne dochody. Ulga pierwotnie miała służyć jedynie w ramach stosunku pracy, jednak ostatecznie ustawodawca przyznał ją też przedsiębiorcom opodatkowanym na zasadach ogólnych. Pozostali podatnicy, w tym zleceniobiorcy, przedsiębiorcy rozliczający się liniowo lub za pomocą ryczału, nie mogli z niej skorzystać⁸. Kwota ulgi miała być obliczana zgodnie z zasadami wskazanymi w tabeli 2.1.

Tabela 2.1. Zasady wyliczania ulgi dla klasy średniej w zależności od dochodu

Dochód podatnika w skali roku	Wartość ulgi dla klasy średniej
Do 68 411,99 zł	Ulga nie przysługuje
Od 68 412 zł do 102 588 zł	$(\text{dochód} \times 6,68\% - 4566) / 0,17$
Od 102 588,01 zł do 133 692 zł	$(\text{dochód} \times (-7,35\%) + 9829) / 0,17$
Od 133 692 zł	Ulga nie przysługuje

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350, art. 26 ust. 4a.

5 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych..., art. 21 ust. 1 pkt 152 oraz ust. 1 pkt 157, 43.

6 E. Słowińska, *Polski ład w praktyce. Przewodnik po zmianach 2022...*

7 Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym..., art. 1 pkt 40.

8 T. Ciechoński, *Ulga dla klasy średniej w PIT za 2022 r. Jest czy jej nie ma?* „Gazeta Prawna, Podatki i Księgowość”, 20.03.2023, <https://podatki.gazetaprawna.pl/rozlicz-pit-2022/artykuly/8684493,ulga-dla-klasy-sredniej-pit-2022.html> (dostęp: 13.05.2023).

Co istotne, z ulgi można było skorzystać już na etapie zaliczkowania podatku. Jeżeli zatem podatnik, zakładając, że jego dochody zmieszczą się we wskazanym przedziale, wybrałby opcję skorzystania z tej ulgi, ale w zeznaniu rocznym dochód podatnika nie zmieściłby się w określonych widełkach dochodowych, to zgodnie z przepisami byłby on zobowiązany dopłacić zaległy podatek⁹. Z kolei w przypadku zadeklarowania rezygnacji z ulgi dla klasy średniej podatnik płaciłby wyższy podatek przez cały rok, a po zakończeniu roku podatkowego, jeżeli okazałoby się, że ma prawo skorzystania z odliczenia, to należałby mu się zwrot nadpłaconego podatku.

Rozwiązanie to spotkało się z dużą krytyką, zarówno podatników, jak i płatników, dotyczącą skomplikowania sposobu obliczania ulgi, nieprzejrzystości przepisów¹⁰ oraz niepewności co do wielkości faktycznego obciążenia podatkowego. W związku z ogólnym niezadowoleniem społecznym wywołanym przez to rozwiązanie kolejne nowelizacje (wprowadzone 1 lipca 2022 r.) uchyliły przepisy regulujące tę ulgę. Jednocześnie dla zniwelowania negatywnego wpływu tej zmiany obniżono stawkę podatku w progu z 17 do 12%. W przypadkach, w których obniżenie tej stawki nie rekompensowałoby w całości utraty ulgi dla klasy średniej, dla rozliczenia za 2022 r. prawodawca przewidział tzw. podatek hipotetyczny¹¹ (obliczony zgodnie z zasadami obowiązującymi przed 1 lipca 2022, z uwzględnieniem ulgi dla klasy średniej). Gdyby tak wyliczony podatek należny był niższy od wynikającego z zeznania rocznego wyliczonego zgodnie z wprowadzonymi zmianami, wówczas podatnik otrzymałby zwrot różnicy.

2.1.3. Ulgi proinnowacyjne i prorozwojowe

Dla przedsiębiorców ustawodawca wprowadził liczne nowelizacje oraz ulgi podatkowe mające za zadanie wspierać prowadzoną przez nich działalność innowacyjną w ramach tworzenia nowych produktów oraz rozwoju użycia technologii i robotyzacji. Skorzystanie z nowych ulg podatkowych możliwe jest od początku 2022 r. i ma dać przedsiębiorstwom wymierne korzyści w postaci przede wszystkim obniżenia zobowiązania podatkowego oraz pozytywnego wpływu na płynność finansową tych jednostek. Z kolei zastosowanie ujednolicenia, jakim jest rozliczenie wszystkich tych ulg w rocznym zeznaniu podatkowym, ma ułatwić skorzystanie z nich. Co istotne, jeżeli w danym roku przedsiębiorca wykaże stratę lub też okaże się, że uzyskany przez niego dochód jest niższy od kwoty odliczenia, to może skorzystać z przysługującej mu ulgi w zeznaniach za kolejne 6 lat podatkowych.

9 G. Ziółkowski, *Skala podatkowa, ryczałt czy podatek liniowy – jaką formę opodatkowania wybrać w 2022 roku*, Infor, Warszawa 2021, s. 6.

10 A. Kolek, O. Sobolewski, *Niskie podatki, czyli Polski Ład 2.0: Rewolucyjne zmiany podatkowo-składkowe od 1 lipca 2022 r. i 1 stycznia 2023 r.*, Wiedza i Praktyka, Warszawa 2022, s. 34.

11 *Ibidem*.

Jednym ze wspomnianych odliczeń jest tzw. **ulga na prototyp i jego wprowadzenie na rynek**, czyli możliwość dodatkowego odliczenia od podstawy opodatkowania (w zeznaniu rocznym) 30% kosztów poniesionych przez podatników prowadzących działalność badawczo-rozwojową, zarówno w obszarze próbnej produkcji nowego produktu, jak i wprowadzenia tego produktu na rynek, z uwzględnieniem uzyskania odpowiednich certyfikatów i zezwoleń. Wysokość odliczenia nie może jednak przekroczyć 10% dochodu osiągniętego z pozarolniczej działalności gospodarczej w danym roku podatkowym¹². Rozwiązanie to pozwala na obniżenie kosztu produkcji, dzięki czemu przedsiębiorca może taniej wytworzyć prototyp swojego wynalazku, a następnie wdrożyć go do produkcji.

W pakiecie proinnowacyjnym znajduje się również **ulga na robotyzację**, z której mogą skorzystać zasadniczo wszyscy podatnicy, niezależnie od wielkości czy też formy prowadzonej działalności, którzy rozliczają się na zasadach skali podatkowej lub liniowo. Zakłada ona możliwość dodatkowego odliczenia 50% kosztów poniesionych m.in. na zakup fabrycznie nowych robotów przemysłowych, różnego rodzaju maszyn i urządzeń warunkujących bądź wspomagających właściwą pracę tych robotów, a także kosztów dotyczących nabycia oprogramowania oraz szkoleń pracowników w zakresie ich obsługi. Odliczenie ma zastosowanie w przypadku kosztów uzyskania przychodów poniesionych na robotyzację w okresie od 2022 do 2026 r.¹³, a zatem po raz pierwszy można z niej skorzystać przy rozliczeniu za rok 2022.

Dla rozwijających się przedsiębiorstw, rozliczających się skalą podatkową lub podatkiem liniowym, istotna może okazać się tzw. **ulga na ekspansję**. Zakłada ona możliwość dodatkowego odliczenia 100% kosztów poniesionych na wydatki związane z poszerzeniem rynków zbytu swojej działalności w rozliczeniu rocznym podatku, maksymalnie do kwoty 1 mln zł. Aby móc skorzystać z tego odliczenia, podatnik musi wykazać, że w okresie dwóch kolejno następujących po sobie lat zwiększył przychody ze sprzedaży swoich wyrobów albo osiągnął przychody ze sprzedaży produktów dotychczas nieoferowanych (np. w danym kraju). Za koszty kwalifikowane w tym przypadku uznaje się wydatki poniesione np. na uczestnictwo w targach, działania promocyjno-informacyjne czy dostosowanie opakowań do wymagań rynku¹⁴.

Wraz z początkiem 2022 r. przedsiębiorcy uzyskali również preferencję podatkową otwierającą im możliwość odliczenia od podstawy opodatkowania wydatków poniesionych w związku z nabyciem terminala płatniczego, a także nakładów związanych z obsługą transakcji dokonywanych za jego pomocą, jednak jedynie w roku podatkowym, w którym rozpoczęli przyjmowanie płatności kartą oraz w roku następującym. **Ulga na terminal płatniczy** jest dostępna dla przedsiębiorców rozliczających się na zasadach skali podatkowej, podatkiem liniowym lub ryczałtem. Ulgę można odliczyć w zeznaniu rocznym i jest limitowana kwotowo, mianowicie wynosi 2500 zł rocznie dla podatników zwolnionych z obowiązku ewidencjonowania sprzedaży przy zastosowaniu kasy fiskalnej, oraz 1000 zł, w skali roku, dla

12 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych..., art. 26ga.

13 *Ibidem*, art. 52jb.

14 *Ibidem*, art. 26gb.

pozostałych podatników¹⁵. Pamiętać należy jednak, że jeżeli wydatki poniesione na terminal płatniczy lub jego obsługę zostały przedsiębiorcy zwrócone, w jakiegokolwiek formie, np. w ramach Programu Polska Bezgotówkowa, to ulga mu nie przysługuje.

Przedsiębiorca przeznaczający środki na działalność sportową, kulturalną lub wspierającą szkolnictwo wyższe bądź naukę, poza wliczeniem ich do kosztów uzyskania przychodu, może dodatkowo odliczyć 50% poniesionych wydatków w rozliczeniu rocznym, pomniejszając tym samym podstawę opodatkowania. Ulga ta przeznaczona jest dla wszystkich przedsiębiorców ponoszących wydatki w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu (*Corporate Social Responsibility* – CSR). Ulga ta, zwana **ulgą sponsoringową** lub **ulgą na CSR**, obejmuje koszty m.in. finansowania stypendium sportowego bądź naukowego, organizacji imprez sportowych, wsparcia instytucji kulturalnych¹⁶. Rozwiązanie to dotyczy zatem swoistych działań sponsoringowych, które wzmagają promocję jednostki lub produkowanych przez nią produktów, przez co pozwalają na szybszą ekspansję.

2.1.4. Nowelizacje innych, funkcjonujących wcześniej ulg

W przepisach podatkowych, do końca 2021 r., dla podatników rozliczających się na zasadach skali podatkowej, funkcjonowała możliwość **rozliczenia się wspólnie z małżonkiem**. Pozwala ona na podział wspólnych dochodów na dwie części i traktowanie połowy całkowitego dochodu osiągniętego w małżeństwie jako podstawy opodatkowania, po czym wyliczony podatek musi zostać następnie podwojony. Jest to preferencyjne opodatkowanie, które jest opłacalne zwłaszcza dla współmałżonków, w przypadku których tylko jedno z nich osiąga dochód lub występuje znaczna rozbieżność w wysokości dochodów. Jest ono bardzo korzystne, ponieważ daje też prawo odliczenia podwójnej kwoty wolnej od podatku nawet w sytuacji, gdy jedno ze współmałżonków nie uzyskuje dochodów. Oznacza to, że podatnicy pozostają w pierwszym progu podatkowym do wysokości wspólnych dochodów równych 200 000 zł (tj. $30\,000\text{ zł} \times 2 + 120\,000\text{ zł} \times 2 = 200\,000\text{ zł}$) lub więcej, jeżeli mają prawo skorzystać również z innych ulg i odliczeń. Zasadniczo warunki skorzystania z tego rozwiązania pozostały niezmiennie w stosunku do przepisów sprzed Polskiego Ładu, wprowadzono jednak możliwość wspólnego rozliczenia małżonków, także w sytuacji gdy ich związek małżeński zawarty został w ciągu roku podatkowego (pod warunkiem że trwał do końca roku)¹⁷. Do tej pory rozliczenie było możliwe jedynie w sytuacji pozostawiania małżonków we wspólności majątkowej przez pełen rok podatkowy.

W 2022 r. przepisy Polskiego Ładu 1.0 zlikwidowały jednak możliwość **rozliczenia podatku dochodowego wraz z dzieckiem** w przypadku samotnie wychowujących

¹⁵ *Ibidem*, art. 26hd.

¹⁶ *Ibidem*, art. 26ha.

¹⁷ *Ibidem*, art. 6.

rodziców lub opiekunów prawnych, wprowadzając w zamian ulgę dla osób wychowujących dziecko w pojedynkę. Miała ona uprawniać do odliczenia kwoty 1500 zł od podatku w rozliczeniu rocznym¹⁸. W związku z wywołanym niezadowoleniem społecznym ustawodawca wycofał się z tej modyfikacji i już w połowie roku 2022 (tj. Polskim Ładem 2.0.) przywrócił rozwiązanie zgodne z poprzednimi zasadami. Co więcej, **podwyższono znacznie limit dochodu**, jaki może osiągać uczące się, pełnoletnie dziecko (do 25 roku życia), aby nie zablokować możliwości skorzystania z preferencyjnego opodatkowania dochodów przez rodzica lub opiekuna. Kwota ta wzrosła bowiem ponad pięciokrotnie, z 3089 zł do 16 061,28 zł. Ponieważ nowy limit uzależniony jest od wielkości renty socjalnej (jest to jej 12-krotność), wraz z jej wzrostem próg ten również będzie się zwiększał¹⁹. Poprzednie przepisy nie uwzględniały waloryzacji limitu dochodów uczących się dzieci.

Obowiązująca od 2016 r. **ulga na działalność badawczo-rozwojową** uprawnia podatników do dodatkowego odliczenia od podstawy opodatkowania części wydatków poniesionych na działalność badawczą lub rozwojową, które uprzednio były już zaliczone do kosztów uzyskania przychodu. Ulga ta jest skierowana przede wszystkim do podatników/przedsiębiorców rozliczających się liniowo lub na zasadach ogólnych, którzy wprowadzają na rynek nowe usługi bądź produkty oraz ulepszają już istniejące ich wersje. Aktualnie, po zmianach prawnych w ramach Polskiego Ładu, wszyscy przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność badawczo-rozwojową, mogą korzystać z dodatkowego odliczenia od podstawy opodatkowania w wysokości 100% kosztów kwalifikowanych. W przypadku podatników posiadających status centrum badawczo-rozwojowego wysokość odliczeń może sięgać nawet 150% kosztów kwalifikowanych. Co więcej, od 2022 r. wydatki na wynagrodzenia (i związane z nimi składki na ubezpieczenia społeczne) pracowników zaangażowanych w prace badawczo-rozwojowe podlegają dodatkowemu odliczeniu w wysokości 200%²⁰. Rozwiązanie to zwane jest **ulgą na zatrudnienie innowacyjnych pracowników** i dotyczy pracowników, którzy realizują zadania badawczo-rozwojowe w co najmniej 50% ogólnego czasu pracy oraz pozostają z pracodawcą w stosunku umowy o pracę, umowy na zlecenie, umowy o dzieło lub z tytułu praw autorskich²¹. Jest to zatem alternatywna metoda rozliczania ulgi na badania i rozwój dla pracodawców, którzy w zeznaniu rocznym nie mogli jej odliczyć, ponieważ ponieśli stratę z działalności albo też wielkość odliczenia przekroczyła wysokość osiągniętego przez nich dochodu. Warto przy tym podkreślić, że od 2022 r. przedsiębiorca, który komercjalizuje wyniki prac badawczo-rozwojowych oraz osiąga z nich dochody kwalifikowane w ramach **ulgi IP Box**²², a także ponosi koszty kwalifikowane dla ulgi na badania i rozwój, będzie mógł stosować obie ulgi jednocześnie.

18 Ustawa z dnia 29 października 2021 r o zmianie ustawy o podatku dochodowym..., art. 1 ust. 48 i 49.

19 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych..., art. 6.

20 *Ibidem*, art. 26e.

21 Ustawa z dnia 29 października 2021 r o zmianie ustawy o podatku dochodowym..., art. 1 ust. 42.

22 Podatnicy, którzy w ramach działalności gospodarczej osiągają dochody z praw własności intelektualnej (IP), mają prawo opodatkować kwalifikowane dochody według 5% stawki podatkowej.

2.2. Rozliczenie podatku według skali podatkowej w Polskim Ładzie

2.2.1. Zasady funkcjonowania skali podatkowej

Skala podatkowa, nazywana inaczej opodatkowaniem na zasadach ogólnych, stanowi podstawową formę opodatkowania dochodu (w tym z działalności gospodarczej) w Polsce. Oznacza to, że uzyskany dochód automatycznie podlega opodatkowaniu właśnie tą formą podatkową, chyba że osoba fizyczna/przedsiębiorca, w odpowiednim terminie, zadeklaruje wybór innej, dostępnej dla niej/niego formy rozliczenia. Z tego rozwiązania może zatem skorzystać każda osoba fizyczna, bez względu na rodzaj prowadzonej przez nią działalności czy przyjętą formę organizacyjno-prawną. Jeżeli do tej pory podatnik rozliczał się, korzystając z innej formy rozliczenia podatkowego, ale chciałby przejść na opodatkowanie na zasadach ogólnych, to do 20 dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym uzyskany został pierwszy w danym roku przychód z działalności gospodarczej, musi złożyć pisemne oświadczenie o zmianie formy opodatkowania do urzędu skarbowego²³. Zamykając rok podatkowy, podatnik ma obowiązek złożyć zeznanie roczne w terminie do 30 kwietnia roku następującego po roku podatkowym²⁴. W tym celu wykorzystuje się formularz PIT-36.

Wysokość obciążenia podatkowego ustala się na podstawie wyliczonego dochodu, tj. różnicy pomiędzy ewidencjonowanymi przychodami a kosztami uzyskania tych przychodów. Różnica pomiędzy nimi stanowi dochód, który po odliczeniu zapłaconych składek na ubezpieczenia społeczne oraz dostępnych dla podatnika ulg pośrednich (np. wpłat na IKZE czy darowizn na cele organizacji pożytku publicznego²⁵) stanowi podstawę do obliczenia podatku²⁶. Rozliczenie na zasadach ogólnych zakłada podatek progresywny, który zwiększa się wraz ze wzrostem podstawy opodatkowania. Wyróżnia się zasadniczo cztery podstawowe czynniki decydujące o wielkości obciążenia podatkowego:

- 1) kwota wolna od podatku równa 30 000 zł – pozwalająca na odliczenie od podatku kwoty zmniejszającej podatek, równej 3600 zł (tj. $12\% \times 30\,000\text{ zł}$);
- 2) niższa stawka podatkowa 12% – dla dochodów nieprzekraczających progu podatkowego w wysokości 120 000 zł;
- 3) wyższa stawka 32% – dla dochodów ponad wskazany próg 120 000 zł;
- 4) podatek solidarnościowy 4% – dla dochodów przekraczających 1 000 000 zł²⁷.

23 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych..., art. 9a.

24 *Ibidem*, art. 45.

25 O dostępnych ulgach szerzej w podrozdziale 2.1.

26 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, art. 24 oraz art. 26.

27 *Ibidem*, art. 30h–30i.

Istotnym elementem w rozliczeniu na zasadach ogólnych jest zatem kwota wolna od podatku oraz wynikająca z niej kwota zmniejszająca podatek. Jak wspomniano, obecnie kwota wolna wynosi 30 000 zł i jest jednakowa dla wszystkich podatników, niezależnie od ich dochodu. Jednak nie zawsze tak było. Przez wiele lat kwota wolna od podatku była degresywna, czyli zmniejszała się wraz ze wzrostem dochodu podatnika. W przepisach bezpośrednio poprzedzających zmiany wynikające z ustawy z 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych wynosiła ona maksymalnie 8000 zł, a przy dochodach powyżej 127 000 zł kwoty wolnej w ogóle nie można było zastosować. W związku z tym również kwota zmniejszająca podatek była różna, w zależności od osiągniętego przez podatnika dochodu, i należało ją odpowiednio wyliczyć (tabela 2.2).

Tabela 2.2. Zasady wyliczenia kwoty zmniejszającej podatek, w zależności od dochodu, obowiązujące do 31 grudnia 2021 r.

Wysokość dochodu	Kwota zmniejszająca podatek	Kwota wolna od podatku
Do 8000 zł	1360 zł	8000 zł
Od 8001 zł Do 13 000 zł	1360 zł pomniejszone o: $834,88 \text{ zł} \times (\text{podstawa obliczenia podatku} - 8000 \text{ zł}) \div 5000 \text{ zł}$	Degresywna od 8000 zł do 3089 zł
Od 13 001 zł Do 85 528 zł	525,12 zł	3089 zł
Od 85 529 zł Do 127 000 zł	525,12 zł pomniejszone o: $525,12 \text{ zł} \times (\text{podstawa obliczenia podatku} - 85 528 \text{ zł}) \div 41 472 \text{ zł}$	Degresywna od 3089 zł do 0 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2019 r., poz. 1835, art. 1 ust. 3.

Wprowadzenie jednolitej kwoty wolnej od podatku rzędu 30 tys. zł, w świetle poprzednio obowiązujących przepisów, z perspektywy podatnika jest zdecydowanie zmianą *in plus*. Nie chodzi tu jedynie o znacznie wyższą jej wartość, ale przede wszystkim o łatwość jej odliczenia w porównaniu do poprzedniego rozwiązania oraz o dostęp każdego podatnika rozliczającego się na zasadach ogólnych do skorzystania z tego odliczenia. Można stwierdzić, że rozwiązanie to jest sprawiedliwe dla podatników w skali podatkowej, gdyż każdy ma do niego taki sam dostęp, niezależnie od osiąganych dochodów. Co więcej, rozwiązanie to nie zawiera w sobie czynnika zniechęcającego do uzyskiwania wyższych dochodów, który jest niejako zakorzeniony w degresywnej formie kwoty wolnej.

Istotnym obciążeniem podatkowym dla przedsiębiorców, funkcjonującym już od 2019 r., jest danina solidarnościowa. Jeżeli podatnik osiągnął dochód wynoszący ponad 1 mln zł i rozlicza się na zasadach ogólnych lub liniowo, to jest zobowiązany do uiszczenia dodatkowego podatku solidarnościowego w wysokości

4% od nadwyżki ponad tę kwotę²⁸. Obciążenie to powoduje *de facto* powstanie kolejnego progu podatkowego. Jednostki rozliczające się na zasadach ogólnych i osiągające dochód powyżej 1 miliona zostają faktycznie opodatkowane stawką 36%. Z kolei przedsiębiorcy rozliczający się liniowo obciążeni zostają 23% podatkiem dochodowym. Rozwiązanie to nie zostało zniesione ani zmienione przepisami Polskiego Ładu.

Podsumowując ten wątek, należy stwierdzić, że wyliczenie podatku następuje na zasadach wskazanych w tabeli 2.3.

Tabela 2.3. Wyliczenie podatku w zależności od wysokości podstawy opodatkowania

Podstawa opodatkowania w skali roku	Wyliczenie podatku
Do 30 000 zł	0 zł (ponieważ $PO^* \times 12\% \leq 3600$)
Od 120 000 zł	$PO \times 12\% - 3600$
Ponad 120 000 zł	$120\,000 \times 12\% - 3600 + 32\% \times (PO - 120\,000)$
Ponad 1 000 000 zł	$120\,000 \times 12\% - 3600 + 32\% \times (PO - 120\,000) + 4\% \times (PO - 1\,000\,000)$

* PO – podstawa opodatkowania podatkiem dochodowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350, art. 27, 30h.

Należy też wskazać istotną zmianę, jaka miała miejsce na koniec 2021 r., a mianowicie zakaz odliczania części zapłaconej składki zdrowotnej od podatku. Dotknęło to wszystkich przedsiębiorców, niezależnie od formy opodatkowania²⁹, i podwyższyło obciążenia podatników. Choć miały tu miejsce zmiany, wprowadzane kolejnymi wersjami Polskiego Ładu, umożliwiające choć częściowe odliczenia, to niestety nie dotyczyły one podatników w skali podatkowej. Aby zatem zrekompensować podatnikom rozliczającym się na zasadach ogólnych wzrost obciążenia składkowego, zaproponowano w przepisach inne udogodnienia – przede wszystkim wspomnianą wcześniej kwotę wolną w wysokości 30 000, podwyższenie progu dla pierwszej skali podatkowej o 40%, z 85 528 zł do 120 000 zł, oraz tzw. ulgę dla klasy średniej, która stanowiła dodatkowe odliczenie dla podatników rozliczających się na zasadach ogólnych, których dochody mieściły się w określonym przedziale uznawanym za przeciętny poziom dochodów (patrz szerzej – podrozdział 2.1.2). Jednak powszechna krytyka tego rozwiązania spowodowała, że nowelizacje wprowadzone ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. uchylili tę regulację. Wprawdzie zmiana przepisów podatkowych w trakcie trwania roku jest dopuszczalna, jednak tylko w wyjątkowych okolicznościach, gdy przemawiają za nią uzasadnione argumenty prawne³⁰, gdyż modyfikacje mogłyby

28 *Ibidem*, art. 30h.

29 E. Słowińska, *Polski ład w praktyce. Przewodnik po zmianach 2022...*, s. 53–54.

30 *Proces prawotwórczy w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego – Wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zagadnień związanych z procesem legislacyjnym*, wyd. 14, Opracowanie Biura Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 2015, s. 35–36.

nieść niekorzystne skutki dla podatników. Ustawodawca, w celu zniwelowania ewentualnych negatywnych skutków usunięcia możliwości odliczenia od podatku części składki zdrowotnej dla podatników działających w skali podatkowej, obniżył stawkę podatku dochodowego w pierwszym progu skali z 17 do 12%.

2.2.2. Wielkość składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia w skali podatkowej

Osoby wybierające opodatkowanie według skali podatkowej za każdy miesiąc podlegania ubezpieczeniu mają obowiązek wpłacić 9% składkę na ubezpieczenie zdrowotne wyliczoną na bazie miesięcznej podstawy wymiaru tej składki, czyli dochodu z działalności gospodarczej uzyskanego w miesiącu poprzedzającym miesiąc, za który opłacana jest składka. W przypadku przedsiębiorców prowadzących księgę przychodów i rozchodów, podstawę tę koryguje się również o powstałą różnicę remanentową (zwiększenia dokonuje się, jeżeli wartość remanentu końcowego jest większa od początkowego, obniżenia zaś w odwrotnym przypadku).

Wraz z rokiem 2022 zmieniły się jednak zasady ustalania minimalnej wysokości składki zdrowotnej. Do końca 2021 r. (oraz jeszcze w styczniu 2022 r.) podstawę wymiaru składki zdrowotnej stanowiło 75% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (w ostatnim kwartale roku poprzedniego). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w czwartym kwartale 2020 r. wyniosło 5655,43 zł³¹, zatem składka w 2021 r. była równa 381,74 zł (tj. $5655,43 \text{ zł} \times 75\% \times 9\%$). Z kolei w czwartym kwartale 2021 r., wynagrodzenie to wynosiło 6220,80 zł³², zatem składka za styczeń 2022 r. wyniosła 419,90 zł (tj. $6220,80 \text{ zł} \times 75\% \times 9\%$). Obecnie miesięczna podstawa wymiaru składki zdrowotnej dla przedsiębiorców opodatkowanych na zasadach ogólnych nie może być niższa od minimalnego wynagrodzenia za pracę. W 2022 r. (od lutego) podstawa wymiaru składki zdrowotnej nie mogła być zatem niższa niż 3010 zł³³, a co za tym idzie, składka nie mogła być mniejsza niż 270,90 zł (tj. $9\% \times 3010 \text{ zł}$). W kolejnym roku, a dokładniej do czerwca 2023 r., minimalne wynagrodzenie to 3490 zł, zatem najniższa możliwa składka miesięczna

31 Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2021 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, włącznie z wypłatami z zysku, w czwartym kwartale 2020 r., M.P. 2021, poz. 103.

32 Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2022 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale 2021 r., M.P. 2022, poz. 82.

33 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2021 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2022 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 1690.

to 314,10 zł (tj. $9\% \times 3490$ zł), od lipca zaś 3600 zł³⁴, a więc składka minimalna to 324 zł (tj. $9\% \times 3600$ zł).

Podatnicy zobowiązani są również do rozliczenia składki zdrowotnej. W tym celu ustalana jest roczna podstawa składki na ubezpieczenie zdrowotne i obliczana jest jako dochód z roku kalendarzowego pomniejszony o zapłacone składki na ubezpieczenia społeczne. Roczna podstawa wymiaru składki zdrowotnej nie może być jednak niższa niż kwota minimalnego wynagrodzenia w pierwszym dniu roku pomnożona przez 12 miesięcy. Wobec tego za rok 2022 jest to kwota 36 120 zł (tj. 3010 zł $\times$ 12), a za 2023 r. wynosi 41 880 zł (3490 zł $\times$ 12)³⁵. Należy zatem pamiętać, że poniesione przez przedsiębiorcę straty z działalności nie zwalniają go z konieczności opłaty minimalnej składki zdrowotnej³⁶.

Przed zmianami wprowadzonymi w ramach Polskiego Ładu podatnik rozliczający się na zasadach ogólnych miał możliwość odliczenia od kwoty wyliczonego podatku 7,75% podstawy wymiaru składki zdrowotnej. Oznaczało to, że znaczna część zapłaconych składek (bo ponad 85%) stanowiła swego rodzaju ulgę bezpośrednią, a jedynie 1,25% zapłaconej składki dodatkowo obciążało podatnika. Wprowadzone zmiany od 1 stycznia 2022 r. uniemożliwiły podatnikom jakiegokolwiek odliczanie od podatku w związku z zapłaconą składką zdrowotną.

2.2.3. Zalety i wady opodatkowania według skali w obliczu zmian przepisów

Skala podatkowa jako podstawowa forma rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych ma wiele zalet. Poza możliwością obniżania uzyskanych przychodów o koszty poniesione w celu ich uzyskania (co nie występuje np. w przypadku ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych), istnieje tu też kwota wolna od podatku, która została znacznie podwyższona i obecnie wynosi 30 000 zł, a która pozwala obniżyć podatek o 3600 zł w skali roku. Ponadto dla podatników rozliczających się na zasadach ogólnych istnieje szereg preferencji podatkowych (np. zero PIT dla młodych, pracujących seniorów lub podatników z rodzin wielodzietnych – patrz szerzej podrozdział 2.1.1) oraz ulg, zarówno pośrednich, czyli pozwalających na zmniejszenie podstawy opodatkowania (m.in. ulga rehabilitacyjna, na darowiznę, na IKZE, na prototyp, na ekspansję), jak i bezpośrednich, tj. obniżających kwotę podatku (np. ulga na dziecko). Wiele z tych rozwiązań funkcjonuje w polskim systemie

34 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2022 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2023 r., Dz.U. z 2022 r., poz. 1952.

35 Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135, art. 81 ust. 2 i 2b.

36 A. Kozłowska, *Składka zdrowotna przedsiębiorców po zmianie przepisów od 2022 roku*, Infor, Warszawa 2022, s. 3–4.

podatkowym od lat, jednak przepisy Polskiego Ładu jeszcze bardziej poszerzyły wachlarz dostępnych ulg i zwolnień, m.in. o ulgi proinnowacyjne i prorozwojowe skierowane do przedsiębiorców.

Niezwyczajnie istotnym rozwiązaniem dla podatników rozliczających się skalą jest również możliwość łącznego rozliczenia się ze współmałżonkiem – pod warunkiem posiadania wspólności majątkowej. Jest to najbardziej korzystne w przypadku dużej rozbieżności w dochodach małżonków, przy jednoczesnym przekroczeniu przez jednego z nich wysokości progu podatkowego, i pozwala na znaczne zmniejszenie zobowiązań podatkowych³⁷. Dla osób samotnie wychowujących dzieci istnieje także możliwość rozliczenia podatku dochodowego wraz z dzieckiem. Wprawdzie początkowo przepisy Polskiego Ładu usunęły tę możliwość, jednak kolejne nowelizacje przywróciły ją w formie sprzed zmian (patrz szerzej – podrozdział 2.1.4). Warto wspomnieć także o możliwości odliczenia od podstawy opodatkowania składek zapłaconych na ubezpieczenia społeczne.

Rozliczenie na zasadach ogólnych ma też jednak pewne wady. Podstawowym mankamentem tej formy naliczenia i rozliczenia podatku jest jej progresywny charakter. Im wyższe dochody osiąga przedsiębiorca, a co za tym idzie, im wydajniej działa jego przedsiębiorstwo, tym obciążenie podatkowe jest większe, bo liczone według wyższej stawki podatkowej. Wprawdzie wachlarz ulg przewidzianych dla podatników rozliczających się na zasadach ogólnych jest szeroki, jednak możliwość skorzystania z nich wymaga stosunkowo dokładnej ewidencji oraz ciągłego monitorowania wprowadzanych zmian dotyczących m.in. ich zakresów, kwot i progów. Polski Ład również wprowadził wiele modyfikacji funkcjonujących już wcześniej ulg (patrz szerzej – podrozdział 2.1.4). To wpływa na uciążliwość korzystania z nich i sprawia, że część podatników nawet nie ma świadomości, że im przysługują lub też nie zamierza zapoznawać się z przepisami i potrzebną dokumentacją, zakładając zbyt niską korzyść podatkową w stosunku do poniesionego wysiłku i czasu. Na niekorzyść tego rozliczenia przemawia również wysoka, bo aż 9% składka zdrowotna, podczas gdy po zmianach przepisów, np. do podatku liniowego przypisano jedynie 4,9% składkę. Co więcej, choć przed nowelizacjami w ramach Polskiego Ładu można było odliczyć od podatku 7,75% (przy jednokowej podstawie wymiaru, jak w przypadku składki 9%), to po zmianach nie można w żaden sposób dokonać odliczenia części lub całości zapłaconej składki zdrowotnej – ani od dochodu, ani od podatku.

Podsumowując ten wątek, należy zauważyć, że od 1 stycznia 2022 r. rozpoczął się cykl wprowadzania w życie i modyfikowania wielu przepisów dotyczących przedsiębiorców rozliczających się na zasadach ogólnych. Dalsze zmiany, kryjące się pod nazwą Polski Ład 2.0 i Polski Ład 3.0, wchodziły kolejno w życie i często polegały na nowelizacji uprzednio wprowadzonych przepisów oraz eliminowaniu tych, które

37 E. Misiewicz, *Łączne opodatkowanie dochodów małżonków – preferencja podatkowa wspierająca rodzinę*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2014, nr 348, s. 221.

budziły najwięcej kontrowersji wśród podatników. W tabeli 2.4 zaprezentowano, jak na przestrzeni dwóch lat kształtowały się zmiany dotyczące rozliczenia podatku w ramach skali podatkowej.

Tabela 2.4. Zestawienie zmian w przepisach dotyczących rozliczenia na zasadach ogólnych w okresie grudzień 2021 – styczeń 2023

Skala podatkowa	Przepisy funkcjonujące przed Polskim Ładem	Polski Ład 1.0	Polski Ład 2.0	Polski Ład 3.0
Obowiązywanie przepisów	Do 31.12.2021	Od 1.01.2022	Od 1.07.2022	Od 1.01.2023
Termin złożenia zeznania rocznego	30 kwietnia	30 kwietnia	30 kwietnia	30 kwietnia
Kwota wolna od podatku	8000 zł (degresywna)	30 000 zł	30 000 zł	30 000 zł
Kwota zmniejszająca podatek	0–1360 zł	5100 zł	3000 zł	3600 zł
Ulga dla klasy średniej	Nie	Tak*	Nie	Nie
Inne dostępne ulgi	Wszystkie ustawowe	Dodatkowo m.in.**: na prototyp, robotyzację, ekspansję, terminal płatniczy, dla pracujących seniorów	Bez zmian	Bez zmian
Rozliczenie z małżonkiem	Tak (po pełnym roku)	Tak	Tak	Tak
Rozliczenie z dzieckiem	Tak	Nie (odliczenie od podatku 1500 zł)	Tak	Tak
Odliczenie składek na ubezpieczenia społeczne	Tak	Tak	Tak	Tak
Składka zdrowotna (mies.)	9% (minimum 381,81 zł)	9% (minimum 270,9 zł)	9% (minimum 270,9 zł)	9% (minimum 314,1 zł)
Odliczenie całości lub części składki zdrowotnej	Tak (7,75%)	Nie	Nie	Nie
Próg podatkowy	85 528 zł	120 000 zł	120 000 zł	120 000 zł
Stawka w 1 progu podatkowym	17%	17%	12%	12%

Tab. 2.4 (cd.)

Skala podatkowa	Przepisy funkcjonujące przed Polskim Ładem	Polski Ład 1.0	Polski Ład 2.0	Polski Ład 3.0
Stawka w 2 progu podatkowym	32%	32%	32%	32%
Podatek solidarnościowy	4%	4%	4%	4%

* Patrz szerzej – podrozdział 2.1.2.

** Patrz szerzej – podrozdział 2.1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350; ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2021 r., poz. 2105; ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 1265; ustawy z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 2180.

Zmianom uległy skala i wysokość progu podatkowego, kwota wolna od podatku i kwota zmniejszająca podatek, zakres odliczeń, ulg i zwolnień podatkowych oraz sposób wyliczania i odliczania składki zdrowotnej. Z kilku zaproponowanych początkowo zmian ustawodawca się wycofał lub też je zmodyfikował; były to: ulga dla klasy średniej, która została w całości wycofana, oraz odebranie osobom samotnie wychowującym dziecko możliwości rozliczenia podatku wspólnie z nim, co zostało przywrócone. Część nowych przepisów działa *in plus* dla podatników; są to przede wszystkim: stała i znacznie podwyższona kwota wolna od podatku, podwyższony próg podatkowy oraz obniżona skala w progu, a także poszerzenie wachlarza ulg, zwłaszcza o te skierowane do przedsiębiorców, które mają na celu wspomaganie działań innowacyjnych i rozwojowych podmiotów gospodarczych. Istotne w pakiecie ulg jest również pewne ujednolicenie sposobu ich odliczenia. Na niekorzyść podatnika działa natomiast wykluczenie możliwości odliczenia od podatku całości lub chociaż części zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne.

2.3. Rozliczenie liniowe podatku w Polskim Ładzie

2.3.1. Zasady funkcjonowania podatku liniowego

Podatek liniowy jest formą rozliczenia podatku dochodowego z działalności gospodarczej dostępną dla każdego przedsiębiorcy bez względu na rodzaj prowadzonej działalności (wyjątek stanowi świadczenie usług na rzecz byłego/obecnego

pracodawcy, u którego podatnik był zatrudniony na podstawie umowy o pracę w tym samym roku³⁸), pod warunkiem złożenia, w odpowiednim terminie, pisemnej deklaracji o jej wyborze. Dopóki nie zostanie złożone formalne oświadczenie o rezygnacji z jej korzystania, będzie ona obowiązywać także w kolejnych latach podatkowych. Sposób oraz terminy wpłacania zaliczek na podatek liniowy są takie same jak w przypadku skali podatkowej. Zeznanie roczne podatnik ma obowiązek złożyć na formularzu PIT-36L w terminie do 30 kwietnia roku następującego po roku podatkowym.

Podobnie jak w przypadku rozliczenia na zasadach ogólnych, podstawą opodatkowania jest dochód, zatem konieczna jest ewidencja zdarzeń gospodarczych w celu ustalania wysokości przychodów i kosztów. Jednak w odróżnieniu od skali podatkowej rozliczenie liniowe nie ma progów podatkowych, gdyż stosuje się tu jednolitą stawkę podatkową w wysokości 19%, niezależnie od wielkości osiąganych dochodów. W tej formie rozliczenia nie ma możliwości skorzystania z kwoty wolnej od podatku, niemniej w odróżnieniu od skali podatkowej podatnicy mogą obniżyć swoje dochody nie tylko o wysokość składek społecznych, lecz także o zapłaconą składkę zdrowotną – do określonego limitu (tj. 10 200 zł w 2023 r., a 11 600 zł w 2024 r.). Dochody podatnika mogą być również obniżone dzięki możliwości skorzystania z niektórych ulg, zarówno starych, np. na działania CSR, na IKZE, na badania i rozwój, jak i nowych, m.in. na stworzenie prototypu, na robotyzację, na ekspansję, czy też na koszty związane z zakupem i obsługą terminala płatniczego.

Ważną kwestią jest również możliwość niełączenia przychodów z różnych źródeł. Gdy zatem podatnik prowadzi działalność gospodarczą, którą chce rozliczać liniowo, ale jednocześnie jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę, dla której podatek może wyliczać tylko na zasadach ogólnych, wówczas przychody z obu źródeł powinien rozliczyć osobno formularzami PIT-36L dla działalności oraz PIT-37 dla umowy o pracę³⁹. W tej sytuacji rozliczenie roczne dla umowy o pracę pozwoli podatnikowi na skorzystanie z wszelkich ulg i odliczeń dostępnych jedynie w skali podatkowej.

2.3.2. Wielkość składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia w podatku liniowym

Zgodnie ze zmianami wprowadzonymi przez Polski Ład obecnie podatnicy rozliczający swój dochód z działalności podatkiem liniowym opłacają składkę zdrowotną w wysokości 4,9% podstawy wymiaru (tj. osiągniętego dochodu

38 Wybór tej formy opodatkowania jest możliwy dopiero od roku następującego po tym roku podatkowym.

39 A. Witkowska-Dziadosz, *Podatkowa księga przychodów i rozchodów bez tajemnic*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013, s. 223.

z dostępnymi odliczeniami) liczonej tak samo jak w przypadku skali podatkowej (patrz szerzej – podrozdział 2.2.2). Rok składkowy rozpoczyna się dla liniowców o miesiąc później niż rok kalendarzowy, czyli od 1 lutego, a nie od 1 stycznia, i – co istotne – kończy się również miesiąc później, czyli 31 stycznia. Wyliczając składkę zdrowotną za dany miesiąc, pod uwagę bierze się dochód za miesiąc poprzedni. W takim przypadku wartość wynagrodzenia ze stycznia umożliwia obliczenie składki za luty, dochód grudniowy determinuje zaś wysokość składek za styczeń następnego roku.

Poziom składki 4,9% oznacza, że w przypadku rozliczenia liniowego obciążenie składką zdrowotną podatnika jest mniejsze niż w przypadku rozliczenia na zasadach ogólnych, gdzie wynosi 9% dla tej samej podstawy wymiaru. Stąd też w przypadku skali ustawodawca udostępnił inne rozwiązania, niedostępne liniowcom, pozwalające na obniżenie ich obciążeń, takie jak kwota wolna od podatku czy obniżona stawka progu podatkowego.

Na podatku liniowym również obowiązuje minimalna składka zdrowotna, a jej wysokość, tak samo jak na zasadach ogólnych, stanowi obecnie 9% minimalnego wynagrodzenia za pracę. W okresie od lutego 2022 do stycznia 2023 r. minimalna składka wynosiła 270,90 zł (tj. $9\% \times 3010 \text{ zł}^{40}$), od lutego do czerwca 2023 r. składka miesięczna nie mogła być niższa niż 314,10 zł (tj. $9\% \times 3490 \text{ zł}$), a od lipca 2023 r., w związku z podniesieniem nominalnego wynagrodzenia do 3600 zł, najmniejsza możliwa składka to 324 zł (tj. $9\% \times 3600 \text{ zł}^{41}$). Warto zwrócić uwagę, że w tym przypadku, podobnie jak ma to miejsce w skali podatkowej, poniesione przez przedsiębiorcę straty nie zwalniają go z konieczności opłaty minimalnej składki zdrowotnej.

Początkowo przepisy Polskiego Ładu nie dawały możliwości odliczenia ani części, ani całości zapłaconych składek⁴², jednak po nowelizacji z czerwca 2022 r. tej grupie przedsiębiorców przyznana została możliwość zaliczenia uiszczonych składek na ubezpieczenie zdrowotne w ciężar kosztów uzyskania przychodów lub odliczenia od podstawy opodatkowania. Mimo że nowe zasady dotyczące odliczenia obowiązywały od połowy 2022 r., przy obliczaniu podatku należnego za czerwiec 2022 r. podatnicy mogli ująć składki zdrowotne zapłacone od początku roku 2022⁴³. Odliczenie dla podatników rozliczających się liniowo zostało jednak obwarowane limitem w wysokości 8700 zł⁴⁴ w 2022 r., który w kolejnym roku podwyższono do poziomu 10 200 zł, a w 2024 – o następne 1400 zł do kwoty 11 600 zł. Oznacza to, że w trakcie 2024 r. od tych zaliczek można odliczyć maksymalnie kwotę 2204 zł (tj. $19\% \times 11\,600 \text{ zł}$). Jest to stosunkowo duża preferencja w stosunku do podatników

40 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2021 r. ...

41 Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2023 r., Dz.U. z 2022 r., poz. 1952.

42 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, art. 9 pkt 19.

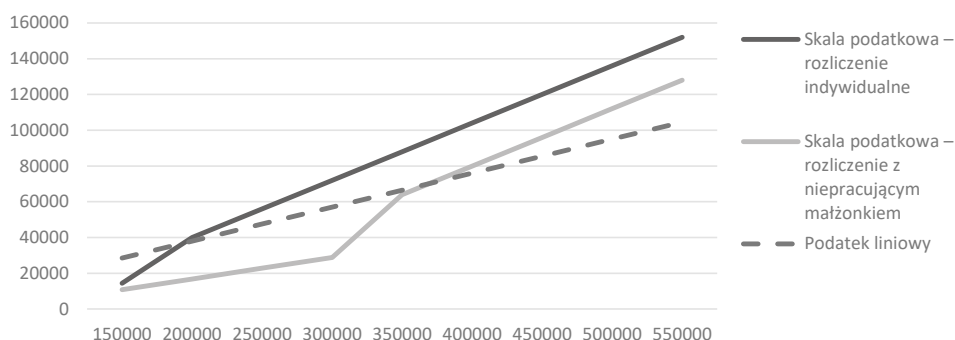
43 R. Kowalski, *Polski Ład 2.0: Zmiany w PIT dla przedsiębiorców i płatników*, Dziennik Gazeta Prawna, Infor, Warszawa 2022, s. 12–20.

44 Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 1265, art. 1 pkt 17.

rozliczających się na zasadach ogólnych, którym nie przysługuje żadne odliczenie. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że zmieniła się też baza odliczenia. W poprzednich przepisach zapłacone składki zdrowotne można było odliczyć od kwoty podatku, obecnie zaś zmniejszają one jedynie podstawę opodatkowania.

2.3.3. Zalety i wady opodatkowania w podatku liniowym w obliczu zmian przepisów

Podatek liniowy, w związku z wykorzystaniem jednej, stałej 19% stawki podatku, jest stosunkowo prostą formą opodatkowania, co stanowi jego podstawową zaletę. Występuje tu też możliwość odliczenia kosztów, gdyż – podobnie jak w przypadku skali podatkowej – podstawą obliczenia należnego podatku jest dochód pomniejszony o składki na ubezpieczenia społeczne. Brak progresywności w tym podatku sprawia, że rozliczanie jest korzystniejsze dla osób osiągających wysokie dochody, czyli takie, które w przypadku rozliczenia skalą przekraczałyby próg 32%. Dla indywidulanego rozliczenia byłyby to dochody przekraczające 150 000 zł (tj. 30 000 zł kwoty wolnej + 120 000 zł w 1 progu podatkowym), zaś przy rozliczeniu z niepracującym współmałżonkiem nawet 300 000 zł (tj. $30\,000\text{ zł} \times 2 + 120\,000\text{ zł} \times 2$). W przypadku możliwości skorzystania z innych ulg i zwolnień dostępnych na zasadach ogólnych próg opłacalności byłby jeszcze wyższy. Co więcej, po obniżeniu progu w skali podatkowej do 12% obecnie różnica w stosunku do podatku liniowego 19% jest znaczna, zatem i dochód opłacalny dla podatnika do opodatkowania na zasadach ogólnych jest wyższy. Uprozczone porównanie znajduje się na wykresie 2.2, gdzie wzięto pod uwagę rozliczenie podatkiem liniowym oraz na zasadach ogólnych samodzielnie lub ze współmałżonkiem nieosiągającym dochodów (bez uwzględnienia wpływu składki zdrowotnej). Założono brak korzystania z jakichkolwiek ulg.

Wykres 2.2. Porównanie obciążeń z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych pomiędzy skalą podatkową a podatkiem liniowym, w zależności od wielkości podstawy opodatkowania

Źródło: opracowanie własne.

Podatek liniowy jest korzystniejszy od skali podatkowej w przypadku dochodów rzędu 190 000 zł (przy rozliczeniu indywidualnym w skali), gdy zaś podatnikowi przysługuje rozliczenie ze współmałżonkiem, dopiero dochody netto (po zapłaceniu składek na ubezpieczenia społeczne) w wysokości około 370 000 zł opłaca się opodatkowywać liniowo.

Porównując z kolei sposoby kalkulacji ogółu obciążeń fiskalnych w przypadku rozliczenia liniowego i skali podatkowej, tj. podatku dochodowego oraz składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, można też wyznaczyć swoistą granicę opłacalności. Zakładając, że w punkcie granicznym obciążenia fiskalne w obu formach (SP – skali podatkowej i PL – podatku liniowym) rozliczenia są jednakowe, otrzymujemy równanie:

Obciążenia SP = Obciążenia PL

$$\begin{aligned} \text{podatek}_{(SP)} + \text{składki US} + \text{składka Z}_{(SP)} &= \text{podatek}_{(PL)} + \text{składki US} + \text{składka Z}_{(PL)} \\ 10\,800 + (PO - 120\,000) \times 32\% + 29,97\% \times D + 9\% \times PO &= \\ = 19\% \times (PO - 4,9\% \times PO) + 29,97\% \times D + 4,9\% \times PO \end{aligned}$$

Przy założeniu, że:

równanie dotyczy rozliczenia indywidulowanego podatnika z uwzględnieniem kwoty wolnej od podatku (w przypadku rozliczenia na zasadach ogólnych), ale bez zastosowania ulg,
D – dochód podatnika,

PO – podstawa opodatkowania = 70,03% dochodu,

składki US – składki na ubezpieczenia społeczne (emerytalne – 19,52% podstawy wymiaru, rentowe – 8% podstawy wymiaru i chorobowe – 2,45% podstawy wymiaru),

składka Z – składka na ubezpieczenie zdrowotne (gdzie podstawa opodatkowania nie przekracza 208 163 zł, zatem istnieje możliwość pełnego odliczenia składki zdrowotnej w podatku liniowym, a nie jedynie do wysokości limitu 10 200 zł w 2023 r., a 11 600 zł w 2024 r.).

Z powyższych ustaleń wynika, że granicą opłacalności, przy uwzględnieniu łącznych obciążeń fiskalnych podatnika (tj. podatku dochodowego, składek na ubezpieczenia społeczne oraz składki zdrowotnej), jest dochód rzędu około 152 500 zł. Poniżej tej kwoty korzystniejsza będzie skala podatkowa, natomiast powyżej – rozliczenie na zasadach podatku liniowego.

Na korzyść podatku liniowego przemawia niższy wymiar składki zdrowotnej. Wynosi ona jedynie 4,9%, co stanowi nieco ponad połowę składki w przypadku skali podatkowej, a dodatkowo można dokonać jej odliczenia od podstawy opodatkowania. Wprawdzie odliczenie jest limitowane, jednakże w przypadku skali podatkowej w ogóle nie ma takiej możliwości. Widać to również w powyższym porównaniu, gdzie w przypadku zestawienia samych obciążeń podatkowych rozliczenie liniowe stawało się opłacalne przy dochodach rzędu 190 000 zł, a przy uwzględnieniu obciążeń składkowych już przy około 150 000 zł.

Choć podatek liniowy posiada wiele zalet, to nie jest wolny od wad. Przed podjęciem ostatecznej decyzji o wyborze formy opodatkowania niezbędna jest analiza indywidualnej pozycji podatnika⁴⁵. Przede wszystkim przy rozliczeniu podatkiem liniowym nie ma możliwości skorzystania z większości ulg i odliczeń, jakie gwarantuje skala podatkowa. Podatnik opodatkowany podatkiem liniowym nie skorzysta np. z ulgi na dzieci czy też wspólnego rozliczenia z małżonkiem czy dzieckiem⁴⁶. Na niekorzyść podatku dochodowego rozliczanego liniowo przemawia także brak kwoty wolnej od podatku oraz związanej z nią kwoty zmniejszającej podatek. Oznacza to, że nie występuje dochód, który nie podlega opodatkowaniu, a zatem podatnik decydujący się opodatkować swoją działalność w sposób liniowy musi rozliczyć podatek od każdej złotówki uzyskanego dochodu netto. Co więcej, podatnicy o wysokich dochodach, rozliczający się liniowo, obciążeni są (podobnie jak w przypadku rozliczenia w skali podatkowej) daniną solidarnościową w wysokości 4% od nadwyżki dochodów powyżej 1 mln zł.

Pewnym ograniczeniem, zaliczanym do wad, może być też brak możliwości rozliczania się liniowo przez osoby świadczące usługi na rzecz byłego pracodawcy. Jest to istotne zwłaszcza dla przedsiębiorców, dla których to rozwiązanie byłoby optymalne podatkowo, ale muszą się oni wstrzymać cały rok podatkowy, zanim będą mogli skorzystać z tego preferencyjnego rozliczenia.

Dla podatników podatku liniowego wystąpiło znacznie mniej zmian przepisów podatkowych od 2021 r., niż miało to miejsce w przypadku skali podatkowej. Podsumowanie dostępnych preferencji, ulg i odliczeń oraz główne modyfikacje, jakie miały miejsce na przestrzeni dwóch lat, zaprezentowano w tabeli 2.5.

Tabela 2.5. Zestawienie zmian w przepisach dotyczących rozliczenia na zasadach podatku liniowego w okresie grudzień 2021 – styczeń 2023

Podatek liniowy	Przepisy funkcjonujące przed Polskim Ładem	Polski Ład 1.0	Polski Ład 2.0	Polski Ład 3.0
Obowiązywanie przepisów	Do 31.12.2021	Od 1.01.2022	Od 1.07.2022	Od 1.01.2023
Termin złożenia zeznania rocznego	30 kwietnia	30 kwietnia	30 kwietnia	30 kwietnia
Kwota wolna od podatku	Nie	Nie	Nie	Nie
Kwota zmniejszająca podatek	Nie	Nie	Nie	Nie

45 M. Lewandowska, *Formy opodatkowania. Kompendium 2022/2023*, Wydawnictwo Wins, Wrocław 2022, s. 16.

46 A. Witkowska-Dziadosz, *Podatkowa księga przychodów i rozchodów...*, s. 220–221.

Tab. 2.5 (cd.)

Podatek liniowy	Przepisy funkcjonujące przed Polskim Ładem	Polski Ład 1.0	Polski Ład 2.0	Polski Ład 3.0
Ulga dla klasy średniej	Nie	Nie	Nie	Nie
Inne dostępne ulgi	Na darowizny, IKZE, CSR, badania i rozwój, IP box, termomodernizację	Dodatkowo na: zatrudnienie innowacyjnych pracowników, prototyp, robotyzację, ekspansję, terminal płatniczy, zabytki	Bez zmian	Bez zmian
Rozliczenie z małżonkiem	Nie	Nie	Nie	Nie
Rozliczenie z dzieckiem	Nie	Nie	Nie	Nie
Odliczenie składek na ubezpieczenia społeczne	Tak	Tak	Tak	Tak
Składka zdrowotna (mies.)	9% (minimum 381,81 zł)	4,9% (minimum 270,9 zł*)	4,9% (minimum 270,9 zł)	4,9% (minimum 314,1 zł)
Odliczenie całości lub części składki zdrowotnej	Tak (7,75%)	Nie	Tak do 8700 zł	Tak do 10 200zł ²⁰²³ do 11 600zł ²⁰²⁴
Stawka	19%	19%	19%	19%
Podatek solidarnościowy	4%	4%	4%	4%

* Nowe przepisy wprowadziły minimalną składkę zdrowotną dla podatników stosujących podatek liniowy. Jej wysokość nie może być niższa niż 9% minimalnego wynagrodzenia w danym roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350, art. 21, 26gb, 26ha, 26hd.

Jak zaprezentowano w tabeli, zmiany w podatku liniowym dotyczyły przede wszystkim sposobu wyliczenia oraz odliczenia składki zdrowotnej, a także poszerzenia wachlarza ulg podatkowych. Składka zdrowotna została obniżona do 4,9% przy założeniu minimalnej składki zdrowotnej dla liniowców w wysokości 9% minimalnego wynagrodzenia w danym roku. Zróżnicowanie wysokości stopy procentowej składki zdrowotnej oraz dostępności jej odliczenia pomiędzy podatnikami stosującymi zasady ogólne a tymi rozliczającymi się liniowo działa na korzyść tych drugich. W podatku liniowym pojawiły się jeszcze proinnowacyjne i prorozwojowe

ulgi, dzięki którym przedsiębiorcy mogą odliczyć od dochodu stosunkowo dużą część kosztów przeznaczonych na tego rodzaju działania.

Jednoznaczne stwierdzenie, czy dla jednostek, które przed zmianami przepisów przeszły na rozliczenie liniowe ze względów optymalizacyjnych, podatek liniowy nadal bardziej się opłaca niż rozliczenie na zasadach ogólnych, nie jest możliwe bez ponownego przeprowadzenia symulacji dla wysokości wszystkich danin na rzecz państwa, biorąc pod uwagę średni dochód osiągany z danej działalności. Za podatkiem liniowym przemawiają przede wszystkim brak progu podatkowego i stała stawka 19%, a obecnie również preferencyjna stawka składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia od dochodu. Należy jednak pamiętać, że w rozliczeniu na zasadach ogólnych pierwszy próg podatkowy został znacznie podwyższony, do 120 000 zł, i powiększony jeszcze o podniesioną kwotę wolną równą 30 000 zł, a sama stawka uległa znacznemu obniżeniu, aż do 12%.

2.4. Rozliczenie według ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych w Polskim Ładzie

2.4.1. Zasady funkcjonowania ryczałtu

Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych stanowi uproszczoną formę rozliczenia podatku od dochodów uzyskiwanych głównie z działalności usługowej lub wytwórczej. Opodatkowaniu w tej formie mogą podlegać przede wszystkim osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz spółki cywilne i jawne osób fizycznych. Aby przedsiębiorca mógł rozliczać się za pomocą podatku zryczałtowanego, jego przychody w roku poprzedzającym rok podatkowy nie mogą przekraczać równowartości w złotych 2 mln EUR oraz musi w odpowiednim terminie złożyć pisemne oświadczenie o wyborze tej formy do właściwego urzędu skarbowego⁴⁷. Po zakończeniu roku podatkowego przedsiębiorców opodatkowanych ryczałtem obowiązuje rozliczenie za pomocą formularza PIT-28, przy czym przepisy Polskiego Ładu 3.0 wydłużyły termin składania dokumentacji do 30 kwietnia roku następującego po roku podatkowym (począwszy od rozliczenia za 2022 r.)⁴⁸. Upřednio obowiązywał termin do 28 lutego roku kolejnego.

Przepisy ustawy o podatku zryczałtowanym przewidują również istnienie listy jednostek, które nie mogą skorzystać z rozliczenia na tych zasadach. Są to m.in.

47 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne z późniejszymi zmianami, t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930, art. 1-6, 9.

48 *Ibidem*, art. 21 ust. 2.

osoby osiągające przychody z prowadzenia aptek, działalności w zakresie kupna i sprzedaży wartości dewizowych czy handlu częściami i akcesoriami do pojazdów mechanicznych. Warto też wspomnieć, że w rozliczeniu ryczałtem, podobnie jak w przypadku podatku liniowego, uzyskiwane przychody nie mogą być opodatkowane tą formą, jeżeli sprzedaż towarów lub usług odbywa się na rzecz byłego lub obecnego pracodawcy. Dotyczy to sytuacji, w której podmioty te łączy umowa o pracę, a pracownik/zleceniobiorca wykonuje te same czynności w ramach obu form współpracy⁴⁹.

W odróżnieniu od rozliczenia na zasadach ogólnych skalą oraz od podatku liniowego podstawą wyliczenia podatku jest przychód, zatem nie ma tu możliwości pomniejszania go o koszty uzyskania tego przychodu. W tym rozwiązaniu nie występują też progi podatkowe. Mamy tu do czynienia z konkretną dla danej działalności stawką, a ewidencja księgowa ograniczona jest do minimum. Jednostki nie muszą zatem prowadzić podatkowej księgi przychodów i rozchodów, a jedynie ewidencję przychodów. Istotne jest, aby zostały zapisane wszelkie transakcje sprzedażowe z działalności, z uwzględnieniem odpowiedniej stawki podatkowej wskazanej w ustawie o zryczałtowanym podatku dochodowym⁵⁰.

Stawki w ryczałcie uzależnione są od rodzaju dokonywanych transakcji; aktualnie jest ich 9, a pełen wykaz tego, jakich działalności dotyczą, zawarty jest w art. 12 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym. Wyróżnia się stawki: 17% (dla wolnych zawodów), 15% (m.in. dla usług finansowych, ubezpieczeniowych, prawnych, finansowo-księgowych, detektywistycznych), 14% (np. dla usług w zakresie opieki zdrowotnej), 12% (m.in. dla usług związanych z wydawaniem pakietów gier komputerowych), 10% (dla usług kupna i sprzedaży nieruchomości na własny rachunek), 8,5% (dla wynajmu i dzierżawy do 100 000 zł, dla działalności gastronomicznej w zakresie sprzedaży napojów o zawartości alkoholu powyżej 1,5%), 5,5% (m.in. dla przychodów z działalności wytwórczej, robót budowlanych), 3% (np. dla działalności rybaków morskich i zalewowych w zakresie sprzedaży ryb)⁵¹, 2% (dla sprzedaży przetworzonych w sposób inny niż przemysłowy produktów roślinnych i zwierzęcych⁵²). Stawek z czasem przybyło, zatem i zakres ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych się poszerzył.

Jeżeli podatnik prowadzi różne rodzaje działalności, które są opodatkowane odmiennymi stawkami, to ryczałt od przychodów ewidencjonowanych ustala się według stawki właściwej dla przychodów z każdego rodzaju działalności, pod warunkiem że są one właściwie ewidencjonowane z podziałem na rodzaje działalności. W przypadku gdy podatnik nie prowadzi takiej ewidencji, ryczałt jest liczony jedną

49 *Ibidem*, art. 1–6, 8.

50 A. Wszelaki, *Wybór formy ewidencji podatkowo-księgowej małych i średnich przedsiębiorstw jako element zarządzania finansami przedsiębiorstwa – aspekt teoretyczny*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 267, s. 208–209.

51 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 12.

52 *Ibidem*, art. 20 ust. 1c.

stawką dla całości przychodów, zasadniczo według najwyższej wykorzystywanej stawki, zgodnie z art. 12 ust. 3 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym⁵³.

Co ciekawe, przepisy Polskiego Ładu dokonały także modyfikacji pojęcia wolnego zawodu zawartego w ustawie o podatku zryczałtowanym. Z definicji wolnego zawodu usunięto działalność w zakresie usług medycznych wykonywaną przez: lekarzy, dentystów, weterynarzy, techników dentystycznych, felczerów, pielęgniarki, psychologów, położne, fizjoterapeutów, ale również usługi oferowane przez architektów, inżynierów oraz rzeczoznawców budowlanych. W związku z tym przychody, jakie zostały wygenerowane w zakresie opieki zdrowotnej, są obecnie opodatkowane jednolitą stawką ryczałtu 14%⁵⁴.

Należy też zauważyć, że podobnie jak w przypadku podatku liniowego, osoba opodatkowana ryczałtem ma znacznie skromniejszy katalog ulg dostępnych od odliczenia od przychodu niż ma to miejsce w przypadku skali podatkowej. Ryczałtowcom przysługuje np. odliczenie z tytułu wydatków na cele rehabilitacyjne, internetowe, z tytułu darowizn czy zakupu i używania terminala płatniczego. Co więcej, grupa przedsiębiorców została wykluczona z proinnowacyjnych ulg wprowadzonych przepisami Polskiego Ładu 1.0 (patrz szerzej – podrozdział 2.1.3), które skierowane zostały jedynie do podmiotów rozliczających się na zasadach ogólnych skalą oraz podatkiem liniowym, a także do podatników CIT. W przypadku ryczałtu przedsiębiorca, podobnie jak w podatku liniowym, nie ma możliwości skorzystania z rozliczenia podatku razem ze współmałżonkiem – jednak poza wyjątkiem wprowadzonym od 2022 r. – mianowicie gdy złoży on zerowy PIT-28 z działalności. Za sprawą przepisów Polskiego Ładu możliwe jest bowiem wspólne rozliczenie małżonków, w sytuacji gdy jedno z nich, będąc przedsiębiorcą, korzysta z opodatkowania ryczałtem, ale za dany rok podatkowy nie osiągnęło przychodów⁵⁵. Rozwiązanie to może mieć duże znaczenie, zwłaszcza w obliczu przejściowych problemów niewielkich jednostek gospodarczych, jakie niekiedy dotyczą przedsiębiorców (np. miały miejsce w okresie pandemii COVID-19, w niektórych branżach w Polsce, takich jak gastronomia czy rozrywka, w związku z lockdownami⁵⁶ oraz innymi licznymi ograniczeniami prowadzenia działalności).

53 *Ibidem*, art. 12 ust. 3.

54 *Ibidem*, art. 12 ust. 4.

55 Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym..., art. 1 ust. 2.

56 *Lockdown* („izolacja, zamknięcie”) to zbiór ograniczeń sanitarnych, zakazów transportu i przemieszczania się oraz innych działań rządowych mających na celu ograniczanie rozprzestrzeniania się wirusa.

2.4.2. Wielkość składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia w ryczałcie

Zgodnie z przepisami funkcjonującymi w 2021 r. podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne dla rozliczających się ryczałtem stanowiła zadeklarowana kwota, która jednak nie mogła być niższa niż 75% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (włącznie z wypłatami z zysku) w czwartym kwartale roku poprzedzającego rozliczenie⁵⁷. W związku z tym, że w kwartale czwartym 2020 r. wyniosło ono 5 656,51 zł⁵⁸, minimalna składka na ubezpieczenie zdrowotne wynosiła 381,81 zł (tj. $5\,656,51\text{ zł} \times 75\% \times 9\%$).

Od 2022 r. wyliczenie składki zdrowotnej w przypadku ryczałtu zależy od osiągniętego przychodu oraz przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale roku poprzedzającego rozliczenie, ogłaszanego przez prezesa GUS w styczniu każdego roku. Składka zdrowotna wynosi 9% podstawy wymiaru, która to podstawa zmienia się w zależności od wielkości przychodów podatnika pomniejszonych o składki społeczne (jeżeli nie zostały zaliczone do kosztów uzyskania przychodów lub odliczone od dochodu na podstawie ustawy o PIT). Podstawa wymiaru wynosi odpowiednio:

- 60% przeciętnego wynagrodzenia – dla rocznych przychodów $\leq 60\,000\text{ zł}$;
- 100% przeciętnego wynagrodzenia – dla rocznych przychodów pomiędzy $60\,000\text{ zł}$ a $300\,000\text{ zł}$;
- 180% przeciętnego wynagrodzenia – dla rocznych przychodów $> 300\,000\text{ zł}$.

Zgodnie z obwieszczeniem prezesa GUS w czwartym kwartale 2021 r. przeciętne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw wynosiło 6220,80 zł⁵⁹, a w czwartym kwartale 2022 r. – 6965,84 zł⁶⁰. Tabela 2.6 prezentuje wyliczenie miesięcznej i rocznej składki zdrowotnej w przypadku przedsiębiorców rozliczających się z działalności na zasadach ryczałtu dla 2022 i 2023 r.

57 Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1398, art. 81 ust. 2.

58 Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2021 r. ...

59 *Ibidem*.

60 Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 stycznia 2023 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale 2022 r., M.P. 2023, poz. 127.

Tabela 2.6. Wyliczenie wielkości składki zdrowotnej w 2022 i 2023 r. dla podatników rozliczających się ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych

Przychód (pomniejszony o składki na ubezpieczenia społeczne)	Metoda wyliczenia w zależności od PMW*	Rok 2022		Rok 2023	
		Miesięczna składka zdrowotna	Roczna składka zdrowotna	Miesięczna składka zdrowotna	Roczna składka zdrowotna
Do 60 000 zł	60% PMW × 9%	335,94 zł	4031,28 zł	376,16 zł	4 513,92 zł
Powyżej 60 000 zł do 300 000 zł	100% PMW × 9%	559,89 zł	6718,68 zł	626,93 zł	7 523,16 zł
Powyżej 300 000 zł	180% PMW × 9%	1007,81 zł	12 093,72 zł	1128,47 zł	13 541,64 zł

* PMW to przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale poprzedniego roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135, art. 81 ust. 2f; Obwieszczenia Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2022 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale 2021 r. oraz Obwieszczenia Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 stycznia 2023 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale 2022 r.

Przepisy podatkowe pozostawiają podatnikowi wybór co do sposobu opłacania składki zdrowotnej w trakcie roku. Istnieją bowiem dwie opcje, tzn., że składkę można uiszczać:

- jednolicie, czyli jednakową wartość co miesiąc przez cały rok, wyliczoną na podstawie przychodu z poprzedniego roku (jeżeli przedsiębiorca w poprzednim roku prowadził działalność przez pełne 12 miesięcy) lub
- narastająco, czyli za dany miesiąc zgodnie z tym, w którym aktualnie progu przychodowym dla składki zdrowotnej podatnik się znajduje.

Pierwsze rozwiązanie to tzw. uproszczony sposób naliczania składki. Niezależnie jednak od tego, którą opcję oskładkowania podatnik wybierze, ostatecznie zapłaci on tyle samo, gdyż ewentualne niedopłaty i nadpłaty będą wyrównywane w rozliczeniu rocznym składki zdrowotnej⁶¹.

Wprawdzie od 1 stycznia 2022 r. przywilej pomniejszania należnej zaliczki na podatek o zapłaconą składkę zdrowotną został zniesiony, jednak od 1 lipca 2022 r. ryczałtowcy uzyskali możliwość skorzystania z odliczenia 50% zapłaconych składek zdrowotnych za siebie oraz osobę współpracującą od przychodu podlegającego opodatkowaniu. Wzorem podatku liniowego przedsiębiorcy mieli też możliwość odliczenia składek zdrowotnych zapłaconych w pierwszej połowie 2022 r., przed

61 G. Ziółkowski, *Skala podatkowa, ryczałt czy podatek liniowy – jaką formę opodatkowania wybrać w 2022 r.*, Infor, Warszawa 2022, s. 4–5.

wprowadzeniem zmian. Prawodawca zastrzegł ponadto w ustawie, że odliczenie składki zdrowotnej dotyczy tylko przychodów z działalności gospodarczej, zatem nie odnosi się do przychodów z najmu prywatnego⁶².

2.4.3. Zalety i wady opodatkowania na zasadach ryczału w obliczu zmian przepisów

Główną zaletą ryczału od przychodów ewidencjonowanych jest jego prostota polegająca na wykorzystaniu stałej stawki podatku, uzależnionej od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej, która powinna być niższa niż w przypadku pozostałych form opodatkowania. Wśród zalet wyróżnić należy również brak obowiązku sporządzania ewidencji kosztów oraz spisu z natury, co niewątpliwie upraszcza formalności zarówno podatkowe, jak i sprawozdawcze. Ważnym aspektem jest tu także zwolnienie z obowiązku uiszczania daniny solidarnościowej w przypadku przychodów przekraczających kwotę 1 mln zł w skali roku, która obciąża przedsiębiorców rozliczających się zarówno w ramach skali podatkowej, jak i na zasadach podatku liniowego. Za podatkiem zryczałtowanym przemawia także prawo do odliczenia od przychodu 50% zapłaconych składek zdrowotnych, co nie występuje w skali podatkowej, a dla podatku liniowego jest limitowane kwotowo. Warto również podkreślić, że ryczałtowcy mogą korzystać z części ulg pozwalających na obniżenie przychodu będącego podstawą do opodatkowania. Są to m.in.: ulga na internet, wydatki rehabilitacyjne oraz przekazane darowizny na cele pożytku publicznego, a od 2022 r. również ulga na terminal płatniczy oraz związki zawodowe. Podatnicy rozliczający się ryczałtem zwolnieni są także z zapłaty daniny solidarnościowej.

Należy jednak mieć na uwadze również pewne mankamenty tego rozwiązania. Przede wszystkim, w odróżnieniu od uprzednio opisanych form opodatkowania, w ryczałcie w związku z tym, że podstawą opodatkowania jest przychód, nie ma możliwości odliczania kosztów uzyskania przychodu, przez co podstawa opodatkowania z założenia jest wyższa niż w przypadku opierania się na kwocie dochodu. Gdy przedsiębiorstwo osiąga stosunkowo wysokie koszty, rozwiązanie to prawdopodobnie nie będzie optymalnym wyborem opodatkowania działalności. Na niekorzyść ryczału przemawiają także, podobnie jak w przypadku podatku liniowego, brak możliwości skorzystania z kwoty wolnej od podatku oraz niedostępność większości ulg i preferencji podatkowych, oprócz wymienionych wcześniej. Ryczałtowiec nie rozliczy się również ze współmałżonkiem (poza wskazanym wcześniej wyjątkiem) ani w sposób przewidziany dla osób samotnie wychowujących dzieci⁶³.

Choć rozwiązanie to uznawane jest powszechnie za uproszczoną formę rozliczenia, to ciągle wprowadzanie nowych stawek ryczału oraz zmian w katalogu

62 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 11.

63 M. Lewandowska, *Formy opodatkowania...*, s. 30.

działalności obowiązywania niektórych stawek powoduje nie tylko to, że konieczne jest nieustanne monitorowanie przepisów, lecz że wręcz niemożliwe staje się przewidywanie przyszłych kosztów podatkowych. Do 2021 r. funkcjonowało siedem stawek: 20,0, 17,0, 12,5, 8,5, 5,5, 3,0 i 2,0%. W kolejnym roku usunięto stawkę 20% i wprowadzono stawki 15 i 10%, co spowodowało, że niektóre działalności zmieniły stawkę opodatkowania. W 2022 r. pojawiły się z kolei stawki 14,0 oraz 12,0%, natomiast usunięto stawkę 12,5%. Niekiedy zmiany stawek są na korzyść podatnika – z obniżonej stawki podatku może skorzystać np. programista (z 15 do 12%) oraz fotograf (z 17 do 15%).

Warto także wspomnieć o tym, że w przypadku uzyskiwania przychodów z różnych źródeł, z działalności opodatkowanej ryczałtem oraz np. umowy o pracę, przychody ryczałtowe nie mają wpływu na podwyższenie stawki podatku dochodowego opodatkowanego na zasadach ogólnych. Samo opodatkowanie ryczałtem nie umożliwi zatem skorzystania z większości ulg, gdyż przychody z tych dwóch tytułów nie ulegają scaleniu.

Dla podatników rozliczających się ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych wystąpiło stosunkowo niewiele zmian w przepisach podatkowych po 1 stycznia 2022 r. Podsumowanie dostępnych dla ryczałtowców preferencji, odliczeń oraz ulg podatkowych, a także główne modyfikacje przepisów w tym zakresie, jakie miały miejsce między grudniem 2021 a styczniem 2023 r., prezentuje tabela 2.7.

Tabela 2.7. Zestawienie zmian w przepisach dotyczących rozliczenia na zasadach ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych w okresie grudzień 2021 – styczeń 2023

Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Przepisy funkcjonujące przed Polskim Ładem	Polski Ład 1.0	Polski Ład 2.0	Polski Ład 3.0
Obowiązywanie przepisów	Do 31.12.2021	Od 1.01.2022	Od 1.07.2022	Od 1.01.2023
Termin złożenia zeznania rocznego	28 lutego	28 lutego	28 lutego	30 kwietnia (dot. też 2022 r.)
Kwota wolna od podatku	Nie	Nie	Nie	Nie
Kwota zmniejszająca podatek	Nie	Nie	Nie	Nie
Ułga dla klasy średniej	Nie	Nie	Nie	Nie
Inne dostępne ulgi	Na darowizny, IKZE, rehabilitację, Internet, termomodernizację	Dodatkowo na: związki zawodowe, terminal płatniczy, na zabytki	Bez zmian	Bez zmian

Tab. 2.7 (cd.)

Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Przepisy funkcjonujące przed Polskim Ładem	Polski Ład 1.0	Polski Ład 2.0	Polski Ład 3.0
Rozliczenie z małżonkiem	Nie ^a	Tak (gdy zerowy PIT28) ^b	Tak (gdy zerowy PIT28)	Tak (gdy zerowy PIT28)
Rozliczenie z dzieckiem	Nie	Nie	Nie	Nie
Odliczenie składek na ubezpieczenia społeczne	Tak	Tak	Tak	Tak
Składka zdrowotna (mies.)	9% podstawy wymiaru ^c = 381,81 zł	9% podstawy wymiaru ^d (355,94 zł, 559,89 zł lub 1007,81 zł)	9% podstawy wymiaru (355,94 zł, 559,89 zł lub 1007,81 zł)	9% podstawy wymiaru (376,16 zł, 626,93 zł lub 1128,47 zł)
Odliczenie całości lub części składki zdrowotnej	7,75% podstawy wymiaru = 328,78 zł (mies.)	Nie	50% zapłaconych składek	50% zapłaconych składek
Stawka	2%, 3%, 5,5%, 8,5%, 10%, 12,5%, 15%, 17% ^e	Dodatkowo 12% i 14% (usunięto 12,5%)	Bez zmian	Bez zmian
Podatek solidarnościowy	Nie	Nie	Nie	Nie

^a Poza ryczałtem przychodów z nieruchomości.

^b Podatnicy, którzy w 2022 r. prowadzili działalność gospodarczą opodatkowaną ryczałtem, lecz nie uzyskali żadnego przychodu z tej działalności, mogą rozliczyć się wspólnie z małżonkiem w 2023 r.

^c Podstawę stanowiło 75% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale poprzedniego roku podatkowego.

^d W zależności od wielkości osiągniętego przychodu zmianie ulega podstawa wymiaru składki zdrowotnej. Patrz szerzej w tabeli 2.6.

^e Zgodnie z listą działalności zawartą w art. 12 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r.

o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne z późniejszymi zmianami, t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne z późniejszymi zmianami, Dz.U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930, art. 11 i 12; ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350, art. 21 oraz ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135, art. 81 ust. 2f.

Wprowadzone od 2021 r. zmiany w ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych dotyczyły głównie stawek podatkowych, zakresu dostępnych dla podatników ulg, sposobu wyliczenia i odliczenia składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz terminu złożenia zeznania podatkowego. Składka zdrowotna pozostała na poziomie 9%, jednak zmianie uległa podstawa wymiaru jej wyliczenia. Upřednio było to 75%

przeciętnego wynagrodzenia, obecnie zaś, w zależności od wielkości przychodów podatnika, jest to odpowiednio 60, 100 lub 180% przeciętnego wynagrodzenia. Na tej zmianie skorzystają jedynie ryczałtowcy, których przychód pomniejszony o zapłacone składki na ubezpieczenia społeczne nie przekracza 60 000 zł, gdyż w tym przypadku podstawą będzie 60% podstawy wymiaru. W pozostałych przypadkach obciążenie składkowe przedsiębiorcy będzie wyższe. Odliczeniu od podatku podlega zaś jedynie 50% składki.

Podatnicy korzystający z zasad ryczału uzyskali dostęp do niektórych nowych ulg podatkowych, m.in. na koszty związane z wykorzystaniem w działalności terminala płatniczego, co może być przydatne w rozwijaniu działalności. Co więcej, jedną ze zmian, jakie wprowadził Polski Ład, było również zwiększenie kręgu osób, którym przysługuje prawo do wspólnego rozliczenia z małżonkiem. Opcja ta jednak dotyczy jedynie tych ryczałtowców, którzy nie uzyskali w danym roku podatkowym dochodu i złożyli zerowy PIT-28. Wydłużono również okres składania zeznania podatkowego, ujednolicając go z terminami funkcjonującymi dla innych form rozliczenia.

Mali przedsiębiorcy, zwłaszcza funkcjonujący w obszarze działalności usługowej, często decydują się na rozliczenie podatku z działalności właśnie tą formą, zwłaszcza gdy poziom przychodów jest stosunkowo wysoki, a udział kosztów w osiągnięciu tych przychodów – nieznaczny. Wtedy bowiem ryczałt okazuje się najbardziej opłacalną formą opodatkowania. W przypadku skali podatkowej wysoki przychód przy niskich kosztach przełożyłby się na wysoki dochód, który przekraczając próg podatkowy wiązałby się z wysokim podatkiem przy stawce 32%. Z kolei podatek liniowy ma zazwyczaj znacznie wyższą stawkę podatkową niż ryczałt, co zmniejsza jego opłacalność w przypadku dochodu zbliżonego kwotowo do wartości przychodu.

2.5. Rozliczenie podatku według karty podatkowej w Polskim Ładzie

2.5.1. Zasady funkcjonowania karty podatkowej

Na wstępie należy zaznaczyć, że zgodnie z ustawą z dnia 29 października 2021 r. (tzw. Polski Ład 1.0) od 1 stycznia 2022 r. podatnicy podatku dochodowego utracili możliwość wyboru karty podatkowej jako formy opodatkowania dochodów z działalności. Szansę na skorzystanie z tej opcji rozliczania zachowali jedynie ci, którzy korzystali z niej w roku poprzedzającym (tj. na dzień 31 grudnia 2021 r.) oraz nie utracili do niej praw⁶⁴. Oznacza to, że jeżeli podatnik z jakiegóż przyczyny zdecyduje się na zaprzestanie rozliczania swojej działalności na zasadach karty podatkowej,

64 Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym..., art. 65.

wybierając inną opcję, nie będzie miał już możliwości wrócić do stosowania tej metody, chyba że przepisy ulegną zmianie.

Kartę podatkową uznaje się za najprostszą z form rozliczania się z podatku dochodowego, skierowaną do osób prowadzących działalność na niewielką skalę, zatem forma ta jest popularna głównie wśród mikro- i małych przedsiębiorców. Karta podatkowa oparta na trzech głównych założeniach: prostocie, taniości i pewności opodatkowania, miała w założeniu wspierać lokalne biznesy oraz właścicieli drobnych zakładów⁶⁵ zajmujących się tradycyjnymi, lecz wymierającymi już zawodami, takimi jak kuśnierz, garncarz czy kowal. O prostocie tego rozwiązania świadczyć ma m.in. brak konieczności prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów, ewidencji przychodów czy też środków trwałych. Dodatkowo przedsiębiorcy opodatkowani kartą podatkową zwolnieni są z obowiązku składania zeznań podatkowych. Jedyne obowiązkowe ewidencje dotyczą zatrudnienia pracowników. Trzeba jednak pamiętać, że przedsiębiorca jest zobligowany do przechowywania kopii wszystkich faktur i rachunków kupna i sprzedaży potwierdzających wykonanie zleconych mu usług lub kontraktów⁶⁶.

Skoro ta forma rozliczenia jest prosta, a co za tym idzie, korzystna dla użytkownika, to co skłoniło rządzących do jej stopniowego „wygaszania” poprzez ograniczenie możliwości wykorzystania tylko do przedsiębiorców już rozliczających się tą formą? Być może wpłynął na to fakt, że podatek dochodowy od osób fizycznych opłacany w formie karty podatkowej, jako jedyny spośród dostępnych form rozliczenia podatku dochodowego, stanowi źródło podatkowe gmin. Nie zasila zatem budżetu centralnego, lecz budżety lokalne. W przypadku pozostałych form rozliczenia osób fizycznych gminy mają jedynie udziały w podatkach dochodowych stanowiących dochód budżetu państwa (39,34% udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkających na terenie danej gminy). Wartość środków należnych gminom z budżetu państwa w znacznym stopniu zależy od kondycji finansów publicznych i budżetu. Uzależnia to zatem działania lokalne od polityki władz centralnych, co często przekłada się na mało skuteczną politykę finansową w gminach, niemniej daje większą swobodę decydowania na szczeblu centralnym. Decyzja o wycofaniu tej formy rozliczenia może jednak również wynikać ze stosunkowo marginalnego jej wykorzystania w skali kraju. Jak podaje GUS, z karty podatkowej korzysta bowiem jedynie około 100 tys. podatników⁶⁷. Ministerstwo Finansów wskazuje, że w znacznej mierze są to dostawcy usług tradycyjnych, obejmujących np. handel, naprawy pojazdów, transport, zakwaterowanie czy też gastronomię⁶⁸.

65 A. Żabiński, *Karta podatkowa jako stymulanta rozwoju mikroprzedsiębiorczości w gminach*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017, nr 3(87), s. 102–103.

66 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 24.

67 Dane statystyczne gov.pl, <https://www.podatki.gov.pl/pit/abc-pit/statystyki/> (dostęp: 27.07.2023).

68 P. Chrostek, A. Krawczyk, *MF opracowania i analizy – klasteryzacja jednoosobowych działalności gospodarczych 2018*, No 6-2022, Ministerstwo Finansów, s. 4.

Aby zatem móc skorzystać z tej formy rozliczenia, przedsiębiorca musi prowadzić działalność na terytorium Polski, może zatrudniać pracowników wyłącznie na umowę o pracę, a rodzaj prowadzonej przez niego działalności musi być zawarty w załączniku do obwieszczenia Ministra Finansów w sprawie stawek karty podatkowej, w którym znajdują się również informacje o wielkości podatku. Jak wcześniej wspomniano, od 2022 r. wprowadzono także ograniczenie w postaci konieczności rozliczenia się kartą podatkową w poprzednim roku podatkowym. Naruszenie któregokolwiek z powyższych warunków jest jednoznaczne z utratą prawa do skorzystania z tej formy opodatkowania i przejściem na zasady ogólne, co wiąże się z kolei z koniecznością prowadzenia ewidencji przychodów i rozchodów. Możliwe jest również złożenie do właściwego urzędu skarbowego (z zachowaniem terminów) oświadczenia o rezygnacji z karty oraz o wyborze innej formy opodatkowania⁶⁹.

Tym, co wyróżnia kartę podatkową spośród pozostałych form rozliczenia, jest odmienny sposób obliczania wielkości zobowiązania podatkowego⁷⁰. Kwota podatku nie zależy bowiem od wysokości przychodu lub dochodu, ale ustalana jest kwotowo, w zależności od trzech składowych, tj.:

- rodzaju prowadzonej działalności;
- liczby zatrudnionych pracowników;
- liczby mieszkańców miejscowości, w której prowadzona jest działalność.

Zgłoszenia zmian do urzędu skarbowego dokonuje się na formularzu PIT-16Z w terminie siedmiu dni od dnia ich zaistnienia⁷¹. Wszelkie zmiany w powyższych czynnikach mają bowiem istotny wpływ na wyliczenie wysokości zobowiązania podatkowego, w związku z czym muszą być zgłoszone bez zbędnej zwłoki. Po zaistnieniu zmian należy korzystać już z innej stawki podatku, przypisanej do nowej sytuacji. Warto także podkreślić, że wyliczona kwota podatku nie może zostać pomniejszona o składki na ubezpieczenia społeczne ani stratę z lat ubiegłych.

Jak wspomniano, kwoty podatku zawarte są w załączniku do corocznie publikowanego w Monitorze Polskim obwieszczenia Ministra Finansów w sprawie stawek karty podatkowej, w podziale na 12 działów, tj.: działalność usługową oraz wytwórczo-usługową, usługi w zakresie handlu detalicznego żywnością, napojami, wyrobami tytoniowymi oraz kwiatami, usługi w zakresie handlu detalicznego artykułami nieżywnościowymi, gastronomię, usługi transportowe, rozrywkowe, sprzedaż posiłków domowych w mieszkaniach, świadczenie usług w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego, świadczenie usług weterynaryjnych, opiekę domową nad dziećmi i osobami chorymi, usługi edukacyjne w zakresie udzielania lekcji na godziny oraz usługi

69 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 39–41.

70 A. Wszelaki, *Wybór formy ewidencji podatkowo-księgowej...*, s. 209.

71 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 36.

innych osób fizycznych⁷². Stawki ulegają zmianie rok rocznie, zatem konieczne jest ich monitorowanie.

Co istotne, stałe, wskazane w obwieszczeniu stawki mogą ulec obniżeniu, np. gdy jednostka zatrudnia osobę niepełnosprawną (o 10% w odniesieniu do każdej takiej osoby) lub w przypadku lekkiej niepełnosprawności samego przedsiębiorcy (o 20%), a ponadto gdy stawka jest nieodpowiednia do rozmiarów działalności (o 50%) bądź przy równoczesnym zatrudnieniu podatnika na podstawie umowy o pracę (w pełnym wymiarze) – aż o 80%⁷³. W każdym z przypadków decyzja wydawana jest na rok.

2.5.2. Wielkość składki zdrowotnej i możliwość jej odliczenia w karcie podatkowej

Do końca 2021 r. podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne stanowiła 75% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale roku poprzedzającego. Oznacza to, że podstawa składki zdrowotnej w 2021 r. dla przedsiębiorców wynosiła 4 242,38 zł (przy średnim wynagrodzeniu 5 655,43 zł⁷⁴), a kwota składki zdrowotnej obowiązującej w 2021 r. – 381,81 zł (tj. $4\,242,38 \times 9\%$).

Po nowelizacjach osoby, które prowadzą działalność i opłacają podatek dochodowy w formie karty podatkowej, obliczają składkę zdrowotną jako 9% podstawy wymiaru, stanowiącej równowartość minimalnego wynagrodzenia za pracę w danym roku podatkowym. W związku z tym, że w 2022 r. minimalne wynagrodzenie wynosiło 3010 zł⁷⁵, wartość składki zdrowotnej dla rozliczających się kartą była równa 270,90 zł (tj. $9\% \times 3010$ zł). W kolejnym roku składka na ubezpieczenie zdrowotne wzrosła do 314,10 zł (tj. $9\% \times 3490$ zł⁷⁶).

Jak wspomniano, pierwotne przepisy Polskiego Ładu odebrały przedsiębiorcom rozliczającym się kartą podatkową możliwość odliczenia zapłaconej składki zdrowotnej na takich zasadach, jak miało to miejsce przed zmianą. Choć Polski Ład 2.0 przywrócił im możliwość skorzystania z odliczenia od podatku, to znacznie ograniczył kwotę odliczenia, do poziomu 19% wielkości składki na ubezpieczenie zdrowotne zapłaconej w danym roku podatkowym⁷⁷. W przepisach poprzedzających

72 Obwieszczenie Ministra Finansów z dnia 25 listopada 2021 r. w sprawie stawek karty podatkowej i kwoty, do której można wykonywać świadczenia przy prowadzeniu niektórych usług, z wyjątkiem świadczeń dla ludności, oraz kwartalnych stawek ryczałtu od przychodów proboszczów i wikariuszy, obowiązujących w 2022 r., Dz.U. 2021, poz. 1094.

73 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 27.

74 Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2021 r. ...

75 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2021 r. ...

76 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2022 r. ...

77 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 31.

Polski Ład składka zdrowotna wynosiła 9% podstawy wymiaru, natomiast odliczeniu podlegało 7,75% tej samej podstawy, czyli około 86% wartości zapłaconej składki zdrowotnej, podczas gdy obecnie jest to jedynie 19%. Mimo że tę nowelizację wprowadzono w połowie 2022 r., przepisy miały zastosowanie do całego roku podatkowego, zatem podatnik otrzymał możliwość pomniejszenia podatku za drugie półrocze tego roku również o 19% składki zdrowotnej zapłaconej w pierwszym półroczu 2022 r.⁷⁸

2.5.3. Zalety i wady opodatkowania na zasadach karty w obliczu zmian przepisów

Karta podatkowa jest uznawana za najprostszą formę rozliczeń podatku dochodowego. Charakteryzuje się stałą (w danym roku) i z góry znaną podatnikowi, kwotową stawką podatku ustalaną przez Ministra Finansów w corocznym obwieszczeniu w sprawie stawek karty podatkowej. Podatnik może zatem łatwo przewidzieć swoje obciążenia, zarówno pod względem kwoty podatku, jak i stałej kwoty składki zdrowotnej. Karta zwalnia również przedsiębiorców z prowadzenia większości ewidencji z działalności oraz zeznań i deklaracji podatkowych, co ułatwia prowadzenie działalności, zwłaszcza w przypadku mikro- i małych przedsiębiorstw. Choć karta podatkowa nie daje możliwości skorzystania z ulg i zwolnień przysługujących podatnikom rozliczającym się innymi formami, to w określonych przypadkach przepisy pozwalają na obniżenie kwoty podatku o pewną jego część – od 10 do 80% – w zależności od okoliczności (np. dla osób prowadzących działalność gospodarczą rozliczaną kartą i jednocześnie zatrudnionych na umowie o pracę). Co więcej, karta zwalnia z daniny solidarnościowej oraz oferuje możliwość odliczenia od podatku 19% zapłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne, co stanowi dużą korzyść dla podatnika w porównaniu do rozliczenia na zasadach ogólnych.

Podstawową wadą rozliczenia na zasadach karty podatkowej jest brak powiązania pomiędzy dochodami a obciążeniami podatkowymi i składkowymi. Niezależnie od tego, czy przedsiębiorca uzyskuje dochód z prowadzonej działalności w danym okresie, zarówno podatek, jak i składka na ubezpieczenie zdrowotne muszą zostać uiszczone w określonych, stałych kwotach. Co więcej, przedsiębiorcy nie skorzystają tu również z możliwości odliczenia zapłaconych składek na ubezpieczenia społeczne.

Istotną wadą, od momentu wprowadzenia przepisów Polskiego Ładu, jest znaczne ograniczenie dostępności tej formy rozliczenia dla podatników. Aktualnie nie jest ona bowiem osiągalna ani dla nowych przedsiębiorców, ani dla podatników funkcjonujących już na rynku, którzy rozliczają swoją działalność inną formą. Można się

⁷⁸ R. Kowalski, *Polski Ład 2.0...*, s. 24–25.

zatem spodziewać, że z upływem czasu rozwiązanie to będzie sukcesywnie i samoczynnie zanikać, nawet jeżeli nie zostanie jednoznacznie usunięte poprzez kolejne nowelizacje przepisów.

Podsumowanie preferencji, odliczeń oraz ulg podatkowych dostępnych dla podatników rozliczających się na zasadach karty podatkowej, a także główne modyfikacje przepisów w tym zakresie, jakie miały miejsce na przestrzeni dwóch ostatnich lat, prezentuje tabela 2.8.

Tabela 2.8. Zestawienie zmian w przepisach dotyczących rozliczenia na zasadach karty podatkowej w okresie grudzień 2021 – styczeń 2023

Karta podatkowa	Przepisy funkcjonujące przed Polskim Ładem	Polski Ład 1.0	Polski Ład 2.0	Polski Ład 3.0
Obowiązywanie przepisów	Do 31.12.2021	Od 1.01.2022	Od 1.07.2022	Od 1.01.2023
Termin złożenia zeznania rocznego	28 lutego	28 lutego	28 lutego	28 lutego
Kwota wolna od podatku	Nie	Nie	Nie	Nie
Kwota zmniejszająca podatek	Nie	Nie	Nie	Nie
Ulgę dla klasy średniej	Nie	Nie	Nie	Nie
Inne dostępne ulgi	Preferencyjne obniżenie stawki (o 10%, 20%, 50% lub 80%) ^a	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian
Rozliczenie z małżonkiem	Nie	Nie	Nie	Nie
Rozliczenie z dzieckiem	Nie	Nie	Nie	Nie
Odliczenie składek na ubezpieczenia społeczne	Nie	Nie	Nie	Nie
Składka zdrowotna (mies.)	9% podstawy wymiaru ^b = 381,81 zł	9% podstawy wymiaru ^c = 270,9 zł	9% podstawy wymiaru = 270,9 zł	9% podstawy wymiaru = 314,1 zł
Odliczenie całości lub części składki zdrowotnej (mies.)	7,75% podstawy wymiaru = 318,18 zł	Nie	19% zapłaconych składek = 51,47 zł	19% zapłaconych składek = 59,68 zł
Próg podatkowy	Nie	Nie	Nie	Nie

Karta podatkowa	Przepisy funkcjonujące przed Polskim Ładem	Polski Ład 1.0	Polski Ład 2.0	Polski Ład 3.0
Stawka	Kwotowa (Dz.U. z 2020 r., poz. 1083)	Kwotowa (Dz.U. z 2021 r., poz. 1094)	Kwotowa (Dz.U. z 2021 r., poz. 1094)	Kwotowa (Dz.U. z 2022 r., poz. 1127)
Podatek solidarnościowy	Nie	Nie	Nie	Nie

^a Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 27.

^b Podstawę wymiaru stanowi 75% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw.

^c Podstawę wymiaru stanowi równowartość minimalnego wynagrodzenia za pracę w roku podatkowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930, art. 27, 31, 36, 39–41 oraz ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2021 r., poz. 2105, art. 65.

W związku z tak istotną zmianą, wprowadzoną przepisami Polskiego Ładu, jaką jest znaczne ograniczenie podmiotów uprawnionych do korzystania z tej formy rozliczenia podatku, trudno oczekiwać dużej ilości innych zmian. Widać bowiem, że ustawodawca w cyklu nowelizacji coraz częściej pomija niejako tę formę rozliczenia. Poza corocznymi korektami stawek podatku, które sukcesywnie rosną, jedyne istotne modyfikacje w przepisach dotyczyły naliczenia i odliczenia kwoty składki na ubezpieczenie zdrowotne. Wprawdzie stawka nie uległa zmianie, ale zmieniła się podstawa jej wyliczenia, z 75% przeciętnego wynagrodzenia na 100% minimalnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw. Obciążenie składkowe powinno być zatem nieco mniejsze, jednak jednocześnie obniżono poziom odliczenia składki zdrowotnej od podatku, z ponad 86% (7,75% uprzedniej podstawy wymiaru) do 19% zapłaconej składki. Ta modyfikacja jest zdecydowanie niekorzystna z perspektywy przedsiębiorcy.

2.6. Podsumowanie zmian wprowadzonych Polskim Ładem

2.6.1. Składka zdrowotna i jej odliczenie

Jedną z najbardziej dotkliwych zmian, które odnoszą się do wszystkich podatników, są modyfikacje związane ze składkami na ubezpieczenie zdrowotne. Dotyczyły one sposobu kalkulacji składki, ustalenia podstawy jej wymiaru, określenia stawki

minimalnej oraz możliwości wliczenia jej w poczet kosztów podatkowych lub jej częściowego albo całkowitego odliczenia od podstawy opodatkowania bądź od kwoty podatku. Zmiany te zaprezentowano w tabeli 2.9. Ponieważ sposoby wliczenia stawki dla 2022, 2023 i 2024 r. są jednakowe, zostały przedstawione tylko raz w 2022 r.

Warto mieć na uwadze, że w przypadku wszystkich form rozliczenia podatku, nawet gdy podatnik nie uzyska w danym miesiącu dochodu lub okaże się on bardzo niski, to i tak będzie zobowiązany do zapłaty składki zdrowotnej w określonej w przepisach kwocie minimalnej. Dla rozliczeń w skali podatkowej, podatkiem liniowym i kartą minimalna kwota minimalnej składki zdrowotnej z 381,81 zł w 2021 r. po zmianach przepisów Polskiego Ładu została obniżona do 270,90 zł w roku 2022, jednak już w kolejnym wzrosła do poziomu 314,10 zł, by w 2024 r. praktycznie zrównać się z wartością sprzed zmian. Nieco inaczej wygląda to u ryczałtowców, gdzie składka zdrowotna osiąga obecnie trzy różne wartości, które są stałe i zależne od wysokości przychodu (pomniejszonego o zapłacone składki społeczne). W 2022 r. były to odpowiednio kwoty: 355,94, 559,89 i 1007,81 zł, a w 2023 r. kolejno: 376,16, 626,93 oraz 1128,47 zł. Należy również podkreślić, że wyłącznie dla podatników rozliczających się skalą lub podatkiem liniowym składka na ubezpieczenie zdrowotne uzależniona jest od osiąganego rzeczywistego dochodu, a jedynie minimalna wartość tej składki podlega zmianom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw. Oznacza to, że wzrost dochodów podatnika przekłada się nie tylko na wyższy podatek dochodowy, wyższe składki na ubezpieczenia społeczne, lecz także na wyższą składkę na ubezpieczenie zdrowotne.

Niezwykle ważna dla podatnika w przypadku składki zdrowotnej, poza jej wielkością będącą obciążeniem składkowym przedsiębiorcy, jest też możliwość jej odliczenia od wypracowanego dochodu lub wyliczonego podatku. Podsumowanie zmian dotyczących doliczenia, w zależności od formy opodatkowania przedsiębiorcy, zawarto w tabeli 2.10. Wyliczone wartości zostały podane w skali miesiąca.

Na wstępie należy podkreślić, że ustawa z października 2021 r. wykluczyła jakiegokolwiek odliczenia składki zdrowotnej u wszystkich podatników w 2022 r., jednak jej nowelizacja z czerwca 2022 r. wprowadziła odliczenia dla podatku liniowego, ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych oraz karty podatkowej, na nowych zasadach. Co więcej, dała możliwość odliczenia kwot również za pierwsze półrocze 2022 r. Szczegóły kształtowania się doliczeń na przestrzeni lat 2021–2024 przedstawiono w tabeli 2.10. Przed zmianami, tj. do końca 2021 r., funkcjonowały jednakowe zasady odliczania składki na ubezpieczenie zdrowotne przez przedsiębiorców, niezależnie od wykorzystywanych przez nich form opodatkowania. W każdym z tych przypadków obowiązywał maksymalny limit (7,75%) podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne, przy czym odliczenie to dotyczyło kwoty podatku do zapłaty do urzędu skarbowego, nie zaś podstawy opodatkowania. Można zatem powiedzieć, że była to swego rodzaju ulga bezpośrednia, mająca istotny wpływ na obniżenie ostatecznego podatku do zapłaty.

Tabela 2.9. Podsumowanie zmian w składce zdrowotnej dla wszystkich dostępnych form rozliczenia w okresie od grudnia 2021 r. do stycznia 2023 r.

	2021		2022		2023	2024
	Sposób wyliczenia w 2021 r.	Minimalna stawka	Sposób wyliczenia w 2022 r. i 2023 r.	Minimalna stawka	Minimalna stawka	Minimalna stawka
Skala podatkowa	(Dochód – US*) × 9%	381,81 zł	(Dochód – US) × 9%	270,9 zł	314,1 zł	381,78 zł
Podatek liniowy	(Dochód – US) × 9%	381,81 zł	(Dochód – US) × 4,9%	270,9 zł	314,1 zł	381,78 zł
Ryczałt od przychodów ew.	75% PMW*** × 9%	381,81 zł	I 60% PMW × 9% II 100% PMW × 9% III 180% PMW × 9%	I 335,94 zł	I 376,16 zł	I 419,46 zł
				II 559,89 zł	II 626,93 zł	II 699,11 zł
				III 1007,81 zł	III 1128,48 zł	III 1258,39 zł
Karta podatkowa	75% PMW × 9%	381,81 zł	MWP** × 9%	270,9 zł	314,1 zł	381,78 zł

* US – składki na ubezpieczenia społeczne.
** MWP – minimalne miesięczne wynagrodzenie za pracę w roku podatkowym.
*** PMW – przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale poprzedniego roku podatkowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930, art. 11, 21; ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135, art. 81; ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350, art. 9, 26 i 45; ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 1265, art. 1 pkt 17; Obwieszczenia Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2021 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale 2020 r., <https://stat.gov.pl/> (dostęp: 18.05.2023); Obwieszczenia Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2022 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale 2021 r., M.P. 2022, poz. 82; Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 września 2021 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2022 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 1690; Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2022 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2023 r., Dz.U. z 2022 r., poz. 1952.

Tabela 2.10. Podsumowanie zmian w odliczeniu składki zdrowotnej dla wszystkich dostępnych form rozliczenia w okresie od grudnia 2021 r. do stycznia 2024 r. (w skali miesięczą)

	Odliczenie w 2021 r. (na zasadach sprzed Nowego Ładu)	Odliczenie w 2022 r.	Odliczenie w 2023 r.	Odliczenie w 2024 r.
Skala podatkowa	$(\text{Dochód} - \text{US}^*) \times 7,75\%$ = 328,78 przy składce min.	Brak możliwości odliczenia	Brak możliwości odliczenia	Brak możliwości odliczenia
Podatek liniowy	$(\text{Dochód} - \text{US}) \times 7,75\%$ = 328,78 przy składce min.	Zapłacona składka do limitu 725 zł (8700 zł rocznie)	Zapłacona składka do limitu 850 zł (10 200 zł rocznie)	Zapłacona składka do limitu (11 600 zł rocznie)
Ryczałt od przychodów ew.	$75\% \text{ PMW}^{**} \times 7,75\%$ = 328,78 zł	Zapłacona składka $\times 50\%$: I 167,97 zł II 278,45 zł III 503,91 zł	Zapłacona składka $\times 50\%$: I 188,08 zł II 313,47 zł III 564,24 zł	Zapłacona składka $\times 50\%$: I 209,73 zł II 349,56 zł III 629,19 zł
Karta podatkowa	$75\% \text{ PMW} \times 7,75\%$ = 328,78 zł	Zapłacona składka $\times 19\%$ (min) = 51,47 zł	Zapłacona składka $\times 19\%$ (min) = 59,68 zł	Zapłacona składka $\times 19\%$ (min) = 72,53 zł

* US – składki na ubezpieczenia społeczne.

** PMW – przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale poprzedniego roku podatkowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930, art. 31; ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135, art. 79a.

Obecnie, w 2024 r., podatnicy rozliczający się podatkiem liniowym mogą odliczyć od dochodu kwoty zapłaconych składek zdrowotnych do wysokości 11 600 zł w skali roku. Osoby rozliczające się ryczałtem mają prawo odliczenia od przychodu 50% zapłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne, które różnią się kwotowo w zależności od grupy przychodowej, do jakiej zalicza się przedsiębiorca. Z kolei podatnicy korzystający z karty mogą pomniejszyć podatek o 19% zapłaconych składek zdrowotnych. Istotny jest jednak fakt, że odliczenie pozwala jedynie obniżyć podstawę wyliczenia podatku, zatem kwota ta w mniejszym (bo pośrednim) stopniu pozwala obniżyć opodatkowanie podatnika. Wyjątek stanowi tu karta podatkowa.

Aktualnie, z perspektywy obciążenia składką zdrowotną, podatek liniowy w porównaniu do skali podatkowej wydaje się bardziej korzystny z dwóch powodów: stawka jest niższa prawie o połowę (4,9% wysokości dochodów, czyli przychodu pomniejszonego o koszty jego uzyskania oraz zapłacone składki na ubezpieczenie,

podczas gdy w skali wynosi 9% tej samej podstawy) i istnieje możliwość odliczenia całości lub części zapłaconej składki od podstawy opodatkowania o prawie 967 zł w miesiącu (przy limicie w 2024 r. wynoszącym 11 600 zł), co nie występuje przy rozliczeniu na zasadach ogólnych. W przypadku ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych zasadniczo kwota składki wzrosła (poza wyjątkiem przy dochodach nieprzekraczających 60 000 zł), a podatnik odliczyć może jedynie 50% zapłaconej kwoty. W przypadku karty podatkowej składka na ubezpieczenie zdrowotne początkowo uległa obniżeniu (o około 800 zł w roku podatkowym) w stosunku do sytuacji sprzed zmian, jednak możliwość odliczenia została drastycznie zmniejszona, z prawie 4000 zł w skali roku do kwoty nieco ponad 700 zł. Należy jednak zauważyć, że w 2024 r. składka zdrowotna zrównała się wartościowo z tą sprzed 2021 r.

2.6.2. Zmiany w formach rozliczenia podatku od osób fizycznych

W związku z wprowadzeniem Polskiego Ładu 1.0 oraz kolejnych jego nowelizacji pojawiło się wiele zmian podatkowych, zarówno w wysokości poszczególnych stawek, jak i dostępnych ulg i preferencji podatkowych. Każda z tych modyfikacji wiąże się z konsekwencjami finansowymi dla podatników, w tym przedsiębiorców. Co więcej, każda forma rozliczenia podatku została potraktowana przez ustawodawcę odmiennie, przez co mogła stać się dla przedsiębiorcy nieopłacalna lub nieoptymalna w porównaniu do pozostałych opcji.

Największa zmiana dotknęła **karty podatkowej**, odbierając podatnikom możliwość jej wyboru jako sposobu rozliczenia, jeżeli w roku poprzedzającym z niej nie korzystali. To działanie prawodawcy jest krokiem do stopniowego, całkowitego wyeliminowania tego rozwiązania z wachlarza dostępnych dla podatników opcji.

Wiele istotnych modyfikacji dotknęło przede wszystkim rozliczenia **na zasadach ogólnych** w skali podatkowej. Podwyższono kwotę progu podatkowego z 85 528 do 120 000 zł i jednocześnie wprowadzono jednolitą kwotę wolną od podatku równą 30 000 zł, podczas gdy przed zmianami wynosiła ona 8000 zł i zmniejszała się wraz ze wzrostem dochodu podatnika, a przy dochodach przekraczających 127 000 zł nie była w ogóle dostępna. Obniżono też stawkę w progu podatkowym, z 17 do 12%. Przepisy Polskiego Ładu wprowadziły również nowe ulgi podatkowe dotyczące zwłaszcza przedsiębiorców podejmujących działania proinnowacyjne (np. ulga na prototyp, robotyzację) i działania prorozwojowe (np. ulga na ekspansję czy terminal płatniczy). Przewidziano też kilka nowych preferencji podatkowych pozwalających podatnikom na zwolnienie z podatku dochodowego przy spełnieniu określonych warunków. Są to m.in. takie rozwiązania, jak zerowy PIT dla powracających z zagranicy, dla pracujących seniorów czy też dla podatników z rodzin wielodzietnych (patrz szerzej – podrozdział 2.1.1). Istotną zmianą dla przedsiębiorców będących w związku małżeńskim jest przyspieszenie

możliwości skorzystania z rozliczenia ze współmałżonkiem. Obecnie możliwe jest bowiem wspólne rozliczenie już w tym samym roku, w którym podatnik zawarł związek małżeński, nie zaś – jak miało to miejsce wcześniej – dopiero po pełnym roku podatkowym we wspólności małżeńskiej (patrz szerzej – podrozdział 2.1.4). Wszystkie opisane wyżej zmiany działają na korzyść podatników rozliczających się na zasadach ogólnych, gdyż mają zrównoważyć odebraną tej grupie możliwość obniżenia kwoty podatku o część składki zdrowotnej (wynoszącą uprzednio ponad 86% jej zapłaconej wartości).

Podatnicy, którzy wybrali jako sposób opodatkowania **podatek liniowy**, również zostali objęci pewnymi zmianami. Główna modyfikacja dotyczyła składki zdrowotnej, a zwłaszcza obarczenia jej limitem kwotowym (patrz szerzej – podrozdział 2.3.2). Uprzednio odliczeniu podlegało 7,75% podstawy wymiaru składki, bez wskazania ograniczenia kwotowego. Rozliczenie w podatku liniowym, co do zasady, znacznie ogranicza dostęp podatników do ulg podatkowych. Przepisy Polskiego Ładu poszerzyły jednak wachlarz odliczeń osiągalnych dla liniowców o ulgę na zatrudnienie innowacyjnych pracowników, a także na prototyp, robotyzację, ekspansję oraz terminal płatniczy.

Wprowadzone Polskim Ładem zmiany w **ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych** dotyczyły głównie pojawienia się nowych stawek podatkowych 12 i 14% oraz usunięcia stawki 12,5% i związanej z tym zmiany katalogu działalności, dla których stawki te obowiązują. Modyfikacje te spowodowały np. obniżenie stawek ryczałtu m.in. dla inżynierów czy dla lekarzy. Podatnicy uzyskali też dostęp do niektórych nowych ulg podatkowych: na koszty związane z terminalem płatniczym, nabyciem lub konserwacją zabytku oraz na związki zawodowe. Polski Ład wprowadził również prawo do wspólnego rozliczenia z małżonkiem dla ryczałtowców, którzy nie uzyskali w danym roku podatkowym dochodu i złożyli zerowy PIT-28. Wydłużono również okres składania zeznania podatkowego do 30 kwietnia, ujednolicając go z terminami dla zasad ogólnych i podatku liniowego. Jak wspomniano, zmiany dotyczyły także sposobu wyliczenia i odliczenia składki zdrowotnej, na których skorzystają jedynie ryczałtowcy o niższych przychodach.

Tabela 2.11 prezentuje porównanie aktualnie funkcjonujących zasad wyliczenia podatku dochodowego oraz dostępnych preferencji, ulg i odliczeń pomiędzy wszystkimi dostępnymi formami rozliczenia podatku dochodowego, po zmianach wprowadzonych Polskim Ładem, z uwzględnieniem nowelizacji ustawy z 7 października 2022 r.

Tabela 2.11. Zestawienie aktualnie funkcjonujących zasad dla obliczenia obciążenia podatkowego wraz z dostępnymi ulgami i odliczeniami dla wszystkich form rozliczenia podatku dochodowego po zmianach podatkowych, z uwzględnieniem nowelizacji ustawy z 7 października 2022 r.

Polski Ład 3.0	Skala podatkowa	Podatek liniowy	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Karta podatkowa
Kwota wolna od podatku	30 000 zł	Nie	Nie	Nie
Kwota zmniejszająca podatek	3600 zł	Nie	Nie	Nie
Ułga dla klasy średniej	Nie	Nie	Nie	Nie
Inne dostępne ulgi	Wszystkie ustawowe. Dodatkowo na wszystkie nowe ulgi*	Na darowizny, IKZE, CSR, badania i rozwój, IP box, termomodernizację. Dodatkowo na: zatrudnienie innowacyjnych pracowników, prototyp, robotyzację, ekspansję, terminal płatniczy, zabytki	Na darowizny, IKZE, rehabilitację, Internet, termomodernizację. Dodatkowo na: związki zawodowe, terminal płatniczy, zabytki	Preferencyjne obniżenie stawki (o 10%, 20%, 50% lub 80%)**
Rozliczenie z małżonkiem	Tak	Nie	Tak (gdy zerowy PIT-28)	Nie
Rozliczenie z dzieckiem	Tak	Nie	Nie	Nie
Odliczenie składek na ubezpieczenia społeczne	Tak	Tak	Tak	Nie
Próg podatkowy	120 000 zł	Nie	Nie	Nie
Stawki	12% i 32%	19%	2%, 3%, 5,5%, 8,5%, 10%, 15%, 17%. Dodatkowo 12% i 14%	Kwotowa (Dz.U. z 2022 r., poz. 1127)
Podatek solidarnościowy	4%	4%	Nie	Nie

* Szerzej w podrozdziale 2.1.

** Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym..., art. 27.

Źródło: opracowanie własne.

Wybór odpowiedniej formy opodatkowania działalności jest kwestią, którą z uwagi na dużą ilość zmiennych należy rozpatrywać indywidualnie, uwzględniając specyficzną sytuację przedsiębiorcy. Można jednak wskazać na pewne ogólne wnioski, wynikające z cech charakterystycznych poszczególnych form rozliczenia. W przypadku osiągania niskiego, rocznego dochodu, nieprzekraczającego 120 000 zł, najkorzystniejszy będzie wybór pomiędzy skalą podatkową (przy podatku na poziomie 12% i wachlarzu ulg) a ryczałtem. Ryczałt będzie optymalny przy stosunkowo niskim udziale kosztów i niskiej stawce podatkowej np. 3,0 czy 5,5, 8,5%. Z kolei przy dochodach około 152 500 zł, czyli przekraczających granicę opłacalności między skalą podatkową a podatkiem liniowym, rośnie opłacalność podatku liniowego. Gdy zaś dochody przekraczają 1 mln zł, rozliczenia liniowe i w skali przestają być opłacalne w związku z koniecznością zapłaty 4% daniny solidarnościowej. W tym przypadku optymalną formą może być ryczałt, który jest zwolniony z tego podatku.

Do tej pory podatnik miał możliwość wyboru formy opodatkowania dochodu do 20 lutego roku podatkowego, na cały rok, i nie było możliwości jej zmiany w trakcie roku. Jednak w związku z wprowadzeniem przepisów Polskiego Ładu 2.0, modyfikującego wiele przepisów podatkowych w połowie 2022 r., ustawodawca umożliwił podatnikom zmianę uprzednio wybranej formy opodatkowania, tak aby mogli dokonać optymalnego dla swojej działalności wyboru w obliczu zaistniałych zmian. Modyfikacje przepisów podatkowych wprowadzone w 2022 r. mają bowiem silny wpływ na zróżnicowanie rozłożenia obciążeń podatkowych i składkowych, w zależności od wybranej formy opodatkowania.

Wobec tego dla przychodów osiągniętych w 2022 r. podatnik mógł dokonać zmiany na inną formę opodatkowania po wejściu w życie przepisów (tj. po 1 lipca 2022 r.) lub też po zakończeniu roku przy składaniu zeznania podatkowego. W przypadku zmiany formy opodatkowania w trakcie roku, z której mogli skorzystać podatnicy rozliczający się na zasadach ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, do 22 sierpnia 2022 r. należało złożyć do urzędu skarbowego stosowne oświadczenie. W tym przypadku konieczne było złożenie dwóch zeznań podatkowych, tj. PIT-28 z ryczałtu (dla przychodów osiągniętych od 1 stycznia 2022 do 30 czerwca 2022 r.) oraz PIT-36 (dla dochodów z okresu od 1 lipca 2022 do 31 grudnia 2022 r.). Z kolei podatnicy, którzy zdecydowali się na zmianę formy opodatkowania po zakończeniu roku podatkowego (tj. opodatkowani podatkiem liniowym lub ryczałtem), mogli rozliczyć cały rok 2022 na zasadach skali podatkowej. W tym przypadku przedsiębiorca mógł skorzystać np. ze wspólnego rozliczenia z małżonkiem. Należy jednak pamiętać, że w przypadku przejścia z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych na zasady ogólne konieczne jest zaprowadzenie (za cały 2022 r.) podatkowej księgi przychodów i rozchodów jako podstawy do ustalenia podstawy opodatkowania w skali.

Podsumowując ostatnie zmiany legislacyjne, jakie miały miejsce w związku z rozliczeniem podatkowym i składkowym, należy podkreślić, że częste modyfikacje przepisów, a z takimi mieliśmy do czynienia w ostatnim czasie, biorąc pod uwagę wprowadzenie Polskiego Ładu w styczniu 2022 r. oraz jego dwie kolejne nowelizacje

w lipcu 2022 oraz styczniu 2023, nie sprzyjają ani podatnikom, ani instytucjom rozliczeniowym. Nieustanne zmiany otoczenia prawnego sprawiają bowiem, że właściciele przedsiębiorstw mają niewiele czasu na zrozumienie mechanizmu działania i adaptację do nowych obciążeń i wymagań. Ogranicza to możliwości optymalizacji działań tych jednostek oraz zwiększa koszty (np. związane z koniecznością skorzystania z rad ekspertów), a także może wywoływać niechęć do obowiązującego systemu podatkowego. Niepewność otoczenia prawnego, w jakim przychodzi funkcjonować jednostkom gospodarczym, może też przekładać się na ich mniejszą skłonność do inwestowania w rozwój przedsiębiorstwa, co w skali kraju może hamować rozwój gospodarczy.

2.6.3. Ogólna ocena zmian podatkowych w ramach Polskiego Ładu

Zmiany wprowadzone do podatku dochodowego od osób fizycznych w ramach Polskiego Ładu obniżyły ciężar tego podatku jedynie podatnikom o najniższych i średnich dochodach, nie wyższych niż 10 tys. zł brutto miesięcznie. Tym samym zrealizowano cele reformy podatku dochodowego, zwiększając stopień jego progresywności⁷⁹. Wprowadzone przepisy wywołały jednak wiele kontrowersji, zwłaszcza w związku z nagłością ich wdrożenia i dużą częstotliwością modyfikacji przepisów (Polski Ład 1.0, 2.0 i 3.0). Reforma systemu podatkowego nie powinna bowiem opierać się jedynie na aktualnych potrzebach budżetowych, chęci realizacji politycznej strategii czy wypełniania obietnic wyborczych, lecz winna zostać poprzedzona głęboką analizą prawnopodatkową i społeczno-ekonomiczną oraz poddana konsultacjom społecznym, które zapewniłyby jej obywatelskie poparcie i zrozumienie. Pozwoliłoby to na uniknięcie błędów, nieścisłości, niejasności oraz niejednoznaczności przepisów, co zapobiegłoby konieczności wdrażania kolejnych modyfikacji naprawczych.

Warto wskazać, że Najwyższa Izba Kontroli (NIK) negatywnie oceniła przygotowanie przez Ministra Finansów projektu ustawy Polski Ład. Biorąc pod uwagę, że modyfikacje prawne, stanowiące największą od 30 lat zmianę systemu podatkowego, wprowadzane były w pośpiechu, nie można było się spodziewać, że nie wywołają one chaosu w systemie podatkowym. Niektóre przepisy były niejasne dla podatników (np. ulga dla klasy średniej), a inne niezgodne z dyrektywami unijnymi (tarcze antyinflacyjne, w ramach których część stawek VAT w 2022 r. była niższa od dopuszczalnego poziomu wynikającego z dyrektywy unijnej w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej). Wprawdzie w trakcie procesu legislacyjnego nad projektem ustawy Polski Ład Ministerstwo Finansów przyjęło prawie sto opinii dotyczących zmian systemu podatkowego, jednak znaczna większość z nich

79 A.E. Deresz, M.G. Podstawka, *Ocena zmian w podatku PIT wprowadzonych w 2022 roku w ramach „Polskiego Ładu”*, „Studia Ekonomiczne i Regionalne” 2024, t. 17, nr 1, s. 113–114.

wpłynęła pod koniec wyznaczonego (krótkiego) terminu, co znacznie skróciło czas na właściwą ich analizę, a to z kolei pozbawiło ministerstwo korzyści płynących z tego procesu. Wydłużenie czasu na przeanalizowanie zgłoszonych uwag mogłoby się przyczynić do przygotowania takich przepisów prawa, które nie wymagałyby późniejszych, licznych nowelizacji, czy wręcz konieczności uchylania wprowadzonych przepisów⁸⁰.

Istotną wadą zmian w ramach Polskiego Ładu, obok szybkości i chaotyczności ich wprowadzania, był niezwykle krótki czas na przygotowanie się podatników i płatników do zmian. *Vacatio legis* wynoszące zaledwie 38 dni nie daje szansy na dogłębne zapoznanie się ze zmianami, właściwe ich zrozumienie i odpowiednie przygotowanie się do ich wdrożenia. Warto podkreślić, że zachowanie odpowiednio długiego *vacatio legis* stanowi jedną z norm składających się na treść konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawa. Co więcej, również administracja podatkowa nie została właściwie przygotowana. Przyjęta przez Ministerstwo Finansów organizacja szkoleń w zakresie Polskiego Ładu nie sprzyjała, zdaniem NIK, rzetelnemu i terminowemu przygotowaniu pracowników i funkcjonariuszy Krajowej Administracji Skarbowej (KAS) do wdrożenia reformy. Szkolenia realizowane były wybiórczo, co spowodowało, że pracownicy urzędów skarbowych nie zostali wyposażeni w wiedzę dostateczną, aby móc udzielać podatnikom i płatnikom odpowiedniego wsparcia w realizacji przepisów. Wprawdzie prowadzone były działania informacyjno-edukacyjne z wykorzystaniem mediów, jednak – jak wynika z ustaleń NIK – połowa komunikatów była nadmiernie uproszczona i miała raczej charakter promocji niż rzetelnych informacji. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie oceniła zasadniczo jedynie zmiany podatkowe w ramach tarcz antyinflacyjnych. Ustalono, że zostały rzetelnie przygotowane oraz skutecznie wprowadzone⁸¹.

Stosunkowo skomplikowany i niejasny ogół przepisów prawnych w zakresie ustalania i poboru podatków był najbardziej odczuwalny dla przedstawicieli MŚP, ponieważ ze względów kosztowych nie zawsze sięgają oni po wsparcie doradców podatkowych. Oceniając jednak ogół zmian wdrożonych w ramach Polskiego Ładu 1.0, 2.0 i 3.0, należałoby stwierdzić, że ostatecznie udało się zniwelować większość powstałych w międzyczasie nieścisłości, a część wprowadzonych zmian działa na korzyść niektórych podatników, pozwalając im na obniżenie obciążeń podatkowych. Podsumowując te wątki, należy wskazać na najistotniejsze modyfikacje w podatku PIT dla przedsiębiorców, tj.:

- obniżenie stawki podatku w skali podatkowej z 17 do 12%;
- podwyższenie progu dochodów z 85 528 do 120 000 zł;
- podwyższenie kwoty wolnej od podatku z degresywnej kwoty 8000 zł do stałej kwoty 30 000 zł;

80 *Nielad w Polskim Ładzie uderzył w miliony podatników*, Konferencja Prasowa, 18.04.2024, Najwyższa Izba Kontroli, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/podatki-polski-lad-tarcze-antyinflacyjne.html> (dostęp: 10.08.2024).

81 *Ibidem*.

- wprowadzenie wielu dodatkowych proinnowacyjnych i prorozwojowych ulg podatkowych (np. na prototyp czy robotyzację);
- poszerzenie zakresu ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych;
- zlikwidowanie wprowadzonej ulgi dla klasy średniej;
- przywrócenie preferencyjnego opodatkowania dochodów osób samotnie wychowujących dzieci, które początkowo zostało usunięte;
- umożliwienie częściowego odliczenia składek na ubezpieczenie zdrowotne przez przedsiębiorców, którzy wybrali uproszczone formy opodatkowania.

Najbardziej problematyczne i nadal negatywnie odbierane przez przedsiębiorców jest rozliczenie składki na ubezpieczenie zdrowotne. Składka zdrowotna, która nie zmniejsza podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym lub może ją obniżyć tylko częściowo, sprawia, że w istocie wydatek składkowy staje się dochodem opodatkowanym. Co więcej, brak górnej granicy składki znacznie wpływa na ogólne obciążenie dochodów przedsiębiorców. Problemem jest również sukcesywne dążenie rządzących do większego skomplikowania przepisów. Zamiast upraszczać system podatkowy, tworzy się kolejne ulgi, zwolnienia oraz wyjątki od przepisów ogólnych. To powoduje, że administracja, edukacja oraz egzekwowanie podatków stają się bardziej skomplikowane i jednocześnie kosztowne.

Wybrane scenariusze i symulacje obciążeń podatkowych i parapodatkowych z uwzględnieniem zmian na przełomie lat 2022/2023 – wyliczenia oraz omówienie

3.1. Przykładowe scenariusze obciążeń podatkowo-składkowych przedsiębiorstwa prowadzonego w formie jednoosobowej działalności gospodarczej

W niniejszym rozdziale zaprezentowane zostały przykłady (symulacje obliczeniowe) obciążeń podatkowych i parapodatkowych (dla których główny komponent stanowią należności z tytułu składek społecznych ZUS, składki zdrowotnej, a także w szczególnych przypadkach tzw. daniny solidarnościowej) przedsiębiorców prowadzących działalność w formie jednoosobowej działalności gospodarczej.

Uwzględniono przede wszystkim obciążenia wynikające z wyboru przez przedsiębiorcę konkretnej formy opodatkowania lub formy prawnej prowadzonej działalności. W obliczeniach zostały pominięte te aspekty opodatkowania, które wykraczają poza podatek dochodowy (np. regulacje dotyczące VAT lub podatków majątkowych – od nieruchomości, od środków transportowych). Takie podejście pozwoliło na zachowanie przejrzystości dokonanych obliczeń, a zarazem na uwypuklenie istotnych różnic, jakie wynikają z wyboru przyjętej i preferowanej przez podatnika strategii podatkowej w analizowanych przykładach.

Praktyczny i obliczeniowy charakter przedstawianych symulacji pozwala zaprezentować, jak istotne jest prawidłowe prognozowanie zarówno przyszłych obciążeń podatkowych, jak i komplementarnych do nich obciążeń składkowych oraz innych danin o podobnym charakterze (np. daniny solidarnościowej). Z perspektywy decyzyjnej podatników i płatników klasyfikacja tych obciążeń i ich charakter mają często znaczenie drugoplanowe, a wiodące czynniki wywierające wpływ na proces decyzyjny to ich wysokość i ostateczne obciążenie ekonomiczne, jakie powodują dla danego przedsiębiorstwa.

Decyzje podejmowane w tym obszarze przez przedsiębiorców jeszcze na etapie planowania rozwoju firmy lub w początkowej fazie działalności zasadniczo rzutują na jej dalszy wynik finansowy w krótkim, średnim i długim okresie, a konsekwencje te mają przede wszystkim charakter oddziaływania długofalowego. Wysoce pożądane jest w tej sytuacji takie uwarunkowanie i zaplanowanie podejmowanej działalności biznesowej, które pozwoli jednocześnie prawidłowo wypełnić wszystkie obowiązki podatkowe i składkowe wynikające z przepisów prawa i osiągnąć minimalny wymiar zobowiązań z tych tytułów. Realizacja tego procesu jest jednym z elementów tzw. planowania podatkowego (*tax planning*)¹ i przyczynia się do lepszego wykorzystania zasobów finansowych przedsiębiorstwa, zwiększając tym samym jego przewagę konkurencyjną. Skuteczna realizacja tego procesu powinna zakładać jednocześnie prowadzenie działań zmierzających do zminimalizowania ryzyka prawnego i podatkowego oraz obniżenia wymiaru należności przy pomocy dostępnych instrumentów optymalizacji podatkowej i składkowej.

Prezentowane kalkulacje są w założeniu pewnymi modelami obliczeniowymi. Aby można je było łatwo i szeroko wykorzystać w praktyce, przyjęto następujące założenia i uproszczenia:

- prezentowane w scenariuszach składki społeczne ZUS wykazane w poszczególnych symulacjach zostały potraktowane jako należne, obliczone w prawidłowej wysokości i zapłacone. Było to konieczne, aby mogły na dalszym etapie podlegać odliczeniu od dochodu (przychodu) lub zaliczeniu do kosztów uzyskania przychodu. Przyjęto ponadto, że należna składka na te ubezpieczenia jest równa kwotowo w każdym miesiącu, a jej roczna wysokość jest iloczynem składek miesięcznych. W praktyce płacona jest ona miesięcznie, ale jej wysokość może zależeć od różnorodnych czynników (takich jak uwzględnione okresy przysługiwania przedsiębiorcy zasiłku chorobowego, różnice wynikające ze wzrostu składki r/r i inne specyficzne dla danego płatnika). Zauważyć też należy, że łączna wysokość tych składek może zostać dobrowolnie zmodyfikowana przez samego przedsiębiorcę, np. na skutek przyjęcia innej podstawy wymiaru tych składek – a więc obciążenie, jakie generują, może być uzależnione nie tylko od uwarunkowań narzuconych przez ustawodawcę, lecz także od decyzji samego przedsiębiorcy w zakresie, jaki dopuszczają przepisy prawa;
- analogicznie jak w poprzednim punkcie, wymiar należnej składki zdrowotnej został co do zasady zaprezentowany w kalkulacjach w rocznej wysokości jako jedna skumulowana i zagregowana kwota. Jej wysokości w poszczególnych miesiącach, które składają się na tę roczną kwotę, w praktyce są zwykle nierówne, ponieważ będące podstawą jej wymiaru dochody (po zmianach wprowadzonych ustawami tzw. Polskiego Ładu) osiągane przez przedsiębiorców też mają charakter zmienny. Zasadniczo celem takiego ujęcia jest uwidocznienie wpływu tej składki na działalność przedsiębiorcy w ogólnej strukturze obciążeń.

1 J. Wyciślik, *Optymalizacja podatkowa: legalne zmniejszanie obciążeń podatkowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 33.

Roczna składka w prawidłowy i najbardziej zbliżony do rzeczywistego sposób odzwierciedla i pokazuje skalę tego obciążenia, a jej całkowita wartość może w takim ujęciu zostać łatwo porównana z innymi hipotetycznymi scenariuszami obejmującymi odmienne formy opodatkowania lub działalności. W rzeczywistych obliczeniach, opartych na danych pochodzących z funkcjonujących przedsiębiorstw, na składkę zdrowotną mogą mieć wpływ czynniki właściwe dla danego przedsiębiorstwa (np. wiodąca działalność operacyjna) oraz przyjęte rozwiązania z zakresu rachunkowości i ewidencji operacji gospodarczych, takie jak różnice remanentowe lub korekty przychodu wprowadzane w trakcie okresu składkowego. Wykaz tych uwarunkowań ma charakter całkowicie otwarty i wynika z mnogości stanów faktycznych, które mogą podlegać takiej analizie;

- dla przedsiębiorców prowadzących samodzielnie i we własnym imieniu działalność gospodarczą rok podatkowy i rok składkowy przy wyliczaniu wymiaru składki zdrowotnej mogą nie pokrywać się i być przesunięte względem siebie o jeden miesiąc. To przesunięcie jest konsekwencją przyjętego przez ustawodawcę sposobu obliczania i rozliczania składki zdrowotnej. Szacując rzeczywiste obciążenie miesięczne, należy uwzględnić ten efekt i jego wpływ, jednocześnie konfrontując rzeczywiste wartości z obliczeniami, które mają charakter prognozy. Wyliczenie w prezentowanych przykładach należnej składki zakłada kalkulowanie jej na bazie zagregowanych kwot obejmujących całkowite obciążenie roczne, jakiemu podlega dany płatnik składek;
- w prezentowanych symulacjach przedsiębiorcy (w przeważającej większości jako osoby fizyczne prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą) lub przedsiębiorstwa prowadzone w innej formie (np. spółki jednoosobowe, którym poświęcono podrozdział 3.3) działają w zakresie uproszczonych i modelowych warunków. Ma to na celu maksymalne uwidocznienie kluczowych aspektów obliczeniowych i skoncentrowanie się na tych elementach kalkulacji, które są przydatne przy ocenie korzyści płynących z wyboru analizowanego wariantu i wad z nim związanych. Założono m.in., że osoby fizyczne nie osiągają innych dochodów z pozostałych źródeł i nie występują inne niewymienione okoliczności, które mogłyby wywierać istotny wpływ na wynik omawianej prognozy;
- rzeczywiste wyliczenia dokonywane w warunkach funkcjonujących przedsiębiorstw mogą wykazywać inne niż prezentowane wyniki, np. ze względu na indywidualne uwarunkowania gospodarcze i specyficzne okoliczności, w jakich funkcjonuje dany płatnik (np. korzysta z przysługujących mu zwolnień podatkowych, wykorzystuje ulgi w opłacaniu składek ZUS wynikające chociażby z braku konieczności opłacania przez danego przedsiębiorcę niektórych składek – na Fundusz Pracy, FGŚP i inne);
- obciążenia wyliczane są za cały analizowany okres (najczęściej 12-miesięczny) i w rzeczywistości mogą rozkładać się nierównomiernie podczas płatności częściowych (np. zaliczek miesięcznych, kwartalnych, składek miesięcznych) u danego przedsiębiorcy. To oznacza, że w poszczególnych sytuacjach może dojść do przejściowego powstania nadpłaty lub niedopłaty w pozycjach składowych

kalkulacji. Jest to zjawisko zupełnie naturalne i występuje w praktyce, a takie nadpłaty i niedopłaty z tytułu należności publicznoprawnych mogą powodować niedobory gotówki bądź jej nadwyżki (zapasy) w przedsiębiorstwach i wtórnie wywoływać dalsze konsekwencje, np. powstanie obowiązku zapłaty odsetek za zwłokę. Przyjętym w prezentowanych przykładach nadrzędnym założeniem jest uwzględnienie w kalkulacji ostatecznej (zagregowanej) i łącznej kwoty obciążeń obejmującej cały analizowany okres bez jej rozbicia na okresy częściowe;

- prognozowanie obciążeń podatkowo-składkowych dla podmiotów funkcjonujących w realnych warunkach rynkowych powinno być zawsze poprzedzone wnikliwą analizą ich otoczenia rynkowego, właściwą oceną stanu faktycznego, a na końcu sporządzeniem scenariuszy bazowych i alternatywnych oraz ostatecznym wyborem jednego z nich.

3.1.1. Podatek liniowy 19%

Podatek liniowy jest powszechnie wybieraną przez przedsiębiorców formą opodatkowania ze względu na jedną tzw. *płaską stawkę podatku*, która pozwala w łatwy sposób szacować przyszłe obciążenia podatkowe. Jednocześnie jest korzystny dla przedsiębiorców, którzy osiągają wysokie przychody i związane z nimi stosunkowo wysokie dochody, wykraczające poza próg podatkowy ustalony w art. 27 PIT (aktualnie jest to 120 tys. zł). Oceniając popularność tej formy opodatkowania, odwołać się można do analiz statystycznych udostępnionych przez Ministerstwo Finansów. Wynika z nich, że suma przychodów w roku 2018 (ostatnie prezentowane dane) wykazanych w deklaracjach PIT-36L (tj. formularzach stosowanych m.in. przy rozliczaniu działalności gospodarczej opodatkowanej podatkiem liniowym 19%) jest ponad trzykrotnie większa w porównaniu do przychodów wykazanych w deklaracjach PIT-36 (stosowanych w rozliczaniu działalności gospodarczej przy opodatkowaniu skalą podatkową). – 1,230,7 mld wykazano w deklaracjach PIT-36L, a 388,6 mld w PIT-36). Jednocześnie formularz PIT-36L złożyło prawie 4,5 razy mniej podatników niż deklarację PIT-36. W tabeli 3.1 zawarto zestawienie najistotniejszych wybranych danych w tym zakresie.

Tabela 3.1. Podstawowe statystyki według formularzy PIT na podstawie danych z 2018 r.

Deklaracja	Liczba podatników	Suma przychodów (mld zł)	Suma dochodów (mld zł)	Suma podatków (mld zł)
PIT-36	2 789 122	388,6	129,4	11,7
PIT-36L	629 305	1,230,7	168,3	29,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie P. Chrostek, J. Klejdysz, M. Skawiński, *Wybrane aspekty systemu podatkowo-składkowego na podstawie danych administracyjnych 2018*, MF Opracowania i Analizy 2022, nr 7.

Z kolei według udostępnionych przez Ministerstwo Finansów informacji za 2021 r. z danych PIT wynika, że przeciętny dochód, który wykazywali podatnicy dokonujący rozliczenia na formularzu PIT-36L wynosił 286 387,00 zł². Dane te zdają się potwierdzać trafność hipotezy, wedle której popularność podatku liniowego rośnie wraz ze zwiększeniem dochodów podatników prowadzących działalność gospodarczą. Podatek liniowy jest chętnie wybierany przez przedsiębiorców uzyskujących znaczne dochody z prowadzonej działalności gospodarczej, a jego zalety to prostota obliczeń i łatwość prognozowania przyszłych obciążeń podatkowych przez samych podatników ze względu na brak progów podatkowych i liniowy charakter samego obciążenia.

Wybór tej formy opodatkowania pozwala osiągnąć znaczne oszczędności względem podstawowej formy opodatkowania, tj. skali podatkowej. Dla średniego dochodu wynikającego z przeanalizowanych przez MF danych z deklaracji w 2021 r. – kwoty 286 387,00 zł, zakładając, że może ona odzwierciedlać rzeczywistą wysokość podstawy opodatkowania – hipotetyczny podatek w wariancie skali podatkowej obliczony byłby zgodnie z art. 27 PIT³ – 10 800 zł + (32% nadwyżki ponad 120 000 zł), czyli:

$$10\,800\text{ zł} + 32\% \times (286\,387,00\text{ zł} - 120\,000,00\text{ zł}) = 64\,043,84\text{ zł}$$

Po zaokrągleniu podatek do zapłaty wyniósłby zatem 64 044 zł, a alternatywnie, gdyby podatnik wybrał podatek liniowy, wówczas jego obciążenie podatkowe wyniosłoby tylko 54 414 zł (również po zaokrągleniu). Różnica wynosi 9630 zł, co stanowi w przybliżeniu 15% kwoty podatku obliczonego na zasadach ogólnych.

Wysokość podatku liniowego, podlegające mu źródła przychodów i zasady obliczania zostały zdefiniowane w art. 30c PIT. Zgodnie z brzmieniem ust. 1 tego przepisu podatek dochodowy od dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej lub działów specjalnych produkcji rolnej, z zastrzeżeniem art. 29 i 30 tejże ustawy (m.in. podatku od należności licencyjnych, podatku od dochodów z odsetek, źródeł nieujawnionych i innych), wynosi 19% podstawy obliczenia podatku.

Podatnik może dobrowolnie zadeklarować ten sposób rozliczenia, ale jest zobowiązany do złożenia właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego sporządzonego na piśmie oświadczenia o wyborze tego sposobu opodatkowania do 20 dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym został osiągnięty *pierwszy* przychód z tego tytułu w roku podatkowym, albo do końca roku podatkowego, jeżeli pierwszy taki przychód został osiągnięty w grudniu tego roku podatkowego.

2 Ministerstwo Finansów, Departament Podatków Dochodowych, *Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za 2021 rok*, <https://www.podatki.gov.pl/media/8908/informacja-pit-za-2021.pdf> (dostęp: 1.09.2023).

3 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2647 z późn. zm.

Dodatkowo przedsiębiorcy, którzy wybrali tę formę opodatkowania, mają możliwość pomniejszenia podstawy obliczenia podatku o zdefiniowany katalog odliczeń, takich jak: zapłacone składki na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne (w ramach określonego limitu, który jest zmienny w poszczególnych latach), wpłaty na indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego (tzw. IKZE) lub dokonane przez siebie darowizny (w zakresie limitu kwoty będącej równowartością 6% dochodu).

Jeśli chodzi o wymienione powyżej odliczenia, to w praktyce prawie zawsze u przedsiębiorców prowadzących działalność samodzielnie występuje realna możliwość pomniejszenia podstawy opodatkowania o składki ZUS, zarówno społeczne, jak i zdrowotne (w przysługującej części) – są to obowiązkowe ciężary ekonomiczne, które ponosi prawie każdy przedsiębiorca, jeżeli nie ma szczególnych uprawnień lub nie wystąpiły szczególne okoliczności faktyczne uprawniające do: zwolnienia, ulgi bądź niepodlegania obowiązkowi zapłaty (m.in. zbieg tytułów ubezpieczenia lub posiadanie statusu osoby niepełnosprawnej).

W celu pokazania skali obciążeń składkowych, jakim podlega przedsiębiorca z tytułu prowadzenia jednoosobowej pozarolniczej działalności gospodarczej, należy szczegółowo omówić i wyjaśnić sposób obliczania składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

Przedsiębiorcy oraz osoby z nimi współpracujące podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom rentowym i emerytalnym w myśl art. 6 ust. 1 pkt 5 u.s.u.s.⁴ (dalej także jako tzw. *ustawa systemowa*). W celu obliczenia tzw. podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia należy odwołać się do dyspozycji zawartej w art. 18 ust. 8 tejże ustawy. Podstawę wymiaru tych składek stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek. Wynagrodzenie to ogłaszane jest w Monitorze Polskim (Dzienniku Urzędowym) na dany rok kalendarzowy przez właściwego ministra ds. zabezpieczenia społecznego do końca poprzedniego roku kalendarzowego, w drodze obwieszczenia, wraz z kwotą ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składki.

Rozwijając powyższą definicję, trzeba zauważyć, że dla roku 2023 kwota ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe wynosiła 208 050 zł, a przyjęta do jej ustalenia kwota prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia – 6935 zł⁵. Analogiczne obwieszczenie dla roku 2022 wskazuje na kwotę ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne

4 Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 z późn. zm.

5 Obwieszczenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w roku 2023 oraz przyjętej do jej ustalenia kwoty prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia, M.P. z 2022 r., poz. 1014.

i rentowe wynoszącą 177 660 zł, a przyjęta do jej ustalenia kwota prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia to 5922 zł⁶.

Wspomniana powyżej kwota podstawy wymiaru składek jest kwotą wyjściową i bazową do ustalenia samodzielnie przez przedsiębiorcę kolejnych kwot częściowych dla danych składek na poszczególne ubezpieczenia – przy uwzględnieniu stóp procentowych wymienionych w art. 22 u.s.u.s.

Przyjmując zatem założenie, że dany przedsiębiorca opłaca składki za siebie w minimalnej przysługującej mu wysokości (bez prawa do stosowania ulg i zwolnień), kwoty składek dla poszczególnych lat po wyliczeniu i zaokrągleniu wynoszą:

- 1) 19,52% podstawy wymiaru – na ubezpieczenie emerytalne, tj.:
dla roku 2022 – $19,52\% \times 5922,00 \text{ zł} \times 60\% = 693,58 \text{ zł}$,
dla roku 2023 – $19,52\% \times 6935,00 \text{ zł} \times 60\% = 812,23 \text{ zł}$,
- 2) 8,00% podstawy wymiaru – na ubezpieczenia rentowe, tj.:
dla roku 2022 – $8\% \times 5922,00 \text{ zł} \times 60\% = 284,26 \text{ zł}$,
dla roku 2023 – $8\% \times 6935,00 \text{ zł} \times 60\% = 332,88 \text{ zł}$,
- 3) 2,45% podstawy wymiaru – na ubezpieczenie chorobowe, tj.:
dla roku 2022 – $2,45\% \times 5922,00 \text{ zł} \times 60\% = 87,05 \text{ zł}$,
dla roku 2023 – $2,45\% \times 6935,00 \text{ zł} \times 60\% = 101,94 \text{ zł}$.

W powyższym zestawieniu nie ma oddzielnie wyodrębnionej kwoty składki na ubezpieczenia wypadkowe. Wymaga ona osobnego omówienia, ponieważ jest liczona w odmienny sposób niż pozostałe i dodatkowo różnicowana dla poszczególnych grup działalności. Obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, a zatem również przedsiębiorcy prowadzący jednoosobowe działalności mają ustawowy obowiązek opłacania tej składki.

Jej wysokość zgodnie z art. 22 ust. 1 ustawy systemowej wynosi od 0,40 do 8,12% podstawy wymiaru i jest uzależniona od kilku czynników. W dalszej części tego przepisu (tj. ust. 2) znajduje się odesłanie do odrębnych przepisów o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, które różnicują zasady ustalania stopy procentowej składek na to ubezpieczenie. Właściwą w tej sytuacji do zastosowania jest ustawa o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych z dnia 30 października 2002 r.⁷ Dla prawidłowego określenia obowiązków ciążyących na przedsiębiorcy przy ustalaniu wysokości należnej składki na ubezpieczenie wypadkowe kluczowe są zapisy art. 28 tej ustawy.

Możliwe jest bowiem samodzielne ustalenie przez przedsiębiorcę stopy procentowej składki na to ubezpieczenie – jest ona wtedy zryczałtowana. W przypadku przedsiębiorców (płatników tych składek) zgłaszających do ubezpieczenia wypadkowego

6 Obwieszczenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 4 listopada 2021 r. w sprawie kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w roku 2022 oraz przyjętej do jej ustalenia kwoty prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia, M.P. z 2021 r., poz. 1056.

7 Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2189 z późn. zm.

co najmniej 10 ubezpieczonych ustalana jest zaś indywidualnie (jako iloczyn stopy procentowej specyficznej dla danej grupy działalności, która jest wykonywana, oraz przyjętego wskaźnika korygującego, ustalonego dla konkretnego płatnika składek). Przedsiębiorcy obciążeni są w takiej sytuacji dodatkowymi obowiązkami informacyjnymi (np. złożeniem ZUS IWA). Według danych statystycznych ZUS za 2019 r. formularz ten złożyło 187,1 tys. płatników⁸.

Płatnik składek, który zgłasza mniej niż 9 osób do tego ubezpieczenia (warunek ten spełniają również przedsiębiorcy prowadzący działalność samodzielnie), opłaca składkę w jednej wysokości, której stopa jest zryczałtowana (stała) i pozostaje niezmienna dla wszystkich płatników w obrębie danej grupy⁹. Mnożąc tę stopę przez podstawę wymiaru składek, uzyskamy żadaną kwotę składki, która podlega zapłacie.

Dla przedsiębiorców, którzy opłacają zryczałtowaną składkę na ubezpieczenie wypadkowe, jej wysokość wynosi 50% najwyższej stopy procentowej ustalonej na dany rok składkowy dla poszczególnych grup działalności.

W ujęciu kwotowym od 1 kwietnia 2019 r. jest to 1,67% podstawy wymiaru, a więc dla roku 2022 jej wysokość to 59,34 zł, a dla roku 2023 – 69,49 zł¹⁰. Tę wartość przyjęto dla przykładowych obliczeń poszczególnych obciążeń składkowych w prezentowanych symulacjach.

Przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą poza składkami wymienionymi powyżej są obowiązani opłacać składkę na dodatkowe fundusze, w tym na Fundusz Pracy, Fundusz Solidarnościowy oraz w szczególnych przypadkach na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (FGŚP) i Fundusz Emerytur Pomostowych. Należności z tych tytułów opłaca się w jednej składce razem z należnościami za ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne. Wyliczanie tych składek podlega odrębnym przepisom. Dla obliczeń prognozowanych obciążeń składkowych przyjęto najczęściej spotykane wartości składek opłacanych wśród przedsiębiorców prowadzących działalność na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) – tj. obowiązujących dla grupy przedsiębiorców prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą osobiście i we własnym imieniu (często określanych jako tzw. samozatrudnionych – nazwa ta jednak nie wydaje się do końca właściwa i nie oddaje w prawidłowy sposób charakteru i formy prawnej tej działalności).

W tabeli 3.2 zaprezentowano zestawienie minimalnych obowiązujących składek ZUS dla przedsiębiorców, którzy nie korzystają z uprawnień do opłacania składek preferencyjnych lub korzystania z innych ulg. Obliczenia dotyczą lat 2022 i 2023, czyli tych, w których zaczęły funkcjonować przepisy tzw. Polskiego Ładu.

8 E. Karczewicz, A. Milczarska, *Płatnicy składek na ubezpieczenie wypadkowe, którzy za 2019 rok złożyli Informację ZUS IWA*, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2020.

9 B. Gudowska, J. Strusińska-Żukowska (red.), *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych: komentarz*, wyd. 2, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014, art. 22, Nb 6.

10 P. Szewiotta, *Wyższe należności do ZUS w 2023 r. i nowi płatnicy*, „Rzeczpospolita” 29.12.2022, <https://www.rp.pl/zus/art37687231-wyzsze-naleznosci-do-zus-w-2023-r-i-nowi-platnicy> (dostęp: 21.10.2024).

Tabela 3.2. Zestawienie obowiązujących składek ZUS w latach 2022–2023 (tzw. duży ZUS)

Ubezpieczenie lub fundusz	Emerytalne	Rentowe	Wypadkowe	Chorobowe (dobrowolne)	Fundusz Pracy i Fundusz Solidarnościowy
Kwota składki 2023 r. (zł)	812,23	332,88	69,49	101,94	101,94
Kwota składki 2022 r. (zł)	693,58	284,26	59,34	87,05	87,05

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.zus.pl (dostęp: 21.10.2024).

W praktyce przedsiębiorcy często rezygnują z opłacania składki chorobowej (tj. na ubezpieczenie chorobowe), która jest dobrowolna, co pozwala obniżyć wysokość obciążeń składkowych z tytułu składek ZUS. Inne przyczyny nieopłacania tej składki to np. posiadanie alternatywnego ubezpieczenia komercyjnego, które może być lepiej dopasowane do potrzeb danego ubezpieczonego, lub też całkowita i świadoma rezygnacja z takiej ochrony ubezpieczeniowej. W tabelach 3.3 oraz 3.4 przedstawiono warianty składek miesięcznych i kalkulację składek rocznych dla poszczególnych lat przy uwzględnieniu opłacania składki chorobowej lub rezygnacji z niej.

Tabela 3.3. Zagregowana kwota składki na ubezpieczenia społeczne łącznie za rok 2023 (tzw. duży ZUS)

Wariant ubezpieczenia chorobowego	Kwota miesięczna (zł)	Kwota roczna (zł)*
Z dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym	1 418,48	17 021,76
Bez dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego	1 316,54	15 798,48

* Prezentowana kwota roczna zakłada, że składka za rok kalendarzowy wynosi dwunastokrotność składki miesięcznej. W praktyce składka płatna w styczniu jest składką, której wysokość dotyczy grudnia roku poprzedniego, a więc kwota ta jest nieznacznie niższa. Dla przejrzystości obliczeń i ich prezentacji przyjęto wariant stosowany powyżej. Taki sposób kalkulacji nie zaburza w sposób istotny dalszych obliczeń oraz pozwala lepiej zilustrować i przedstawić ich sposób i procedurę. Wysokość składek społecznych jest dla każdego przedsiębiorcy wyliczana oddzielnie, może przyjmować różne wartości w zależności od specyficznych uwarunkowań – np. okresów niezdolności do pracy, i będzie się różnić od przyjętych wyżej szacunków.

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 3.4. Zagregowana kwota składki na ubezpieczenia społeczne łącznie za rok 2022 (tzw. duży ZUS)

Wariant ubezpieczenia chorobowego	Kwota miesięczna (zł)	Kwota roczna (zł)*
Z dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym	1 211,28	14535,36
Bez dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego	1 124,23	13490,76

* Jak w tabeli 3.3.

Źródło: obliczenia własne.

Dla przedstawionych w tym rozdziale symulacji obciążeń przy obliczeniach wykorzystano składki ZUS w wysokości zaprezentowanej jak w tabelach 3.3 i 3.4. Jest to najczęściej występująca przeciętna wysokość składek dla przedsiębiorców opłacających składki za samych siebie, a zatem to dobry punkt wyjścia do prowadzenia dalszych analiz i obliczeń.

Należy w tym miejscu wspomnieć o istniejących preferencjach i przysługujących ulgach, takich jak możliwość obniżenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe do 30% minimalnego wynagrodzenia dla osób rozpoczynających wykonywanie działalności (tj. art. 18a ustawy systemowej), oraz innych ułatwieniach i uproszczeniach przewidzianych przez ustawodawcę, np. uldze na start lub rozwiązaniu „mały ZUS plus”. Są to jednak warianty szczególne, przeznaczone tylko dla niektórych grup przedsiębiorców¹¹. Wprawdzie ich stosowanie znacznie obniża poziom obciążeń składkowych, ale należy pamiętać, że odbywa się to kosztem zmniejszenia lub całkowitego wyłączenia z ochrony ubezpieczeniowej danego płatnika, co w konsekwencji może doprowadzić do pozbawienia go wielu świadczeń (których łączna wartość może przekroczyć sumę zapłaconych składek). Nie należy przy podejmowaniu decyzji o wyborze takiej preferencji lub skorzystaniu z ulgi kierować się wyłącznie szacowanymi oszczędnościami, ale trzeba uwzględnić również możliwe ryzyko.

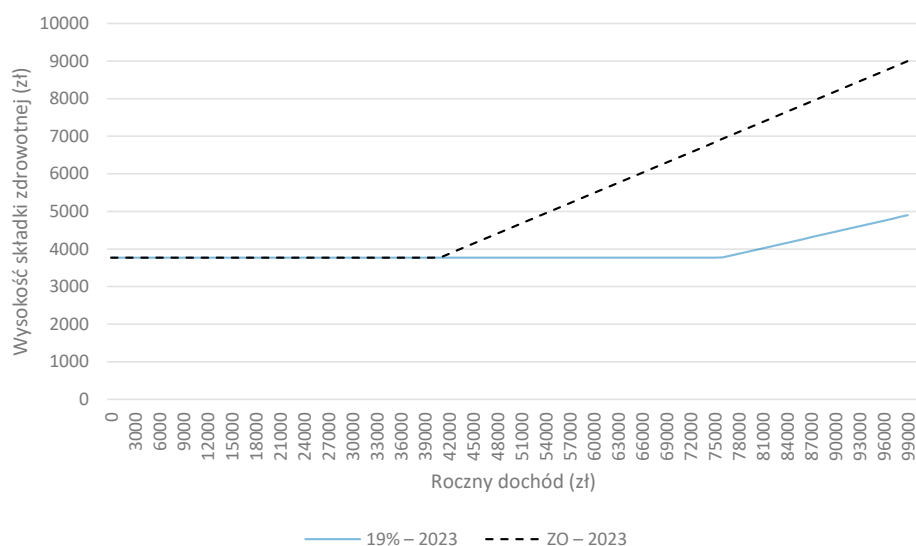
Składki społeczne ZUS są ważną, lecz niejedyną częścią obciążeń składkowych, jakie ponosi przedsiębiorca w związku z wykonywaną działalnością. Polski Ład wprowadził dodatkowy i pracochłonny obowiązek obliczania i odprowadzania proporcjonalnej składki zdrowotnej w zmienionej, nowej formule. Do końca 2021 r. wysokość składki zdrowotnej opłacanej przez przedsiębiorcę prowadzącego działalność gospodarczą opodatkowanego na zasadach art. 30c PIT (tj. podatku liniowego 19%) pozostawała stała w każdym miesiącu. Od 2022 r. nastąpiły kluczowe zmiany w tym obszarze. Wysokość składki na ubezpieczenie zdrowotne dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą reguluje art. 79a

11 A. Powołowski, M. Szczepaniec, A. Kociotek-Pęksa, *Wsparcie dla przedsiębiorców na gruncie prawa*, [w:] *Wsparcie dla przedsiębiorców: aspekty: prawny, ekonomiczny i społeczny*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021.

u.ś.o.z.¹² Dla przedsiębiorców rozliczających podatek dochodowy na zasadach liniowych wynosi 4,9% podstawy wymiaru składki, jednak nie mniej niż kwota odpowiadająca 9%:

- 1) minimalnego wynagrodzenia obowiązującego w pierwszym dniu roku składkowego w przypadku składki obliczanej od miesięcznej podstawy jej wymiaru;
- 2) iloczynu liczby miesięcy w roku składkowym i minimalnego wynagrodzenia obowiązującego w pierwszym dniu tego roku składkowego, w przypadku składki obliczanej od rocznej podstawy jej wymiaru.

W 2022 r. ta składka nie mogła być niższa niż 3250,80 zł rocznie (270,90 zł miesięcznie) a dla 2023 r. odpowiednio 3769,20 rocznie (314,10 zł miesięcznie)¹³. Oznacza to, że nie przewidziano górnego limitu, jaki może osiągnąć wymiar tej składki, natomiast dolny jest zdefiniowany i stały. Na wykresach 3.1 i 3.2 pokazano wysokości składki zdrowotnej dla lat 2022 i 2023 w zależności od dochodu i w odniesieniu do wybranej formy opodatkowania (**19%** – podatek liniowy ze składką zdrowotną proporcjonalną 4,9% lub **ZO** – zasady ogólne ze składką zdrowotną 9%).

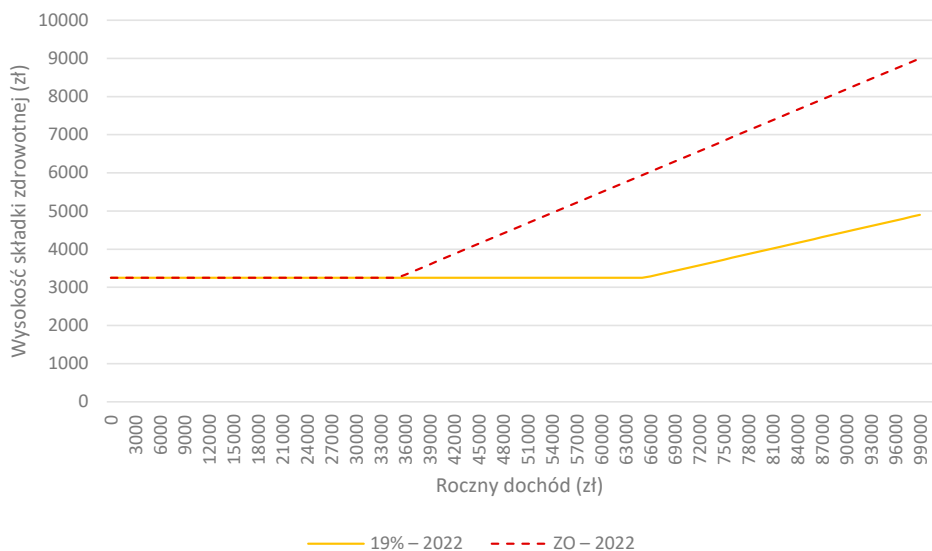

Wykres 3.1. Zależność rocznej składki zdrowotnej od poziomu dochodów w roku 2023

Źródło: obliczenia własne.

12 Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2561 z późn. zm.

13 P. Mikuła, I. Leśniewska, *Rozliczenie składki zdrowotnej za rok 2022*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2023, rozdział 1.2: *Podatek wg skali, podatek liniowy oraz podatek od dochodów z kwalifikowanych praw własności intelektualnej (IP Box) a składka zdrowotna*.

Wykres 3.2. Zależność rocznej składki zdrowotnej od poziomu dochodów w roku 2022

Źródło: obliczenia własne.

W przypadku podatku liniowego roczna składka zdrowotna dla przykładowego przedsiębiorcy prowadzącego jednoosobową pozarolniczą działalność gospodarczą w 2022 r. przekracza minimalny próg 3250,80 zł przy dochodzie 66 342,86 zł, a dla 2023 r. minimalny próg 3769,20 zł przy dochodzie 76 922,45 zł. Obciążenia nie rosną więc z tego tytułu liniowo w całej funkcji dochodu.

Płynie stąd naturalny wniosek, że jeżeli każdego kolejnego roku minimalna podstawa wymiaru składki wzrośnie (a taka sytuacja prawdopodobnie zaistnieje ze względu na zmianę poziomu minimalnego wynagrodzenia, które zwykle corocznie wzrasta), to podnosić się będzie poziom dochodu, od którego składka będzie liczona proporcjonalnie, a nie ryczałtowo, co zwiększy obciążenia składkowe przedsiębiorców mających małe dochody. Należy przy tym uwzględnić specyfikę obliczania roku składkowego i roku podatkowego, które nie pokrywają się i są przesunięte względem siebie o jeden miesiąc.

W ramach tzw. Polskiego Ładu 1.0 nie istniała możliwość zaliczenia do kosztów uzyskania przychodu jakiegokolwiek części tej składki, jednak przepisy zostały na skutek powszechnej krytyki tego rozwiązania złagodzone wraz z kolejnymi nowelizacjami i część zapłaconej składki może aktualnie zostać zaliczona do kosztów przedsiębiorcy.

Poniżej zaprezentowano dwie symulacje, których celem jest prognoza obciążeń podatkowych i składkowych dla przedsiębiorcy jednoosobowego działającego w ramach zaproponowanych założeń.

Symulacja 1

Założenia:

- podatnik prowadzący działalność gospodarczą wybrał opodatkowanie podatkiem liniowym – tj. 19%;
- osiąga roczne przychody z tej działalności w wysokości 520 000 zł netto, a jego roczne koszty uzyskania przychodu to 350 000 zł (netto) bez uwzględnienia w tej kwocie składek ZUS;
- opłaca tzw. duży ZUS (wraz ze składką na Fundusz Pracy), ale bez dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego;
- do kosztów uzyskania przychodu zaliczona zostanie maksymalna wysokość zapłaconej składki zdrowotnej zgodnie z art. 30c ust. 2 pkt 2 PIT – tj. 8700 zł dla roku 2022 i 10 200 zł dla 2023¹⁴;
- przedsiębiorca nie uzyskuje dochodów z innych źródeł.

W tabeli 3.5 zestawiono kluczowe elementy i wyliczenia dla kolejnych kroków kalkulacji.

Tabela 3.5. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 1

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
1	Przychód (roczny)	520 000 zł	
2	Koszty uzyskania przychodu (roczne)	350 000 zł	
3	Dochód roczny (przychód – koszty)	170 000 zł	
4	Prognozowana składka zdrowotna (roczna)	(170 000 – 13 490,76) × 4,9% = 7668,95 zł	(170 000 – 15 798,48) × 4,9% = 7555,87 zł
5	Zapłacone składki ZUS społeczne i Fundusz Pracy (12 × 1,124,23 zł / 12 × 1,316,54 zł)	13 490,76 zł	15 798,48 zł
6	Limit odliczenia składki zdrowotnej ZUS od podatku (wymieniony w art. 30c ust. 2 pkt 2 PIT)	8700 zł	10 200 zł
7	Dochód pomniejszony o składki ZUS zdrowotne (do limitu) i składki społeczne	148 840,29 zł	146 645,65 zł
8	Podatek PIT 19% (po zaokrągleniu)	28 280 zł	27 863 zł

Źródło: obliczenia własne.

14 Zgodnie z obwieszczeniem Ministra Finansów z dnia 12.12.2022 r. w sprawie wysokości kwoty składki na ubezpieczenie zdrowotne zaliczanej do kosztów uzyskania przychodów lub odliczanej od dochodu, w roku 2023, M.P. z 2022 r., poz. 1238.

Prezentowane kwoty podatku zostały zaokrąglone zgodnie z regułą zawartą w art. 63 §1 Ordynacji podatkowej¹⁵, a więc w taki sposób, że końcówki kwot wynoszące mniej niż 50 groszy pomija się, a końcówki kwot wynoszące 50 i więcej groszy podwyższa do pełnych złotych. Udział procentowy i kwoty poszczególnych obciążeń podatkowych i składkowych w ogólnej kwocie stanowiącej całość ponoszonych przez przedsiębiorcę obciążeń przedstawiono w tabeli 3.6.

Tabela 3.6. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych
– symulacja 1

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok			
		2022		2023	
		Kwota (zł)	Udział %	Kwota (zł)	Udział %
9	Składki społeczne ZUS	13 490,76	27,29	15 798,48	30,85
10	Składka zdrowotna 4,9%	7668,95	15,51	7555,87	14,75
11	Podatek dochodowy PIT	28 280	57,20	27 863	54,40
12	Razem	49 439,71	100,00	51 217,35	100,00

Źródło: obliczenia własne.

Znając ostateczną wysokość obciążeń, można wyliczyć tzw. *efektywną stopę obciążeń* dla przedsiębiorcy w poszczególnych latach. Dla potrzeb niniejszych symulacji stopę tę zdefiniowano jako sumę rocznego podatku dochodowego należnego do zapłaty oraz roczną sumę składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne podzieloną przez całość dochodu osiągniętego przez przedsiębiorcę w danym roku z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej, a więc jest to udział tych obciążeń w uzyskanym dochodzie. Wynik prezentowany jest w procentach.

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2022} = \frac{49\,439,71 \text{ zł}}{170\,000 \text{ zł}} \times 100\% = 29,08\%$$

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2023} = \frac{51\,217,35 \text{ zł}}{170\,000 \text{ zł}} \times 100\% = 30,13\%$$

Oznacza to, że przy założonym powyżej dochodzie obciążenia wzrosły w 2023 r. w porównaniu z rokiem 2022 o kwotę 1777,64 zł, a efektywna stopa obciążeń – o 1,05%. Zjawisko to wynika przede wszystkim z rosnącej co roku wysokości

15 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2383.

składki na ubezpieczenia społeczne ZUS. To ona jest w powyższej sytuacji głównym powodem wzrostu kwoty obciążeń. Choć sama prognozowana składka zdrowotna i podatek w ujęciu kwotowym są niższe w kolejnych latach, to łączna suma obciążeń jest z tego powodu wyższa.

Uzyskany rezultat obliczeń stanowi również potwierdzenie powszechnej i dominującej opinii wśród przedsiębiorców (szczególnie prowadzących działalność w niewielkich rozmiarach lub rozpoczynających jej prowadzenie), że składki ZUS stanowią dla nich istotne obciążenie, a ich wzrost jest dla wielu przedsiębiorców zbyt gwałtowny¹⁶. Co więcej, kiedy zsumuje się zapłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne zaprezentowane w powyższym przykładzie, łączne obciążenie z tego tytułu będzie stanowiło prawie połowę ogólnej kwoty obciążeń.

Symulacja 2 przedstawia prognozę obciążeń przy uwzględnieniu zmodyfikowanych parametrów dochodu (założono, że nastąpił jego wzrost).

Symulacja 2

Założenia:

- podatnik prowadzący działalność gospodarczą wybrał opodatkowanie podatkiem liniowym;
- osiąga roczne przychody netto z tej działalności w wysokości 1 300 000 zł netto, a jego roczne koszty uzyskania przychodu to 200 000 zł (netto) bez uwzględnienia w tej kwocie składek ZUS;
- opłaca tzw. duży ZUS (wraz ze składką na Fundusz Pracy) – kalkulacja zakłada po dwa warianty na każdy rok (z ubezpieczeniem chorobowym lub bez);
- do kosztów uzyskania przychodu zaliczona zostanie maksymalna wysokość zapłaconej składki zdrowotnej zgodnie z art. 30c ust. 2 pkt 2 PIT – 8700 zł dla roku 2022 i 10 200 zł dla 2023¹⁷;
- przedsiębiorca nie uzyskuje dochodów z innych źródeł.

Zasadnicza różnica między symulacją 1 a 2 polega przede wszystkim na znacznie większym poziomie dochodu, jaki osiąga przedsiębiorca w przypadku symulacji 2. Należy zatem postawić hipotezę, że będzie on uzyskiwał dodatkowe korzyści ze względu na wybór korzystnego dla niego opodatkowania w formie podatku liniowego. Jego konstrukcja sprzyja podatnikom osiągającym dochody w skali roku przekraczające pierwszy próg skali podatkowej¹⁸. Sekwencja wykonywania obliczeń i ich zasada jest podobna jak w symulacji 1, a w tabeli 3.7 przedstawiono wyniki kalkulacji zbiorczo.

16 M. Rzemek, *Galopujące wskaźniki dobijają biznes*, „Rzeczpospolita”, 16.05.2022, <https://archiwum.rp.pl/artukul/1473295-Galopujace-wskazniki-dobijaja-biznes.html> (dostęp: 21.10.2024).

17 Zgodnie z obwieszczeniem Ministra Finansów z dnia 12.12.2022 r. w sprawie wysokości kwoty składki na ubezpieczenie zdrowotne zaliczanej do kosztów uzyskania przychodów lub odliczanej od dochodu, w roku 2023, M.P. z 2022 r., poz. 1238.

18 J. Marciniuk (red.), *Podatek dochodowy od osób fizycznych. Komentarz*, wyd. 18, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, art. 9a, Nb 32.

Tabela 3.7. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 2

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok			
		2022		2023	
1	Czy podlega pod ubezpieczenie chorobowe ZUS?	NIE	TAK	NIE	TAK
2	Zapłacone składki ZUS społeczne i Fundusz Pracy	13 490,76 zł	14 535,36 zł	15 798,48 zł	17 021,76 zł
3	Prognostowana składka zdrowotna (roczna)	53 238,95 zł	53 187,77 zł	53 125,87 zł	53 066 zł
4	Przychód pomniejszony o KUP, składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne (do wysokości limitu)	1 077 809,24 zł	1 076 764,64 zł	1 074 001,52 zł	1 072 778,24 zł
5	Należny podatek PIT 19% (po zaokrągleniu)	204 784 zł	204 585 zł	204 060 zł	203 828 zł
6	Danina solidarnościowa (po zaokrągleniu)	3112 zł	3071 zł	2960 zł	2911 zł
7	Suma obciążeń (PIT + ZUS + składka zdrowotna + danina solidarnościowa) – po zaokrągleniu	274 626 zł	275 379 zł	275 945 zł	276 827 zł
8	Efektywna stopa obciążeń	24,97%	25,03%	25,09%	25,17%

Źródło: obliczenia własne.

W powyższym przykładzie podatnik ze względu na uzyskiwanie znacznych dochodów, przekraczających 1 mln zł, zobowiązany jest do opłacenia daniny solidarnościowej w wysokości 4% podstawy jej obliczenia, zgodnie z art. 30h ustawy PIT.

W analizowanym przykładzie nadwyżka powyżej kwoty dochodów 1 mln zł została pomniejszona o wysokość zapłaconych składek społecznych oraz składki zdrowotnej do przysługującego limitu w danym roku. Danina solidarnościowa nie

jest zryczałtowaną formą podatku, ale odrębną należnością publicznoprawną, która powinna zostać samodzielnie obliczona oraz wykazana w deklaracji jej dotyczącej (DSF-1)¹⁹.

Z obliczeń pokazanych w tabeli wynika, że podobnie jak w symulacji 1, obciążenia łączne wzrosły w roku 2023 w porównaniu z rokiem 2022, przy takich samych parametrach przychodu i kosztów jego uzyskania r/r. Wynika to głównie z różnic w kwotach składek społecznych ZUS w poszczególnych latach (w 2023 r. nastąpił ich wzrost).

Jednak odmiennie niż w symulacji 1, w tym przypadku składki społeczne ZUS stanowią niewielką część obciążeń, a głównym komponentem obciążeń wpływającym na ich wysokość jest podatek PIT, a w drugiej kolejności: proporcjonalna składka zdrowotna. Danina solidarnościowa wystąpiła, ale jest raczej pomijalna w aspekcie całości, ponieważ przyjęta do jej obliczenia nadwyżka dochodów w niewielkim tylko stopniu przekroczyła 1 mln zł. Zdecydowany w porównaniu z symulacją 1 spadek efektywnej stopy obciążeń o około 5% wynika, po pierwsze, z wyboru podatku liniowego jako przyjętej formy rozliczenia, a po drugie, ze skali dochodu i w odniesieniu do niego zmniejszonego udziału składek ZUS społecznych. Przykład ten dobrze obrazuje osiąganie dodatkowych pożytków ze względu na wybór korzystnej w tym wypadku formy opodatkowania podatkiem liniowym.

3.1.2. Skala podatkowa (tzw. zasady ogólne)

Podatnicy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą, w myśl art. 9a PIT, jeżeli nie wybiorą innej szczególnej formy opodatkowania, muszą opłacać podatek dochodowy na zasadach określonych w art. 27 PIT – tj. podlegają skali podatkowej (są to tzw. zasady ogólne). Opodatkowanie na zasadach ogólnych jest podstawową metodą przyjętą w stosunku do przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej prowadzonej przez osoby fizyczne²⁰.

Podatek wynosi wariantowo w zależności od osiąganych dochodów albo 12%, albo 32%. Dla podstawy opodatkowania mniejszej niż 120 000 zł jest to 12% minus kwota zmniejszająca podatek, która po wprowadzeniu tzw. Polskiego Ładu i jego ostatecznych nowelizacjach w latach 2022 i 2023 wynosi 3600 zł. Dla podstawy opodatkowania przekraczającej 120 000 zł podatek wynosi 10 800 zł + 32% nadwyżki ponad tę kwotę.

Aby zobrazować oddziaływanie w praktyce tej formy opodatkowania na wysokość obciążeń podatkowych i składowych, którym podlega przedsiębiorca, posłużono się praktycznym przykładem wskazanym poniżej (symulacja 3). Aby jeszcze lepiej

19 W. Modzelewski (red.), *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, wyd. 20, Warszawa 2023, art. 30h.

20 J. Marciniuk, *Podatek dochodowy od osób fizycznych...*, art. 9a, Nb 1.

przedstawić to oddziaływanie, wybrano kwoty przychodu i kosztów uzyskania przychodu identyczne jak w symulacji 1, dla podatnika wybierającego opodatkowanie podatkiem liniowym. Pozwoliło to na lepszą analizę otrzymanych wyników, porównanie i wskazanie istotnych różnic przy zmianie formy opodatkowania na skalę podatkową (jeśli przedsiębiorca rozważa taką zmianę w kolejnych latach).

Symulacja 3

Założenia:

- podatnik prowadzący działalność gospodarczą opodatkowany jest skalą podatkową;
- osiąga roczne przychody netto z tej działalności identyczne jak w symulacji 1, tj. 520 000 zł, a jego roczne koszty uzyskania przychodu to 350 000 zł (netto) bez uwzględnienia w tej kwocie składek ZUS;
- opłaca tzw. duży ZUS (wraz ze składką na Fundusz Pracy), ale bez dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego;
- nie uzyskuje dochodów z innych źródeł.

Wyliczenia dla tego wariantu przedstawiono w tabeli 3.8.

Tabela 3.8. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 3

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
1	Przychód (roczny)	520 000 zł	
2	Koszty uzyskania przychodu (roczne)	350 000 zł	
3	Dochód (roczny)	170 000 zł	
4	Zapłacone składki ZUS społeczne i FP ($12 \times 1124,23 \text{ zł} / 12 \times 1316,54 \text{ zł}$)	13 490,76 zł	15 798,48 zł

Źródło: obliczenia własne.

Składki społeczne ZUS są identyczne jak dla przedsiębiorcy w symulacji 1. Przedsiębiorca dodatkowo postanowił obniżyć maksymalnie swoje obciążenia z tytułu tych składek i świadomie rezygnuje z dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego.

Istotna różnica pojawia się w sposobie wyliczenia składki zdrowotnej i jej kalkulacji. Przedsiębiorcy opłacający podatek w skali mają obowiązek opłacać składkę zdrowotną, ale podlegają innym zasadom niż podatnicy opłacający podatek liniowy. Składka zdrowotna dla nich wynosi nie 4,9, lecz 9% podstawy wymiaru. To oznacza, że podlegają z tego tytułu znacznie większym obciążeniom, co wykazane zostało już we wcześniejszej części rozdziału. Dodatkowo zapłacona składka nie podlega odliczeniu ani od dochodu, ani od podatku (inaczej niż dla podatku liniowego). Tak samo jak przy podatku liniowym, obowiązują minimalne wartości składki, które pozostają stałe aż do osiągnięcia pewnego progu dochodowego. Oznacza to,

że niezależnie od tego, czy dany przedsiębiorca uzyskuje dochody, równoważy przychody z kosztami czy ponosi straty, będzie podlegać w każdej sytuacji obowiązkowi zapłacenia składki zdrowotnej z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

Wobec tego, jeśli podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne – którą co do zasady jest dochód z działalności gospodarczej uzyskany w miesiącu poprzedzającym miesiąc, za który opłacana jest składka – w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia obowiązującego w pierwszym dniu roku składkowego, to podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne za ten miesiąc stanowi ta kwota (tj. odpowiednio w roku 2022 – 3010,00 zł i 3490,00 zł w 2023 r., a zatem składka odpowiednio wyniesie 270,90 zł i 314,10 zł)²¹.

Dla skali podatkowej roczna składka zdrowotna dla przedsiębiorcy prowadzącego jednoosobową pozarolniczą działalność gospodarczą w 2022 r. przekracza minimalny próg 3250,80 zł przy dochodzie 36 120,00 zł, a w 2023 r. – minimalny próg 3769,20 zł przy dochodzie 41 880,00 zł.

Poniżej przedstawiono sposób kalkulacji prognozowanej wysokości składki zdrowotnej dla poszczególnych lat, uwzględniając przysługujące płatnikowi tej składki zmniejszenie jej podstawy o zapłacone składki społeczne ZUS:

- dla roku 2022 składka wyniesie: $(170\ 000\ \text{zł} - 13\ 490,76\ \text{zł}) \times 9\%$, czyli 14 085,83 zł;
- dla roku 2023 składka wyniesie: $(170\ 000\ \text{zł} - 15\ 798,48\ \text{zł}) \times 9\%$, czyli 13 878,14 zł.

Obniżenie kwoty wysokości składki zdrowotnej (o 207,69 zł) w kolejnym roku przy tym samym poziomie przychodów i kosztów ich uzyskania, wynika ze zwiększenia wysokości minimalnych składek społecznych ZUS, jakie przedsiębiorca ma obowiązek opłacać, a które zmniejszają podstawę wymiaru składki zdrowotnej. Wobec tego można zauważyć, że przy tym samym poziomie dochodu wzrost obciążeń z tytułu składek społecznych jest w niewielkim stopniu kompensowany przez spadek wysokości składki zdrowotnej. Ten wpływ należy jednak uznać za mało istotny.

Odmienne niż w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego podatkiem liniowym będzie wyglądać odliczenie składki zdrowotnej od dochodu. Przy skali podatkowej ustawodawca nie przewidział takiej możliwości i składka ta jest po prostu dla przedsiębiorcy oddzielnym i dodatkowym obciążeniem publicznoprawnym, które choć jest w ujęciu ekonomicznym wydatkiem, to w żadnym stopniu nie może być uznane za koszt, ani w sensie podatkowym, ani w rozumieniu rachunkowym.

Kontynuując obliczenia, wykonano kolejne kroki kalkulacji, które zaprezentowano w tabeli 3.9.

21 B. Tomaszewska, *Rozliczenie składki zdrowotnej 2023*, Stan prawny na 10 maja 2023 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2023, s. 24.

Tabela 3.9. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 3 cd.

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
5	Prognozowana składka zdrowotna (roczna)	14 085,83 zł	13 878,14 zł
6	Zapłacone składki ZUS społeczne i FP ($12 \times 1,124,23 \text{ zł} / 12 \times 1,316,54 \text{ zł}$)	13 490,76 zł	15 798,48 zł
7	Dochód pomniejszony o składki ZUS (tylko składki społeczne)	156 509,24 zł	154 201,52 zł

Źródło: obliczenia własne.

Mając na uwadze art. 27 PIT, należy stwierdzić, że obliczenie podatku dla podanych powyżej wartości dochodu (pomniejszonego o zapłacone składki społeczne ZUS) musi uwzględniać tzw. próg podatkowy; po zaokrągleniu podatek przyjmuje postać zaprezentowaną w tabeli 3.10.

Tabela 3.10. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 3 cd.

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
8	Podatek PIT (po zaokrągleniu)	22 483 zł	21 744 zł

Źródło: obliczenia własne.

Udziały i kwoty poszczególnych obciążeń podatkowych i składkowych dla poszczególnych okresów przedstawiono w tabeli 3.11.

Tabela 3.11. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 3

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok			
		2022		2023	
		Kwota (zł)	Udział %	Kwota (zł)	Udział %
9	Składki społeczne ZUS	13 490,76	26,95	15 798,48	27,47
10	Prognozowana składka zdrowotna 9%	14 085,83	28,14	13 878,14	28,26
11	Podatek dochodowy PIT	22 483	44,91	21 744	44,27
12	Razem	50 059,59	100,00	51 420,62	100,00

Źródło: obliczenia własne.

Na tym etapie można już wyliczyć efektywne stopy obciążeń, które wynoszą:

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2022} = \frac{50\,059,59 \text{ zł}}{170\,000 \text{ zł}} \times 100\% = 29,45\%$$

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2023} = \frac{51\,420,62 \text{ zł}}{170\,000 \text{ zł}} \times 100\% = 30,25\%$$

Z powyższych obliczeń wynika, że efektywna stopa obciążeń wzrosła w 2023 r. w porównaniu z rokiem 2022 o 0,8%, co odpowiada wzrostowi o kwotę 1361,03 zł przy podanych założeniach. Wobec tego również przy opodatkowaniu na zasadach ogólnych łączna kwota obciążeń podatkowo-składkowych wskazuje na taki sam kierunek zmian (wzrost) w kolejnym roku, jak przy opodatkowaniu podatkiem liniowym.

Interesujące ze względu na analizę końcowych wniosków jest zestawienie poszczególnych obciążeń dla takich samych kwot przychodu i kosztów jego uzyskania i porównanie przedsiębiorców opodatkowanych skalą podatkową i podatkiem liniowym (tj. danych z przeprowadzonych symulacji 1 i 3). Przyjęto następujące oznaczenia:

- przedsiębiorca opodatkowany podatkiem liniowym 19% oznaczony jest jako „Podatnik A”;
- przedsiębiorca opodatkowany skalą podatkową oznaczony jest jako „Podatnik B”.

Udział procentowy poszczególnych składników obciążeń podatkowych i paropodatkowych w każdym roku zaprezentowano w tabeli 3.12.

Tabela 3.12. Zestawienie obciążeń dla podatnika A i B w poszczególnych latach

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok			
		2022		2023	
		Podatnik A	Podatnik B	Podatnik A	Podatnik B
1	Składki społeczne ZUS (%)	27,29	26,95	30,85	27,47
2	Składka zdrowotna (%)	15,51	28,14	14,75	28,26
3	Podatek dochodowy PIT (%)	57,20	44,91	54,40	44,27
4	Efektywna stopa obciążeń (%)	29,08	29,45	30,13	30,25

Źródło: obliczenia własne.

Jak można zauważyć w tabeli 3.12, różny w poszczególnych przypadkach jest udział zapłaconej składki zdrowotnej w całości kwoty obciążeń dla poszczególnych wariantów. Efekt ten nie oddziałuje jednak silnie na całkowitą efektywną stopę obciążeń dla podatników A i B, ponieważ jest kompensowany przez korzyści wynikające z wyboru odmiennej formy opodatkowania, w tym kwoty zmniejszającej podatek i wynikającej z niej tzw. kwoty wolnej od podatku (tj. kwoty zmniejszającej podatek) przy zastosowaniu skali podatkowej.

Kiedy przyjmie się dopuszczalne w naszym przykładzie uproszczenie, że kwota dochodu danego przedsiębiorcy to jego przychód pomniejszony o koszty uzyskania, z powyższej analizy wynika, że kwota około 170 000 zł jest tą kwotą graniczną, przy której efektywna stopa obciążeń dla podatników A i B jest zbliżona i poszczególne efekty składowe dla obu form opodatkowania się kompensują, dając porównywalny i podobny rezultat końcowy.

W analizowanych przykładach kwota dochodu oscylująca wokół poziomu 170 000 zł jest kwotą, dla której obciążenia podatkowe lub składkowe równoważą się przy wariacie rozliczeniu podatnika na zasadach ogólnych w porównaniu z wariantem rozliczenia podatnika na zasadach art. 30c PIT – tj. podatku liniowego 19%.

Można postawić przy tym hipotezę, że wzrost dochodów spowoduje wzrost opłacalności podatku liniowego i spadek opłacalności wyboru skali podatkowej, co wykaże następną symulacja.

Innym ciekawym wnioskiem jest fakt, że pojawienie się wraz z tzw. Polskim Ładem nowej formuły składki zdrowotnej liczonej proporcjonalnie spowodowało w realnych warunkach działalności spadek progu dochodu dla opłacalności podatku liniowego. Zakładając, że hipotetycznie składka byłaby jednakowa dla przedsiębiorców opodatkowanych liniowo i na zasadach ogólnych, analiza jej wpływu na opłacalność danej formy opodatkowania byłaby pomijalna. W sytuacji różnych podstaw jej wyliczenia (4,9 oraz 9%) występuje zjawisko polegające na tym, że skala podatkowa szybciej przestaje być opłacalna niż wynikałoby to z prostej kalkulacji samego podatku i jego porównania. Zostanie to wykazane w obliczeniach znajdujących się poniżej.

Obliczenie wpływu wprowadzenia proporcjonalnej składki zdrowotnej na wysokość opłacalnego progu dochodowego przy zmianie formy opodatkowania na alternatywną

Założono, że jedynym obciążeniem, jakiemu podlega hipotetyczny przedsiębiorca prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą, jest to ponoszone z tytułu podatku dochodowego obliczonego zgodnie z art. 9a w związku z art. 27 i 30c PIT.

Modelowy przedsiębiorca może zatem rozważać tylko wybór między skalą podatkową w obecnym kształcie (12 i 32% od nadwyżki ponad 120 000 zł) lub stawką płaską 19%. Rozważono szczególny przypadek rocznego dochodu (dla uproszczenia – bez odliczeń składek ZUS) w wysokości 212 307 zł.

Obciążenia w tych wariantach, uwzględniając tylko podatek, zaprezentowano w tabeli 3.13.

Tabela 3.13. Hipotetyczny próg dochodu dla przykładowego porównania form opodatkowania według art. 27 i 30c PIT

Lp.	Dochód	Podatek liniowy	Skala podatkowa
1	212 307 zł	$212\,307 \times 19\% = 40\,338 \text{ zł}$	$10\,800 + (212\,307 - 120\,000) \times 32\% = 40\,338 \text{ zł}$

Źródło: obliczenia własne.

Jak widać, dla wskazanej kwoty dochodu kwota podatku jest równa w obu przypadkach, co oznacza, że powyżej tego dochodu korzystniejszy będzie podatek liniowy, a poniżej rekomendowana jest skala podatkowa. Jednak po dodaniu do powyższej kwoty dodatkowego obciążenia z tytułu składki zdrowotnej i uwzględnieniu, że w 2023 r. można odliczyć od dochodu kwotę 10 200 zł (kiedy jest się przedsiębiorcą opodatkowanym liniowo, na skali podatkowej nie ma takiej możliwości), suma i rozkład obciążeń wyglądają zupełnie inaczej. Dodatkowo dla porównania uwzględniono w kalkulacji drugi wariant dochodu wynoszący 153 070 zł, celowo ustalony w tej wysokości (por. tabela 3.14).

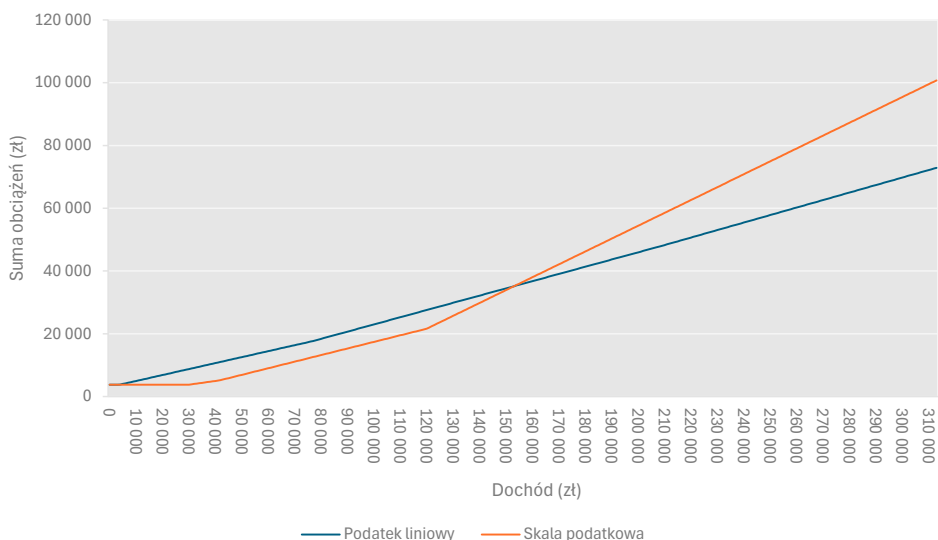
Tabela 3.14. Hipotetyczne obciążenia z tytułu składki zdrowotnej i podatku obliczonego według art. 27 i 30c PIT

Lp.	Pozycja	Obliczenia dla dochodu wynoszącego 212 307 zł	Obliczenia dla dochodu wynoszącego 153 070 zł
1	Dochód	212 307 zł	153 070 zł
2	Hipotetyczna składka zdrowotna dla podatnika liniowego	$212\,307 \text{ zł} \times 4,9\% = 10\,403,04 \text{ zł}$	$153\,070 \text{ zł} \times 4,9\% = 7500,43 \text{ zł}$
3	Hipotetyczna składka zdrowotna dla podatnika na zasadach ogólnych	$212\,307 \text{ zł} \times 9\% = 19\,107,63 \text{ zł}$	$153\,070 \text{ zł} \times 9\% = 13\,776,30 \text{ zł}$
4	Dochód po pomniejszeniu o składkę zdrowotną (do limitu) dla podatnika liniowego	202 107,00 zł	145 569,27 zł
5	Podatek dochodowy 19% (po zaokrągleniu)	38 400 zł	27 658,00 zł
6	Podatek na zasadach ogólnych (po zaokrągleniu)	40 338 zł	$10\,800 + (153\,070 - 120\,000) \times 32\% = 21\,382 \text{ zł}$
7	Suma obciążeń dla podatnika liniowego (podatek + składka zdrowotna)	48 803,37 zł	35 158,43 zł
8	Suma obciążeń dla podatnika na zasadach ogólnych (podatek + składka zdrowotna)	59 495,63 zł	35 158,30 zł

Źródło: obliczenia własne.

Z powyższych obliczeń wynika, że przy kwocie dochodu 150 070 zł obciążenia łączne (podatek + składka zdrowotna) zrównują się dla przedsiębiorców opodatkowanych liniowo i według skali podatkowej. Kwoty nie będą nigdy równe ze względu na metodę zaokrąglania podatku do pełnych złotych, podczas gdy składka zdrowotna jest płacona również z groszami.

Na wykresie 3.3 zaprezentowano skalę łącznych obciążeń z tytułu podatku PIT dla przedsiębiorców opodatkowanych według art. 27 i 30c PIT oraz składki zdrowotnej (z uwzględnieniem odliczenia dla podatników liniowych) w przedziale dochodu od 0 do 306 000 zł. Orientacyjny punkt przecięcia na wykresie znajduje się, zgodnie z wyliczeniami przedstawionymi wyżej, w okolicy dochodu 154 070 zł.

Wykres 3.3. Łączne obciążenia z tytułu podatku dochodowego i składki zdrowotnej dla przedsiębiorców opodatkowanych według art. 27 i 30c PIT

Źródło: obliczenia własne.

Wniosek z tego jest dość nieoczywisty, ponieważ uzyskane wyniki wskazują na to, że choć składka zdrowotna obniża dochody przedsiębiorców i stanowi duże obciążenie, to jednocześnie umieszcza próg opłacalności zastosowania opodatkowania podatkiem liniowym aż o 59 237 zł niżej niż wynikałoby to z samego prognozowanego obciążenia podatkowego, jeśli występowałoby samodzielnie. Należy wziąć pod uwagę, że te obliczenia są odpowiednie dla roku 2023 (uwzględniają limit odliczenia składki zdrowotnej w wysokości 10 200 zł), a jednocześnie, aby uprościć założenia modelu, nie zawierają fakultatywnych odliczeń, np. składek społecznych ZUS.

Obniżenie progu opłacalności podatku liniowego wynika z odmiennego sposobu liczenia składki zdrowotnej dla przedsiębiorców opodatkowanych tym podatnikiem i podatkiem na zasadach ogólnych. To jest bezpośrednią przyczyną

obniżenia tego progu na korzyść metody opodatkowania opisanej w art. 30c PIT. Alternatywnie, gdyby składka zdrowotna była liczona identycznie dla obu form opodatkowania, wówczas ten efekt nie wystąpiłby, ponieważ obciążenie to równomiernie zwiększało całość obciążeń podatkowo-składkowych w obu prezentowanych scenariuszach.

Jako kolejny przykład zostanie przedstawiony scenariusz, w którym przedsiębiorca osiąga wysokie dochody, będąc opodatkowany na zasadach ogólnych (tj. skali podatkowej).

Symulacja 4

Założenia:

- podatnik prowadzący działalność gospodarczą opodatkowany jest skalą podatkową, osiąga roczne przychody z tej działalności w wysokości 2 mln zł netto, a jego roczne koszty uzyskania przychodu to 350 tys. zł (netto) bez uwzględnienia składek ZUS;
- opłaca tzw. duży ZUS (wraz z składką na Fundusz Pracy), ale bez dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego;
- nie uzyskuje dochodów z innych źródeł.

Algorytm obliczeń poszczególnych pozycji jest analogiczny jak w przykładach wcześniejszych, pominięto więc opis poszczególnych kroków, przedstawiając tylko końcowe wyliczenia w tabeli 3.15.

Tabela 3.15. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 4

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
1	Przychód (roczny)	2 mln zł	
2	Koszty uzyskania przychodu (roczne)	350 000 zł	
3	Dochód	1 650 000 zł	
4	Zapłacone składki ZUS społeczne i FP (12 x 1124,23 zł / 12 x 1 316,54 zł)	13 490,76 zł	15 798,48 zł
5	Prognozowana składka zdrowotna 9%	147 285,83 zł	147 078,14 zł
6	Podatek PIT (po zaokrągleniu)	496 083 zł	495 344 zł
7	Danina solidarnościowa (po zaokrągleniu)	25 460 zł	25 368 zł
8	Suma obciążeń (PIT + ZUS + składka zdrowotna + danina solidarnościowa) – po zaokrągleniu	682 319,59 zł	683 588,62 zł

Źródło: obliczenia własne.

Z uwagi na dochody znacznie przekraczające 1 mln zł przedsiębiorca ma także obowiązek opłacać daninę solidarnościową. Do wyliczenia jej podstawy uwzględniono zapłacone składki społeczne (bez uwzględnienia zdrowotnej). Wobec tego:

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2022} = \frac{682\,319,59 \text{ zł}}{1\,650\,000 \text{ zł}} \times 100\% = 41,35\%$$

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2023} = \frac{683\,588,62 \text{ zł}}{1\,650\,000 \text{ zł}} \times 100\% = 41,43\%$$

Z analizy tej wynika, że przy zastosowaniu skali podatkowej efektywna stopa obciążeń podatkowo-składkowych gwałtownie wzrasta w przypadku dużych dochodów i staje się wyjątkowo nieopłacalna. W powyższym przykładzie przedsiębiorca powinien rozważyć zmianę formy opodatkowania na bardziej korzystną, co pozwoliłoby mu uzyskać wymierne oszczędności podatkowe i zwiększyć ostateczny zysk z prowadzonej działalności.

Przykład ten w zestawieniu z poprzednimi kalkulacjami pokazuje, jak istotne jest dokonanie prawidłowego wyboru przez przedsiębiorcę w zakresie formy opodatkowania prowadzonej przez niego działalności i jakie powoduje to konsekwencje w długim okresie (zarówno negatywne, jak i pozytywne).

Dobrowolna zmiana przez podatnika formy opodatkowania w ciągu roku jest niemożliwa (jednorazowy wyjątek od tej zasady został wprowadzony przez ustawodawcę w roku 2022)²², podobnie jak niemożliwe do zniwelowania mogą okazać się skutki błędnego lub pochopnego i nieprzemyślanego wyboru formy opodatkowania. W konsekwencji wysokie obciążenia podatkowo-składkowe mogą negatywnie wpłynąć na wiele kluczowych wskaźników finansowych, takich jak zyskowność firmy, płynność finansowa, a w skrajnym przypadku może dojść do realizacji wariantu, w którym wyczerpią się środki finansowe, z uwagi na ich definitywne wykorzystanie celem uregulowania wymagalnych danin publicznoprawnych, i nastąpi trwała utrata płynności finansowej. Należy to uznać za scenariusz negatywny i wysoce niepożądany.

3.1.3. Zryczałtowany podatek dochodowy od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne

Przedsiębiorcy, którzy rozważają wybór formy opodatkowania i dla których istotne są takie aspekty, jak:

- łatwość prowadzenia ewidencji księgowej i podatkowej;
- łatwość prognozowania przyszłych i bieżących obciążeń podatkowych i składkowych;
- prowadzenie działalności o niewielkiej skali komplikacji;
- brak istotnej możliwości optymalizacji kosztów w swoim przedsiębiorstwie;

22 A. Kolek, O. Sobolewski, *Podatek dochodowy od osób*, [w:] *Korekty w Polskim Ładzie: likwidacja ulgi dla klasy średniej, odliczenia składki zdrowotnej, obniżona stawka PIT do 12% i inne kluczowe zmiany*, Stan prawny: czerwiec 2022, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022, sekc. 9. Zmiana opodatkowania w trakcie roku podatkowego.

często wybierają rozliczenie podatkiem zryczałtowanym na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (u.z.p.d.o.f.)²³.

Podatnicy będący przedsiębiorcami mogą w myśl przepisów przywołanych wyżej opłacać podatek dochodowy albo w formie karty podatkowej, albo tzw. ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Po zasadniczej i bardzo szerokiej zmianie tej ustawy w 2022 r., w ramach pakietu ustaw tzw. Polskiego Ładu, karta podatkowa nie jest już możliwa do wyboru jako odrębna forma opodatkowania dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność. Jej użyteczność w analizie jako oddzielnego wariantu opodatkowania jest niewielka z tego względu, że w praktyce mogą ją stosować wyłącznie przedsiębiorcy kontynuujący działalność. Takie podmioty mają już dane źródłowe pozwalające oszacować ich bieżące i prognozowane obciążenia podatkowe i paropodatkowe, a ewentualna decyzja, która skłoniłaby ich do rezygnacji z tej formy, jest nieodwracalna i ostateczna.

Prowadząc zatem rozważania i analizując poszczególne scenariusze opodatkowania na podstawie tych przepisów, trzeba stwierdzić, że istotne z praktycznego punktu widzenia znaczenie ma jedynie ryczałt od przychodów ewidencjonowanych (wyłącznie w ograniczonej części dotyczącej przedsiębiorców). Warto dodać, że sama ustawa ma zastosowanie w szczególnych przypadkach, np. do przychodów osób duchownych lub wybranych przychodów uzyskanych w określony sposób, choćby ze sprzedaży przetworzonych w sposób inny niż przemysłowy produktów roślinnych i zwierzęcych, a także z najmu.

Ustawa, która obowiązuje w obecnym kształcie, pozwala na opodatkowanie bardzo szerokiego zakresu działalności, które może prowadzić przedsiębiorca, oferując jednocześnie wiele stawek podatkowych i różnorodność podmiotów gospodarczych, jakie mogą podlegać opodatkowaniu. Działalność może być prowadzona samodzielnie, ale też np. w formie spółki cywilnej osób fizycznych, spółki cywilnej osób fizycznych i przedsiębiorstwa w spadku lub spółki jawnej osób fizycznych.

Wykaz wyłączeń znajduje się w art. 8 u.z.p.d.o.f. Jest to tzw. negatywny katalog przesłanek, przy czym wystąpienie każdej z nich powoduje, że opodatkowanie w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych jest niedopuszczalne²⁴. Obejmuje on m.in. podatników prowadzących apteki, kantory, handlujących częściami i akcesoriami do pojazdów mechanicznych, wytwarzających wyroby akcyzowe oraz szereg sytuacji, które mogłyby w założeniu stanowić próbę ominięcia opodatkowania, takich jak zmiana formy wykonywania działalności samodzielnie przez małżonka na działalność prowadzoną samodzielnie przez drugiego małżonka bądź świadczenie usług na rzecz byłego lub obecnego pracodawcy, w zakresie odpowiadającym czynnościom, które podatnik wykonywał w roku poprzedzającym rok podatkowy bądź wykonywał lub wykonuje w bieżącym roku podatkowym (zbliżone, choć nie

23 Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2540 z późn. zm.

24 A. Kaźmierski (red.), *Podatki 2022*, wyd. 20, Wolters Kluwer, Meritum, Warszawa 2022, s. 397.

identyczne regulacje w odniesieniu do świadczenia usług dla poprzedniego pracodawcy znajdują się też np. w art. 9a ust. 3 ustawy PIT, w części dotyczącej wyłączenia stosowania podatku liniowego).

Gdyby ustawa nie zawierała powyższych ograniczeń, wówczas w oczywisty sposób mogłoby to powodować, że część podatników, np. po przekroczeniu limitu 2 mln EUR stanowiącego górną granicę przychodów dla podatnika opłacającego podatek w tej formie, praktycznie bezproblemowo mogłoby dalej taką działalność kontynuować, choćby z pomocą małżonka podatnika, co wprost przeczy istocie i celowi ustanawiania przez ustawodawcę takiego limitu (byłoby to sztuczne ograniczenie, jeżeli można by je w tak łatwy sposób ominąć). Podatnicy chcący wybrać tę formę rozliczenia powinni zawsze szczegółowo analizować przesłanki zawarte w ustawie i zweryfikować, czy nie występują okoliczności wykluczające możliwości zastosowania przez nich tej formy opodatkowania lub czy w trakcie roku nie utracili prawa do niej.

W kolejnej symulacji rozważono hipotetyczną działalność przedsiębiorcy, który wykonuje wolny zawód mieszczący się w zakresie definicji legalnej art. 4 ust. 1 pkt 11 u.z.p.d.o.f. (czyli np. tłumacz wykonujący zawód osobiście w ramach pozarolniczej działalności gospodarczej). Poniżej zaprezentowano kalkulację obciążeń, jakim podlega taki hipotetyczny przedsiębiorca.

Symulacja 5

Założenia:

- podatnik prowadzący działalność gospodarczą wybrał opodatkowanie ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych;
- osiąga roczne przychody z tej działalności w wysokości 170 tys. zł netto;
- opłaca tzw. duży ZUS bez składki na ubezpieczenie chorobowe;
- nie uzyskuje dochodów z innych źródeł.

Inaczej niż w przypadku skali podatkowej lub podatku liniowego, wybór właściwej stawki podatkowej w odniesieniu do ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych nie jest uzależniony od woli samego podatnika, ale warunkowany przez charakter i rodzaj wykonywanych czynności bądź świadczonych usług. Ponieważ zawód tłumacza wykonywany w taki sposób jak w przytoczonym przykładzie – tj. zgodnie z treścią definicji legalnej zawartej w ustawie – spełnia kryteria ustawowe tzw. wolnego zawodu, przedsiębiorca powinien opodatkować swoje dochody z tej działalności podatkiem w wysokości 17% przychodów.

Wybór stawki podatkowej nie jest rzeczą tak trywialną i oczywistą w każdym przypadku, niestety w praktyce często sama ustawa nasuwa wątpliwości interpretacyjne, co może powodować niepewność u podatnika dokonującego kwalifikacji oraz przyporządkowania właściwej stawki podatkowej. Może to powodować powstanie dodatkowego ryzyka podatkowego u konkretnego podatnika – wynikającego np. z wyboru zaniżonej stawki – i w konsekwencji skutkować przyszłymi ewentualnymi zobowiązaniami z tytułu zaległości podatkowych.

Powyższe ryzyko podatkowe można jednak (przynajmniej częściowo) ograniczyć, a w polskim prawie podatkowym istnieje wiele możliwości jego minimalizacji. Podatnicy mają do wyboru różne ścieżki postępowania, takie jak skorzystanie z interpretacji ogólnej ministra właściwego ds. finansów, uzyskanie indywidualnej interpretacji podatkowej czy zastosowanie się do tzw. utrwalonej praktyki interpretacyjnej, lub jeszcze bardziej zaawansowane metody, np. uzyskanie opinii zabezpieczającej. Opisane w tym przykładzie ryzyko błędnego opodatkowania można znacznie zmniejszyć, uzyskując np. indywidualną interpretację podatkową, w której organ podatkowy potwierdzi ostatecznie prawidłowość stanowiska bądź wykluczy wybór proponowanej przez podatnika stawki²⁵.

Obciążenia podatkowo-składkowe i elementy składowe kalkulacji dla symulacji 5 zaprezentowano w tabeli 3.16.

Tabela 3.16. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 5

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
1	Przychód (roczny)	170 000 zł	170 000 zł
2	Koszty uzyskania przychodu (roczne)	Brak (nieuwzględniane)	Brak (nieuwzględniane)

Źródło: obliczenia własne.

Na początku należy przyjąć i wyjaśnić założenie dotyczące braku kosztów uzyskania przychodu. Co do zasady przedsiębiorcy ponoszą wydatki (mogące stanowić koszty uzyskania przychodu) związane z prowadzoną przez siebie działalnością. Jednak ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne w art. 12 ust. 2 wskazuje na to, że podatek zryczałtowany, o którym mowa w ust. 1 (tj. ryczałt od przychodów ewidencjonowanych), pobiera się bez pomniejszania przychodu o koszty uzyskania. W praktyce gospodarczej często występują sytuacje, w których koszty ponoszone przez przedsiębiorcę, ze względu na charakter wykonywanych usług, są pomijalne, a niedogodności związane z zakazem odliczania kosztów są niwelowane przez niższe stawki podatku i równoważą brak możliwości zaliczania tych wydatków do kosztów uzyskania przychodu (tzw. KUP).

W analizowanym przykładzie prawdopodobna i możliwa w rzeczywistych warunkach wydaje się sytuacja, w której tłumacz ponosi niewielkie koszty prowadzonej działalności, a nawet jeśli ponosi, to i tak w praktyce nie mogłyby one zostać zaliczone do kosztów uzyskania przychodu ze względu na ich osobisty charakter

25 K. Biernacki, *Podatkowe uwarunkowania decyzji przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2019, s. 38.

(np. okulary²⁶ lub wygodne meble zwiększające komfort realizowania tłumaczeń, lecz stanowiące jednocześnie wyposażenie miejsca zamieszkania). Stąd w poniższej kalkulacji przyjęto, że takie koszty nie występują lub nie są uwzględniane. Będzie to miało również korzystny wpływ na uwydatnienie w prognozie obciążeń cech właściwych tej formie opodatkowania.

Przedsiębiorcy korzystający z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych opłacają, podobnie jak przedsiębiorcy opodatkowani na zasadach ogólnych lub liniowo, składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne. Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne jest taka sama jak dla osób, które są opodatkowane skalą podatkową bądź podatkiem liniowym.

Istnieją jednak różnice w poszczególnych elementach, które wynikają z nieuwzględnienia kosztów uzyskania przychodu przy wyliczeniu podstawy opodatkowania (gdy zastosowano tę formę opodatkowania). Jedną z nich jest np. pomniejszanie przychodu o wysokość składki należnej na Fundusz Pracy. Zgodnie z art. 81 ust. 2 u.s.o.z. przychód u danego przedsiębiorcy może zostać pomniejszony tylko o kwotę opłaconych składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe, jeżeli nie zostały zaliczone do kosztów uzyskania przychodów. Tym samym wykładnia tego przepisu wskazuje na to, że nie ma możliwości pomniejszenia przychodu o składkę na Fundusz Pracy ani jej zaliczenia do kosztów w przypadku przedsiębiorców opodatkowanych ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych ze względu na ustawowy zakaz odliczania takich kosztów.

Inaczej niż w pozostałych formach opodatkowania kształtuje się również sposób wyliczenia należnej składki zdrowotnej. W przypadku ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych jest ona względnie stała, zróżnicowana jedynie poziomem uzyskiwanych przez przedsiębiorcę przychodów. Poniżej przedstawiono jej wysokość dla lat 2022 i 2023²⁷.

Dla 2022 r.:

- jeśli roczny przychód był mniejszy niż 60 000 zł, to składka wynosiła 335,94 zł;
- jeśli roczny przychód był w zakresie od 60 000 zł do 300 000 zł, to składka wynosiła 559,89 zł;
- jeśli roczny przychód był większy niż 300 000 zł, to składka wynosiła 1 007,81 zł.

Dla 2023 r.:

- jeśli roczny przychód był mniejszy niż 60 000 zł, to składka wynosi 376,16 zł;
- jeśli roczny przychód był w zakresie od 60 000 zł do 300 000 zł, to składka wynosi 626,93 zł;
- jeśli roczny przychód był większy niż 300 000 zł, to składka wynosi 1 128,47 zł.

Mając podane kwoty składek dla poszczególnych zakresów przychodu, można uwzględnić je w kalkulacji, co zaprezentowano w tabeli 3.17.

26 Por. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 3 października 2018 r. – II FSK 3070/16, LEX.

27 P. Miкуła, I. Leśniewska, *Rozliczenie składki zdrowotnej za rok 2022...*, sekc. 1.4. Składka zdrowotna u ryczałtowców.

Tabela 3.17. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 5 cd.

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
3	Zapłacone składki ZUS społeczne i Fundusz Pracy (FP) (12 × 1124,23 zł / 12 × 1316,54 zł)	13 490,76 zł	15 798,48 zł
4	Składki ZUS podlegające odliczeniu (bez FP)	12 446,16 zł	14 575,20 zł
5	Prognozowana składka zdrowotna (roczna)	6718,68 zł (12 × 559,89 zł)	7523,16 zł (12 × 626,93 zł)

Źródło: obliczenia własne.

Przedsiębiorcy rozliczającemu się ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych przysługuje od 2022 r. prawo do odliczenia połowy zapłaconej składki zdrowotnej od przychodu, a zatem:

- dla 6718,68 zł zapłaconej w 2022 r. składki 50% tej kwoty wynosi 3359,34 zł,
- dla 7523,16 zł zapłaconej w 2023 r. składki 50% tej kwoty wynosi 3761,58 zł.

W kolejnym kroku wyliczono prognozowany podatek i całkowitą sumę obciążeń dla podatnika (tabela 3.18).

Tabela 3.18. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 5 cd.

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
6	Kwota odliczenia 50% składki zdrowotnej	3359,34 zł	3761,58 zł
7	Podstawa naliczenia ryczałtu	154 194,50 zł	151 656,29 zł
8	Podatek 17% (po zaokrągleniu)	26 213 zł	25 782 zł
9	Suma obciążeń (podatek + składki ZUS społeczne (bez FP) + składka zdrowotna)	46 422,44 zł	49 103,64 zł

Źródło: obliczenia własne.

Udział procentowy poszczególnych składników w sumie obciążeń zaprezentowano w tabeli 3.19.

Tabela 3.19. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 5

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok			
		2022		2023	
		Kwota (zł)	Udział %	Kwota (zł)	Udział %
1	Składki społeczne ZUS	13 490,76	29,06	15 798,48	31,17
2	Składka zdrowotna	6 718,68	14,47	7 523,16	15,32
3	Podatek 17%	26 213	56,47	25 143	52,21
4	Razem	46 422,44	100,00	49 103,64	100,00

Źródło: obliczenia własne.

Wobec tego dla podatnika rozliczającego się ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych efektywne stopy obciążeń wynoszą:

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2022} = \frac{46\,422\,\text{zł}}{170\,000\,\text{zł}} \times 100\% = 27,31\%$$

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2023} = \frac{49\,103,64\,\text{zł}}{170\,000\,\text{zł}} \times 100\% = 28,88\%$$

Głównym składnikiem ponoszonych obciążeń w prognozowanym scenariuszu dla przedsiębiorcy rozliczającego się ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych jest podatek, który stanowi ponad połowę całej sumy obciążeń, na którą składają się składka zdrowotna, podatek oraz składki społeczne ZUS. Warto przy tym zauważyć, że stawka 17% jest stawką najwyższą, którą przewiduje ustawa (nie licząc tzw. stawki sankcyjnej opodatkowania)²⁸ – można więc wyciągnąć uzasadniony wniosek, że w przypadku działalności, dla których właściwa jest niższa stawka podatku, korzyści i oszczędności podatkowe będą jeszcze większe. Efektywne stopy obciążeń w poszczególnych latach są niższe niż w poprzednich przykładach scenariuszy, gdzie dochód w wysokości 170 000 zł był opodatkowany albo skalą podatkową, albo podatkiem liniowym. Łącząc te korzyści z ułatwieniami formalnymi w prowadzeniu ewidencji, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych wypada bardzo korzystnie w tych obszarach analizy i jest interesującą alternatywą do rozważenia przez przedsiębiorców.

Niżej przeanalizowano uzupełniając – jako scenariusz alternatywny do poprzedniego – to, jak ukształtują się całkowite obciążenia dla takich samych warunków działalności, ale z przychodem zwiększonym do kwoty 500 tys. zł.

28 S. Bogucki, A. Cudak, A. Wrzesińska-Nowacka, *Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych: komentarz*, wyd. 3, Wolters Kluwer, Warszawa 2023, art. 17.

Symulacja 6

- podatnik prowadzący działalność gospodarczą wybrał opodatkowanie ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych;
- osiąga roczne przychody z tej działalności w wysokości 500 tys. zł;
- opłaca tzw. pełny ZUS bez składki na ubezpieczenie chorobowe;
- przedsiębiorca nie uzyskuje dochodów z innych źródeł.

Sekwencja przeprowadzonych kroków w kalkulacji jest taka sama jak dla symulacji 5. Różnica wystąpi w wysokości zapłaconych składek zdrowotnych i rocznej kwoty ich odliczenia. Przyczyną tego jest zwiększenie przychodu, a tym samym inna kwota należnej składki (tabela 3.20).

Tabela 3.20. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 6

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
1	Przychód (roczny)	500 000 zł	500 000 zł
2	Koszty uzyskania przychodu (roczne)	Brak (nieuwzględniane)	Brak (nieuwzględniane)
3	Zapłacone składki ZUS społeczne i FP ($12 \times 1124,23 \text{ zł} / 12 \times 1316,54 \text{ zł}$)	13 490,76 zł	15 798,48 zł
4	Składki społeczne podlegające odliczeniu (bez FP)	12 446,16 zł	14 575,20 zł
5	Składka zdrowotna prognozowana (roczna)	12 093,72 zł ($12 \times 1007,81 \text{ zł}$)	13 541,64 ($12 \times 1128,47 \text{ zł}$)
6	Kwota odliczenia 50% składki zdrowotnej	6046,86 zł	6770,82 zł
7	Podstawa naliczenia ryczałtu	481 506,98 zł	478 653,98 zł
8	Podatek 17% (po zaokrągleniu)	81 856 zł	81 371 zł
9	Suma obciążeń (podatek + składki ZUS społeczne + składka zdrowotna)	107 440,48 zł	110 711,12 zł
10	Efektywna suma obciążeń łącznie	21,49%	22,14%

Źródło: obliczenia własne.

Udział procentowy poszczególnych składników w sumie obciążeń zaprezentowano w tabeli 3.21.

Tabela 3.21. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 6

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok			
		2022		2023	
		Kwota (zł)	Udział %	Kwota (zł)	Udział %
1	Składki społeczne ZUS	13 490,76	12,56	15 798,48	14,27
2	Składka zdrowotna	12 093,72	11,26	13 541,64	12,23
3	Podatek 17%	81 856,00	76,19	81 371,00	73,50
4	Razem	107 440,48	100,00	110 711,12	100,00

Źródło: obliczenia własne.

Porównanie wyników symulacji 5 i 6 pozwala zauważyć, że udział obciążeń podatkowo-składkowych w przychodzie u podatnika opodatkowanego ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych spada wraz ze wzrostem dochodu, tym samym zwiększając oszczędności dla przedsiębiorcy. Udział obciążeń w roku 2022 spadł z 27,31 do 21,49%, a w 2023 z 28,88 do 22,14%. Oznacza to, że w prezentowanych przykładach wraz ze wzrostem przychodów opłacalność tej formy opodatkowania wzrasta. Warto też zaznaczyć, że opłacalność ryczałtu jest przez podatników postrzegana w dwojaki sposób. Z jednej strony jest to spodziewana (niższa niż w przypadku innych form opodatkowania dla danego przedsiębiorcy) wysokość obciążeń podatkowych, a z drugiej – uproszczona forma rozliczenia (tzw. kryterium formalne). W zależności od skali przychodów jeden z tych aspektów ma charakter dominujący (przy małych przychodach – kryterium formalne, przy dużych – wysokość obciążeń)²⁹.

3.2. Warianty szczególne rozliczeń przedsiębiorców

3.2.1. Łączne rozliczenie samotnego rodzica prowadzącego działalność gospodarczą

Łączne opodatkowanie samotnego rodzica i jego dziecka jest szczególną formą rozliczenia podatkowego na zasadach ogólnych, które przysługuje rodzicowi bądź opiekunowi prawnemu będącemu: panną, kawalerem, wdową, wdowcem, rozwódką,

²⁹ A. Mariański, *Elementy konstrukcyjne podatku dochodowego a zasada sprawiedliwości podatkowej*, [w:] (Nie)sprawiedliwy polski podatek dochodowy od osób fizycznych, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021.

rozводnikiem. Dodatkowo z tej formy opodatkowania mogą skorzystać osoby, wobec których orzeczono separację lub których małżonek został pozbawiony praw rodzicielskich bądź odbywa karę pozbawienia wolności.

Obligatoryjnie taki rodzic lub opiekun musi w danym roku podatkowym samotnie wychowywać dzieci, które są: małoletnie bądź pełnoletnie, przy czym dzieci pełnoletnie podlegają dodatkowym wyłączeniom, jeżeli nie otrzymują zasiłku lub dodatku pielęgnacyjnego, renty socjalnej bądź nie kontynuują nauki. Szczegółowe regulacje w tym zakresie znajdują się w przepisach art. 6 ust. 4c, 4e–4g PIT.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wykluczone jest w tej sytuacji na mocy art. 6 ust. 8 PIT opodatkowanie osoby samotnie wychowującej dziecko, jeśli uzyskuje przychody lub dochody rozliczane podatkiem opisanym w art. 30c PIT (19% – podatek liniowy), zryczałtowanym podatkiem dochodowym, ewentualnie kartą podatkową lub podatkiem tonażowym.

Sposób wyliczenia podatku polega na określeniu podwójnej wysokości podatku obliczonego od połowy dochodów osoby samotnie wychowującej dzieci, po dodaniu dochodów tych dzieci, ale bez doliczania dochodów (przychodów) opodatkowanych w sposób zryczałtowany w ustawie PIT. Powyższe uprawnienie przysługuje jednemu z rodziców albo jednemu z opiekunów prawnych³⁰.

Poniżej zaprezentowano przykładową prognozę obciążeń, w sytuacji gdy przedsiębiorca zamierza rozliczyć się łącznie z dzieckiem, które samotnie wychowuje.

Symulacja 7

Założenia:

- przedsiębiorca samotnie wychowuje dziecko, osiągnął przychody z działalności gospodarczej w 2022 r. w wysokości 270 000 zł netto i ponosi koszty uzyskania przychodu na poziomie 30 000 zł netto (bez uwzględnienia w tej kwocie składek ZUS), a w roku 2023, przy tym samym poziomie przychodów, koszty wzrosły do 100 000 zł netto;
- opłaca tzw. duży ZUS wraz ze składką na Fundusz Pracy i z dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym;
- przedsiębiorca nie uzyskuje dochodów z innych źródeł;
- dziecko nie uzyskuje żadnych dochodów.

Prognoza obciążeń i kalkulacja poszczególnych elementów dla lat 2022 i 2023 przedstawiona została w tabeli 3.22.

30 W. Modzelewski (red.), *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych...*, art. 6.

Tabela 3.22. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 7

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
1	Przychód (roczny)	270 000 zł	
2	Koszty uzyskania przychodu (roczne)	30 000 zł	100 000 zł
3	Dochód (przychody – koszty)	240 000 zł	170 000 zł
4	Zapłacone składki ZUS społeczne i FP (12 × 1211,28 zł / 12 × 1418,48 zł)	14 535,36 zł	17 021,76 zł
5	Prognozowana składka zdrowotna 9%	20 291,82 zł	13 768,04 zł

Źródło: obliczenia własne.

Na tym etapie można już zaprognozować wysokość podatku zgodnie z dyspozycją art. 6 ust. 4d PIT, a więc należy wykonać w naszym przypadku następujące kroki obliczeniowe:

- 1) zsumować dochody dziecka i rodzica;
- 2) dokonać właściwych odliczeń (jeśli przysługują – np. zapłacone przez przedsiębiorcę składki ZUS);
- 3) podzielić uzyskaną w poprzednim kroku kalkulacji kwotę na pół;
- 4) wyliczyć podatek, uwzględniając właściwą stawkę i kwotę zmniejszającą podatek (z której wynika tzw. kwota wolna od podatku) zgodnie z art. 27 PIT;
- 5) pomnożyć uzyskaną kwotę razy dwa.

Wyniki kalkulacji zaprezentowano w tabeli 3.23.

Tabela 3.23. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 7 cd.

Lp.	Pozycja kalkulacji	Rok	
		2022	2023
6	Dochód pomniejszony o składki społeczne ZUS (w tym składkę chorobową)	225 464,64 zł	152 978,24 zł
7	Podatek PIT (po zaokrągleniu)	19 856 zł	11 157 zł
8	Danina solidarnościowa (po zaokrągleniu)	Nie wystąpi	Nie wystąpi
9	Suma obciążeń (PIT + ZUS + składka zdrowotna)	54 683,18 zł	41 946,80 zł

Źródło: obliczenia własne.

$$Efektywna\ stopa\ obciążeń_{2022} = \frac{54\,683,18\,zł}{240\,000\,zł} \times 100\% = 22,78\%$$

$$Efektywna\ stopa\ obciążeń_{2023} = \frac{41\,946,80\,zł}{170\,000\,zł} \times 100\% = 24,67\%$$

Efektywna stopa obciążeń obliczona powyżej jest niższa, niż gdyby wynikało to z scenariusza samodzielnego rozliczenia dochodów z działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę. Sytuacja zaprezentowana w przedstawianym przykładzie jest zbliżona do rzeczywistej, ponieważ dzieci jako osobna grupa podatników samodzielnie rzadko osiągają znaczące dochody (jeśli w ogóle), a tym samym korzyść podatkowa w tej sytuacji dla rodzica prowadzącego działalność jest duża. Efektywna stopa obciążeń dla porównywalnego dochodu w roku 2023 (170 tys. zł) uzyskiwanego i opodatkowanego samodzielnie dla wariantów podatku liniowego i zasad ogólnych oscyluje w okolicach 29–30%. Nadto w roku 2022 dochód (po odliczeniach) był istotnie większy, co również nie wpłynęło znacznie na ostateczną wysokość obciążeń. Przyczyną takiego zjawiska było nieprzekroczenie progu podatkowego (uwzględniając wspólne rozliczenie z dzieckiem).

3.2.2. Łączne rozliczenie małżonków, w sytuacji gdy co najmniej jedno z nich prowadzi działalność gospodarczą

Co do zasady podstawową formą rozliczenia małżonków jest odrębne opodatkowanie osiąganych przez nich dochodów. Możliwość łącznego rozliczania jako wariant fakultatywny została wprowadzona w art. 6 ust. 2 PIT.

Rozliczenie tego rodzaju może nastąpić przy spełnieniu określonych warunków, tj.:

- posiadanie przez małżonków miejsca zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- podleganie przez nich obowiązkowi podatkowemu od całości swoich dochodów (przychodów) bez względu na miejsce położenia ich źródeł (tzw. nieograniczony obowiązek podatkowy);
- pozostawanie w związku małżeńskim i we wspólności majątkowej przez cały rok podatkowy albo od dnia zawarcia związku małżeńskiego do ostatniego dnia roku podatkowego – w przypadku gdy związek małżeński został zawarty w trakcie roku podatkowego.

Spełniając powyższe kryteria, małżonkowie mogą zostać opodatkowani łącznie od sumy swoich dochodów w taki sposób, że podatek określa się na imię obojga małżonków w podwójnej wysokości podatku obliczonego od połowy łącznych dochodów małżonków, uwzględniając odliczenie, odrębnie przez każdego z małżonków, kwot pomniejszających dochód.

Warunkiem tej formy rozliczenia jest wspólny wniosek wyrażony w zeznaniu podatkowym przez obojga małżonków. Ustawa dopuszcza również na odrębnych zasadach wspólne opodatkowanie małżonków, którzy mają miejsce zamieszkania dla celów podatkowych w innym niż Polska państwie członkowskim UE, w innym państwie należącym do Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG), w Konfederacji Szwajcarskiej (CH), lub małżonków, z których jeden podlega nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu w Polsce, a drugi ma miejsce zamieszkania dla

celów podatkowych w innym niż Polska państwie członkowskim UE bądź w innym państwie należącym do EOG albo w CH.

Interesującym do rozważenia przypadkiem jest wspólne opodatkowanie małżonków, którzy jednocześnie osiągają przychody z różnych źródeł przychodów, z których jedno stanowi pozarolniczą działalność gospodarczą. Mamy więc do czynienia z małżonkami będącymi przedsiębiorcami lub co najmniej jednym z nich o tym statusie.

Przepisy o wspólnym rozliczeniu małżonków są częściowo zbieżne w swojej treści w zakresie niektórych wyłączeń z przepisami dotyczącymi wspólnego rozliczenia samotnego rodzica lub opiekuna z dzieckiem. Wobec tego wykluczone jest na mocy art. 6 ust. 8 PIT opodatkowanie któregośkolwiek z tych małżonków podatkiem opisanym w art. 30c PIT (19% – podatek liniowy), zryczałtowanym podatkiem dochodowym, ewentualnie kartą podatkową lub podatkiem tonażowym.

W celu zilustrowania wspólnego opodatkowania małżonków będących przedsiębiorcami posłużono się praktycznym przykładem obliczeniowym.

Symulacja 8

Założenia:

- dwoje małżonków prowadzi oddzielne działalności gospodarcze i jednocześnie pozostaje we wspólności majątkowej przez cały rok podatkowy;
- małżonek I – osiąga przychody w wysokości 270 000 zł netto rocznie, a jego koszty uzyskania przychodów dla działalności gospodarczej to 120 000 zł netto rocznie (bez uwzględnienia w tej kwocie składek ZUS);
- małżonek II – osiąga przychody w wysokości 210 000 zł netto rocznie, a jego koszty uzyskania przychodów dla działalności gospodarczej to 130 000 zł netto rocznie (bez uwzględnienia w tej kwocie składek ZUS);
- oboje opłacają tzw. duży ZUS wraz ze składką na Fundusz Pracy. Małżonek I jako jedyny dobrowolnie opłaca składkę chorobową i podlega dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

Zestawienie przychodów, kosztów uzyskania przychodu oraz należnych składek ZUS zaprezentowano w tabeli 3.24.

Tabela 3.24. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 8

Lp.	Pozycja kalkulacji	Małżonek I	Małżonek II
1	Przychód z tytułu działalności gospodarczej	270 000 zł	210 000 zł
2	Koszty uzyskania przychodu	120 000 zł	130 000 zł
3	Uzyskany dochód z działalności gospodarczej	150 000 zł	80 000 zł
4	Zapłacone składki społeczne ZUS	17 021,76 zł	15 798,48 zł
5	Prognozowana wysokość składki zdrowotnej	11 968,04 zł	5778,14 zł

Źródło: obliczenia własne.

Podstawę wyliczenia podatku dla obojga małżonków stanowić będzie suma ich dochodów z poszczególnych działalności gospodarczych pomniejszona o zapłacone przez nich składki ZUS na ubezpieczenia społeczne:

$$(270\,000\text{ zł} - 120\,000\text{ zł}) + (210\,000\text{ zł} - 130\,000\text{ zł}) - (17\,021,76\text{ zł} + 15\,798,48\text{ zł}) \\ 197\,179,76\text{ zł}$$

W kolejnym kroku połowa sumy rocznych dochodów (po odliczeniach) obojga małżonków zostanie pomnożona przez stawkę podatkową. Ponieważ ta kwota nie przekracza I progu podatkowego, tj. 120 000 zł, stawka podatku, jaka jest właściwa i powinna zostać użyta to 12%. Uzyskany wynik zostanie dodatkowo pomniejszony o kwotę zmniejszającą podatek, o której mowa w art. 27 ust. 1 PIT:

$$\frac{197\,179,76\text{ zł}}{2} \times 12\% = 98\,589,88\text{ zł} - 3600\text{ zł} = 8230,79\text{ zł}$$

W ostatnim kroku należy obliczyć podwójną wysokość podatku obliczonego powyżej.

Ostatecznie podatek do zapłaty wynosi (po zaokrągleniu):

$$8230,79\text{ zł} \times 2 = 16\,462\text{ zł}$$

Poszczególne udziały procentowe i wysokości obciążeń podatkowych i składkowych wykazane łącznie dla dwójki małżonków prowadzących oddzielne działalności gospodarcze i rozliczających się wspólnie zaprezentowano w tabeli 3.25.

Tabela 3.25. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 8

Lp.	Pozycja kalkulacji	Kwota (zł)	Udział %
6	Składki społeczne ZUS (łącznie)	32 820,24	48,96
7	Prognozowane obciążenia z tytułu składki zdrowotnej (łącznie)	17 746,18	26,48
8	Podatek dochodowy PIT (łącznie)	16 462	24,56
9	Razem	67 028,42	100,00

Źródło: obliczenia własne.

Odnosząc to do łącznego rocznego dochodu obojga małżonków wynoszącego 230 000 zł, trzeba stwierdzić, że efektywna stopa obciążeń podatkowych i parapodatkowych wyniesie:

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2023} = \frac{67\,028,42\text{ zł}}{230\,000\text{ zł}} \times 100\% = 29,14\%$$

Uwzględniając specyfikę rozliczeń dotyczącą skali podatkowej, należy zauważyć, że uzyskany wynik (około 29% przy łącznym poziomie dochodu 230 000 zł) zawiera w sobie już korzyść podatkową, jaką otrzymał małżonek I, którego dochody częściowo kwalifikowałyby się do rozliczenia przy zastosowaniu skali podatkowej stawką 32% od części nadwyżki powyżej 120 000 zł. Wobec tego, gdyby występował jako podatnik rozliczający się samodzielnie, jego obciążenia podatkowo-składkowe byłyby istotnie większe. Małżonkowie, wybierając wariant rozliczania wspólnego, uzyskują wspólną korzyść polegającą na wymiernym obniżeniu łącznych obciążeń podatkowych, jakie ponieśli w przypadku rozliczenia odrębnego. Obciążenia składkowe w ujęciu kwotowym pozostają takie same zarówno przy rozliczeniu wspólnym, jak i samodzielnym.

3.2.3. Obciążenia podatkowe i parapodatkowe przedsiębiorcy jednocześnie zatrudnionego na umowie o pracę

Szczególnym wariantem prowadzenia jednoosobowej działalności gospodarczej jest ten, w którym przedsiębiorca pozostaje w tzw. zbiegu tytułów ubezpieczenia, będąc jednocześnie zatrudnionym jako pracownik u innego pracodawcy.

Zbieg tytułów ubezpieczenia jest uregulowany w art. 9 u.s.u.s. (ustawy systemowej). W myśl tego przepisu osoby, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 – czyli pracownicy (z wyłączeniem prokuratorów), którzy spełniają jednocześnie warunki do objęcia ich obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów (w tym przypadku jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność oraz z takimi osobami współpracujące) – są obejmowane ubezpieczeniami **tylko z tytułu stosunku pracy, umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług**, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia bądź umowy o dzieło, jeżeli umowę taką zawarły z pracodawcą, z którym pozostają w stosunku pracy, lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonują pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostają w stosunku pracy, członkostwa w spółdzielni, otrzymywania stypendium doktoranckiego, służby, pobierania świadczenia szkoleniowego, świadczenia socjalnego, zasiłku socjalnego albo wynagrodzenia przysługującego w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie.

Aby taki zbieg ubezpieczeń mógł zaistnieć, niezbędne jest uzyskiwanie przez zatrudnionego pracownika kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie odrębnych przepisów (właściwymi będą w tym przypadku przepisy Kodeksu pracy i rozporządzeń w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę). Dla 2022 r. kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę wynosiła 3010 zł³¹,

31 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2021 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2022 r., Dz.U., poz. 1690.

a dla 2023 r. odpowiednio od dnia 1 stycznia 2023 r. 3490 zł, a od dnia 1 lipca 2023 r. 3600 zł (podane kwoty są kwotami brutto)³².

Nie wyklucza to jednak sytuacji, w której przedsiębiorcy pozostający zatrudnieni u innego pracodawcy mogą być dobrowolnie, na swój wniosek, objęci ubezpieczeniami emerytalnym i rentowym również z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. W praktyce jednak dobrowolne dodatkowe ubezpieczanie się przez przedsiębiorców jest sytuacją rzadko spotykaną, ponieważ posiadanie jednoczesnego zatrudnienia na etacie lub innego tytułu, który umożliwia zaistnienie zbiegu tytułów ubezpieczenia daje wymierne korzyści finansowe, szczególnie dla osób rozpoczynających działalność lub prowadzących ją w małej skali.

Poniżej zaprezentowano prognozę obciążeń podatkowo-składkowych dotyczącą takiego przypadku.

Symulacja 9

Założenia:

- przedsiębiorca prowadzi jednoosobową działalność gospodarczą opodatkowaną na zasadach ogólnych, w której przychody wynoszą 270 000 zł, a koszty 170 000 zł (bez uwzględniania w tej kwocie składek ZUS);
- jednocześnie uzyskuje wynagrodzenie z tytułu umowy o pracę w wysokości 7000 zł miesięcznie brutto;
- roczny dochód (netto) z działalności gospodarczej to 100 000 zł netto, bez uwzględnienia w tej kwocie odliczeń z tytułu składek ZUS;
- przedsiębiorca w roku 2023, gdyby nie posiadał zbiegu tytułów ubezpieczeń, opłacałby składki w wysokości – 15 798,48 zł rocznie (dla przedsiębiorców nie podlegających dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu) lub 17 021,76 zł (dla przedsiębiorców opłacających dobrowolne ubezpieczenie chorobowe). Ze względu na jednoczesne uzyskiwanie wynagrodzenia z tytułu umowy o pracę przekraczającego wysokość minimalnego ustawowego wynagrodzenia jego obciążenia z tytułu składek ZUS (bez składki zdrowotnej) nie wystąpią z uwagi na zaistnienie tzw. zbiegu ubezpieczeń;
- dochody z działalności gospodarczej są opodatkowane skalą podatkową, a składka zdrowotna płacona z tytułu działalności gospodarczej wynosi 9% jej podstawy;
- koszty uzyskania przychodów dla umowy o pracę wynoszą – zgodnie z art. 22 ust 2 pkt 1 PIT – 3000 zł rocznie (250 zł miesięcznie) i dotyczą przychodów z tytułu jednego stosunku pracy dla pracownika miejscowego;
- podatnik jako pracownik nie podlega PPK.

Zestawienie dochodów zaprezentowano w tabeli 3.26.

32 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2022 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2023 r., Dz.U., poz. 1952.

Tabela 3.26. Zestawienie dochodów – symulacja 9

Lp.	Pozycja kalkulacji	Kwota (zł)
1	Dochód z tytułu umowy o pracę (rocznie, brutto)	84 000,00
2	Dochód z tytułu działalności gospodarczej (przychody – koszty)	100 000,00

Źródło: obliczenia własne.

Wyliczenie elementów wynagrodzenia pracownika i obciążeń podatkowo-składkowych z tego tytułu zestawiono w tabeli 3.27. Koszty uzyskania przychodu pracownika (poz. 8) mają charakter normatywny i przysługują mu niezależnie od faktu, czy zostały rzeczywiście poniesione, a ich odliczenie przysługuje jako konsekwencja uzyskania przychodu z tytułu zatrudnienia, nawet jeśli np. w danym miesiącu nie świadczył faktycznie pracy³³.

Tabela 3.27. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych dla pracownika zatrudnionego na umowie o pracę – symulacja 9

Lp.	Pozycja kalkulacji	Wyliczenie	
1	Wynagrodzenie brutto miesięczne (średnie)		7000,00 zł
2	Wynagrodzenie brutto roczne		84 000,00 zł
3	Podstawa wymiaru składek społecznych dla umowy o pracę (UoP) (miesięczna)		7000,00 zł
4	Wysokość składki na ubezpieczenie emerytalne (miesięczne)	9,76% podstawy	683,20 zł
5	Wysokość składki na ubezpieczenia rentowe (miesięczne)	1,50% podstawy	105,00 zł
6	Wysokość składki na ubezpieczenie chorobowe (miesięczne)	2,45% podstawy	171,50 zł
7	Roczna suma składek na ubezpieczenie społeczne UoP		11 516,40 zł
8	Koszty uzyskania przychodu (roczne)		3000,00 zł
9	Roczny dochód z umowy o pracę (przychód – koszty)		81 000,00 zł
10	Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne UoP (roczna)		72 483,60 zł
11	Składka zdrowotna (roczna)	9% podstawy	6523,52 zł
12	Razem składka zdrowotna + składki społeczne (rocznie)		18 039,92 zł

Źródło: obliczenia własne.

33 J. Sekita, *Polski Ład – obowiązki płatników PIT od 2022 roku*, wyd. 2, Stan prawny na 21 stycznia 2022 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2022, s. 343.

W kolejnym kroku kalkulacji obciążeń wyliczamy podstawę opodatkowania dla połączonych źródeł dochodu (tj. umowy o pracę oraz działalności gospodarczej).

Podstawą opodatkowania w przypadku dwóch źródeł przychodu będzie tutaj suma dochodu uzyskanego z działalności gospodarczej w danym roku oraz dochodu z umowy o pracę (UoP) pomniejszona o sumę zapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, tj. w przedstawianym przykładzie:

$$100\,000 \text{ zł (dochód z DG)} + 81\,000 \text{ zł (dochód z UoP, tj. poz. 9 tabeli 3.27)} - 11\,516,4 \text{ zł (składki ZUS UoP, tj. poz. 7 tabeli 3.27)} = 169\,483,60 \text{ zł}$$

Przy rozliczeniu podatkowym w formie skali podatkowej obowiązująca stawka podatku wyniesie 12% lub odpowiednio 32% dla dochodów przekraczających 120 000 zł, tj. zgodnie z art. 27 PIT:

$$\text{Należny podatek} = 10\,800 \text{ zł} + 32\% \text{ nadwyżki ponad } 120\,000 \text{ zł},$$

co dla naszego przykładu daje kwotę 26 634,75 zł należnego podatku. Nie wystąpi konieczność zapłacenia daniny solidarnościowej.

Łączna suma obciążeń podatkowych i parapodatkowych dla przedsiębiorcy jednocześnie zatrudnionego na etacie i osiągającego wynagrodzenie wyższe niż minimalne przy proponowanych założeniach została zaprezentowana w tabeli 3.28.

Tabela 3.28. Łączna suma obciążeń dla umowy o pracę i działalności gospodarczej – symulacja 9

Lp.	Pozycja kalkulacji	Kwota (zł)
1	Wysokość podatku dochodowego PIT	26 634,75
2	Prognozowana składka zdrowotna z tytułu działalności gospodarczej ($9\% \times 100\,000 \text{ zł}$)	9000,00
3	Składki ZUS łącznie dla umowy o pracę (społeczne i zdrowotne)	18 039,92
4	Razem	53 674,67

Źródło: obliczenia własne.

Odnosząc to do rocznego dochodu wynoszącego 181 000 zł, trzeba stwierdzić, że efektywna stopa obciążeń podatkowych i parapodatkowych wyniesie:

$$\text{Efektywna stopa obciążeń}_{2023} = \frac{53\,674,67 \text{ zł}}{181\,000 \text{ zł}} \times 100\% = 29,65\%$$

Uzyskany wynik można uznać za typowy dla tej formy opodatkowania przy założonym poziomie dochodów. Należy jednak zauważyć, że łączenie dwóch źródeł dochodu w przypadku uzyskiwania wysokiego dochodu z działalności gospodarczej powodującego przekroczenie progu podatkowego 32% wpłynie niekorzystnie na

wynik łączny obciążeń, ponieważ doprowadzi do gwałtownego ich wzrostu w pewnym momencie ze względu na przekroczenie wspomnianego progu podatkowego. Nastąpi to odpowiednio szybciej niż u przedsiębiorcy uzyskującego taki sam dochód wyłącznie z tytułu działalności gospodarczej. W takiej sytuacji właściwa byłaby dokonana z wyprzedzeniem zmiana formy opodatkowania działalności gospodarczej na np. podatek liniowy, który jest korzystniejszy dla wysokich dochodów.

3.3. Jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

3.3.1. Specyfika obciążeń podatkowych i składkowych jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością

Jednoosobowa spółka z o.o. jest szczególnym przypadkiem spółki kapitałowej. Według definicji legalnej ujętej w Kodeksie spółek handlowych³⁴ (dalej – k.s.h.) w art. 4 §1 pkt 3 spółka jednoosobowa to taka spółka, której wszystkie udziały bądź akcje należą do jednego wspólnika albo akcjonariusza. Jest to forma prowadzenia działalności mająca zwolenników wśród przedsiębiorców, głównie ze względu na ustawową ochronę wspólnika przed ewentualnymi zobowiązaniami (wynikającą z dyspozycji art. 151 §4 k.s.h.) i oddzielną osobowość prawną takiej spółki, co pozwala stwierdzić, że jest to nietypowa, ale *de facto* wyodrębniona organizacyjnie i majątkowo struktura organizacyjna³⁵.

Powyższe cechy szczególne jednoosobowej spółki z o.o. można postrzegać jako niewątpliwe zalety tej formy prowadzenia działalności, dla których nie ma istniejącego rozwiązania ekwiwalentnego w przypadku jednoosobowej pozarolniczej działalności gospodarczej.

Forma jednoosobowej spółki z o.o. dopuszcza w swojej konstrukcji przypadek szczególny, którym jest wariant jednoosobowej spółki, w której wspólnik jest także jedynym członkiem zarządu³⁶. Mimo że w tej sytuacji taki wspólnik będzie praktycznie samodzielnie decydował o wszelkich istotnych aspektach działalności (podobnie jak przy pozarolniczej działalności gospodarczej prowadzonej samodzielnie), utożsamianie ze sobą tych form działalności jest niewłaściwe i nieuprawnione.

34 Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1467 z późn. zm.

35 A. Kidyba, J. Frąckowiak, K. Kopaczyńska-Pieczniak, M. Michalski, A.J. Witosz, *Kodeks spółek handlowych. T. 3: Komentarz do art. 301–490*, Stan prawny na 4 września 2020 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2020, art. 303.

36 *Ibidem*.

Prowadzenie działalności w formie spółki jednoosobowej różni się zasadniczo w zakresie obowiązków, jakie musi wypełnić wspólnik, od wykonywania działalności gospodarczej na podstawie wpisu do CEIDG. Wynika to z dodatkowych szczegółowych obwarowań zawartych w k.s.h. i innych obowiązków, w tym zarówno w zakresie ewidencji, jak i dość rozbudowanej sprawozdawczości. Spółka z o.o. jest ponadto płatnikiem podatku CIT, którego stawki są inne niż stawki podatku od osób fizycznych czy zryczałtowanego podatku dochodowego od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. To powoduje, że taką spółkę należy postrzegać w kryteriach zasadniczo różnych od jednoosobowej działalności, a traktowanie tych form działalności jako porównywalnych lub zastępowalnych jest błędne. W tabeli 3.29 ukazano zestawienie najczęściej prezentowanych w literaturze przedmiotu wad i zalet jednoosobowej spółki z o.o. w porównaniu z różnymi wariantami jednoosobowej działalności gospodarczej (w różnych formach opodatkowania).

Tabela 3.29. Zestawienie zalet i wad różnych form prowadzenia działalności z uwzględnieniem formy opodatkowania

Rodzaj prowadzonej działalności (forma opodatkowania)	Zalety	Wady
Jednoosobowa spółka z o.o. (CIT)	- Ograniczenie odpowiedzialności udziałowca - Ochrona majątku prywatnego - Możliwość opodatkowania obniżoną stawką CIT – 9% - Możliwość skorzystania z ryczałtu od dochodów spółek (tzw. estoński CIT) - Możliwość zaawansowanej optymalizacji podatkowej i finansowej	- Pełna, rozbudowana księgowość - Rozbudowana sprawozdawczość - Efekt podwójnego opodatkowania udziałowców (9% + 19%) - Składki ZUS + NFZ u udziałowca - Składka zdrowotna w przypadku zarządu z wynagrodzeniem w formie powołania
Jednoosobowa działalność gospodarcza (podatek liniowy)	- Prosta księgowość (PKPiR lub księgi rachunkowe w niektórych przypadkach) - Brak rozbudowanych obowiązków sprawozdawczych - Brak wspólników	- Odpowiedzialność za zobowiązania całym majątkiem osobistym - Brak możliwości wspólnego rozliczenia z małżonkiem - Brak możliwości odliczenia większości ulg
Jednoosobowa działalność gospodarcza (skala podatkowa)	- Prosta księgowość (PKPiR lub księgi rachunkowe w szczególnych przypadkach) - Brak rozbudowanych obowiązków sprawozdawczych - Brak wspólników - Szeroki zakres możliwych ulg - Możliwe wspólne rozliczenie małżonków	- Odpowiedzialność za zobowiązania całym majątkiem osobistym - Próg podatkowy 32% - Wyższe niż w podatku liniowym składki NFZ

Tab. 3.29 (cd.)

Rodzaj prowadzonej działalności (forma opodatkowania)	Zalety	Wady
Jednoosobowa działalność gospodarcza (ryczałt od przychodów ewidencjonowanych)	• Prosta forma opodatkowania • Prosta ewidencja • Brak sprawozdawczości • Brak daniny solidarnościowej	• Odpowiedzialność za zobowiązania całym majątkiem osobistym • Brak możliwości odliczania kosztów podatkowych • Brak możliwości wspólnego rozliczenia z małżonkiem • Możliwe wysokie stawki (od przychodów) • Ustawowy limit przychodów

Źródło: opracowanie na podstawie A. Bartosiewicz, *Obciążenia publicznoprawne – modele*, [w:] *Polski Ład: podatki i składki*, Stan prawny na 20 grudnia 2021 r. z uwzględnieniem zmian, które wejdą w życie 1 stycznia 2022 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2022.

Oprócz przedstawionych różnic, jakie występują między jednoosobową spółką z o.o. a jednoosobową działalnością gospodarczą, można znaleźć również pewne elementy wspólne. Przykładową cechą wspólną z pozarolniczą działalnością gospodarczą – i jednocześnie specyficznym obowiązkiem przypisanym wspólnikowi takiej spółki – jest obowiązek opłacania składek ZUS identycznie jak w przypadku przedsiębiorcy wykonującego działalność osobiście na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej.

Konstrukcja jednoosobowej spółki z o.o. na gruncie ubezpieczeń społecznych podlega szczególnym regulacjom, które na potrzeby wspomnianych przepisów praktycznie zrównują ją z taką działalnością. Odzwierciedlenie tego znajduje się w art. 8 ust. 6 pkt 3 ustawy systemowej. Zgodnie z jego treścią: wspólników jednoosobowej spółki z o.o. oraz wspólników spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej traktuje się jako osoby prowadzące działalność gospodarczą. Oznacza to, że wspólnicy tacy dla potrzeb ubezpieczeń społecznych traktowani są podobnie jak przedsiębiorcy prowadzący pozarolniczą działalność na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców.

W związku z tym właściele takich spółek podlegają obowiązkowi opłacania składek ZUS w pełnej wysokości, tj. na ubezpieczenie emerytalne, wypadkowe, rentowe, a fakultatywnie na ubezpieczenie chorobowe oraz odrębnie ubezpieczenie zdrowotne. Podstawą ich wymiaru na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest zadeklarowana przez nich kwota, nie niższa niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na dany rok kalendarzowy (w myśl art. 18 ust. 8 u.s.u.s.).

Zauważyć jednak należy, że choć taki wspólnik jest traktowany na potrzeby ustawy podobnie jak osoba wykonująca pozarolniczą działalność gospodarczą, to nie jest on taką osobą, ponieważ nie podlega wpisowi do CEIDG. To oznacza, że traci pewne

przywileje i preferencje i nie może skorzystać z ulg przysługujących takim osobom, np. „uldze na start” lub wymienionej w art.18a u.s.u.s., gdzie podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia. Jest to z pewnością wada dla osób, które rozważają rozpoczęcie prowadzenia działalności w tej formie. Obciążenie z tytułu składek ZUS dla początkujących przedsiębiorców jest istotnym kryterium, jakie wpływa na ich wybory przy rozpoczynaniu działalności. W tym kontekście wybór jednoosobowej spółki z o.o. jako alternatywy dla działalności gospodarczej wydaje się niekorzystny.

Ubezpieczenie zdrowotne i obowiązek dla wspólnika takiej spółki jego opłacania wynika z przepisów art. 5 ust. 21 oraz art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Składka na to ubezpieczenie wynosi podobnie jak w działalności gospodarczej 9% podstawy wymiaru składki i jest niepodzielna. Sama podstawa wymiaru jest jednak inna i została określona w przepisie art. 81 ust. 2a tej ustawy. Jest to kwota przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale roku poprzedniego, włącznie z wypłatami z zysku, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”. Składka w nowej wysokości obowiązuje od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia danego roku kalendarzowego.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw, włącznie z wypłatami z zysku, w czwartym kwartale w 2021 r. wyniosło 6221,04 zł³⁷, a w czwartym kwartale 2022 – 6965,94 zł³⁸. Dla roku 2022 daje to kwotę składki w wysokości 559,89 zł, a dla 2023 – 626,93 zł. Niemniej warto zauważyć, że to składka zryczałtowana, a nie proporcjonalna, co powoduje, że w tym obszarze analizy jest to ciekawa alternatywa dla jednoosobowej działalności gospodarczej, w której składka zdrowotna zależy wprost od dochodu.

Jednoosobowa spółka z o.o. jest pełnoprawną, choć nietypową spółką kapitałową i pomimo swojej specyfiki na płaszczyźnie opodatkowania nie podlega żadnym szczególnym uproszczeniom ani zwolnieniom w tym zakresie. Zgodnie z ustawą o CIT³⁹ zobowiązana jest do płacenia podatku dochodowego od osób prawnych na zasadach określonych w ustawie. Omówienie szczegółowych aspektów opodatkowania takiego podmiotu i wariantów w zależności od konkretnych scenariuszy oczywiście wykracza poza możliwość prostej analizy. Z tego powodu w rozdziale tym zostały omówione wyłącznie wybrane aspekty, które mogą mieć znaczenie przy

37 Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2022 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, włącznie z wypłatami z zysku, w czwartym kwartale 2021 r., M.P. z 2022 r., poz. 82.

38 Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 stycznia 2023 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, włącznie z wypłatami z zysku, w czwartym kwartale 2022 r., M.P. z 2023 r., poz. 130.

39 Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2587 z późn. zm.

wstępnym rozważaniu takiej spółki jako ewentualnej alternatywy dla jednoosobowej działalności gospodarczej, często przy zastrzeżeniu dodatkowych uproszczeń.

Poniżej wskazano kilka podstawowych różnic, jakie mogą być istotne przy porównywaniu skali obciążeń podatkowych i składkowych między jednoosobową spółką z o.o. a pozarolniczą działalnością gospodarczą:

- możliwe w przypadku spółki jednoosobowej jest stosowanie niższej stawki podatku niż przy skali podatkowej PIT lub podatku liniowym – tj. stawki 9%;
- nie ma konieczności opłacania w spółce jednoosobowej daniny solidarnościowej;
- należy zawsze uwzględniać występowanie tzw. podwójnego opodatkowania (tj. zjawiska opodatkowania zysków samej spółki oraz oddzielnie opodatkowania dywidendy wypłacanej wspólnikowi). Jest to zjawisko typowe dla spółek kapitałowych, a z punktu widzenia właścicieli jest zdecydowanie niepożądane;
- istnieje możliwość wyboru form opodatkowania niedostępnych dla osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą – np. ryczału od dochodów spółek (tzw. estoński CIT), a także stosowania szczególnych rozwiązań korzystnych w obszarze optymalizacji finansowej, takich jak uzyskiwanie przez zarząd spółki wynagrodzenia za pełnienie funkcji lub wynagrodzenia z tytułu ewentualnego zatrudnienia. Może to mieć znaczenie przy szybko i dynamicznie rozwijających się podmiotach, które wskutek osiągnięcia dużej skali działalności i tak na pewnym etapie musiałyby przekształcić swoją formę prawną w celu skorzystania z powyższych rozwiązań. Przekształcenia takie ze względu na swój charakter są w praktyce długotrwałe i kosztowne. Rozpoczęcie działalności od razu w formie spółki może być w takich sytuacjach korzystne i pożądane;
- trzeba brać pod uwagę wyższy poziom komplikacji przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych i obowiązkach sprawozdawczych oraz związane z tym wyższe koszty obsługi prawnej, podatkowej i księgowej niż przy jednoosobowej działalności gospodarczej.

Co do zasady w jednoosobowej spółce z o.o. rozdzielone muszą być źródła przychodów (dochodów) – na te, które dotyczą zysków kapitałowych, i pozostałe (inne) źródła, co ma swoje odzwierciedlenie w treści art. 7 ust. 1 CIT. Takie rozdzielanie nie występuje dla przychodów (dochodów) dla źródła: działalność gospodarcza w przypadku ustawy PIT i przedsiębiorców opodatkowanych na jej podstawie.

Analizując zatem możliwą alternatywę, jaką w pewnych sytuacjach może być taka spółka względem pozarolniczej działalności gospodarczej, należy zauważyć, że możliwość uzyskania wspomnianej wcześniej stawki podatkowej w wysokości 9% w myśl art. 19 ust. 1 pkt 2 CIT dotyczy tylko podstawy opodatkowania od przychodów lub dochodów innych niż z zysków kapitałowych i tylko podatników, u których przychody osiągnięte w roku podatkowym nie przekroczyły wyrażonej w złotych kwoty odpowiadającej równowartości 2 mln EUR. Kwotę tę oblicza się według średniego kursu euro ogłaszanego przez NBP na pierwszy dzień roboczy roku podatkowego, w zaokrągleniu do 1000 zł. Dlatego zamierzając uzyskiwać oszczędności

podatkowe przy stosowaniu stawki 9%, należy mieć już zaplanowaną i wstępnie uzgodnioną strukturę przychodów oraz ustalony charakter poszczególnych źródeł ich pochodzenia.

Przepis ten warunkuje zatem pierwsze ograniczenie stosowania stawki 9%, ustalając pewne kryteria brzegowe. Pierwszym jest limit przychodów. Drugim ograniczeniem jest konieczność posiadania statusu małego podatnika (art. 19 ust. 1d CIT), ale to ograniczenie nie dotyczy podatników rozpoczynających prowadzenie działalności, co znowu może być w pewnych okolicznościach korzystne. Poniżej zaprezentowano praktyczny przykład weryfikacji spełnienia przez spółkę tych warunków.

Symulacja 10

Założenia:

- celem kalkulacji jest weryfikacja prawa do stosowania stawki 9% CIT;
- rozważanym podmiotem jest jednoosobowa spółka z o.o., która została utworzona w roku 2022 i kontynuuje swoją działalność w 2023.

W celu weryfikacji uprawnienia do korzystania ze stawki podatkowej 9% powinny zostać wykonane następujące czynności:

- 1) należy obliczyć przychód ze sprzedaży roku podatkowego 2022, uwzględniając podatek VAT, i przeliczyć równowartość kwoty 2 mln EUR, zgodnie z odpowiednim kursem NBP (w tym przypadku z dnia 3 października 2022 r. – pierwszy dzień roboczy października w tym roku). Jest to kwota stanowiąca równowartość 9654,400 zł. To obliczenie pozwala zweryfikować posiadanie statusu małego podatnika. Definicja małego podatnika została określona w art. 4a pkt 10 CIT;
- 2) należy sprawdzić, czy nie przekroczono limitu przychodów 2 mln EUR netto (bez uwzględnienia VAT) w ciągu roku podatkowego 2023, stosując kurs ogłoszony przez NBP na pierwszy dzień roboczy roku podatkowego, tj. z dnia 2 stycznia 2023 r. Jest to kwota stanowiąca równowartość 9357,000 zł. Ten krok pozwala zweryfikować ewentualne przekroczenie limitu przychodów w ciągu roku;
- 3) na bieżąco w ciągu roku podatkowego i kalendarzowego weryfikować, czy nie zostały przekroczone wyżej wskazane limity.

Dodatkowo należy zweryfikować, czy podmiot nie spełnia którejkolwiek z przesłanek wskazanych w art. 19 ust. 1a–1c CIT. W przywołanych przepisach jest wymieniony szereg okoliczności, które powodują zakaz stosowania stawki obniżonej, np. przekształcenie przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną wykonującą we własnym imieniu działalność gospodarczą w spółkę jednoosobową czy wniesienie aportu w określony sposób. Weryfikacja uprawnienia do stosowania obniżonej stawki nie jest zatem łatwą i automatyczną procedurą, a raczej wieloetapową sekwencją działań, co więcej, każdorazowo niezbędne są szczegółowa analiza i dokładne ustalenie stanu faktycznego dla danego podmiotu.

Kolejnym aspektem, którego analiza jest konieczna przy decydowaniu się na prowadzenie działalności w formie spółki jednoosobowej, jest uwzględnienie istnienia podwójnego opodatkowania – tj. na poziomie zarówno opodatkowania dochodów w spółce, jak i wypłaty dywidendy dla wspólnika takiej spółki. Ten problem nie występuje przy prowadzeniu działalności gospodarczej osobiście i jest niepożądaną z punktu widzenia wspólnika cechą tej formy wykonywania działalności.

Wspólnik, będący osobą fizyczną na mocy art. 30a ust. 1 pkt 4 PIT, przy wypłacie dywidendy będzie obciążony zryczałtowanym podatkiem dochodowym w wysokości 19% z tytułu dywidend, ewentualnie innych przychodów z udziału w zyskach osób prawnych. Oznacza to, że nawet uzyskując wyjściowo niższy poziom opodatkowania na poziomie samej spółki (założono 9%), który generowałby oszczędności w porównaniu z klasycznym rozliczeniem PIT, trzeba uwzględnić dodatkowo wypłatę zysku i obciążenia podatkowe związane z taką operacją.

Reasumując, całkowite (miesięczne) obciążenie udziałowca spółki jednoosobowej w uproszczeniu wyniesie:

$$\begin{aligned}
 &9\% \text{ (lub } 19\%) \text{ CIT} + \\
 &19\% \text{ PIT (obliczone z } 91\% \text{ albo z } 81\% \text{ zysku spółki)} = \\
 &(9\% + 17,29\%) \text{ albo } (19\% + 15,39\%) = \\
 &26,29\% \text{ (albo } 34,39\%) + \\
 &\text{dodatkowo opłacana składka zdrowotna comiesięcznie}
 \end{aligned}$$

Zestawiając to z alternatywą opodatkowania jednoosobowej działalności gospodarczej podatkiem liniowym 19%, należy ocenić użyteczność tego rozwiązania jako niską dla przedsiębiorców prognozujących uzyskiwanie małych dochodów. Po pierwsze, ze względu na fakt podwójnego opodatkowania, a po drugie, z uwagi na wysoki poziom komplikacji i związanych z tym kosztów obsługi takiego procesu. Przy jednoosobowej spółce z o.o. nie występują też istotne korzyści związane z oszczędnością na wydatkach na składki na ubezpieczenia społeczne. Należy więc wykluczyć użyteczność tego rozwiązania jako prostej alternatywy dla przedsiębiorców, którzy rozważają porzucenie wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej na rzecz takiej formy, a dominującą cechą różnicującą dla nich będzie wyłącznie niższa stawka opodatkowania lub oszczędności składkowe. Transfer całości zysku w najprostszy i domyślnie przeznaczony do tego sposób (wypłata dywidendy) nie będzie w większości przypadków w ogólnym szacunku obciążeń korzystniejszy niż wybór prostszych form opodatkowania dla działalności jednoosobowej.

Należy zauważyć, że pomimo tych znaczących utrudnień istnieją obszary, gdzie takie rozwiązanie może okazać się właściwe z punktu widzenia optymalizacji podatkowo-składkowej. Są to przede wszystkim sytuacje, w których całkowicie lub prawie całkowicie reinwestuje się osiągnięty zysk. Można również w określonych warunkach dokonywać transferów ze spółki jednoosobowej do wspólnika na podstawie innych tytułów niż dywidenda, co jest niemożliwe przy prowadzeniu działalności

jednoosobowej na podstawie wpisu do CEIDG i w konkretnych okolicznościach może być bardziej opłacalne. Takie rozwiązania nie są jednak typowe i zwykle mogą zyskiwać na znaczeniu przy dopasowaniu ich do konkretnego scenariusza działalności danego podmiotu.

Trzeba dodatkowo mieć na uwadze, że stosowanie rozwiązań nietypowych lub wymagających specjalnych procedur powoduje, że w niekontrolowany sposób może wzrosnąć w takich przypadkach ryzyko podatkowe, co przekłada się na konieczność jego dalszego zabezpieczenia i może obniżać wtórnie opłacalność ze względu na koszty obsługi tego procesu (zakup specjalistycznych usług doradczych, analitycznych lub prawnych).

3.3.2. Wynagrodzenie jedyne go wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz związane z tym obciążenia podatkowe i składkowe

Przedsiębiorcy rozważający jednoosobową spółkę jako konkurencyjną do jednoosobowej działalności gospodarczej, świadomi faktu występowania efektu podwójnego opodatkowania, aktywnie poszukują rozwiązań alternatywnych, które pozwolą im transferować środki pieniężne do właściciela spółki przy użyciu innego niż dywidenda tytułu prawnego.

Na wstępie zaznaczyć należy, że celem poniższej analizy przypadków nie jest próba zaprezentowania metod omijania opodatkowania wypłaty dywidendy czy wręcz unikania jej na skutek czynności pozornych, lecz jedynie przegląd pewnych istniejących już od długiego czasu konstrukcji prawnych lub podatkowych i opisanie możliwych skutków ich implementacji. Każdorazowo istotą wdrożenia danego schematu aplikacyjnego musi być rzetelne i polegające na prawdzie osadzenie w stanie faktycznym i okolicznościach, które w sposób rzeczywisty odzwierciedlają przebieg danych procesów gospodarczych. Wypłata dywidendy nie powinna zostać w żadnym przypadku zastąpiona np. wynagrodzeniem z tytułu pełnienia funkcji, a co najwyżej w pewnych sytuacjach można rozważać taką okoliczność z punktu widzenia przykładowo jedyne go wspólnika jako pewien ekwiwalent o zbliżonej wartości pieniężnej i funkcji użytecznej. Co do zasady dywidenda i jej cechy nie pozwalają jej w prosty sposób zastąpić innym rozwiązaniem, które pełniłoby takie same funkcje.

Na początku rozważono dopuszczalność zatrudnienia jedyne go wspólnika, który pełni funkcję w zarządzie spółki na podstawie umowy o pracę, gdzie hipotetycznym pracodawcą byłaby sama spółka. Istnieje dość bogate orzecznictwo w tym zakresie, pomocne w analizie przypadku mogą też być interpretacje indywidualne wydawane przez ZUS w trybie art. 83d u.s.u.s. Jako pierwszy warto przytoczyć wyrok Sądu Najwyższego (sygn. III UK 226/15)⁴⁰, w którym po analizie sprawy

40 A. Bartosiewicz, *Obciążenia publicznoprawne – modele*, [w:] *Polski Ład: podatki i składki*, Stan prawny na 20 grudnia 2021 r. z uwzględnieniem zmian, które wejdą w życie 1 stycznia 2022 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2022, s. 300.

obejmującej zatrudnienie jedyne go wspólnika przez spółkę, w której miał objętą całość udziałów – sąd uznał za dopuszczalne takowe, jeżeli zostałyby spełnione szereg warunków, takich jak:

- 1) zatrudnienie ma miejsce na stanowisku specjalistycznym związanym z prowadzoną przez spółkę działalnością;
- 2) ustalenia potwierdzają zapotrzebowanie na pracę wspólnika dla spółki na takim stanowisku;
- 3) jedyny wspólnik nie angażuje się w bieżącą działalność zarządczą spółki oraz podlega faktycznie przy wykonywaniu pracy na rzecz spółki poleceniom osób zarządzających spółką lub kierujących jej poszczególnymi działami.

Należy zatem uznać, że zatrudnienie takie raczej należy traktować jako wyjątkową możliwość, ponieważ spełnienie powyższych przesłanek jednocześnie jest trudne lub bardzo trudne w praktyce i obejmuje pojedyncze przypadki rzeczywiste, nadto wspólnik nie powinien w tej sytuacji pełnić funkcji kierowniczych w spółce.

Gdyby taka hipotetyczna sytuacja miała miejsce, wówczas zarówno wspólnik, jak i sama spółka mogliby uzyskać wiele korzyści, takich jak: pomniejszenie przez spółkę podstawy opodatkowania poprzez zaliczenie do kosztów uzyskania przychodu wynagrodzenia takiego wspólnika, objęcie go przysługującymi z tytułu umowy o pracę ubezpieczeniami społecznymi, podleganie przez niego Kodeksowi pracy itd.

Utrwalone i aktualne stanowisko Sądu Najwyższego wyklucza jednak objęcie ubezpieczeniem pracowniczym wspólników spółek z o.o., którzy są jedynymi lub – z uwagi na posiadanie znacznej liczby udziałów – niemal jedynymi udziałowcami (por. sygn. III USK 99/22)⁴¹. Kluczową kwestią jest płynąca z analizy takich przypadków wniosek, że w takich sytuacjach brakuje cech charakterystycznych dla stosunku pracy wynikających z art. 22 §1 k.p.⁴², np. podporządkowania pracowniczego.

Podobny pogląd został zaprezentowany przykładowo w wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie o sygn. VII U 56/22⁴³. Sąd stwierdził w swoim rozstrzygnięciu, że wprowadzenie zatrudnienia pracowniczego wyłącznego wspólnika w spółce z o.o. nie jest niedopuszczalne, ale mając na uwadze brak realizacji elementów charakterystycznych dla stosunku pracy wątpliwy jest status pracowniczy jedyne go wspólnika spółki z o.o., tym bardziej jeżeli w zakresie obowiązków na stanowisku pracowniczym łączy on je z wykonywaniem zadań należących do zarządu spółki.

Za równie ryzykowne należy uznać podobne lub zbliżone formy wynagradzania, np. wynagrodzenie dla wspólnika pobierane za pełnienie funkcji pełnomocnika zarządu tej spółki.

Mając na względzie bieżący stan prawny i wagę powyższych argumentów, należy stwierdzić, iż wysoce prawdopodobne jest, że istnieje poważne ryzyko

41 Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 13 września 2016 r. III UK 226/15, LEX.

42 Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 lutego 2023 r. III USK 99/22, LEX.

43 Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1465.

zakwestionowania prawidłowości i skuteczności takiego rodzaju umów, które pozostają w sprzeczności z faktycznym celem realizacji umowy o pracę, a ich jedynym celem ma być albo objęcie odpowiednim tytułem ubezpieczenia wspólnika, albo uzyskiwanie korzyści podatkowych lub składkowych z tego tytułu i bezpośredni transfer środków pieniężnych ze spółki do wspólnika mający na celu pominięcie dywidendy.

W tej sytuacji uznać należy, że rozważania dotyczące opłacalności takiego zatrudnienia z perspektywy ewentualnych korzyści podatkowo-składkowych, jakie mogłyby zaistnieć w powyższym wariancie, są prawdopodobnie pozbawione sensu. Przy obecnym orzecznictwie i praktyce prowadzenia postępowań ZUS jest to wręcz rozwiązanie niepożądane i powinno się go unikać ze względu na zbędne ryzyko prawne, jakie generuje w swojej istocie. Należy mieć również na względzie, że treść przepisów podatkowych, w tym art. 16 ust. 1 pkt 66 ustawy CIT, wskazuje na to, że nie mogą stanowić kosztów uzyskania przychodu czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy. Jest tutaj zatem ukryte dodatkowe niekorzystne ryzyko podatkowe dla samej spółki, która może ponieść negatywne konsekwencje takiego działania.

Rozwiązaniem alternatywnym, często praktykowanym przy wynagradzaniu jedynego wspólnika, który jednocześnie pełni funkcję w zarządzie spółki, jest pobieranie przez niego tzw. wynagrodzenia za pełnienie funkcji. Kodeks spółek handlowych w art. 203¹ wskazuje na to, że uchwała wspólników może ustalać zasady wynagradzania członków zarządu, w szczególności maksymalną wysokość wynagrodzenia, przyznawania członkom zarządu prawa do świadczeń dodatkowych lub maksymalną wartość takich świadczeń.

To oznacza, że jedyny wspólnik, gdyby jednocześnie pełnił funkcję np. prezesa zarządu, mógłby teoretycznie otrzymywać na podstawie stosownej uchwały ustalone wynagrodzenie. W tej sprawie także wypowiedział się Sąd Najwyższy, w wyroku z dnia 14 marca 2001 r., sygn. II UKN 268/00⁴⁴, orzekając, że jedyny wspólnik jednoosobowej spółki z o.o. może świadczyć pracę na rzecz tejże spółki, jako prezes jednoosobowego jej zarządu, tylko poza stosunkiem pracy, a zatem na innej niż umowa o pracę podstawie. Od 2022 r. osoby, które najczęściej są powołane do pełnienia funkcji w organach osób prawnych, tj. prokurenci lub członkowie zarządu, podlegają obowiązkowi objęcia ubezpieczeniem zdrowotnym⁴⁵. Zmniejsza to wprowadzie atrakcyjność takiej konstrukcji, lecz nie do tego stopnia, aby uznać ją za nieopłacalną.

Co więcej, sytuacja taka powoduje określone skutki na gruncie prawa podatkowego. Jak wskazano np. w interpretacji indywidualnej nr IPPB6/4510-135/16-4/SO z dnia 10 czerwca 2016 r., jedyny wspólnik spółki jednoosobowej pełniący

44 Wyrok Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie – VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 9 września 2022 r. VII U 56/22, LEX.

45 Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 marca 2001 r. II UKN 268/00, LEX.

dodatkowo funkcję w zarządzie może uzyskiwać takie wynagrodzenie, a w dodatku będzie ono stanowiło dla spółki koszt uzyskania przychodu zgodnie z ogólną dyspozycją zawartą w art. 15 CIT. Oznacza to, że aby wydatek poniesiony na to wynagrodzenie mógł stanowić koszt uzyskania przychodów spółki, muszą zaistnieć łącznie następujące przesłanki, tzn. wydatek ten:

- został poniesiony przez podatnika (spółkę);
- był definitywny, a więc bezzwrotny;
- pozostawał w związku z prowadzoną przez podatnika działalnością gospodarczą;
- poniesiony został w celu uzyskania przychodów lub zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów;
- nie był kosztem wymienionym w art. 16 ust. 1 CIT;
- został właściwie udokumentowany.

Taka kwalifikacja oznacza wiele korzyści dla przedsiębiorców, którzy rozważają uzyskiwanie wynagrodzenia ze spółki z o.o. jako częściową alternatywę lub ekwiwalent dla wypłacania dywidendy. Korzyści podatkowe są proporcjonalne do stawki podatkowej, jaką stosuje dana spółka. Może to być 9% wypłaconego wynagrodzenia (po spełnieniu ustawowych warunków), ale możliwe jest także obniżenie podstawy opodatkowania o 19% (dla spółek, które nie korzystają z preferencji).

Przyjmując roczne wynagrodzenie za pełnienie funkcji w zarządzie spółki w wysokości 120 000 zł, trzeba stwierdzić, że prognozowana korzyść podatkowa wynosi przy stawce 9%:

$$120\,000\text{ zł} \times 9\% = 10\,800\text{ zł}$$

Warto dodatkowo wskazać na to, że np. w interpretacji indywidualnej wydanej przez ZUS z dnia 19 lutego 2010 r., nr 100000/403/8/10/ZU/880/EH stwierdzono, iż członek zarządu spółki z o.o., pełniący tę funkcję na podstawie uchwały zgromadzenia wspólników o powołaniu, nie podlega z tego tytułu dodatkowo ubezpieczeniom społecznym. W rozpatrywanym przypadku oczywiście należy rozdzielić obowiązek opłacania składek społecznych przez samego wspólnika (istnieje on nadal) od obowiązku opłacania składek przez spółkę z tytułu samego wynagrodzenia za pełnienie funkcji osoby w zarządzie. Niemniej brak takiego dodatkowego obciążenia jest korzystny z punktu widzenia obciążeń podatkowo-składkowych.

Dla samego wspólnika oczywiście powstaje w takiej sytuacji przychód, który musi zostać rozliczony zgodnie z przepisami o podatku dochodowym od osób fizycznych (w tym przypadku ze źródła działalności wykonywanej osobiście).

Od 2022 r. wypłaty takie objęte są dodatkową 9% składką zdrowotną, co wpływa na sumę obciążeń podatkowych i składkowych takiego rozwiązania (zapełnienie tej luki było zapewne jednym z celów ustawodawcy). Jednak sama forma pobierania wynagrodzenia na podstawie uchwały dopuszcza przecież np. wypłaty w różnych wysokościach, nieregularne lub w określonych terminach, albo nawet jednorazowe – a zatem osoba będąca właścicielem spółki ma całkowity wpływ na charakter i termin zaistnienia tego

obciążenia, ponieważ to wyłącznie ona podejmuje decyzje o tym, czy takie wypłaty będą miały miejsce, w jakiej wysokości oraz kiedy.

Charakter prawny spółki jednoosobowej oraz stopień rozbudowania przepisów, które jej dotyczą, pozwalają na projektowanie i wdrażanie wielorakich rozwiązań mających na celu jak najskuteczniejszy i najtańszy transfer majątku ze spółki do majątku wspólnika lub członka zarządu. W tym podrozdziale przedstawiono tylko niektóre przykłady, koncentrując się na wstępnych rozważaniach i analizie oraz ocenie przydatności kilku wybranych konstrukcji prawnych. Wdrożenie tzw. Polskiego Ładu spopularyzowało rzadko dotychczas stosowane rozwiązania, czyniąc z kolei te, które były powszechnie stosowane, zupełnie nieopłacalnymi pod względem podatkowym oraz składkowym. Jedno z takich rozwiązań (tj. umowa o pracę z jedynym wspólnikiem) zostało ocenione negatywnie, ponieważ generuje zbędne ryzyko dla wspólnika oraz spółki w przypadku wdrożenia. Przykład ten dobrze ilustruje ogólną regułę postępowania, jaką należy w takich sytuacjach przyjąć, wedle której w każdym przypadku analiza dopuszczalności i opłacalności danego rozwiązania wdrażanego w spółce powinna zostać poprzedzona wnikliwą oceną okoliczności i precyzyjnym zbadaniem stanu faktycznego.

3.3.3. Wybrane aspekty podatkowe i składkowe spółki jednoosobowej – orzecznictwo sądów i praktyka organów

Nie ulega wątpliwości, że po wprowadzeniu zmian w przepisach, na skutek uchwalenia tzw. Polskiego Ładu, wykonywanie działalności w praktycznie każdej formie prawnej podlegało modyfikacjom w obszarze obciążeń podatkowych, a także z tytułu należnych składek i opłat. W efekcie tych zmian przedsiębiorcy zaczęli aktywnie poszukiwać alternatywnych rozwiązań, które byłyby odpowiedzią na gwałtownie rosnące obciążenia (szczególnie z uwagi na wzrost składki zdrowotnej). Szczególnie popularne w sektorze MŚP stały się rozwiązania, których istotą jest wykorzystanie odrębnego podmiotu posiadającego oddzielną od wspólnika osobowość prawną, co pozwala na zastąpienie lub przeniesienie prowadzenia faktycznej działalności gospodarczej ze wspólnika na ten podmiot, chroniąc samego wspólnika (właściciela spółki) przed skutkami ryzyka niepowodzenia biznesowego. Zwykle ma to równoległe na celu uzyskiwanie dodatkowych korzyści w sferze podatkowej, należności składkowych lub w daninach o zbliżonym charakterze (np. eliminacja daniny solidarnościowej) w porównaniu z jednoosobową działalnością gospodarczą prowadzoną na własny rachunek. Jednoosobowa spółka z o.o. spełnia częściowo powyższe kryteria, ma też niezaprzeczalną zaletę, którą jest posiadanie 100% udziałów przez jedynego wspólnika, co *de facto* pozwala mu na całkowitą kontrolę takiego podmiotu (mimo jego prawnej odrębności) i w razie konieczności łatwe zbycie własności udziałów. Jest to niewątpliwa zaleta, ponieważ w przypadku działalności gospodarczej analogiczna procedura jest trudna w realizacji, a sprzedaż

przedsiębiorstwa zwykle polega na przekształceniu go w spółkę lub na wydzieleniu i sprzedaży zorganizowanej części przedsiębiorstwa (są to procesy raczej długotrwałe i stosunkowo kosztowne, szczególnie w przypadku rozwiniętych firm mających rozbudowaną strukturę majątkową).

Poniżej zaprezentowano kilka wybranych z orzecznictwa praktycznych problemów, które dotyczą spółki jednoosobowej. Są to zagadnienia niezwykle istotne z punktu widzenia decyzji o wyborze takiej formy prowadzenia działalności, mając na uwadze jej opłacalność ekonomiczną.

Częstą praktyką gospodarczą jest rozdzielanie poszczególnych działalności na odrębne segmenty (linie biznesowe) lub wydzielanie odrębnych podmiotów do realizacji poszczególnych zadań wyznaczonych przez przedsiębiorcę. Chodzi głównie o ograniczenie ryzyka, a także zachowanie przejrzystości i porządku organizacyjnego w celu lepszego zarządzania przez właściciela procesami gospodarczymi, które realizowane są w trakcie prowadzenia już przez te podmioty normalnej działalności operacyjnej. Nie ma prawnych przeszkód, żeby pojedynczy przedsiębiorca prowadził np. działalność gospodarczą i jednocześnie był współnikiem jednoosobowej spółki z o.o. lub nawet wielu takich spółek. Do momentu wprowadzenia Polskiego Ładu i nowelizacji zasad opłacania składki zdrowotnej taka sytuacja nie powodowała większych komplikacji i wiązała się praktycznie tylko z czynnościami formalno-technicznymi. Jednakże po uchwaleniu nowych przepisów pojawiły się wątpliwości interpretacyjne dotyczące ich stosowania przede wszystkim w zakresie składki zdrowotnej (m.in. jaka ma być wysokość takiej składki i z jakiego tytułu należy ją w takiej sytuacji opłacać). Praktyka gospodarcza wskazuje na to, że często nowe podmioty (w tym spółki z o.o.) są powoływane do prowadzenia nowej działalności, zwłaszcza gdy istnieje duże początkowe ryzyko niepowodzenia rynkowego, a poziom dochodów jest w pierwszym okresie niski. W takim scenariuszu każde dodatkowe obciążenie współnika (będącego np. inwestorem), który posiada całość udziałów, finansuje pomysł, wnosi kapitał założycielski, a jednocześnie ma ponosić od samego początku dodatkowe koszty, choćby z tytułu składki zdrowotnej, znacząco obniżyłoby atrakcyjność takiego działania i spowodowało spadek jego użyteczności. Taka sytuacja była przedmiotem rozważań w interpretacji indywidualnej ZUS DI/100000/43/249/2023. Stan faktyczny, jaki został przedstawiony w tym wniosku, obejmował sytuację, w której przedsiębiorca prowadzący indywidualną działalność gospodarczą dodatkowo był jedynym współnikiem posiadającym 100% udziałów w kapitale zakładowym sześciu jednoosobowych spółek. Jego oddzielna działalność gospodarcza była opodatkowana w formie ryczałtu od dochodów ewidencjonowanych, a zatem składka zdrowotna z tej działalności była ryczałtowa, a nie proporcjonalna. Istota problemu, jaki został przedstawiony w tym wniosku, zawierała się w pytaniu, czy i ile składek zdrowotnych powinien płacić taki przedsiębiorca. Stanowisko, które zostało potwierdzone przez organ, było korzystne dla wnioskodawcy; zgodnie z jego treścią przedsiębiorca powinien obliczać składkę zdrowotną odrębnie:

- a) od przychodów z indywidualnej działalności gospodarczej według podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia zdrowotne obowiązującej przedsiębiorców stosujących opodatkowanie w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych oraz
- b) od działalności pozarolniczej prowadzonej jako wspólnik sześciu jednoosobowych spółek z o.o. – przy czym powinien obliczyć **tylko jedną składkę** naliczaną od podstawy wymiaru stanowiącej 100% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w czwartym kwartale roku poprzedniego, włącznie z wypłatami z zysku, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Wobec tego w powyższej sytuacji taki przedsiębiorca (założono, że może być nim hipotetyczny inwestor) nie musi opłacać siedmiu odrębnych składek (od ilości podmiotów i dodatkowo działalności gospodarczej), a tylko dwie (w tym obie ryczałtowe, a nie proporcjonalne), co powoduje, że jego obciążenia z tego tytułu drastycznie spadają; taka możliwość wydaje się bardzo ciekawa i opłacalna z punktu widzenia optymalizacji ryzyka oraz minimalizacji kosztów prowadzonej działalności.

W tym miejscu warto przybliżyć samą instytucję interpretacji indywidualnych wydawanych przez ZUS. Są one wydawane na podstawie art. 34 ust. 1 i ust. 5 ustawy prawo przedsiębiorców⁴⁶ w związku z art. 83d u.s.u.s. Zgodnie z przywołanymi wyżej przepisami przedsiębiorca ma prawo złożyć do właściwego organu (w tym wypadku ZUS) wniosek o wydanie wyjaśnienia co do zakresu i sposobu stosowania przepisów, z których wynika obowiązek świadczenia przez przedsiębiorcę daniny publicznej bądź składek na ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne, w jego indywidualnej sprawie. Nadto wydana decyzja jest wiążąca dla ZUS, do czasu jej zmiany lub uchylecia, ale nie jest wiążąca dla przedsiębiorcy, czyli nie może on w zakresie, w jakim się do niej zastosował, zostać obciążony sankcjami administracyjnymi, finansowymi lub karami⁴⁷. Taka interpretacja pełni więc funkcję ochronną i jest dobrym narzędziem pozwalającym ograniczyć ryzyko wadliwego zastosowania przepisów przez przedsiębiorcę.

Interesujące jest także stanowisko ZUS w zakresie zbiegu tytułów ubezpieczeń, które mogą dotyczyć wspólnika jednoosobowej spółki z o.o. Samo posiadanie statusu wspólnika takiej spółki jest oczywiście bezspornym tytułem do opłacania składek społecznych, ale ciekawa jest analiza przypadku, kiedy taki wspólnik pozostaje we wspomnianym wcześniej tzw. zbiegu tytułów ubezpieczeń. Analiza takiego przypadku nastąpiła w interpretacji indywidualnej DI/100000/43/1246/2015, w której wnioskodawca był zatrudniony na umowę o pracę i otrzymywał wynagrodzenie z tego tytułu w przeliczeniu na okres miesiąca wyższe od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Jednocześnie miał on w tej sytuacji wątpliwość, czy spełnia

46 I. Leśniewska, J. Leśniewski, *Nowa grupa ubezpieczonych objęta obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego*, [w:] *Polski ład – nowe zasady naliczania składki zdrowotnej od 2022 roku. Przykłady i arkusze kalkulacyjne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022, sekc. 2.1. Osoby powołane do pełnienia funkcji na mocy aktu powołania.

47 Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 221 z późn. zm.

warunki do objęcia ubezpieczeniem społecznym z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej jako wspólnik jednoosobowej spółki z o.o.

Również w tym przypadku stanowisko organu było korzystne dla przedsiębiorcy. Co do zasady za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się wspólnika jednoosobowej spółki z o.o., ale w opisanej sytuacji organ orzekł, że brakuje podstaw do uznania, iż prowadzenie pozarolniczej działalności przez wspólnika jednoosobowej spółki z o.o. stanowi dodatkowy tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym. Oczywiście taka osoba może dobrowolnie podlegać ubezpieczeniom społecznym z tego tytułu, na swój wniosek, nie jest to jednak obligatoryjne.

Powyższe dwa przypadki są cenną wskazówką, jakie scenariusze w praktyce gospodarczej mogą okazać się przydatne w analizie opłacalności prowadzenia jednoosobowej spółki z o.o. przez przedsiębiorców. Wnioski, jakie można wyciągnąć po analizie tych i podobnych decyzji, pokazują, że po pierwsze, korzystne jest poszukiwanie rozwiązań, w których dochodzi do zbiegu tytułów ubezpieczenia, a po drugie, rozszerzanie skali działalności w niektórych przypadkach nie powoduje liniowego wzrostu kosztów i obciążeń z tytułu składek ZUS, co w zestawieniu z prognozowanymi dochodami może okazać się bardzo korzystne i opłacalne dla takiego przedsiębiorcy.

Zabezpieczanie ryzyka związanego z błędną oceną przepisów określających obowiązki z tytułu obligatoryjnych wpłat na ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne za pomocą indywidualnych interpretacji jest dobrą praktyką postępowania i niesie za sobą wiele korzyści. Analogiczna możliwość istnieje w przepisach prawa podatkowego. Również tam indywidualne interpretacje, a idąc jeszcze dalej – liczne wyroki sądów, które ich dotyczą – są cennym źródłem wiedzy w zakresie interpretacji przepisów i właściwego ich stosowania.

Wiele z tych interpretacji bezpośrednio dotyczy także jednoosobowych spółek z o.o. Ciekawym problemem, który ma bardzo praktyczny wymiar, jest realizowanie przez wspólnika tzw. powtarzających się nieodpłatnych świadczeń niepieniężnych. Instytucja ta stała się po wprowadzeniu Polskiego Ładu niezwykle popularna ze względu na możliwość dość łatwego transferu środków pieniężnych do wspólników z innego tytułu niż wypłata dywidendy, co pozwala na uniknięcie niepożądanego z ich perspektywy efektu podwójnego opodatkowania. Ponieważ nastąpiła również nowelizacja ustawy o PIT i zmiana kwoty wolnej od podatku, dochody, które uzyskiwali wspólnicy na tej podstawie, mogły być w niektórych sytuacjach całkowicie zwolnione z opodatkowania, jeśli nie przekraczały kwoty 30 tys. zł. To spowodowało gwałtowny wręcz wzrost atrakcyjności takiego rozwiązania. Dodatkowo wypłata taka początkowo nie wiązała się z koniecznością naliczenia i zapłacenia z tego tytułu składek ZUS, co jeszcze zwiększało korzyści takiego sposobu transferu pieniędzy ze spółki do jej wspólników.

Zastosowanie powtarzających się świadczeń niepieniężnych (ogólna podstawa prawna pozwalająca na ich stosowanie została wskazana w art. 159 i 176 §1 k.s.h.)⁴⁸

48 T. Brzezicki, M. Noga, J. Wantoch-Rekowski, *Wydawanie decyzji interpretacyjnych przedsiębiorcom przez ZUS*, Stan prawny na 31 października 2020 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2021, s. 32.

w warunkach prowadzenia jednoosobowej spółki z o.o. jest jednak ograniczone ze względu na obligatoryjne obciążenie wspólnika takiej spółki składkami ZUS z tytułu objęcia 100% udziałów. Co więcej, powstaje coraz więcej nowych sporów, jakie przedsiębiorcy prowadzą z samym ZUS, który konsekwentnie przedstawia odrębne niekorzystne stanowisko interpretacyjne. Aktualnie nie jest pewne, która linia interpretacyjna w tych sporach zostanie uznana przez sądy za wiodącą i właściwą. Z tego względu na tym etapie szersza analiza i szczegółowe rozważania dotyczące tej kwestii nie będą kontynuowane, jednak trzeba zwrócić uwagę na występujące dodatkowe aspekty podatkowe, które w tym przypadku są na tyle ciekawe, że warto je poddać szerszemu omówieniu.

Interesujące zagadnienie, mające źródło w rzeczywistej sytuacji gospodarczej, zostało przedstawione w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego, sygn. II FSK 1889/14⁴⁹ (poprzedzające je orzeczenie WSA w Warszawie, sygn. III SA/Wa 1083/13)⁵⁰. W opisywanym przypadku jedyny wspólnik spółki z o.o. (przekształconej z przedsiębiorcy jednoosobowego w spółkę z o.o.) świadczył na jej rzecz szereg usług, do których został zobowiązany w umowie spółki. Nie planował jednak pobierać za nie wynagrodzenia, uznając, że wystarczającym ekwiwalentem za wykonywane przez niego usługi będzie m.in. możliwość uzyskania dywidendy czy przychodu ze zbycia udziałów w spółce.

Taka sytuacja może wydawać się intuicyjnie oczywista, ponieważ wspólnik, który posiada 100% udziałów, ma oczywisty interes w tym, żeby sama spółka rozwinęła swoją działalność i jak najszybciej zaczęła generować zysk przy jak najmniejszych kosztach działalności. Końcowe rozstrzygnięcie NSA było jednak dość zaskakujące – spółka taka w efekcie otrzyma nieodpłatnie świadczenia podlegające opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnych, a zatem wniosek nasuwa się taki, że nawet gdy właściciel wykonuje dla spółki nieodpłatnie umówione świadczenia, generuje to obciążenia podatkowe, co niesie za sobą szereg kolejnych problemów takich jak ich realna wycena, która powinna być adekwatna i rynkowa. To oznacza, że obciążenia podatkowe mogą zostać wygenerowane również w sytuacji, która pierwotnie nie powoduje samego przepływu środków pieniężnych między wspólnikiem spółki jednoosobowej a samą spółką.

W powyższym przypadku obciążenia podatkowe bezpośrednio dotknęłyby spółki, ale możliwa jest też sytuacja „odwrotna”, kiedy wspólnik może być zobowiązany do zapłaty podatku, jeżeli np. korzysta z majątku spółki, nie będąc jednocześnie w zarządzie i traktując go jak majątek osobisty.

Przytoczone wyżej przykłady tworzą tylko krótki zarys stopnia komplikacji stosowania przepisów przy jednoosobowej spółce z o.o. Z całą pewnością poziom trudności prowadzenia takiego podmiotu jest wyższy niż przy jednoosobowej działalności gospodarczej. Jest to pewien element niewymierny dla obciążeń

49 Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1467 z późn. zm.

50 Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 lipca 2016 r. II FSK 1889/14, LEX.

podatkowo-składkowych, a w przypadku dużej skali działalności możliwe jest, że koszty związane z obsługą podatkową, księgową lub prawną będą stanowiły znaczny wydatek związany nie tyle z samymi zobowiązaniami publicznoprawnymi, co z prawidłowym ich oszacowaniem, wyliczeniem i rozpoznaniem wynikających z tego skutków.

Rekomenduje się, aby przedsiębiorcy w każdym przypadku precyzyjnie analizowali i przewidywali skutki swoich działań, prawidłowo rozpoznawali obowiązki, zarówno podatkowe, jak i wynikające z ustaw dotyczących konieczności podlegania ubezpieczeniom, oraz przeprowadzali analizę poszczególnych scenariuszy, które zostały przez nich zakwalifikowane do wdrożenia i realizacji. Taka procedura postępowania znacznie obniża ryzyko występujące po ich stronie, a także pozwala trafniej oszacować wynikające z tych tytułów przyszłe obciążenia, jakie niesie za sobą decyzja o prowadzeniu działalności gospodarczej w formie jednoosobowej spółki z o.o.

3.4. Wnioski i podsumowanie

Poniżej przedstawiono syntetyczne podsumowanie wniosków wynikających z symulacji i obliczeń znajdujących się w rozdziale III oraz proponowanych kierunków wymagających dalszej pogłębionej analizy.

W aspekcie dotyczącym funkcjonowania w zmienionych warunkach obciążeń związanych ze składką zdrowotną (po uchwaleniu tzw. Polskiego Ładu) wykazano, że po wprowadzeniu nowych zasad jej naliczania obniżył się próg opłacalności zastosowania opodatkowania podatkiem liniowym względem opodatkowania skalą podatkową. Równocześnie obciążenia podatkowo-składkowe przedsiębiorców na skutek przyjęcia nowych regulacji znacznie wzrosły, a składka zdrowotna ma w nich duży, często dominujący udział. Co więcej, jej częściowo nieliniowy charakter dla przedsiębiorców opodatkowanych zarówno podatkiem liniowym, jak i skalą podatkową, powoduje, że wraz ze wzrostem jej podstawy w kolejnych latach łączne obciążenia dla przedsiębiorców uzyskujących niskie dochody wzrastają ze względu na fakt, że nie płacą oni składki proporcjonalnej, lecz składkę określoną w minimalnym limicie.

Powszechnie znanym i zbadanym zjawiskiem jest wzrost opłacalności podatku liniowego, który jest korzystniejszy przy dużych dochodach. Potwierdzono to również w przeprowadzonych w tym rozdziale kalkulacjach, a ponadto wykazano, że efektywna stopa obciążeń, jakie ponosi przedsiębiorca opodatkowany na zasadach ogólnych, gwałtownie wzrasta po przekroczeniu określonej kwoty dochodu przy uwzględnieniu stałych założeń podanych w przykładach: określonego z góry poziomu składek ZUS, braku innych dochodów itp.

Poszczególne udziały obciążeń w całej ich kwocie mogą zmieniać się wraz ze zmianą samej struktury przychodów i kosztów i są w stanie wzajemnie się częściowo

kompensować, co uwidocznione zostało na przykładzie zmniejszenia kwoty należnej składki zdrowotnej r/r przy identycznych dochodach. Zjawisko to jest możliwe ze względu na wzrost wysokości składek społecznych ZUS możliwych do odliczenia od dochodu.

Z kolei przy wyborze formy opodatkowania ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych efektywna stopa obciążeń maleje przy wyższych przychodach, co, odwrotnie niż dla skali podatkowej, czyni tę formę opodatkowania jeszcze bardziej opłacalną dla przedsiębiorców już w ten sposób opodatkowanych i osiągających coraz większe przychody (zrównane funkcjonalnie z dochodami z uwagi na brak możliwości uwzględnienia przy tej formie opodatkowania kosztów uzyskania przychodu).

Ogólna efektywna stopa obciążeń w prezentowanych przykładach przeważnie rosła w kolejnych latach (przy założeniu tego samego dochodu), na co kluczowy wpływ miała podwyżka składek społecznych ZUS. Efekt ten zauważono przy skali podatkowej, podatku liniowym i ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych.

Zaprezentowano także na przykładzie obliczeniowym korzyści wynikające z opodatkowania łącznego w przypadku małżonków lub samotnego rodzica z dzieckiem – które są największe, gdy jedno z nich osiąga małe lub zerowe dochody. W przypadku kalkulacji prezentującej wspólne opodatkowanie małżonków prowadzących samodzielnie odrębne działalności gospodarcze oszczędności przy rozliczeniu łącznym są możliwe jedynie w sferze opodatkowania, pozostając na identycznym poziomie w obszarze składkowym, a więc tak samo jak przy działalnościach odrębnie opodatkowanych.

Przedsiębiorca prowadzący działalność i jednocześnie zatrudniony na umowę o pracę, która spełnia kryteria niezbędne do zaistnienia tzw. zbiegu ubezpieczeń, może uzyskiwać znaczne korzyści z tego tytułu, ale narażony jest jednocześnie na szybsze osiągnięcie progu podatkowego w przypadku opodatkowania skalą podatkową i uzyskania wysokich dochodów z tytułu samej działalności. Rekomendowana jest w tej sytuacji zmiana rozliczenia na formę podatku liniowego odpowiednio wcześniej, aby wyeliminować negatywne efekty progresji podatkowej.

Z kolei rozważania dotyczące wybranych aspektów funkcjonowania jednoosobowej spółki z o.o. wykazały, że traktowanie takiej formy działalności jako prostej i uniwersalnej alternatywy dla pozarolniczej działalności gospodarczej (nawet przy uwzględnieniu hipotetycznych oszczędności w obszarze składkowo-podatkowym, jakie mogą z tego wynikać) jest błędne i niecelowe. Oczekiwane korzyści mogą zostać łatwo zredukowane przez zwiększone koszty obsługi działalności i pojawiające się specyficzne ryzyka w obszarze podatków i składek ZUS.

Zakończenie

Kształt systemu podatkowego w państwie to istotny element polityki gospodarczej, gdyż wpływy z podatków stanowią ważny składnik dochodów budżetu państwa i samorządów. Warunkuje on także tzw. klimat przedsiębiorczości – oddziałując na motywacje prowadzenia działalności gospodarczej. Kluczowe pozostaje zatem pytanie, jak ukształtować system podatkowy, aby z jednej strony zapewnić dochody budżetowe umożliwiające realizację zadań społeczno-gospodarczych, a z drugiej – dynamizować wzrost gospodarczy i motywować przedsiębiorców do podejmowania, prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej.

System podatkowy powinien być racjonalny, kształtowany według zasad podatkowych, odpowiadający wewnętrznym i zewnętrznym uwarunkowaniom danego kraju. Z punktu widzenia prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce ważne są regulacje podatkowe funkcjonujące w UE oraz w innych krajach, w tym także w ramach podatkowych. Polska jako członek Unii nie posiada zatem pełnej swobody w zakresie kształtowania podatków, ponieważ niektóre podatki podlegają procesowi harmonizacji i koordynacji podatkowej, zgodnie z przepisami traktatowymi. Również wspieranie przedsiębiorców poprzez instrumenty podatkowe (formy pomocy publicznej) podlega ograniczeniom.

Działalność gospodarcza obciążona jest różnymi podatkami. Przedsiębiorcy, chcąc zmniejszyć obciążenia fiskalne, poszukują różnych możliwości i rozwiązań w zakresie prawa podatkowego. Analiza warunków opodatkowania podatkiem dochodowym umożliwia dostosowanie struktury podatkowej do potrzeb danego podmiotu. Problematyka optymalizacji podatkowej często wywołuje kontrowersje, gdyż kojarzona jest z próbami unikania płacenia podatków czy z wyłudzeniami podatkowymi. W rzeczywistości jednak optymalizacja podatkowa jest legalną praktyką, polegającą na wykorzystywaniu dostępnych instrumentów i strategii, tak aby zminimalizować obciążenia podatkowe, w granicach określonych przez prawo. Sytuacja przedsiębiorstw dodatkowo komplikuje się, kiedy przepisy w zakresie prawa podatkowego cechuje duża zmienność. Narasta wtedy niepewność co do przyszłej sytuacji, mogąca skutkować niechęcią przedsiębiorców do podejmowania nowych aktywności.

W związku z wprowadzeniem przepisów Polskiego Ładu pojawiło się wiele zmian podatkowych w wysokości poszczególnych stawek, progów podatkowych, dostępnych ulg i preferencji podatkowych. Każda z tych modyfikacji ma konsekwencje

finansowe dla podatników. Co więcej, każda forma rozliczenia podatku została potraktowana przez ustawodawcę odmiennie, przez co mogła stać się dla przedsiębiorcy nieopłacalna lub nieoptymalna w stosunku do pozostałych opcji. Największa zmiana dotknęła kartę podatkową, odbierając podatnikom możliwość jej wyboru jako sposobu rozliczenia, jeżeli w roku poprzedzającym z niej nie korzystali. To działanie prawodawcy jest krokiem do stopniowego, całkowitego wyeliminowania tego rozwiązania z wachlarza dostępnych dla podatników opcji rozliczenia podatku. Z kolei najwięcej istotnych modyfikacji dotknęło rozliczenia na zasadach ogólnych w skali podatkowej. Podwyższono kwotę progu podatkowego, wprowadzono jednolitą kwotę wolną od podatku, obniżono stawkę w progu podatkowym oraz wdrożono nowe ulgi podatkowe, skierowane zwłaszcza do przedsiębiorców innowacyjnych lub podejmujących działania rozwojowe. Przewidziano też kilka nowych preferencji podatkowych pozwalających podatnikom na zwolnienie z podatku dochodowego przy spełnieniu określonych warunków.

Jednymi z najbardziej dotkliwych zmian wprowadzonych nowym Polskim Ładem, które dotyczą wszystkich podatników, były modyfikacje odnoszące się do składki na ubezpieczenie zdrowotne. Dotyczyły one zarówno sposobu wyliczenia składki, ustalenia podstawy jej wymiaru, określenia stawki minimalnej oraz możliwości wliczenia jej w poczet kosztów podatkowych lub jej częściowego albo całkowitego odliczenia od podstawy opodatkowania bądź od kwoty podatku. Obecnie wysokość składki jest stosunkowo mocno zróżnicowana w zależności od formy rozliczenia. Co jednak najistotniejsze, znacznie zmieniono zasady jej odliczenia. Przed nowelizacją, tj. do końca 2021 r., funkcjonowały ujednolicone zasady odliczania składki na ubezpieczenie zdrowotne przez przedsiębiorców, niezależnie od wykorzystywanych przez nich form opodatkowania. W każdym z tych przypadków obowiązywał maksymalny limit odliczenia, tj. 7,75% podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne, przy czym odliczenie to dotyczyło kwoty podatku do zapłaty do urzędu skarbowego, nie zaś podstawy opodatkowania. Można zatem powiedzieć, że była to swego rodzaju ulga bezpośrednia, mająca istotny wpływ na wysokość finalnego podatku do zapłaty. Obecnie, w zależności od wybranej formy opodatkowania, odliczenie kwoty zapłaconych składek zdrowotnych jest inne lub nie ma go w ogóle. Istotny jest jednak fakt, że odliczenie pozwala jedynie obniżyć podstawę wyliczenia podatku, zatem kwota ta w mniejszym (bo pośrednim) stopniu pozwala obniżyć opodatkowanie podatnika. Wyjątek stanowi tu karta podatkowa.

Warto podkreślić, że częste zmiany przepisów podatkowych, z jakimi mieliśmy do czynienia w przypadku Polskiego Ładu 1.0, 2.0 i 3.0, sprawiają, że właściciele przedsiębiorstw mają niewiele czasu na zrozumienie i adaptację do nowych rozwiązań. Może to ograniczać możliwości optymalizacji działań tych jednostek, zwiększać koszty ich prowadzenia oraz spowalniać rozwój przedsiębiorstw.

Przedsiębiorcy, którym zależy na utrzymaniu lub rozwinięciu przewagi konkurencyjnej, powinni uwzględniać w strategii rozwoju wpływ obciążeń podatkowych oraz składkowych na końcowy wynik finansowy, jaki uzyskują w swojej działalności. Można to osiągnąć wyłącznie poprzez wykonanie odpowiednich prognoz i wyliczeń,

konfrontując aktualną formę opodatkowania, której podlegają (lub która wynika z ich formy prowadzenia działalności), ze scenariuszami alternatywnymi (hipotetycznymi), jakie mogłyby zaistnieć, gdyby postanowili dokonać odpowiednich zmian w ramach przysługujących im uprawnień w tym zakresie. W przypadku rozwiniętych przedsiębiorstw analiza ta zwykle będzie miała rozbudowany, wielopłaszczyznowy charakter, ale w przypadku mniejszych działalności, prowadzonych w najprostszej formie – takie obliczenia mogą zostać przeprowadzone stosunkowo łatwo na podstawie dostępnych schematów obliczeniowych, a ich wyniki można następnie ze sobą zestawiać i porównać. Na dalszym etapie uzyskane dane można przekształcić w uzasadnione rekomendacje i sformułować zalecenia dla osób zarządzających konkretnym przedsiębiorstwem, co pozwoli na podjęcie właściwych i niezbędnych decyzji w tym kluczowym obszarze.

Bibliografia

Pozycje książkowe

- Bartniczak B., Ptak M., *Oplaty i podatki ekologiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.
- Bartosiewicz A., *Polski Ład: podatki i składki*, Stan prawny na 20 grudnia 2021 r. z uwzględnieniem zmian, które wejdą w życie 1 stycznia 2022 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Biernacki K., *Podatkowe uwarunkowania decyzji przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2019.
- Bogucki S., Cudak A., Wrzeńska-Nowacka A., *Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych*, wyd. 3, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Brzezicki T., Noga M., Wantoch-Rekowski J., *Wydawanie decyzji interpretacyjnych przedsiębiorcom przez ZUS*, Stan prawny na 31 października 2020 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Brzeziński B., Olesińska A., *Wstęp do nauki prawa podatkowego*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2001.
- Chojna-Duch E., Litwińczuk H., *Prawo finansowe*, Oficyna Prawa Polskiego, Warszawa 2009.
- Dolata S., *Podstawy wiedzy o polskim systemie podatkowym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Dzwonkowski H., Gliniecka J. (red.), *Prawo podatkowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Famulska T., *Oddziaływanie systemu podatkowego na rynek finansowy*, Akademia Ekonomiczna, Katowice 1998.
- Famulska T., *System opodatkowania przedsiębiorstw w Polsce*, Akademia Ekonomiczna, Katowice 1993.
- Felis P., Jamróży M., Szlęzak-Matusewicz J., *Podatki i składki w działalności przedsiębiorców*, wyd. 4, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2024.
- Fila J., Grzegorzczak E., Paduszyńska M., *Wybrane źródła finansowania mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022.
- Gajl N., *Teorie podatkowe w świecie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1992.
- Gomułowicz A., Małecki J., *Podatki i prawo podatkowe*, Lexis Nexis, Warszawa 2013.
- Gudowska B., Strusińska-Żukowska J., *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych: komentarz*, wyd. 2, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Huchla A., *Zryczałtowany podatek dochodowy. Komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 2000.
- Jankowski J., *Optymalizacja podatkowa w podatkach dochodowych. Dopuszczalność i prawne granice*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Janowski A., *Słownik ekonomiczny*, Wydawnictwo Instytutu GSMiE, Kraków 1998.

- Każmierski A., *Podatki 2022*, wyd. 20, Wolters Kluwer, Meritum, Warszawa 2022.
- Kidyba A., Frąckowiak J., Kopaczyńska-Pieczniak K., Michalski M., Witosz A.J., *Kodeks spółek handlowych. T. 3: Komentarz do art. 301–490*, Stan prawny na 4 września 2020 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Kolek A., Sobolewski O., *Korekty w Polskim Ładzie: likwidacja ulgi dla klasy średniej, odliczenia składki zdrowotnej, obniżona stawka PIT do 12% i inne kluczowe zmiany*, Stan prawny: czerwiec 2022, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Kolek A., Sobolewski O., *Niskie podatki, czyli Polski Ład 2.0: Rewolucyjne zmiany podatkowo-składkowe od 1 lipca 2022 r. i 1 stycznia 2023 r.*, Wiedza i Praktyka, Warszawa 2022.
- Kowalska K., *Rozwój przedsiębiorczości w regionie*, Wyższa Szkoła Biznesu, Dąbrowa Górnicza 2006.
- Kowalski R., *Polski Ład 2.0: Zmiany w PIT dla przedsiębiorców i płatników*, Dziennik Gazeta Prawna, Infor, Warszawa 2022.
- Kosikowski C., *Prawo finansowe w Unii Europejskiej i w Polsce*, Lexis Nexis, Warszawa 2005.
- Leśniewska I., Leśniewski J., *Polski ład – nowe zasady naliczania składki zdrowotnej od 2022 roku. Przykłady i arkusze kalkulacyjne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Lewandowska M., *Formy opodatkowania. Compendium 2022/2023*, Wydawnictwo Wins, Wrocław 2022.
- Litwińczuk H., *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2003.
- Majchrzycka-Guzowska A., *Finanse i prawo finansowe*, Lexis Nexis, Warszawa 2002.
- Marciniuk J., *Podatek dochodowy od osób fizycznych. Komentarz*, wyd. 18, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Mariański A., *(Nie)sprawiedliwy polski podatek dochodowy od osób fizycznych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Mastalski R., *Prawo podatkowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Mikuła P., Leśniewska I., *Rozliczenie składki zdrowotnej za rok 2022*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Modzelewski W. (red.), *Wstęp do nauki polskiego prawa podatkowego*, wyd. 9, Instytut Studiów Podatkowych, Warszawa 2010.
- Modzelewski W., Słomka M., Bielawny J., Radzikowski K., Safian W., Szymocha M., Wojciechowski M., Zagórski M., Zyśk P., *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, wyd. 20, Warszawa 2023.
- Ofiarski Z., *Ogólne prawo podatkowe. Zagadnienia materialno-prawne i proceduralne*, Lexis Nexis, Warszawa 2013.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Powałowski A., Szczepaniec M., Kociołek-Pęksa A., *Wsparcie dla przedsiębiorców: aspekty: prawny, ekonomiczny i społeczny*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Rogall H., *Ekonomia zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Zys i S-ka, Poznań 2010.
- Schumpeter J., *Teoria rozwoju gospodarczego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1960.
- Sekita J., *Polski Ład – obowiązki płatników PIT od 2022 roku*, wyd. 2, Stan prawny na 21 stycznia 2022 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Słodowa-Helpa M., *Rozwój zintegrowany. Warunki, wymiary, wyzwania*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2013.
- Słowińska E., *Polski ład w praktyce. Przewodnik po zmianach 2022. Podatki, rachunkowość*, Infor, Warszawa 2022.

- Smith A., *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Smoleń P., Wójtowicz W. (red.), *Prawo podatkowe*, wyd. 5, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Steel I., Harris T., *COVID-19 Economic Recovery: Fiscal Stimulus Choices for Lower-Income Countries*, Institute for Fiscal Studies, London 2020.
- Swatler L., *Zjawiska, kategorie i instrumenty finansowe a nauka finansów (próba systematyki)*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 1985, t. 192.
- Tomaszewska B., *Rozliczenie składki zdrowotnej 2023*, Stan prawny na 10 maja 2023 r., Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Witkowska-Dziadosz A., *Podatkowa księga przychodów i rozchodów bez tajemnic*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.
- Wojciechowski E., *Systemy podatkowe*, [w:] M. Weralski (red.), *System instytucji prawno-finansowych PRL. Instytucje budżetowe*, t. 3, Ossolineum, Warszawa 1985.
- Wolański R., *System podatkowy w Polsce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Wójtowicz W., *Prawo podatkowe – część ogólna i szczegółowa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Wycisłok J., *Optimalizacja podatkowa, legalne zmniejszenie obciążeń podatkowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Wysocka-Fronczek M., *Podatki 2015, PIT, CIT, VAT, LEGIS*, Warszawa 2015.
- Ziółkowski G., *Skala podatkowa, ryczałt czy podatek liniowy – jaką formę opodatkowania wybrać w 2022 r.*, Infor, Warszawa 2021.

Artykuły z czasopism i monografii zbiorowych

- Abramczyk D., *Unikanie i uchylanie się od opodatkowania jako sposoby zarządzania podatkami konsumenta – o zagrożeniach i przeciwdziałaniu*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2019, t. 2, nr 22.
- Borowski J., *Teoria przedsiębiorstwa w świetle teorii ekonomii i zarządzania*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2013, nr 3(63).
- Bylicki L., *Polski system podatkowy – zagadnienia ogólne*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku” 2016, nr 23.
- Chrostek P., Krawczyk A., *MF opracowania i analizy – klasteryzacja jednoosobowych działalności gospodarczych 2018*, No 6-2022, Ministerstwo Finansów.
- Cieślukowski M., *Podatki i system podatkowy w ekonomii zrównoważonego rozwoju*, „Studia Oeconomica Posnaniensia” 2014, t. 2, nr 6(267).
- Deresz A.E., Podstawka M.G., *Ocena zmian w podatku PIT wprowadzonych w 2022 roku w ramach „Polskiego Ładu”*, „Studia Ekonomiczne i Regionalne” 2024, t. 17, nr 1.
- Dębniak P., *Optimalizacja podatkowa jako element zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2018, t. 91.
- Famulska T., *Reakcje przedsiębiorstw na obciążenia podatkowe (na przykładzie podatku od towarów i usług)*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2015, nr 1(73).
- Famulska T., *Zmiany w VAT w aspekcie funkcji i zasad podatkowych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2011, nr 170.
- Gałuszka J., *Wolność gospodarcza a system podatkowy*, [w:] T. Juja (red.), *Dylematy i wyzwania finansów publicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2010.

- Garzyńska-Iwin J., *Ekonomiczne i finansowe oblicze podatku – szkic problemu*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017 nr 3(87), cz. 2.
- Gruszecki T., *Co powinno być bazą dla pełnej teorii przedsiębiorstwa – zarządzanie czy ekonomia?*, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu” 2004, nr 1014.
- Grzeszczyk T.A., *Rola pomocy publicznej w restrukturyzacji przedsiębiorstw*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 2003, nr 6.
- Guziejewska B., *Dysfunkcje systemu podatków bezpośrednich i pośrednich w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego” 2011, nr 10.
- Jaszczyński M., *Funkcje podatków w gospodarce*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne” 2017, t. 25. [https://doi.org/10.19251/ne/2017.25\(14\)](https://doi.org/10.19251/ne/2017.25(14))
- Kozłowska A., *Składka zdrowotna przedsiębiorców po zmianie przepisów od 2022 roku*, Infor, Warszawa 2022.
- Matejun M., *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw (na podstawie badań w aglomeracji łódzkiej)*, [w:] K. Piech, M. Kulikowski (red.), *Przedsiębiorczość szansą na sukces rządu, gospodarki, przedsiębiorstw, społeczeństwa*, Instytut Wiedzy SGH, Warszawa 2003.
- Misiewicz E., *Łączne opodatkowanie dochodów małżonków – preferencja podatkowa wspierająca rodzinę*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2014, nr 348.
- Pach J., *Podstawowe uwarunkowania przedsiębiorczości w teorii i praktyce gospodarczej*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2016, t. 30(1).
- Skolimowska A.K., *Etyczne i prawne aspekty optymalizacji podatkowej*, „Civitas et Lex” 2021, t. 30, nr 2.
- Sokołowska A., *Nauka o przedsiębiorstwie – między wiedzą teoretyczną a praktyczną*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2008, nr 34.
- Weiss C., *Nowe wyzwania systemu podatkowego w dobie pandemii*, [w:] S. Franek (red.), *Finanse – wielowymiarowość procesów i perspektywy rozwoju*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2022.
- Wszelaki A., *Wybór formy ewidencji podatkowo-księgowej małych i średnich przedsiębiorstw jako element zarządzania finansami przedsiębiorstwa – aspekt teoretyczny*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 267.
- Żabiński A., *Karta podatkowa jako stymulanta rozwoju mikroprzedsiębiorczości w gminach*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017, nr 3(87).

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483.
- Obwieszczenie Ministra Finansów z dnia 25 listopada 2021 r. w sprawie stawek karty podatkowej i kwoty, do której można wykonywać świadczenia przy prowadzeniu niektórych usług, z wyjątkiem świadczeń dla ludności, oraz kwartalnych stawek ryczałtu od przychodów proboszczów i wikariuszy, obowiązujących w 2022 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 1094.
- Obwieszczenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 4 listopada 2021 r. w sprawie kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w roku 2022 oraz przyjętej do jej ustalenia kwoty prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia, M.P. z 2021 r., poz. 1056.

- Obwieszczenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w roku 2023 oraz przyjętej do jej ustalenia kwoty prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia, M.P. z 2022 r., poz. 1014.
- Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2022 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, włącznie z wypłatami z zysku, w czwartym kwartale 2021 r., M.P. z 2022 r., poz. 82.
- Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 stycznia 2023 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, włącznie z wypłatami z zysku, w czwartym kwartale 2022 r., M.P. z 2023 r., poz. 130.
- Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 stycznia 2023 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale 2022 r., M.P. z 2023 r., poz. 127.
- Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2022 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale 2021 r., M.P. z 2022 r., poz. 82.
- Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 21 stycznia 2021 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, włącznie z wypłatami z zysku, w czwartym kwartale 2020 r., M.P. z 2021 r., poz. 103.
- Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 marca 1994 r. w sprawie niezgodności z Konstytucją RP art. 1 pkt 18 lit. a) i b) w zw. z art. 17 pkt 2 ustawy z dnia 6 marca 1993 r. o zmianie niektórych ustaw regulujących zasady opodatkowania oraz niektórych innych ustaw (sygn. akt K.13/93).
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 lutego 2023 r. III USK 99/22, LEX.
- Proces prawotwórczy w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego Wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zagadnień związanych z procesem legislacyjnym*, opracowanie Biura Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 2015.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2021 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2022 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 1690.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2022 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2023 r., Dz.U., z 2022 r. poz. 1952.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1061.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1465.
- Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz.U. z 1988 r. Nr 41, poz. 324.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 226 ze zm.; t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2805 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2383, 2760, Dz.U. z 2024 r., poz. 879.
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz.U. z 2023 r., poz. 2540 ze zm.

- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1467 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2189 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 361.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.U. z 2020 r., poz. 1398 ze zm.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1270.
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – prawo przedsiębiorców, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 221 ze zm.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2019 r., poz. 1835.
- Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2021 r., poz. 2105.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 1265.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 3 października 2018 r. – II FSK 3070/16, LEX.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 lipca 2016 r. II FSK 1889/14, LEX.
- Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 marca 2001 r. II UKN 268/00, LEX.
- Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 13 września 2016 r. III UK 226/15, LEX.
- Wyrok Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie – VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 9 września 2022 r. VII U 56/22, LEX.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 31 stycznia 2014 r. III SA/Wa 1083/13, LEX.
- Zalecenie Komisji Europejskiej 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r., dotyczące definicji małych i średnich przedsiębiorstw, Dz.U. L 124 z 20.05.2003.

Raporty i źródła internetowe

- Biernacki K., Świadomy Podatnik, projekt Rady Podatkowej PKPP Lewiatan, <https://tiny.pl/ddf6x> (dostęp: 13.05.2023).
- Chrostek P., Klejdysz J., Skawiński M., *Wybrane aspekty systemu podatkowo-składkowego na podstawie danych administracyjnych* 2018, MF Opracowania i Analizy 2022, nr 7.
- Ciechoński T., *Ulga dla klasy średniej w PIT za 2022 r. Jest czy jej nie ma?* „Gazeta Prawna, Podatki i Księgowość”, 20.03.2023, <https://podatki.gazetaprawna.pl/rozlicz-pit-2022/artykuly/8684493,ulga-dla-klasy-sredniej-pit-2022.html> (dostęp: 13.05.2023).

- Grant Thornton, *Podatki w Polsce. Czyli 12 liczb, które pokazują, jak polscy przedsiębiorcy zmagają się z przepisami podatkowymi*, styczeń 2017, https://grantthornton.pl/wp-content/uploads/2017/01/Podatki_w_Polsce_GrantThornton_up.pdf (dostęp: 29.07.2024).
- GUS, *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2022 r., Analizy statystyczne*, Warszawa 2023.
- Jamroz M., *Dochody z działalności gospodarczej – analiza stanu obecnego i możliwe kierunki zmian*, „Studia BAS” 2018, nr 2(54), www.bas.sejm.gov.pl (dostęp: 24.07.2024).
- Karczewicz E., Milczarska A., *Płatnicy składek na ubezpieczenie wypadkowe, którzy za 2019 rok złożyli Informację ZUS IWA*, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2020.
- Kęska E., *Tax Foundation: Polski system podatkowy na 28. miejscu w międzynarodowym rankingu konkurencyjności podatkowej*, <https://www.inforlex.pl/dok/tresc,FO-B0000000000005684731,Tax-Foundation-Polski-system-podatkowy-na-28-miejscu-w-miedzynarodowym-rankingu-konkurencyjnosc-podatkowej.html> (dostęp: 29.07.2024).
- Komorowska K., Wolna D., Niewiadomski P., Kuś G., *Polski Ład podpisany przez Prezydenta – ważne zmiany dla firm*, PwC, 16.11.2021, <https://studio.pwc.pl/aktualnosci/alerty/projekt-polskiego-ladu-wazne-zmiany-dla-firm> (dostęp: 29.07.2024).
- Ministerstwo Finansów, Departament Podatków Dochodowych, *Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za 2021 rok*, <https://www.podatki.gov.pl/media/8908/informacja-pit-za-2021.pdf> (dostęp: 1.09.2023).
- Ministerstwo Finansów, Departament Podatków Dochodowych, *Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za 2022 rok*, Warszawa 2023.
- Ministerstwo Finansów, Departament Podatków Dochodowych *Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób prawnych za 2022 rok*, Warszawa 2023.
- Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Raport „Przedsiębiorczość w Polsce”, Warszawa 2018.
- Neneman J., *„Polski Ład” a dobry system podatkowy*, Opinie i ekspertyzy OE-373, Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, Kancelaria Senatu, Warszawa 2021.
- Polski system podatkowy jednym z najbardziej skomplikowanych wśród państw OECD*, 21.10.2021, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Polski-system-podatkowy-jednym-z-najbardziej-skomplikowanych-wsrod-panstw-OECD-8209677.html> (dostęp: 29.07.2024).
- Rzemek M., *Galopujące wskaźniki dobijają biznes*, „Rzeczpospolita” 16.05.2022, <https://archiwum.rp.pl/artykul/1473295-Galopujace-wskazniki-dobijaja-biznes.html> (dostęp: 29.07.2024).
- Szewioła P., *Wyższe należności do ZUS w 2023 r. i nowi płatnicy*, „Rzeczpospolita” 29.12.2022, <https://www.rp.pl/zus/art37687231-wyzsze-naleznosci-do-zus-w-2023-r-i-nowi-platnicy> (dostęp: 29.07.2024).
- Wierzbicki J., *Ku podatkowej dystopii – uwarunkowania polskiego systemu daninowego*, <https://casp.sgh.waw.pl/blog/ku-podatkowej-dystopii> (dostęp: 20.05.2024).

Spis tabel

Tabela 1.1. Determinanty przedsiębiorczości	14
Tabela 1.2. Kryteria klasyfikacji sektora MMSP	19
Tabela 1.3. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych według klas wielkości	21
Tabela 1.4. Liczba przedsiębiorstw według form prawnych i klas wielkości w 2022 r.	21
Tabela 1.5. Struktura przedsiębiorstw niefinansowych według rodzaju prowadzonej ewidencji księgowej w % – lata 2010 i 2022	23
Tabela 1.6. Pojęcie podatku	25
Tabela 1.7. Elementy konstrukcji podatku	28
Tabela 1.8. Zasady podatkowe – ujęcie A. Wagnera	34
Tabela 1.9. Rodzaje podatków według kryteriów klasyfikacji	37
Tabela 1.10. Reakcja przedsiębiorstw na podatek a efekt fiskalny	40
Tabela 1.11. Zasady zrównoważonego rozwoju	44
Tabela 2.1. Zasady wyliczania ulgi dla klasy średniej w zależności od dochodu	66
Tabela 2.2. Zasady wyliczenia kwoty zmniejszającej podatek, w zależności od dochodu, obowiązujące do 31 grudnia 2021 r.	72
Tabela 2.3. Wyliczenie podatku w zależności od wysokości podstawy opodatkowania	73
Tabela 2.4. Zestawienie zmian w przepisach dotyczących rozliczenia na zasadach ogólnych w okresie grudzień 2021 – styczeń 2023	77
Tabela 2.5. Zestawienie zmian w przepisach dotyczących rozliczenia na zasadach podatku liniowego w okresie grudzień 2021 – styczeń 2023	83
Tabela 2.6. Wyliczenie wielkości składki zdrowotnej w 2022 i 2023 r. dla podatników rozliczających się ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych	89
Tabela 2.7. Zestawienie zmian w przepisach dotyczących rozliczenia na zasadach ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych w okresie grudzień 2021 – styczeń 2023	91
Tabela 2.8. Zestawienie zmian w przepisach dotyczących rozliczenia na zasadach karty podatkowej w okresie grudzień 2021 – styczeń 2023	98
Tabela 2.9. Podsumowanie zmian w składce zdrowotnej dla wszystkich dostępnych form rozliczenia w okresie od grudnia 2021 r. do stycznia 2023 r.	101
Tabela 2.10. Podsumowanie zmian w odliczeniu składki zdrowotnej dla wszystkich dostępnych form rozliczenia w okresie od grudnia 2021 r. do stycznia 2023 r. (w skali miesiąca)	102

Tabela 2.11. Zestawienie aktualnie funkcjonujących zasad dla obliczenia obciążenia podatkowego wraz z dostępnymi ulgami i odliczeniami dla wszystkich form rozliczenia podatku dochodowego po zmianach podatkowych, z uwzględnieniem nowelizacji ustawy z 7 października 2022 r.	105
Tabela 3.1. Podstawowe statystyki według formularzy PIT na podstawie danych z 2018 r.	114
Tabela 3.2. Zestawienie obowiązujących składek ZUS w latach 2022–2023 (tzw. duży ZUS)	119
Tabela 3.3. Zagregowana kwota składki na ubezpieczenia społeczne łącznie za rok 2023 (tzw. duży ZUS)	119
Tabela 3.4. Zagregowana kwota składki na ubezpieczenia społeczne łącznie za rok 2022 (tzw. duży ZUS)	120
Tabela 3.5. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 1	123
Tabela 3.6. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 1	124
Tabela 3.7. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 2	126
Tabela 3.8. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 3	128
Tabela 3.9. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 3 cd.	130
Tabela 3.10. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 3 cd.	130
Tabela 3.11. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 3	130
Tabela 3.12. Zestawienie obciążeń dla podatnika A i B w poszczególnych latach	131
Tabela 3.13. Hipotetyczny próg dochodu dla przykładowego porównania form opodatkowania według art. 27 i 30c PIT	133
Tabela 3.14. Hipotetyczne obciążenia z tytułu składki zdrowotnej i podatku obliczonego według art. 27 i 30c PIT	133
Tabela 3.15. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 4	135
Tabela 3.16. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 5	139
Tabela 3.17. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 5 cd.	141
Tabela 3.18. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 5 cd.	141
Tabela 3.19. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 5	142
Tabela 3.20. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 6	143

Tabela 3.21. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 6	144
Tabela 3.22. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 7	146
Tabela 3.23. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 7 cd.	146
Tabela 3.24. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 8	148
Tabela 3.25. Udział poszczególnych elementów obciążeń podatkowo-składkowych – symulacja 8	149
Tabela 3.26. Zestawienie dochodów – symulacja 9	152
Tabela 3.27. Kalkulacja elementów obciążeń podatkowo-składkowych dla pracownika zatrudnionego na umowie o pracę – symulacja 9	152
Tabela 3.28. Łączna suma obciążeń dla umowy o pracę i działalności gospodarczej – symulacja 9	153
Tabela 3.29. Zestawienie zalet i wad różnych form prowadzenia działalności z uwzględnieniem formy opodatkowania	155

Spis wykresów

Wykres 2.1. Liczba podatników podatku dochodowego prowadzących działalność gospodarczą w zależności od wybranej formy rozliczenia w latach 2013–2022 (w tys.)	64
Wykres 2.2. Porównanie obciążeń z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych pomiędzy skalą podatkową a podatkiem liniowym, w zależności od wielkości podstawy opodatkowania	81
Wykres 3.1. Zależność rocznej składki zdrowotnej od poziomu dochodów w roku 2023	121
Wykres 3.2. Zależność rocznej składki zdrowotnej od poziomu dochodów w roku 2022	122
Wykres 3.3. Łączne obciążenia z tytułu podatku dochodowego i składki zdrowotnej dla przedsiębiorców opodatkowanych według art. 27 i 30c PIT	134

Prowadzenie przedsiębiorstwa wymaga uwzględnienia wielu aspektów życia gospodarczego, między innymi podatków i obciążeń okołopodatkowych. Odpowiednio ukształtowany system podatkowy, o klarownych i zrozumiałych regulacjach, może pozytywnie wpływać na przedsiębiorczość. Z kolei zmienność, zawilość i niejednoznaczność przepisów prawa podatkowego oddziałuje negatywnie na zachowania przedsiębiorców, skutkując poczuciem niepewności i braku stabilizacji. Przedsiębiorcy mogą wtedy wykazywać mniejszą skłonność do rozwoju oraz podejmowania długookresowych inwestycji.

Autorzy prezentowanej monografii jako jej cele główne obrali: zaprezentowanie problematyki związanej z funkcjonowaniem przedsiębiorstw w środowisku podatkowym i opodatkowaniem działalności gospodarczej, identyfikację kluczowych rozwiązań fiskalnych wprowadzonych w ramach Polskiego Ładu oraz ocenę ich skutków dla podmiotów gospodarczych, a szczególnie dla obciążeń dochodów. Zagadnienia te zostały przedstawione zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej.

Publikacja została przygotowana dla szerokiego grona odbiorców, do których można zaliczyć przedstawicieli środowiska akademickiego, ale też praktyków. Materiał w niej zawarty może stać się inspiracją dla władz szczebla lokalnego i centralnego przy konstruowaniu lub modyfikowaniu polityki podatkowej, a przede wszystkim tworzeniu spójnego prawa oraz skutecznych rozwiązań ekonomicznych i finansowych, wzmacniających potencjał rozwojowy sektora przedsiębiorstw.

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

wydawnictwo.uni.lodz.pl
ksiegarnia@uni.lodz.pl
(42) 665 58 63

Książka dostępna również
jako e-book

ISBN 978-83-8331-624-6

